

**TC.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**HAVRAN VE BURHANIYE (BALIKESİR) ÇEVRESİNDE TARIMSAL
BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI**

DOKTORA TEZİ

Rıdvan POLAT

Balıkesir, Ocak - 2010

**TC.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**HAVRAN VE BURHANIYE (BALIKESİR) ÇEVRESİNDE TARIMSAL
BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI**

DOKTORA TEZİ

Rıdvan POLAT

Balıkesir, Ocak - 2010

TC.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

HAVRAN VE BURHANIYE (BALIKESİR) ÇEVRESİNDE TARIMSAL
BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI

DOKTORA TEZİ

Rıdvan POLAT

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih SATIL

Sınav Tarihi: 21.01.2010

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Güleendam TÜMEN (BAÜ)

Prof. Dr. Hulusi MALYER (UÜ)

Doç. Dr. Fatih SATIL (BAÜ)

Yrd. Doç. Dr. Tuncay DİRMENCİ (BAÜ)

Yrd. Doç. Dr. Ekrem AKÇİÇEK (BAÜ)

Enstitü yönetim kurulunun .....tarih .....sayılı oturumunun
.....nolu kararı ile .....Mezun olmuştur.

Balıkesir, Ocak- 2010

ÖZET

HAVRAN VE BURHANIYE (BALIKESİR) ÇEVRESİNDE TARIMSAL BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI

Rıdvan POLAT

Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı

(Doktora Tezi / Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih SATIL)

Balıkesir, 2010

Bu çalışma; Burhaniye ve Havran (Balıkesir) yörelerinde halkın faydalandığı doğal ve tarımsal bitkileri belirlemek ve bu bitkilerin kullanım çeşitliliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma Haziran 2007 ve Eylül 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma, kapsamında Burhaniye ve Havran ilçe merkezleri ve ilçelere bağlı yaklaşık 25 köy gezilmiştir. Araştırma esnasında 239 kaynak kişi ile görüşülmüş ve ayrıca 400 tane ilk ve ortaöğretim öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır. Arazi çalışmaları esnasında 500 civarı bitki örneği toplanmış ve bunlarla ilgili yaklaşık 1200 tane fotoğraf çekilmiştir.

Araştırma alanında yapılan çalışmalarda 76 familya ve 194 cinse ait tür ve türaltı seviyede 239 bitki taksonunun etnobotanik kullanımları kayıt altına alınmıştır. Bu bitkilerin sırasıyla; gıda (141 takson), halk tıbbı (118 takson), el sanatları (46 takson), süs (34 takson), hayvan yemi (30 takson), yakacak (20 takson) olarak yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca arıcılık, avcılık, çatı örtüsü, yatıştırıcı, çocuk oyunları, koku verici vb. çok değişik alanlarda kullanıma sahip 40 takson kayıt altına alınmıştır.

Yörede yapılan çalışmalarda 9 bitki taksonuna ait etnobotanik veriler ilk kez kayıt altına alınmıştır. Çalışma kapsamında alanda gıda olarak tüketilen ve yerel pazarlarda satılan 10 mantar çeşidi ile ilgili verilerde kayıtlara eklenmiştir.

Çalışma kapsamında ayrıca yöredeki tarımsal biyoçeşitlilik araştırılmıştır. Çalışma ülkemizde tarımsal biyoçeşitlilik başlığını içeren ilk tez çalışmalarından biri olması açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda Burhaniye ve Havran ilçelerinde kimi yok olmaya yüz tutmuş, kiminin ekim alanları iyice daralmış, kimi taşıdığı ticari değerden dolayı ekim alanlarını korumuş 100 civarı yerel tarımsal çeşit kayıt altına alınmıştır. Ayrıca bu kapsamda monokültür taksonların yerel çeşitler üzerindeki baskısı ve GDO'lu tarımsal ürünler ile ilgili tartışmaların yerel pazarlardaki etkileri araştırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Etnobotanik, Tarımsal Biyoçeşitlilik, Havran, Burhaniye.

SUMMARY

AGRICULTURAL BIODIVERSITY AND ETHNOBOTANICAL RESEARCH IN THE HAVRAN AND BURHANIYE REGIONS OF BALIKESİR

Rıdvan POLAT

Balıkesir University, Institute of Sciences, Department of Biology

(Doctoral Thesis / Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih SATIL)

Balıkesir, 2010

Carried out between June, 2007 and September, 2009, this study has proposed to identify wild and cultivated plants and the diverse ways they are used by the local populations of Burhaniye and Havran (Balıkesir). The field research involved visits in sub-provincial Burhaniye and Havran centers and up to 25 associated villages; meetings with 239 local informants; and surveys carried out by 400 primary and junior high school students. Field work yielded up to 500 plant samples collected, and around 1200 photographs of these samples.

Research work resulted in recording the ethnobotanical uses of 239 plants from 76 families. In order of most to least, local uses were found to include food (141 taxa), folk medicine (118 taxa), handicrafts (46 taxa), decoration (34 taxa), animal food (30 taxa), fuel (20 taxa). An additional 40 taxa were recorded as serving widely varied uses such as in beekeeping, hunting, and roof covering, and as sedatives, toys, perfumes, etc.

Ethnobotanical information on nine plant taksa was recorded for the first time during studies in the region. Additionally data on ten varieties of mushrooms sold in local farmers markets for food consumption were collected and recorded.

The study included research on agricultural biodiversity of the region; the thesis is significant for being one of the first in Turkey to have the words agricultural biodiversity in its title. Up to 100 local agricultural varieties of Burhaniye and Havran and their environs were recorded. Of these, some were found to be on the threshold of extinction in the region, other varieties' total area planted had become severely restricted, while yet others had been able to maintain crop planting area thanks to their commercial value. The pressure of monoculture plant taksa on local varieties, and how local people's markets are affected by debates regarding GMO agricultural products, were also considered.

Key words: Etnobotany, Agricultural Biodiversity, Havran, Burhaniye.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ	6
3. MATERYAL VE YÖNTEM	14
3.1 Materyal.....	14
3.2 Yöntem.....	14
3.2.1 Kaynak Kişiler.....	14
3.2.2 Pazar Araştırmaları.....	18
3.2.3 Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları.....	20
3.2.4 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme.....	22
3.2.5 Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi	24
3.3 Çalışma Alanı.....	26
3.3.1 Coğrafi Yapı.....	26
3.3.2 Yörenin Tarihçesi.....	28
3.3.3 İklim ve Bitki Örtüsü.....	29
3.3.4 Tarımsal Yapı ve Ekonomi.....	31
4. BULGULAR	40
4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Türler ve Kullanım Şekilleri.....	40
4.1.1 <i>Ceterach officinarum</i> DC.....	41
4.1.2 <i>Polypodium vulgare</i> L.....	42
4.1.3 <i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn.....	43
4.1.4 <i>Cupressus sempervirens</i> L.	44
4.1.5 <i>Juniperus oxycedrus</i> L.	45
4.1.6 <i>Pinus brutia</i> Ten.....	47
4.1.7 <i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe.....	49
4.1.8 <i>Pinus pinea</i> L.	50
4.1.9 <i>Amaranthus retroflexus</i> L.	51
4.1.10 <i>Pistacia atlantica</i> Desf.....	52
4.1.11 <i>Pistacia terebinthus</i> L.	53

4.1.12	<i>Rhus coriaria</i> L.	55
4.1.13	<i>Apium graveolens</i> L.	56
4.1.14	<i>Conium maculatum</i> L.	57
4.1.15	<i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorbiana</i> (Guss) Tutin	58
4.1.16	<i>Eryngium campestre</i> L.	59
4.1.17	<i>Foeniculum vulgare</i> Miller	60
4.1.18	<i>Myrrhoides nodosa</i> (L.) Cannon	61
4.1.19	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	62
4.1.20	<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Gris.	63
4.1.21	<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) A.W.Hill	64
4.1.22	<i>Sium sisarum</i> L. var. <i>lancifolium</i> (Bieb.) Thell.	65
4.1.23	<i>Tordylium apulum</i> L.	67
4.1.24	<i>Nerium oleander</i> L.	68
4.1.25	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott.	69
4.1.26	<i>Hedera helix</i> L.	70
4.1.27	<i>Achillea millefolium</i> L.	71
4.1.28	<i>Anthemis</i> sp.	72
4.1.29	<i>Artemisia absinthium</i> L.	73
4.1.30	<i>Artemisia annua</i> L.	74
4.1.31	<i>Carduus</i> sp.	75
4.1.32	<i>Carthamus lanatus</i> L.	76
4.1.33	<i>Chondrilla juncea</i> L.	77
4.1.34	<i>Cichorium intybus</i> L.	78
4.1.35	<i>Cnicus benedictus</i> L.	79
4.1.36	<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronquist.	80
4.1.37	<i>Cynara scolymus</i> L.	81
4.1.38	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	82
4.1.39	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	83
4.1.40	<i>Senecio vulgaris</i> L.	85
4.1.41	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	86
4.1.42	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball.	88
4.1.43	<i>Taraxacum officinale</i> Wigg.	89
4.1.44	<i>Anchusa azurea</i> Miller	90

4.1.45	<i>Capsella bursa - pastoris</i> (L.) Medik.....	91
4.1.46	<i>Eruca sativa</i> Miller	92
4.1.47	<i>Lepidium sativum</i> L.....	93
4.1.48	<i>Lepidium ruderale</i> L.	94
4.1.49	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.....	95
4.1.50	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	96
4.1.51	<i>Sinapis alba</i> L.	97
4.1.52	<i>Sinapis arvensis</i> L.	98
4.1.53	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	99
4.1.54	<i>Capparis spinosa</i> L.	100
4.1.55	<i>Sambucus nigra</i> L.	101
4.1.56	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	102
4.1.57	<i>Salicornia europaea</i> L.....	103
4.1.58	<i>Salsola soda</i> L.	105
4.1.59	<i>Hypericum perforatum</i> L.....	106
4.1.60	<i>Hypericum montbretii</i> Spach.	108
4.1.61	<i>Cistus creticus</i> L.....	109
4.1.62	<i>Cistus laurifolius</i> L.....	111
4.1.63	<i>Cistus salviifolius</i> L.....	112
4.1.64	<i>Cornus mas</i> L.	113
4.1.65	<i>Cucurbita pepo</i> L.	114
4.1.66	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	115
4.1.67	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.....	117
4.1.68	<i>Momordica charantia</i> L.	119
4.1.69	<i>Tamus communis</i> L.	121
4.1.70	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	122
4.1.71	<i>Arbutus andrachne</i> L.	123
4.1.72	<i>Arbutus unedo</i> L.....	124
4.1.73	<i>Erica arborea</i> L.	125
4.1.74	<i>Euphorbia myrsinites</i> L.....	126
4.1.75	<i>Euphorbia apios</i> L.	127
4.1.76	<i>Adenocarpus complicatus</i> (L.) Gay.....	128
4.1.77	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	129

4.1.78	<i>Cercis siliquastrum</i> L. subsp. <i>siliquastrum</i>	130
4.1.79	<i>Cicer montbretii</i> Jaub. et Spach	131
4.1.80	<i>Ornithopus compressus</i> L.	132
4.1.81	<i>Spartium junceum</i> L.	133
4.1.82	<i>Castanea sativa</i> Miller	134
4.1.83	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	135
4.1.84	<i>Quercus coccifera</i> L.....	136
4.1.85	<i>Quercus infectoria</i> Oliver subsp. <i>infectoria</i>	137
4.1.86	<i>Fumaria officinalis</i> L.	138
4.1.87	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.	139
4.1.88	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Herit	140
4.1.89	<i>Herniaria hirsuta</i> L.	141
4.1.90	<i>Iris germenica</i> L.....	142
4.1.91	<i>Juglans regia</i> L.	143
4.1.92	<i>Juncus acutus</i> L.....	145
4.1.93	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	146
4.1.94	<i>Marrubium vulgare</i> L.....	148
4.1.95	<i>Melissa officinalis</i> L subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli.....	149
4.1.96	<i>Mentha longifolia</i> (L) Hudson subsp. <i>typhoides</i> (Brig.) Harley	151
4.1.97	<i>Mentha pulegium</i> L.	152
4.1.98	<i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	153
4.1.99	<i>Micromeria myrtifolia</i> Boiss. et Hohen.	154
4.1.100	<i>Ocimum basilicum</i> L.	155
4.1.101	<i>Origanum onites</i> L.....	156
4.1.102	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Ietswaart	158
4.1.103	<i>Origanum x majoricum</i> L.	159
4.1.104	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	160
4.1.105	<i>Salvia tomentosa</i> Miller.....	162
4.1.106	<i>Sideritis trojana</i> Bornm.....	163
4.1.107	<i>Sideritis athoa</i> Papanikolaou & Kokkini.....	164
4.1.108	<i>Stachys cretica</i> L. subsp. <i>smyrnaea</i> Rech. F.	165
4.1.109	<i>Stachys obliqua</i> Waldst. et Kit.	166
4.1.110	<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.....	167

4.1.111	<i>Teucrium polium</i> L.	168
4.1.112	<i>Thymbra spicata</i> L.	169
4.1.113	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	170
4.1.114	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>zygoides</i>	171
4.1.115	<i>Ziziphora taurica</i> Bieb.	172
4.1.116	<i>Laurus nobilis</i> L.	173
4.1.117	<i>Allium sativum</i> L.	174
4.1.118	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	175
4.1.119	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	176
4.1.120	<i>Lilium candidum</i> L.	178
4.1.121	<i>Linum usitatissimum</i> L.	179
4.1.122	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	180
4.1.123	<i>Smilax aspera</i> L.	181
4.1.124	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	182
4.1.125	<i>Althea officinalis</i> L.	183
4.1.126	<i>Malva sylvestris</i> L.	184
4.1.127	<i>Melia azedarach</i> L.	185
4.1.128	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	186
4.1.129	<i>Morus nigra</i> L.	187
4.1.130	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	188
4.1.131	<i>Fraxinus ornus</i> L.	189
4.1.132	<i>Jasminum fruticans</i> L.	190
4.1.133	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	191
4.1.134	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	194
4.1.135	<i>Papaver rhoeas</i> L.	195
4.1.136	<i>Plantago lanceolata</i> L.	196
4.1.137	<i>Plantago major</i> L.	197
4.1.138	<i>Platanus orientalis</i> L.	199
4.1.139	<i>Arundo donax</i> L.	201
4.1.140	<i>Briza media</i> L.	203
4.1.141	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	204
4.1.142	<i>Triticum aestivum</i> L.	205
4.1.143	<i>Polygonum aviculare</i> L.	206

4.1.144	<i>Rumex patientia</i> L.	207
4.1.145	<i>Rumex</i> sp.....	208
4.1.146	<i>Portulaca oleracea</i> L.....	209
4.1.147	<i>Punica granatum</i> L.....	210
4.1.148	<i>Cytinus hypocistis</i> L. subsp. <i>kermesinus</i> (Guss.) Wettst.	211
4.1.149	<i>Ranunculus ficaria</i> L.	212
4.1.150	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	213
4.1.151	<i>Zizyphus jujuba</i> Miller.....	215
4.1.152	<i>Amygdalus communis</i> L.....	216
4.1.153	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	217
4.1.154	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	218
4.1.155	<i>Mespilus germanica</i> L.	219
4.1.156	<i>Pyrus amygdaliformis</i> Vill. var. <i>amygdaliformis</i>	220
4.1.157	<i>Pyrus communis</i> L.	221
4.1.158	<i>Rosa canina</i> L.....	222
4.1.159	<i>Rosa phoenica</i> Boiss.	224
4.1.160	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle ...	225
4.1.161	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	227
4.1.162	<i>Rubia tinctorum</i> L.	229
4.1.163	<i>Salix cinerea</i> L.....	230
4.1.164	<i>Datura stramonium</i> L.....	231
4.1.165	<i>Hyoscyamus niger</i> L.....	232
4.1.166	<i>Solanum nigrum</i> L.	233
4.1.167	<i>Styrax officinalis</i> L.	234
4.1.168	<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	235
4.1.169	<i>Tilia argentea</i> Desf. ex DC.	236
4.1.170	<i>Typha latifolia</i> L.	237
4.1.171	<i>Celtis australis</i> L.	238
4.1.172	<i>Urtica dioica</i> L.	239
4.1.173	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	241
4.1.174	<i>Vitis vinifera</i> L.....	243
4.1.175	<i>Peganum harmala</i> L.....	244
4.1.176	<i>Tribulus terrestris</i> L.	245

4.2	Tedavide Yararlanılan Bazı Bitkisel Reçeteler	246
4.3	Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri	252
4.4	Araştırma Alanında Yenilen Mantar Çeşitleri	265
4.5	Yörenin Bitkisel Yemek Çeşitliliği.....	268
4.6	Tarımsal Biyoçeşitlilik	271
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ	276
6.	EKLER	313
	Ek. A Kaynak Kişiler Listesi	313
	Ek. B Etnobotanik Çerçeve Soruları *	318
	Ek. C1 Etnobotanik Köy Okulları Formu - Şifalı Otlar.....	323
	Ek. C2 Etnobotanik Köy Okulları Formu - Yenen Otlar.....	324
	Ek. D Bitki Toplanan Lokaliteler	325
7.	KAYNAKÇA.....	326

KISALTMALAR

Burh : Burhaniye

Havr : Havran

subsp. : Alttür

var. : Varyete

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1	Dereköy köy kahvesi – Havran.....	16
Şekil 3.2	Kırtık köyü kırsalı - Burhaniye	16
Şekil 3.3	Ot satıcıları - Havran Pazarı.....	18
Şekil 3.4	Okullarda anket çalışmaları (İlköğretim).....	21
Şekil 3.5	Okullarda anket çalışmaları (Lise).....	21
Şekil 3.6	Köylüler Eşliğinde Ot Toplama – Havran- Kobaklar Köyü	23
Şekil 3.7	Köylüler Eşliğinde Ot Toplama – Burhaniye/Karadere Köyü.....	23
Şekil 3.8	Çalışma Alanı - Havran & Burhaniye.....	26
Şekil 4.1	<i>Ceterach officinarum</i>	41
Şekil 4.2	<i>Polypodium vulgare</i>	42
Şekil 4.3	<i>Pteridium aquilinum</i>	43
Şekil 4.4	<i>Cupressus sempervirens</i>	44
Şekil 4.5	<i>Juniperus oxycedrus</i>	45
Şekil 4.6	Çam reçinesi (Sorkuç) ve Çam sakızı.....	47
Şekil 4.7	<i>Pinus brutia</i>	47
Şekil 4.8	<i>Pinus nigra</i> 'dan yapılmış Sulak	49
Şekil 4.9	<i>Pinus pinea</i> - Kozalak.....	50
Şekil 4.10	<i>Pinus pinea</i>	50
Şekil 4.11	<i>Amaranthus retroflexus</i>	51
Şekil 4.12	<i>Pistacia atlantica</i>	52
Şekil 4.13	<i>Pistacia terebinthus</i>	53
Şekil 4.14	<i>Rhus coriaria</i>	55
Şekil 4.15	<i>Apium graveolens</i>	56
Şekil 4.16	<i>Conium maculatum</i>	57
Şekil 4.17	<i>Echinophora tenuifolia</i>	58
Şekil 4.18	<i>Eryngium campestre</i>	59

Şekil 4.19 <i>Foeniculum vulgare</i>	60
Şekil 4.20 <i>Myrrhoides nodosa</i>	61
Şekil 4. 21 <i>M. nodosa</i> 'dan yapılmış sigara takımlığı	61
Şekil 4. 22 <i>Oenanthe pimpinelloides</i> - Çiçek.....	62
Şekil 4.23 <i>Oenanthe pimpinelloides</i>	62
Şekil 4.24 <i>Opopanax hispidus</i>	63
Şekil 4.25 <i>Opopanax hispidus</i> - Çiçek.....	63
Şekil 4.26 <i>Petroselinum crispum</i>	64
Şekil 4.27 <i>Sium sisarum</i>	65
Şekil 4.28 <i>Sium sisarum</i> - Havran Pazarı.....	66
Şekil 4.29 <i>Sium sisarum</i>	66
Şekil 4.30 <i>Tordylium apulum</i>	67
Şekil 4. 31 <i>Nerium oleander</i>	68
Şekil 4.32 <i>Dracunculus vulgaris</i>	69
Şekil 4.33 <i>D. vulgaris</i> - Söbek	69
Şekil 4.34 <i>Hedera helix</i>	70
Şekil 4.35 <i>Achillea millefolium</i>	71
Şekil 4.36 <i>Anthemis</i> sp.	72
Şekil 4.37 <i>Artemisia absinthium</i>	73
Şekil 4.38 <i>Artemisia annua</i>	74
Şekil 4.39 <i>Carduus</i> sp.	75
Şekil 4.40 <i>Carthamus lanatus</i>	76
Şekil 4.41 <i>Chondrilla juncea</i>	77
Şekil 4.42 <i>Cichorium intybus</i>	78
Şekil 4.43 <i>Cnicus benedictus</i>	79
Şekil 4.44 <i>Conyza canadensis</i>	80
Şekil 4.45 <i>Cynara scolymus</i> - Burhaniye Pazarı.....	81
Şekil 4.46 <i>Inula heterolepis</i>	82
Şekil 4.47 <i>Scolymus hispanicus</i>	83
Şekil 4.48 <i>Scolymus hispanicus</i> - Havran Pazarı	84
Şekil 4.49 <i>Scolymus hispanicus</i> - Hayvan yemi.....	84
Şekil 4.50 <i>Senecio vulgaris</i>	85
Şekil 4.51 <i>Silybum marianum</i>	86

Şekil 4.52 <i>Silybum marianum</i> - Havran pazarı	87
Şekil 4.53 <i>Silybum marianum</i>	87
Şekil 4.54 <i>Sonchus asper</i>	88
Şekil 4.55 <i>Taraxacum officinale</i>	89
Şekil 4.56 <i>Anchusa azurea</i>	90
Şekil 4.57 <i>Capsella bursa - pastoris</i>	91
Şekil 4.58 <i>Eruca sativa</i>	92
Şekil 4.59 <i>Lepidium sativum</i>	93
Şekil 4.60 <i>Lepidium ruderale</i>	94
Şekil 4.61 <i>Nasturtium officinale</i>	95
Şekil 4.62 <i>Raphanus raphanistrum</i>	96
Şekil 4.63 <i>Sinapis alba</i>	97
Şekil 4.64 <i>Sinapis arvensis</i>	98
Şekil 4.65 <i>Campanula lyrata</i>	99
Şekil 4.66 <i>Campanula lyrata</i>	99
Şekil 4.67 <i>Capparis spinosa</i>	100
Şekil 4.68 <i>Sambucus nigra</i>	101
Şekil 4.69 <i>Stellaria media</i>	102
Şekil 4.70 <i>Salicornia europaea</i>	103
Şekil 4.71 <i>Salicornia europaea</i> - Burhaniye pazarı	104
Şekil 4.72 <i>Salicornia europaea</i> 'dan yapılmış yemek	104
Şekil 4.73 <i>Salsola soda</i>	105
Şekil 4.74 <i>Salsola soda</i>	105
Şekil 4.75 <i>Hypericum perforatum</i>	106
Şekil 4.76 <i>Hypericum montbretii</i>	108
Şekil 4.77 <i>Cistus creticus</i>	109
Şekil 4.78 <i>Cistus laurifolius</i>	111
Şekil 4.79 <i>Cistus salviifolius</i>	112
Şekil 4.80 <i>Cornus mas</i>	113
Şekil 4.81 <i>Cucurbita pepo</i>	114
Şekil 4.82 <i>Ecballium elaterium</i>	115
Şekil 4.83 <i>Lagenaria siceraria</i>	117
Şekil 4.84 <i>Lagenaria siceraria</i> - Susak	118

Şekil 4.85 <i>Lagenaria siceraria</i> - Süs olarak yol kenarlarında satışı	118
Şekil 4.86 <i>Mamordica charantia</i>	119
Şekil 4.87 <i>Mamordica charantia</i> - Meyve.....	120
Şekil 4.88 <i>Mamordica charantia</i> - Tıbbi olarak kullanılan olgunlaşmış tohumlar.	120
Şekil 4.89 <i>Tamus communis</i>	121
Şekil 4.90 <i>Elaeagnus angustifolia</i>	122
Şekil 4.91 <i>Arbutus andrachne</i>	123
Şekil 4.92 <i>Arbutus unedo</i>	124
Şekil 4.93 <i>Arbutus unedo</i> - Meyve.....	124
Şekil 4.94 <i>Erica arborea</i>	125
Şekil 4.95 <i>Euphorbia myrsinites</i>	126
Şekil 4.96 <i>Euphorbia apios</i>	127
Şekil 4.97 <i>Adenocarpus complicatus</i>	128
Şekil 4.98 <i>Ceratonia siliqua</i>	129
Şekil 4.99 <i>Cercis siliquastrum</i>	130
Şekil 4.100 <i>Cicer montbretii</i>	131
Şekil 4.101 <i>Ornithopus compressus</i>	132
Şekil 4.102 <i>Spartium junceum</i>	133
Şekil 4.103 <i>Spartium junceum</i>	133
Şekil 4.104 <i>Castanea sativa</i>	134
Şekil 4.105 <i>Quercus cerris</i>	135
Şekil 4.106 <i>Quercus cerris</i>	135
Şekil 4.107 <i>Quercus coccifera</i>	136
Şekil 4.108 <i>Quercus infectoria</i>	137
Şekil 4.109 <i>Fumaria officinalis</i>	138
Şekil 4.110 <i>Centaurium erythraea</i>	139
Şekil 4.111 <i>Erodium cicutarium</i>	140
Şekil 4.112 <i>Herniaria hirsuta</i>	141
Şekil 4.113 <i>Iris germanica</i>	142
Şekil 4.114 <i>Juglans regia</i>	143
Şekil 4.115 <i>Juncus acutus</i>	145
Şekil 4.116 <i>Lavandula stoechas</i>	146
Şekil 4.117 <i>Marrubium vulgare</i>	148

Şekil 4.118	<i>Melissa officinalis</i>	149
Şekil 4.119	<i>Mentha longifolia</i>	151
Şekil 4.120	<i>Mentha pulegium</i>	152
Şekil 4.121	<i>Mentha spicata</i>	153
Şekil 4.122	<i>Micromeria myrtifolia</i>	154
Şekil 4.123	<i>Ocimum basilicum</i>	155
Şekil 4.124	<i>Origanum onites</i>	156
Şekil 4.125	<i>Origanum vulgare</i>	158
Şekil 4.126	<i>Origanum x majoricum</i>	159
Şekil 4.127	<i>Rosmarinus officinalis</i>	160
Şekil 4.128	<i>Salvia tomentosa</i>	162
Şekil 4. 129	<i>Sideritis trojana</i>	163
Şekil 4.130	<i>Sideritis athoa</i> - Burhaniye pazarı	164
Şekil 4.131	<i>Stachys cretica</i>	165
Şekil 4.132	<i>Stachys obliqua</i>	166
Şekil 4.133	<i>Teucrium chamaedrys</i>	167
Şekil 4.134	<i>Teucrium polium</i>	168
Şekil 4.135	<i>Thymbra spicata</i>	169
Şekil 4.136	<i>Thymus longicaulis</i>	170
Şekil 4.137	<i>Thymus zygoides</i>	171
Şekil 4.138	<i>Ziziphora taurica</i>	172
Şekil 4.139	<i>Laurus nobilis</i>	173
Şekil 4.140	<i>Allium sativum</i>	174
Şekil 4.141	<i>Asparagus acutifolius</i>	175
Şekil 4.142	<i>Asphodelus aestivus</i>	176
Şekil 4.143	<i>Asphodelus aestivus</i> - Kök.....	176
Şekil 4.144	<i>Lilium candidum</i> - Havran pazarı	178
Şekil 4.145	<i>L ilium candidum</i>	178
Şekil 4.146	<i>Li num usitatissimum</i>	179
Şekil 4.147	<i>Ruscus aculeatus</i>	180
Şekil 4.148	<i>Smilax aspera</i>	181
Şekil 4.149	<i>Viscum album</i>	182
Şekil 4.150	<i>Althea officinalis</i>	183

Şekil 4.151	<i>Malva sylvestris</i>	184
Şekil 4.152	<i>Melia azedarach</i>	185
Şekil 4.153	<i>Ficus carica</i>	186
Şekil 4.154	<i>Morus nigra</i>	187
Şekil 4.155	<i>Mirabilis jalapa</i>	188
Şekil 4.156	<i>Fraxinus ornus</i>	189
Şekil 4.157	<i>Jasminum fruticans</i>	190
Şekil 4.158	<i>Jasminum fruticans</i> - Süpürgecik	190
Şekil 4.159	<i>Olea europaea</i>	191
Şekil 4.160	Havran zeytinyağı yarışması - 2008	193
Şekil 4.161	Zeytin toplama - Taylıeli köyü (Burhaniye)	193
Şekil 4.162	<i>Phillyrea latifolia</i>	194
Şekil 4.163	<i>Phillyrea latifolia</i> 'dan yapılmış süpürge	194
Şekil 4.164	<i>Papaver rhoeas</i>	195
Şekil 4.165	<i>Plantago lanceolata</i>	196
Şekil 4.166	<i>Plantago major</i>	197
Şekil 4.167	<i>Plantago major</i> - Tıbbi amaçla toplanıyor	198
Şekil 4.168	<i>Platanus orientalis</i>	199
Şekil 4.169	<i>Platanus orientalis</i> 'ten yapılmış - Semer	200
Şekil 4.170	<i>Arundo donax</i>	201
Şekil 4.171	<i>Arundo donax</i> 'dan yapılmış sepetler	202
Şekil 4.172	<i>Arundo donax</i> ' tan gölgelik yapımı	202
Şekil 4.173	<i>Briza media</i>	203
Şekil 4.174	<i>Cynodon dactylon</i>	204
Şekil 4.175	<i>Triticum aestivum</i>	205
Şekil 4.176	<i>Triticum aestivum</i>	205
Şekil 4.177	<i>Polygonum aviculare</i>	206
Şekil 4.178	<i>Rumex patientia</i>	207
Şekil 4.179	<i>Rumex</i> sp.	208
Şekil 4.180	<i>Portulaca oleraceae</i>	209
Şekil 4.181	<i>Punica granatum</i>	210
Şekil 4.182	Nar suyu	210
Şekil 4.183	<i>Cytinus hypocistis</i>	211

Şekil 4.184	<i>Ranunculus ficaria</i>	212
Şekil 4.185	<i>Paliurus spina - christi</i>	213
Şekil 4.186	<i>Zizyphus jujuba</i>	215
Şekil 4.187	<i>Amygdalus communis</i>	216
Şekil 4. 188	<i>Crataegus monogyna</i>	217
Şekil 4.189	<i>Crataegus monogyna</i> - Meyve.....	217
Şekil 4.190	<i>Cydonia oblonga</i>	218
Şekil 4.191	<i>Mespilus germanica</i>	219
Şekil 4.192	<i>Pyrus amygdaliformis</i>	220
Şekil 4.193	<i>Pyrus amygdaliformis</i> - Meyve.....	220
Şekil 4.194	<i>Pyrus communis</i>	221
Şekil 4.195	<i>Rosa canina</i>	222
Şekil 4.196	<i>Rosa canina</i> - Meyva	222
Şekil 4.197	<i>Rosa phoenica</i>	224
Şekil 4.198	<i>Rubus canescens</i>	225
Şekil 4.199	<i>Rubus santus</i>	227
Şekil 4.200	<i>Rubia tinctorum</i>	229
Şekil 4.201	<i>Salix cinerea</i> 'dan yapılmış sepetler	230
Şekil 4.202	<i>Salix cinerea</i>	230
Şekil 4.203	<i>Datura stramonium</i>	231
Şekil 4.204	<i>Hyoscyamus niger</i>	232
Şekil 4.205	<i>Solanum nigrum</i>	233
Şekil 4.206	<i>Styrax officinalis</i>	234
Şekil 4.207	<i>Tamarix smyrnesis</i>	235
Şekil 4.208	<i>Tilia argentea</i>	236
Şekil 4.209	<i>Typha latifolia</i>	237
Şekil 4.210	<i>Typha latifolia</i> - Süs.....	237
Şekil 4.211	<i>Celtis australis</i>	238
Şekil 4.212	<i>Urtica dioica</i>	239
Şekil 4.213	<i>Urtica dioica</i>	239
Şekil 4.214	<i>Vitex agnus - castus</i>	241
Şekil 4.215	<i>Vitex agnus - castus</i> 'tan Sepet yapımı	242
Şekil 4.216	<i>Vitis vinifera</i>	243

Şekil 4.217 Asma yaprağı	243
Şekil 4.218 <i>Peganum harmala</i>	244
Şekil 4.219 <i>Tribulus terrestris</i>	245
Şekil 4.220 Kırtık Köyü (Burhaniye) Kırsalı - Mantar Toplama.....	266
Şekil 4.221 <i>Morchella elata</i>	266
Şekil 4.222 <i>Morchella vulgaris</i>	266
Şekil 4.223 <i>Armillaria mellea</i>	267
Şekil 4.224 <i>Lactarius deliciosus</i>	267
Şekil 4.225 <i>Ramaria aurea</i>	267
Şekil 4.226 <i>Agaricus campestris</i>	267
Şekil 4.227 Zeytinyağlı Yemek Yarışması - 2008 (Havran)	269
Şekil 4.228 Zeytin Tatlısı.....	269
Şekil 4.229 Etli Arapsaçı (<i>Foeniculum vulgare</i>) Yemeği.....	270
Şekil 4.230 Kabak çiçeği dolması.....	270
Şekil 4.231 Havran Pazarı - Kurutulmuş Biber ve Patlıcanlar	272
Şekil 4.232 Tohumluk Olarak Satılan Bazı Tarımsal Çeşitler.....	272
Şekil 4. 233 Havran Pazarı – Köy Çeşitleri	275
Şekil 5.1 Araştırma Alanındaki Bitkilerin Kullanım Çeşitliliği.....	276
Şekil 5.2 Araştırma Alanında En Çok Kullanımı Olan İlk 5 Familya	278
Şekil 5.3 Yörede Gıda Olarak Kullanılan Bitkilerin Başlıca Kullanım Şekilleri ...	280
Şekil 5.4 Karışık Ot - Burhaniye pazarı	281
Şekil 5.5 Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkilerin Hastalıklara Göre Dağılımı.....	293
Şekil 5.6 Ticari Amaçla Toplanmış <i>Lavandula stoechas</i>	294
Şekil 5.7 Kekik suyu çıkarmada kullanılan İmbik	296
Şekil 5.8 Alevi - Türkmen Mezarlığı	303
Şekil 5. 9 Roman Kültürü - Sepet Yapımı	304
Şekil 5.10 Roman Kadınlar – Kargı işleme	304
Şekil 5.11 Yemiş Çeşitleri.....	308
Şekil 5.12 İstanbul Akçası Armudu	308
Şekil 5.13 Hanbar (Tohumluk Ambarı) - Taşarası Köyü (Havran)	309
Şekil 5.14 Pembe domates	310
Şekil 5.15 Sarıgelin fasülye, Boncuk fasülye, Arşın fasülye	311

TABLO LİSTESİ

Tablo 3. 1	Kaynak Kişilerin Yörede Yoğunlaştığı Bazı Yerleşimler.....	16
Tablo 3. 2	Havran - Burhaniye İlçeleri Tarım Arazileri.....	33
Tablo 3. 3	Havran Yöresinde Başlıca Meyve Çeşitleri	34
Tablo 3. 4	Havran İlçesi Başlıca Tarım Ürünleri	35
Tablo 3. 5	Burhaniye İlçesinde Başlıca Meyve Çeşitleri	37
Tablo 3. 6	Burhaniye İlçesi Başlıca Tarım Ürünleri	38
Tablo 4. 1	Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonlarının Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri	252
Tablo 4. 2	Yörede Yenilen Mantar Çeşitleri	265
Tablo 4. 3	Araştırma Alanında Tarımsal Bazı Yerel Çeşitler	273
Tablo 5. 1	Araştırma Verilerinin Yakın Çevredeki Çalışmalarla Karşılaştırılması	279
Tablo 5. 2	Yörede Tespit Edilmiş Tıbbi Bitkilerle İlgili Kullanımların Çevre Alanlardaki Çalışmalarla Karşılaştırılması	283
Tablo 5. 3	Yörede Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitkiler.....	298
Tablo 5. 4	Araştırma Alanında Tespit Edilen Süs Bitkileri ve Kullanım Şekilleri	299
Tablo 5. 5	Boyar Madde Olarak Kullanılan Bitkiler	301

ÖN SÖZ - TEŞEKKÜR

Güzel bir köyde doğmuş ve büyümüş, hayatının kısa bir dönemini yemyeşil bir yaylada geçirmiş biri olarak bitkilerle yeniden ama farklı bir şekilde içli - dışlı olmak benim için büyük bir mutluluk kaynağı. Lisans eğitimimden beri sürekli ilgi duyduğum etnobotanik konu başlığında içeren bir çalışma yapma fırsatı benim için bu araştırmayı zevkli bir hale getirmiştir.

Çalışmamın her aşamasına büyük katkı sağlayan değerli hocam sayın Doç. Dr. Fatih SATIL'a çok teşekkür ederim. Havran yöresindeki arazi çalışmaları için desteklerini esirgemeyen Havran Kaymakamı sayın Fatih GENEL'e teşekkür ederim. Çalışma boyunca katkılarını esirgemeyen sayın hocalarım Dr. Füsun ERTUĞ'a, ve Prof. Dr. Gülendamar TÜMEN'e çok teşekkür ederim. Yörede tespit edilen bitkilerin teşhislerini yapan sayın Yrd. Doç. Dr. Tuncay DİRMENCİ'ye çok teşekkür ederim. Ayrıca yörede toplanan mantar çeşitlerinin teşhislerindeki katkılarından dolayı Muğla Üniversitesinden sayın Prof. Dr. Mustafa İŞILOĞLU'na teşekkür ederim.

Yöredeki arazi gezilerinde beni yalnız bırakmayan arkadaşım Öğr. Gör. Selami SELVİ'ye, değerli ağabeylerim Reşat KARABAŞ, Mehmet ÖZBEK, İsmail KARATAŞ ve Özcan CANPOLAT'a, ayrıca Emanetçiler Derneğinden Arif ŞEN ve Tracy LORD'a çok teşekkürler. Burhaniye E. M. Lisesi Müdürü Ahmet ARICAN'a ve başta İ. Hakkı GÜZELLER, İ. Fahrettin ERGÜVEN, Fehmi GÜR, Volkan MACAR, Tolga ÖRCAN ve Ferhan LEVENT olmak üzere bütün öğretmen arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Yörede yaptığım araştırmalar boyunca desteğini esirgemeyen başta Osman GÜLER, Zahir GENÇ, Nevzat İZMİT, Hayrettin GÜN ve Cevriye KARAKAŞ olmak üzere tüm yöre halkına teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan dağınıklığımın katlanan, katkılarını esirgemeyen sevgili eşime ve aileme de sonsuz teşekkürler.

Balıkesir, 2010 Rıdvan POLAT

1. GİRİŞ

Türkiye, coğrafi konumu, jeomorfolojik yapısı ve değişik iklim tiplerinin etkisi altında bulunması nedeniyle dünyanın bitki zengini ülkelerinden biridir. Türkiye florası 11.000 civarında tohumlu bitki türüne ev sahipliği yaparken, bunların 3.000 kadarı endemik bitkidir. Buna karşılık Avrupa kıtasında ise yaklaşık olarak 12.000 bitki türü bulunmaktadır. Türkiye'deki bitki türü sayısı, yapılan çalışmalar sonucunda tespit edilen yeni türlerle her geçen gün artmaktadır. Yurdumuz endemik tür oranı ve çeşitliliği açısından Orta Doğu'nun en zengin florasına sahiptir [1-3].

Ülkemiz florasının zengin olmasının ana nedenleri arasında; jeolojik ve jeomorfolojik yapı ile bunların etkisi sonucunda şekillenen çok farklı mikroklima ve çok farklı toprak tiplerine sahip olması sayılabilir. Ülkemiz bilindiği gibi Asya ile Avrupa arasında bir köprü konumundadır. İki kıta arasında meydana gelen karşılıklı bitki göçleri nedeniyle bitki türü sayısı artmıştır. Ayrıca Ülkemizin, Kuzey Anadolu bölgesinde Avrupa-Sibirya; Batı ve Güney Anadolu bölgesinde Akdeniz; İç ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde yer alması bu çeşitliliğin nedenlerindedir [1-5].

Ülkemizdeki bu zengin bitki çeşitliliğine etnobotanik açıdan baktığımızda, bu zenginliğin kullanım çeşitliliğine de yansıdığını görürüz. Ülkemizde ve yerkürenin her köşesinde yapılan araştırmalarda eski toplulukların bitkisel mirasına ait kalıntılara ulaşmak mümkündür. İlk çağlardan kalan kil tabletleri, tapınak ve mezar duvarlarındaki resimlere göre insanlar bitkileri gıda ve tedavi amaçlı kullanmışlardır. Bitki-insan ilişkisinde rol alan bitkiler hakkında deneme yanılma yoluyla elde edilen bilgiler, ister sözlü, ister yazılı, nesilden nesile aktarılarak gelenekselleşmiş ve botanik kültürünü oluşturmuştur. Grekçe halk anlamına gelen“ethnos” ile bitki anlamına gelen “botane” veya “botanikos” sözcüklerinden oluşan etnobotanik, geleneksel bitki-insan ilişkisini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanır [6,7].

Etnobiyojinin bir dalı olan etnobotani; insanlar ile bitkiler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır. Etnobotanik terimi ilk kez Amerikalı botanikçi John W. Harshberger tarafından 1895 yılında yerli halkların bitki kullanımı üzerindeki çalışmaları sırasında kullanılmıştır. 1896 yılında yayınladığı “etnobotaniğin esasları” adlı çalışması genellikle etnobotanik çalışmaların başlangıç noktası olarak kabul edilir [8]. Harsberger etnobotaniğe ‘yerli halkın bitki kullanımı’ olarak bakmıştır.

Etnobotanik terimi kısaca insan bitki ilişkisi olarak açıklanabilir. İnsanlık var olduğundan beri bu ilişki sürüp gitmektedir. Ertuğ kısaca; “Etnobotanik, insan-bitki arasındaki ilişki sonucunda doğan karşılıklı etkileşimi, kullanımı, üretimi ve tüketimi açıklar” şeklinde tanımlamıştır [9]. Günümüzde bitkiler ile tedavi: "fitoterapi" bir bilim dalı haline gelmiştir. Son yıllarda hızla gelişen teknoloji ve modern tıbbın yanı sıra doğaya dönüş akımı başlamıştır. Özellikle Avrupa’da bitkisel ilaç kullanımının hızla artması sonucunda, fitoterapi alanında yeni bilimsel yaklaşımların ve uygulamaların değerlendirildiği görülmektedir. Bu amaçla 1989 yılında ESCOP (Avrupa Bilimsel Fitoterapi Kooperasyonu) kurulmuştur.

Anadolu'nun tarih boyunca pek çok kültüre ev sahipliği yapmış olması, tarımsal biyoçeşitliliğin yanında bitki kullanımı üzerinde de zengin bir etnobotanik kültür mirasının oluşmasına yol açmıştır. Anadolu’da birçok yerel bitki asırlardır gıda, insan ve hayvan tedavisi, doğal boya, oyuncak, barınak, giyim, eğlence ve estetik gibi birçok amaç için kullanılır. Bu açıdan, Anadolu’daki bitki kullanımına ait bu tür kullanımlar orijinal olma özelliği taşımaktadır. Ancak modernleşme, kırsal alanlardan şehirlere hızlı göç, sağlık hizmetlerine daha kolay erişim, köy çeşitlemelerinin ekonomik değerlerini yitirmesi vb. nedenler ülkemizdeki zengin tarımsal biyoçeşitliliğin ve faydalı bitki kullanma geleneğinin çok hızla yok olmasına neden olmaktadır. Eğer etnobotanik çalışmalara hızla sürdürülemezse neyi kaybettiğimizi bilmeden bu bilgiler yok olup gidecektir. Biyoçeşitlilik ve etnobotanik açısından oldukça değerli olan bu kültürel mirasın sonraki nesillere ulaşması için bu alanlarda yapılacak araştırmaların artırılmasına ihtiyaç vardır. Etnobotanik mirasını korumanın ilk adımı önce bize kaldığını varsaydığımız mirasın envanterini çıkarmaktır.

Monokültür ürünlerin hızla pazarları ele geçirdiği, kırsal alanlardaki sürdürülebilir yaşamı tehdit ettiği ve köy çeşitlendirmelerinin iyice kenara itildiği günümüzde yeni çeşitlendirmeler ortaya çıkarmak biyoçeşitliliğin koruma mücadelesinde iyi bir direnme basamağı olacaktır.

Anadolu'da binlerce yıldır farklı kültürlerin katkılarıyla gelişen bu tarımsal çeşitlilik, günümüzde tarım politikaları, küreselleşme, nüfus artışı ve diğer sosyo-ekonomik nedenlerle hızla azalmaktadır. Bu azalma, gelecek kuşakların besin kaynaklarını tehlikeye attığı gibi kültürel çeşitliliğin de kaybolmasına neden olmaktadır. Yerel tohumların yok olması, yerel değerlerin, üretim tecrübelerinin ve yerel yemek kültürlerinin de yok olmasına yol açmaktadır. Yerli bilgilerin kaybolması sadece tarımsal biyoçeşitlilik ve doğa dostu geleneksel üretim için bir sorun teşkil etmemekte, aynı zamanda şehirli tüketici de bu çeşitliliğin yansıttığı bolluktan yararlanamaz hale gelmektedir.

Bu kültürel çeşitlerin büyük bölümü yüzyıllardır ekilerek çeşit özelliklerini, durağanlık ve homojenlik özelliklerini kazanmıştır; bunların yerel adlarıyla kayıt altına alınması yerel tüketiciye katkı sağlayacağı gibi, doğa dostu tarım yöntemlerinin bölgede yeniden yaygınlaştırılmasına da olanak sağlayacaktır. Ticari çeşitlerin daha fazla zirai gübre ve ilaç olmaksızın verimli olmayışı, hastalıklara dayanıklılığının az oluşu, buna karşın yerli çeşitlerin bu alanlardaki üstünlükleri ticari tarıma alternatif çözümler sunacaktır.

Günümüzde gerek ülkeler bazında gerekse uluslar arası platformda biyolojik çeşitliliği korumak için gerek resmi kuruluşlar gerekse sivil toplum örgütleri birçok faaliyette bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO, 2004 yılı 16 Ekim Dünya Gıda Günü'nün ana temasını "Gıda Güvencesi için Biyoçeşitlilik" olarak belirledi. Bu ana tema çerçevesinde insanların aktif ve sağlıklı hayatlar sürmelerine imkan verecek miktarda yüksek kaliteli gıdaya sürdürülebilir bir şekilde ulaşmalarında biyoçeşitliliğin rolüne dikkat çekilmesi hedefleniyor. Ancak, FAO'nun tahminlerine göre son yüzyılda tarımsal ürünlerdeki genetik çeşitliliğin yaklaşık dörtte üçü yok oldu. Bu veri karşı karşıya olduğumuz acı tabloyu çok iyi ortaya koymaktadır [10].

Tarım, ekonomimiz için üretkenlik dinamiğini sürdüren reel sektörlerin başında gelmektedir. Sanayimiz büyük ölçüde tarım ürünü hammaddeye bağlıdır. Tarıma dayalı sanayi ile birlikte ihracat gelirinin yarısından çoğu tarımla bağlantılıdır. Ülkemiz nüfusunun büyük bir kısmı hala geçimini tarımdan sağlamaktadır. Ülkemizde tarımsal istihdam oranı son dönemde yaşanan ekonomik krizin etkisiyle yeniden artmaya başlamıştır. 2009 Ocak ayı itibariyle giderek artan tarımsal istihdam oranı Ekim ayında % 26.9'a ulaşmıştır [11].

Günümüzde yaygın olarak ekimi yapılan tür sayısı giderek azalıyor, bu türlerin yabancı çeşitleri de yavaş yavaş ortadan kalkıyor. Kaybolan her yabancı çeşitle birlikte gen zenginliği biraz daha daralıyor. Modern tarım alanları monokültür ürünlerin yaygın olarak ekildiği alanlar haline dönüşmektedir. Bu yetiştirme yöntemi, gelecekte bir hastalığın bütün ürünü etkilemesi gibi büyük problemlerle karşılaşma ihtimalimizi artırıyor.

Bitkisel çeşitlerin, sağlıklı ve çevre koşullarına karşı dirençli kalabilmesi için kendi geliştiği ortamda ekilmesi ve yetiştirilmesi gerekmektedir. Monokültür ve GDO'lu ürünlerin hızla yayıldığı günümüzde yerel bitki çeşitliliğinin korunması için küçük çiftçilere büyük iş düşmektedir. Ancak bu çiftçiler yerel çeşitlerden her geçen gün daha az ekonomik fayda görmektedir. Ticari kaygılar nedeni ile ya bu çeşitleri ekmekten vazgeçmekte veya geçim sağlayıcı miktarlarda ekmektedirler. Yerel çeşitlerin yerini daha ucuz, ticari değeri daha yüksek olan çeşitler almaktadır. Bu tarz üretim ve tüketim, doğal olarak eski türlerin birer birer yeryüzünden silinmesine yol açmaktadır. Bir çeşidin kaybolmasıyla birlikte etrafındaki tüm bilgilerin - yerel adları, en iyi yetiştirme ve hasat alma koşulları, kullanım şekilleri, tohum ve meyve özellikleri - hepsi yok olup gitmektedir. Köy çeşitleri kültürel zenginliğimizin ve biyoçeşitliliğimizin önemli göstergeleridir. Bu çeşitlere verilen isimler, sadece onları meydana getiren kişileri değil, onların esprilerini, dil zenginliğini, kültürel mirasını, bazen dünyaya bakışlarını yansıtan, birer hikâyeleri vardır. Örnek: “sarıbayram elması”, “hırsız almaz armudu”, “horoz fasulye”, “bekiroğlu eriği”, “karıkoca barıştıran otu”, “güve otu”, “kısa mahmut otu”, “kafkaliza otu” gibi.

Görüldüğü gibi bu çeşitlerin her birinin bir adı, ve özelliği var: kimi çok erken meyve veriyor, kiminden çok iyi pekmez yapıyor, kimi kışa dayanıklı ve en önemlisi çoğu fazla su, gübre, ilaç istemeden yaşamını kendiliğinden ekolojik olarak sürdürüyor. Bu özelliklerini öne çıkarmak, duyurmak, tanıtmak, ekolojik ve sağlıklı oluşlarını vurgulamak ve bunları yetiştirmenin yerel kimlikle, yerel mutfakla ilişkili oluşunun altını çizerek çalışmalara gereksinim vardır.

Etnobotanik çalışmalarda yöreyi tanıma, yörede harcanacak zaman, kaynak kişilerle iletişim çok önemli bileşenlerdir. Yöreyi çalışma alanı olarak belirlemenin ana nedenlerinden biride yörede yaşayıp ve öğretmen olarak çalışıyor olmamdır. Bu durum bana pazarları sürekli takip etme, bitkileri sürekli (çiçek-meyve dönemi) izleyebilme, köylere daha çabuk ulaşma, arazi gezilerini daha sık periyotlarla yapma, anket çalışmalarını uygulama, öğrenci velileri üzerinden kaynak kişilere ulaşma vb. daha birçok açıdan büyük kolaylık sağlamıştır.

Yörenin tarihsel geçmişi ve kültürel yapısında alanı çalışma nedenlerinden biridir. 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesine kadar yörede çok sayıda Rum yaşamaktaydı. Rum kültürünün yöredeki etnobotanik mirası hala bazı Rumca kökenli ot isimlerinde, meze çeşitlerinde görülmektedir. Yörede ayrıca Balkan göçmenleri, Alevi-Türkmenler ve Romanlar yaşamaktadır. Tüm bu kültürlerin bitkilerden faydalanma şekillerini, farklı ve benzer yönlerini orta çıkarmak çalışmanın hedeflerindedir.

Yörede çalışma alanı olarak seçilen iki ilçeden biri denize kıyısı olan Burhaniye, diğeri daha içeride denizle bağlantısı olmayan ve daha fazla dağ köyüne sahip Havran'dır. Bu durum yörenin etnobotanik ve tarımsal biyoçeşitlik üzerine bir çalışma açısından uygun bir alan olduğunun önemli göstergelerindedir.

Yukarıda sayılan tüm bu nedenler ışığında yörede kaybolmaya yüz tutmuş etnobotanik mirasın kayıt altına alınması, ayrıca ekim alanları gün geçtikçe daralan ve çeşit sayısı hızla azalan tarımsal biyoçeşitliliğin ortaya çıkarılması ana hedef olarak belirlenmiştir.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Ülkemizde Tarımsal biyoçeşitlilik üzerine yapılan bilimsel çalışmalar sınırlı sayıda olmasına rağmen, enotbotanik içerikli çalışma sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle son dönemlerde tedavi amacı ile kullanılan bitkilere ilgili tartışmalar bu konuya olan ilgiyi hızla artırmaktadır.

Tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısı, antik çağdan beri devamlı bir artış göstermektedir. Mezopotamya uygarlığı döneminde kullanılan bitkisel drog miktarı 250 civarında iken, Grekler döneminde 600, Arap-Fars döneminde ise bu rakam 4000'e kadar çıkmıştır [12]. Son yıllarda yapılmış araştırmalarda, Hindistan'da 7000 adet bitkinin geleneksel tıp sistemlerinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Binlerce yıldan beri uygulanan geleneksel Çin tıbbında ise 7295 adet tıbbi ve aromatik bitki kullanılmaktadır [13]. Dünya'da tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısı 20.000 civarındadır. Bunlardan 600 kadarı da Türkiye'de yetişmektedir [12].

Anadolu'da tıbbi bitkilerle ilgili bilgilerimizin kaynakları ise çok eski tarihlere dayanmaktadır. Örneğin Hititler döneminde Anadolu'da haşhaş başı, safran gibi bazı bitkisel drogların elde edilip dış ülkelere satıldığı bilinmektedir. İstanköy (Cos) adasında yaşamış olan Hipokrates (M.Ö. 460–377) 'ten aldığı bilgilerle mesleğe başlayan Galenos'un ardından M.S. 1. yy'da Anadolu'da yaşamış olan Dioscorides'in eserlerinde yer alan bazı bitkiler ve kullanılışlarına bugün de rastlanılmaktadır [14].

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Anadolu'nun tıbbi bitkileri ile ilgili yayın ve araştırmalar çok azdır. Hoca Nusret Efendi (Ö: 1795) tarafından yazılan ve 1884'te İstanbul'da basılan ve bir kısmı tamamen bitkisel droglara ayrılmış olan "Mahazer" veya "Nusret Efendi Risalesi" olarak bilinen tedavi kitabı dönem itibarı ile Anadolu'da Süleyman Çelebi'nin sonra en çok satılan kitaptır [12].

Türkiye'de halk ilaçları ve genel olarak bitkilerin ilaç olarak kullanılışı ile ilgili en kapsamlı yayınlardan bir tanesi Baytop'un [12], "Türkiye 'de Bitkilerle Tedavi (Geçmişte ve Bugün)" adlı eseridir. Baytop, eserinde halk ilacı olarak kullanılan pek çok bitki hakkında literatüre ve kendi tespitlerine dayanarak bilgiler vermektedir. Çubukçu ve Özhatay [15], "Anadolu Halk ilaçları Hakkında Bir Araştırma" adlı çalışmalarında bitkilerin Anadolu'da halk ilacı olarak kullanılışı hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Alpınar ve Saçlı [16], tarafından ülkemizde yapılan çalışmalar bir bibliyografya olarak yayınlanmıştır. Buna göre en eski çalışmalar, 1929-35 yılları arasında Şakir ve Taşır'ın çalışmalarıdır [17]. Bu çalışmalar halk hekimliği ve halk ilaçlarını değerlendiren çalışmalardır. Bu konu halen günümüzde de birçok araştırmacı tarafından sürdürülmektedir [18-30]. Günümüzde özellikle eczacılık fakültelerindeki bazı araştırmacılar tarafından yapılan etnofarmasötik botanik çalışmaları, bu konuya önemli katkılar sağlamıştır [31-34].

İlk etnobotanik araştırmalar yoğunlukla ilaç yapımında kullanılan bitkiler üzerine yapılmıştır. Amerika'da Etnobiyoloji Topluluğu tarafından ilk kez 1981 yılında *Journal of Ethnobiology* dergisi basıldı [35]. Son 30 yılda etnobotanik alanıyla ilgilenen bilim adamlarının sayısındaki artış alanda yapılan çalışmalara çeşitlilik kazandırmıştır. Bir süre içinde halk bilimi, arkeobotanik, paleoetnobotanik çalışan bilim adamları da etnobotanik çalışmalarda bulundular. Günümüzde etnobotanik çalışmalar tıbbi bitkiler dışında, gıda, el sanatları, yakacak, hayvan yemi, veterinerlik, süs, boya vb. alanlarda yoğunlaşmaktadır.

İlaç dışında da her türlü kullanımı araştıran etnobotanik çalışmalar, etnofarmasötik botanik çalışmalara oranla çok azdır. Çünkü bitki kullanımı, Dioscorides zamanından beri, ilaç kullanımı ile eş değer düşünülmektedir. Her türlü kullanımı araştıran etnobotanik çalışmaların son yıllarda arttığı görülmüştür [36-43]. Etnobotanik çalışmalar bilimsel bir temele oturduktan sonra bu sahada çok sayıda eser yazılmış, uluslararası kongreler düzenlenmiş, bazı üniversitelerde etnobotanik üzerine özel enstitüler açılmış, ulusal ve uluslararası dergilerde de çok sayıda makale yayınlanmıştır.

Baytop [44], ‘Türkçe Bitki Adları Sözlüğü’adlı eserinde, ülkemizin değişik yörelerinde bitkilere verilen Türkçe isimler ve onların kullanım şekillerinden bahsetmiştir. Hazırlanan listede Türkiye’de gıda, baharat, ilaç, boyar madde ve süs bitkisi olarak kullanılan 1300 kadar bitki türünün Latince adı bulunmaktadır.

Şimşek ve ark. [45], tarafından 2004 yılında Anadolu’da 14 il, ilçe ve köylerinde bulunan 2246 kişi üzerinde yapılan bir etnobotanik araştırmada, ülkemizde sıklıkla tüketilen, yenebilen yabancı bitkilerin kullanım amaçları ortaya konulmuştur. Çalışmada sık olarak kullanılan cinslerin; *Plantago*, *Malva*, *Rumex*, *Thymus*, *Urtica*, *Chenopodium*, *Rosa* olduğu belirlenmiştir.

Ertuğ [46], tarafından Muğla iline bağlı Bodrum Yarımadası’nda yapılan çalışmada 350’ yi aşkın yararlı bitki türü saptanmış olup, bunların içinden 92’ sinin doğal, 24’ünün kültür olmak üzere toplam 116 bitkinin tedavi amaçlı kullanıldığı hakkında bilgiler toplanmıştır.

Ertuğ ve ark. [47], tarafından Buldan (Denizli)’da 2002-2003 yıllarında gerçekleştirilen etnobotanik envanter proje çalışmasında toplanan 450 örnekten, 21’i Türkiye’ye endemik, 258 tür belirlemiştir. Bazı örtüşen kullanımlar da olmakla birlikte; 97 gıda, 108 ilaç, 11 yakacak, 41 yem bitkisi ve 46 bitkinin el sanatlarında ve farklı alanlarda yararlı olduklarını saptamışlardır.

Koyuncu [48], tarafından Sakarya ile Geyve ilçesi üzerine yapılan floristik ve etnobotanik araştırmada; Etnobotanik açıdan 47 familya ve 66 cinse ait 89 tur ve türaltı taksonun yöre halkı tarafından yiyecek, yakacak, süsleme, süs bitkisi ve tıbbi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Koçyiğit [49], Yalova ilinde yaptığı etnobotanik araştırmada 99 bitki taksonunun kullanımı saptanmıştır. Çalışma sonucunda 53 takson hastalıklarda, 40 takson gıda olarak, 5 takson baharat olarak, 3 takson oyuncak olarak, 4 takson el aletlerinde, 2 takson dekoratif amaçlı, 2 takson saman balyalamasında, 2 takson büyü yapılmasında, 2 takson boyamada, 2 takson saç bakımında, 1 taksonun da harç yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Korkut [50], Şanlıurfa Arat Dağı'nda yaptığı çalışmada 49 familya ve 193 cinse ait 214 tür, 55 alttür ve 30 varyete olmak üzere 299 takson tespit etmiştir. Toplanmış 299 bitkinin 170 tanesinin etnobotanik özelliği bulunduğu saptanmıştır. Bu bitkilerden 59 tanesi yem, 33 tanesi yiyecek, 19 tanesi yakacak, 17 tanesinin tıbbi amaçlı, 8 tanesinin süpürge yapımında, 5 tanesinin süs bitkisi, 5 tanesinin boya, 3 tanesinin çocuklar tarafından oyun amaçlı ve 11 tanesinin ise diğer amaçlarla kullanıldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca 13 bitkinin zararlı özellikleri bulunduğu tespit edilmiştir.

Gençay [41], Cizre (Şırnak)'de yapılan bir etnobotanik çalışmada, Cizre ve çevresindeki halkın gıda, ilaç, yem, yakacak, süs, el sanatları ve değişik amaçlar için yararlandıkları bitkilere ait geleneksel bilgiler ortaya konulmuştur. Araştırma alanında 60 kaynak kişiyle görüşme yapılmıştır. Bölgede kullanımı belirlenen 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Toplanan bitkilerin; 99' unun gıda, 45' inin yem, 44' ünün ilaç, 25' inin süs, 21' inin el sanatları ve 20'sinin yakacak olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Bulut [42], tarafından Çanakkale İli Bayramiç İlçesinde yapılan etnobotanik araştırmada 193 bitki taksonuna ait veriler kayıt edilmiştir. Bu bitkiler en çok sırasıyla halk ilacı (90 takson), besin (68 takson), hayvan yemi (27 takson), çay (17 takson), süs (15 takson), yakacak (14 takson), süpürge (9 takson), baston (9 takson), baharat (9 takson), çit (6 takson) ve boya (6 takson) olarak kullanılmaktadır.

Kızılaslan [43], tarafından İzmit körfezinde yapılan yüksek lisans tez çalışması sonucunda farklı kullanılışlara sahip 118 takson (104 doğal, 14 kültür) saptanmıştır. Bunlardan 77 takson halk ilacı, 59 takson gıda, 13 takson baharat veya çay, 23 takson hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak, 7 takson yakacak olarak kullanılmaktadır. 37 taksonun ise bunların dışında çeşitli farklı kullanılışları olduğu saptanmıştır.

Çalışma alanına yakın çevrede yapılan çalışmalara bakıldığında, Kaz dağı civarında yapılan araştırmalar göze çarpmaktadır. Botaniğin babası olarak bilinen

Theoprastus'un "Bitkiler Üzerine" yaptığı çalışmalardan alınan toplam 903 adet alıntı İda dağı (Kaz dağı) ile bağlantılı olup, şimdiye kadar tek bir dağ için alınan en büyük bitki alıntı sayısını oluşturmaktadır [51]. Alanda yapılmış diğer çalışmalara baktığımızda; Karamanoğlu [52] 'nin "Edremit Kazdağı Bitkileri" adlı çalışması, Gemici ve ark. [53], tarafından yapılmış olan "Contributionsa A L'etude de la Flore du Kazdağ (Balıkesir)" başlıklı bir çalışma, ve Özhatay ve ark. [54], tarafından yapılmış "Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları" isimli projesi bulunmaktadır. Bölgede Tümen ve ark. [55], tarafından "Kazdağı Milli Parkı Çiçekli Bitkileri ve Fiziki Ortam" başlıklı bir TÜBİTAK projesi yapılmıştır.

Bunların dışında, bölgede oldukça yaygın olan tıbbi ve ekonomik bitkiler üzerinde yapılmış bazı çalışmalar da bulunmaktadır. Başer ve ark. [54], tarafından "Balıkesir, Kazdağı Yöresinde Çay Olarak Kullanılan Bitkiler Üzerinde Morfolojik, Anatomik ve Palinolojik Çalışmalar I" konulu çalışma, Başer ve ark. [57,58], tarafından, Kaz dağı'nda halk arasında kullanılan ve bölgeye özgü iki endemik tür olan "*Thymus pulvinatus* Celak." ve nadir türlerden "*Sideritis athoa* Papanikolau et Kokkini" nin tanıtımı ve korunması ile ilgili iki çalışma yapılmıştır. Bunlara ek olarak, Kaz dağı ve çevresinde yayılış gösteren tıbbi ve ekonomik önemi olan bitkilerin botanik özellikleri ile koruma önerileri konusunda yapılmış başka çalışmalar da bulunmaktadır [59-61].

Araştırma alanının bulunduğu bölgeye coğrafik olarak komşu olan bölgelerde; Sezik ve ark. [31], Honda ve ark [32], Ertuğ [46], Ertuğ ve ark.[47], Çelik ve ark. [62], Tütenocaklı ve Uysal [63], Satıl ve ark. [64], Sarıkan [65], Bulut [42], gibi araştırmacılar tarafından yapılmış etnobotanik çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, araştırma alanımız olan Burhaniye ve Havran ilçelerinde tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik üzerinde yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla beraber araştırma alanı çevresi çok eski zamanlardan beri botanikçilerin önemli uğrak yerlerinden biri olmuştur.

Araştırma alanımızın sınırları içinde bulunduğu Balıkesir ilinde yapılan diğer etnobotanik çalışmalara bakıldığında; daha çok bitkilerin tıbbi kullanımını ortaya koyan etnobotanik çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Tümen [66], tarafından

yayınlanmış olan “Balıkesir bölgesindeki tıbbi amaçlı kullanılan Labiatae familyası bitkileri” ile Tümen ve Sekendiz [67], ’in gerçekleştirdikleri “Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler” adlı çalışma bunlar arasındadır. Ayrıca, Balıkesir’in kuzeyinde yer alan Gönen ilçesinde Tuzlacı ve Aymaz [68], tarafından yapılmış bir etnobotanik çalışmada 84 bitki türünün halk tarafından kullanımı tespit edilmiştir. Bu çalışmada, bitkilerin kullanılan kısımları ile nasıl kullanıldıkları araştırılmıştır.

Bölge halkının tarım ve doğal çevreyle olan ilişkileri konusunda Soykan [69], tarafından “Kazdağları Milli Parkı’nda Doğal Ortam, İnsan İlişkileri ve Zeytincilik” konulu bir çalışma ile Arı ve Soykan [70], tarafından yapılmış “Kazdağı Milli Parkının Kültürel Ekolojisi” isimli bir araştırma bulunmaktadır. Bu projede yöre halkının doğal bitkilerle olan ilişkileri araştırılmış ve bitkilerin günlük yaşamda oldukça çeşitli alanlarda önemli ölçüde kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Balıkesir ve çevresinde, bitkilerin tıbbi kullanımının yanında gıda, yakacak, el sanatı gibi diğer kullanımlarının da incelendiği gerçek etnobotanik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Duran ve ark. [21], tarafından, Balıkesir yöresindeki “Yenen Yabani Meyveler” in yerel adları ve etnobotanik özellikleri araştırıldığı çalışma bunlardan birisidir. Buna ek olarak, Tübitak ve Tüba tarafından desteklenmiş olan Kaz Dağı milli parkı çevresindeki köylerde “etnobotanik envanter çalışması” da bu tip çalışmalardandır [64]. Çalışmada bölgede kullanımı belirlenen toplam 259 bitki taksonu tespit edilmiş ve bunlara ait yerel bilgiler derlenmiştir. Toplanan bitkilerin; 156 gıda, 133 ilaç, 16 yakacak, 26 yem, 44 el sanatlarında kullanımının yanı sıra 75 bitki türünün de farklı alanlarda yararlı oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, bölgedeki kültürel gruplardan Türkmen ve Yörükler arasında bitki kullanımına ilişkin farklılık ve benzerlikler de bu proje ile ortaya çıkartılmıştır. Projede tarımsal biyoçeşitlilik yeterince incelenememiştir.

Ayrıca bölgede Satıl ve ark. [71], tarafından 2005-2007 yılları arasında Madra Dağı ve çevresinde (Balıkesir/İzmir) yapılan floristik çalışmalar sırasında, tespit edilen bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Bölge halkının gıda, ilaç, yem, el sanatları ve diğer alanlarda yararlandığı bitkiler ve bu bitkilere ait

kullanımlarına ait geleneksel bilgiler derlenmiştir. Bu çalışma; Madra Dağı ve çevresindeki 19 yerleşim yeri ve buralarda kurulan 3 yerel pazarda yürütülmüştür. Bu süre içinde araştırma alanında 45 kişiyle görüşme yapılmıştır. Bölgede kullanımı belirlenen toplam 115 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Toplanan bitkiler arasında; 52'si gıda, 46'sı ilaç, 19'u yem, 14'ü el sanatlarında ve 10 tanesi de süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Bölgede, 12 bitki türü ise ticari amaçlı toplanıp satılmaktadır.

Ülkemiz bitki tür adedinde olduğu kadar, kültürü yapılan bitkilerin çiftçi çeşitleri bakımından da zengindir [72]. Tarla ve bağ-bahçe tarımı Türkiye'de çok eski bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye'de yapılan çeşitli arkeolojik kazılardan sağlanan bilgiler tahıl tarımının yaklaşık 10.000 yıl önce Anadolu'da başladığını kanıtlamıştır [73]. Bezelye, buğday, çavdar, keten, mercimek, nohut, pancar, soğan türleri, üçgül, yonca, yulaf gibi otsu bitkiler yanında; Antep fıstığı, armut, asma, elma, erik ve nar gibi odunsu bitkiler Türkiye'den orijin almaktadır. Yakın zamanda yayınlanan birçok araştırma bulguları Heun ve ark., [74], Diamond, [75], Nesbit ve Samuel, [76], Lev-Yadun ve ark., [77], Özkan ve ark., [78], Salamini ve ark., [79] dünyada buğday tarımının ilk kez yapıldığı yer olarak ülkemizin güneydoğusundaki Karacadağ ve yöresini göstermektedir. Ülkemizde kültürü yapılan bitkilerden buğdayın 25, arpa ve yulafın 8, çavdarın 5 [80], mercimeğin 4, nohudun 10, bezelyenin 5, yoncanın 34, mürdümüğün 59, üçgülün 104 ve fiğın de 60 adet yabancı akrabası vardır [81].

Bölgede, tarımsal biyoçeşitlilik başlığına yakın olan sadece bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, Emanetçiler Derneği'nin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde Balıkesir ili İvrindi ve Savaştepe İlçelerinde "Geleneksel Köy Çeşitleri Korunması ve Yaşatılması İçin Paylaşım Projesi" dir [82]. Proje İvrindi ve Savaştepe yörelerinde tarımı devam eden yerli çeşitlerin envanterinin çıkarılması, geleneksel tarım uygulamalarına yeniden değer verilmesini hedeflemektedir. Emanetçiler Derneği tarafından yürütülen bu çalışma, çalışma alanın dışında olmakla beraber coğrafi anlamda alanın güneydoğusunda yer almaktadır.

Yöre 0'dan 1200 metreye kadar yükseklik farklılıkları, ülkemizin en önemli bitkisel zenginlik kaynaklarından olan Kazdağına olan sınırı, tarihsel olarak Lidyalılardan Osmanlılara, Osmanlılardan Cumhuriyete uzanan büyük bir kültürel mirasa sahip olması, yörede yaşayan farklı kültürel grupları (Romanlar, Alevi Türkmenler) bulundurması, yörenin tarımsal olarak uygun bir coğrafyaya sahip olması vb. nedenler yörenin çalışma için uygun bir alan olarak belirlenmesinde önemli faktörlerdir.

Çalışma alanı olarak seçilen yörenin bağlı olduğu Balıkesir ve çevresinde etnobotanik kavramının bütün alt başlıklarını kapsayan, çalışmalar oldukça azdır. Yörede yapılmış çalışmalar bitkilerin tıbbi kullanımı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlara ek olarak, araştırma sahası ve çevresinde bugüne kadar yapılmış olan çalışmalarda alandaki tarımsal biyoçeşitlilik konusu ihmal edilmiştir. Bu çalışmada bu eksikliğin giderilmesinide hedeflerler arasında bulundurmaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu araştırmanın materyalini Burhaniye ve Havran (Balıkesir) ilçelerindeki halkın çeşitli amaçlarla faydalandıkları tarımsal ve etnobotanik bitkiler oluşturmaktadır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Kaynak Kişiler

Etnobotanik ve tarımsal biyoçeşitlilik çalışmaları sırasında kaynak kişiler ve onlarla sağlanacak sağlıklı bir iletişim çalışmanın kalitesini doğrudan etkileyen unsurlardan biridir. Kaynak kişiler bu çalışmadaki ana bilgi kaynaklarıdır. Kaynak kişilerle ulaşmak için yerel yöneticiler, İlçe tarım müdürlükleri ve iletişim kurulan öğretmenler başta olmak üzere birçok kişi ve kurumdan destek alınmıştır. Çalışma alanı belirlendikten sonra Burhaniye ve Havran ilçelerinde köylülerin ürünlerini sattıkları pazarlar tespit edildi. Kaynak kişilerle iletişimin en rahatlıkla kurulduğu yerler pazar alanlarıdır. Burhaniye ve Havran ilçeleriyle ilgili genel bilgiler toplandıktan sonra, Burhaniye ve Havran ilçeleri başta olmak üzere, Edremit, Kadıköy ve Ayvalık pazarlarına geziler düzenlendi. Kaynak kişilerle ilk tanışmalar pazar araştırmalarında sağlandı. Çalışma boyunca konuşulan kaynak kişiler ile ilgili veriler (yaş, meslek vb.) liste halinde düzenlenmiştir (Ek. A).

Yörede yapılan çalışma kapsamında bilgi edinilen kaynak kişi sayısı 244'tür. Kaynak kişilerden 124'ü erkek 120'si kadındır. Çalışmada kaynak kişi olarak; orta yaş üstü kadınlar ve erkekler, çobanlar, belirli bitkileri kullanarak insanları tedavi eden "Ocak" adı verilen kişiler, ip, sepet ve hasır gibi el sanatlarında usta kişiler, yörede görevli ziraatçiler, ormancılar ve öğretmenler seçilmiştir. Yörede toplanılıp

satılan ot ve mantar çeşitleri için az sayıda 18-20'li yaşlarındaki toplayıcı kişilerde kaynak kişi olarak seçilmiştir.

Kaynak kişiler belirlenirken Roman ve Alevi-Türkmen gruplarından kişilerinde kaynak kişi olarak seçilmesine dikkat edilmiştir. Alevi-Türkmen nüfusun yaşadığı Tahtacı köyü gezilen köyler listesine alınmıştır. Roman nüfus yoğun olarak Pelitköy ve ilçe merkezinde yaşadığından bu grupla iletişim genellikle yerel pazarlarda sağlanmıştır. Kaynak kişilerin yoğun olarak yaşadığı yerleşimler Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Pazar gezileri sonucu hemen hemen her köyde irtibat kurulacak kaynak kişiler saptanmıştır. Ayrıca bölgede kurulan yerel pazarlar da kaynak kişilerle ortak buluşma noktaları olarak belirlenmiştir. Kaynak kişiler aracılığıyla köylere yapılan geziler ve ev ziyaretleri öncesi telefon edilerek, köyde bitki kullanımı konusunda bilgi alabileceğimiz kişilerin hazır bulunması sağlanmıştır. Kaynak kişilerle beraber yapılan köy ziyaretleri köy kahvehanelerinde toplu sohbetlere dönüşmüştür (Şekil. 3.1). Böylece elde edilen bilgilerin birden fazla kişi tarafından doğrulanması sağlanmıştır. Köy gezilerinde kahve sohbetleri dışında ev ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Köy kahvelerinde yakalanabilecek sohbet ortamı ev ziyaretleri için önemli bir basamak olmuştur. Köy kahvelerindeki sohbetler köylerde otlarla ilgili olan birçok kaynak kişiye ulaşmada büyük katkı sağlamıştır. Köy ziyaretleri yapılan dönemde kadınlarla iletişimi kolaylaştırmak ve kadın hastalıkları vb. durumlar ile ilgili verilere daha kolay ulaşmak için çalışma ekibi içinde bayan bulundurulmaya özen gösterilmiştir.

Çalışma yapılan alanda öğretmen olarak çalışma durumum köylerdeki kaynak kişilere akrabaları olan öğrenci velileri veya öğrenciler üzerinden ulaşmayı ve daha samimi ortamlarda bilgi edinmeyi kolaylaştırmıştır. Bu yöntemle yapılan köy ziyaretlerinin daha verimli geçtiği tespit edilmiştir. Çalışma alanında sürekli bulunma şansı olan araştırmacıların bu yöntemi uygulamaları bilgiye ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Köylere görüşmeye gidilirken beraberimizde herbaryum örnekleri ve bitki resimleri de götürülmüş, böylece bitkiyi kullanan kişilerin bitkileri teşhis etmeleri sağlanmıştır. Bunun dışında bitki toplayan kişilerle beraber özellikle köy çevresindeki alanlar gezilerek bitki doğal habitatından toplanmış ve teşhis edilmiştir (Şekil 3.2). Bu yöntem yerel isim çeşitliliğinden (farklı otlara aynı ismin verilmesi - aynı ot çeşidine farklı isimlerin verilmesi) kaynaklanan problemlerin önüne geçmede çok önem arz etmektedir.

Şekil 3. 1 Dereköy köy kahvesi – Havran

Şekil 3. 2 Kırtık köyü kırsalı - Burhaniye

Tablo 3. 1 Kaynak Kişilerin Yörede Yoğunlaştığı Bazı Yerleşimler

	Burhaniye	Kaynak Kişi Sayısı		Havran	Kaynak Kişi Sayısı
1.	Merkez	28	10.	Merkez	17
2.	Karadere Köyü	11	11.	Çakırdere Köyü	13
3.	Kırtık Köyü	3	12.	Kalabak Köyü	14
4.	Kızıklı Köyü	10	13.	Tepeobe Köyü	5
5.	Kuyumcu Köyü	4	14.	Hüseyinbeşeler	7
6.	Pelitköy Beld.	8	15.	Küçükşapcı	7
7.	Sübeylidere Köyü	6	16.	Kobaklar Köyü	22
8.	Şahinler Köyü	5	17.	Taşarası Köyü	12
9.	Tahtacı Köyü	7	18.	Kocaseyit Köyü	11

Kaynak kişilerin bilgi birikimine göre yöneltilen ereve sorulara (Ek. B) verilen cevaplar not alınmıştır. Bazen bu görüşmelerde, imkanlar ölçüsünde video kaydı yapılmış ve fotoğraflanmıştır. Kaynak kişiler tarafından, bitkilerden elde edilen ürünler ve uygulama süreçleri (Sepet yapımı, Kekik suyu eldesi, am sakızı eldesi vb.) hem fotoğraflarla hem de video kaydı ile belgelenmiştir.

3.2.2 Pazar Araştırmaları

Araştırma alanı ve çevresinde kurulan Burhaniye, Havran, Edremit, Ayvalık, Akçay ve Kadıköy pazarlarına çıkılarak gözlemler yapılmıştır. Bu pazarlara ürün getiren köylüler ve sattıkları ürünler tespit edilmiştir.

şekil 3.3 Ot satıcıları - Havran Pazarı

Köylülerin pazar tezgahları çalışma süresince sıklıkla ziyaret edilmiş ve ürünlerinden satın alınmıştır. Çalışma boyunca Burhaniye pazarı 25, Havran pazarı 20, Edremit pazarı 5, çevredeki diğer pazarlarda 2'şer kez gezilmiştir. Pazar gezilerinin en önemli faydası kaynak kişilere ulaşmaktır. Pazar gezilerinde sağlanan bağlantılarla köylerdeki çok sayıda kaynak kişiye ulaşılmıştır. Yerel pazarlarda yörede gıda (ay, baharat, salata, yemek vb.) birçok ot çeşidine rahatlıkla ulaşılabilir. Labada (*Rumex patientia*), Hindiba (*Taraxacum officinale*, *Cichorium intybus*, *Chondrilla juncea*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), gelincik (*Papaver rhoeas*), ebeğümeçi (*Malva sylvestris*), turp otu (*Raphanus raphanistrum*), pazı (*Beta trojana*), kazayağı (*Sium sisarum*), akkız (*Scolymus hispanicus*), ısırgan otu yöresel pazarlarda çokça rastlanılan eşitlerdendir.

Yöresel pazarlarda sıklıkla tıbbi kullanımı olan kantaron otu (*Hypericum perforatum*), lavandula (*Lavandula stoechas*), adaçayı (*Salvia tomentosa*), kekik (*Origanum onites*, *Origanum vulgare*), çam akması (*Pinus brutia*) vb. bazı çeşitlerin satıldığına rastalanılır. Yerel pazarlarda sık kullanımı olan bazı taksonlar dışında genel olarak tıbbi bitkilere ulaşmak çok daha zordur.

Yörede tarımsal biyoçeşitlilik üzerine yapılan araştırmalarda pazar gezilerinin çok büyük önem arz etmektedir. Kırsal alanlarda yetiştirilen birçok tarımsal çeşit yerel pazarlarda satışa sunulmaktadır. Kırsal alanlardan yerel pazarlara gelen tarımsal çeşitlerin belirlenmesi için pazarların sık ve düzenli periyotlarda gezilmesi çok önemlidir. Çalışma boyunca yerel pazarlarda ve buna bağlı olarak köylerde ve kırsal alanlarda yapılan çalışmalarda tespit edilen tarımsal çeşitler ile ilgili ayrı fişler düzenlenmiştir. Bu fişlerde ürün çeşidinin getirildiği alan, ürünün özellikleri, ürünün olgunlaşma ve pazara geliş dönemleri, fotoğraf çekilmişse fotoğraf numaraları vb. bazı veriler not edilmiştir.

Tarımsal biyoçeşitlilik kapsamında yapılan araştırmalarda yöredeki ilçe tarım müdürlüklerinden ve emekli ziraat mühendisleri olan kaynak kişilerden çokça faydalanmıştır. Çalışma kapsamında köylerde yapılan ev ziyaretleri tarımsal çeşitlere ulaşmada etkili yollardan biridir. Tarımsal çeşitler ile ilgili okullarda uygulanabilecek bir anket formundan da çok fayda sağlanabilir. Çalışmada bu durum düşünülmüş fakat zamanlamadan kaynaklanan nedenlerle uygulanamamıştır. Bundan sonra yapılacak bu tür çalışmalarda tarımsal çeşitler ile ilgili anket formlarının uygulanması büyük fayda sağlayabilir.

Yöresel pazar gezilerinde ayrıca sepet, kaşık, nazarlık gibi malzemelerde kullanılan ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. Alınan örneklere birer numara verilerek, bitkinin yöresel adı, nereden ve kim tarafından, ne zaman toplandığı kaydedilerek kullanım tarifi not edilmiştir. Pazarlardan alınan örneklerin bazılarının kesin teşhisi için, o bitkinin toplandığı alana gidilerek, bitki çiçekli veya meyveli halde tarafımızdan toplanmıştır.

3.2.3 Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları

Tez çalışmasının ilk aşamalarında Burhaniye ve Havran İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden ilçe merkezi ve köylerdeki okullarda anket çalışmaları için gerekli izinler alınmıştır. Çalışmayı yapan kişi olarak alandaki bir okulda öğretmen olarak çalışmam iletişim ve anket çalışmalarıdaki verim açısından büyük avantajlar sağlamıştır. Araştırma alanı içinde bulunan ilçe merkezi ve köylerdeki okullarda yaklaşık 400 civarı öğrenciye bölgede kullanılan “Şifalı bitkiler” ve “Yenen Bitkiler” ile ilgili olarak 2 anket uygulanmıştır (Ek. C1, C2). İlçe merkezlerindeki okullarda anketler yapılırken özellikle farklı köylerden öğrencilerin okuduğu Meslek liseleri seçilmiştir. Köylerdeki İlköğretim okullarında yapılan anket çalışmalarında iletişim sorununu aşmak amacıyla 4 ve üstü sınıflarda anket çalışmaları uygulanmıştır.

Bu çerçevede Havran Çok Programlı Mehmet Çalışır Lisesi, Havran Kobaklar, Hüseyinbeşeler ve Küçükşapçı İ. Ö. Okulları, Burhaniye Anadolu Teknik Anadolu Meslek Ve Endüstri Meslek Lisesi, Celal Toraman Anadolu Lisesi ve Kızıklı, Şarköy, Pelitköy İ. Ö. Okullarında anket çalışmaları uygulanmıştır (Şekil 3. 4). Öğrencilerin, bu anketi aile büyükleri ile beraber doldurmaları istenmiştir. Böylece genç kuşaklarda merak duygusunun gelişmesi ve artık unutulmak üzere olan bu bilgileri öğrenmeleri sağlanılmaya çalışılmıştır. Anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında köyler araştırma gezileri düzenlenip öğrenci velileri ziyaret edilmiştir. Kullanımı olan bitkiler köylüler eşliğinde toplanmıştır.

Anket çalışmaları ile ilgili verilerin değerlendirilmesi tartışma ve sonuç bölümünde yapılmıştır.

Şekil 3.4 Okullarda anket çalışmaları (İlköğretim)

Şekil 3.5 Okullarda anket çalışmaları (Lise)

3.2.4 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme

Araştırma alanında arazi çalışmaları aylık periyotlarla düzenli olarak gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları tüm yıla yayılmış, böylece hem bitkileri çeşitli evrelerinde toplama, hem de toplanarak pazara getirilen ya da kullanılan bitkilerin izlenmesinde süreklilik sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma boyunca Havran yöresinde 14, Burhaniye yöresinde 11 olmak üzere toplam 25 arazi gezisi yapılmıştır. Arazi gezileri içinde 3-4 kişilik ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Arazi ve köy gezileri sırasında iletişimi kolaylaştırmak için ekip içinde bir kadın arkadaş bulundurulmaya özen gösterilmiştir. Arazi gezilerinin büyük çoğunluğu köy ziyaretleri ile birleştirilip mümkün olduğunca araştırma alanı köylüler ile beraber gezilmeye dikkat edilmiştir (Şekil 3.6, Şekil 3.7). Bu şekilde düzenlenen gezilerden alınan verimin çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Kaynak kişilerin gösterdiği, kullanımı belirlenen bitkiler hem pazarlardan hem de doğal habitatlarından toplanarak herbaryum materyali haline getirilmiştir. Herbaryum haline getirilemeyen diğer bitkisel kökenli malzemeler ise kurutulduktan sonra naylon torba ve kese kağıtlarında muhafaza altına alınmıştır. Kullanımı belirlenen her bitki ve etnografik malzeme için birer numara verilmiştir. Örneklerin toplanma tarihi, bulunduğu köyün / mevkiin adı kaydedilmiş ve ayrıca GPS kayıtları alınmıştır (Ek. D). Ayrıca alınan örneklere ait 1200 civarı fotoğraf çekilmiştir.

Kullanımı belirlenen bitkilerin kesin teşhislerinde, başta Flora of Turkey olmak üzere çeşitli yerli ve yabancı flora kitaplarından yararlanılmıştır. Çalışma boyunca toplanılan bitki örnekleri Yrd. Doç Dr. Tuncay Dirmenci ve Prof. Dr. Gülendam TÜMEN tarafından teşhis edilmiştir. Çalışma alanında toplanılan mantar örnekleri ise Muğla Üniversitesinden Prof. Dr. Mustafa İŞİLOĞLU tarafından teşhis edilmiştir. Herbaryum materyalleri ve diğer bitkisel kökenli ürünler, çalışma tamamlandıktan sonra Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü Herbaryumunda muhafaza edilecektir.

Çalışma sonunda tespit edilen bitki taksonlarının kullanım çeşitleri Ertuğ ve ark. [47] tarafından yapılan proje çalışmasına göre kodlanmıştır. Bu kodlama sistemi aşağıda “Yararlı Bitki Grupları” başlığı altında sunulmuştur.

Şekil 3. 6 Köylüler Eşliğinde Ot Toplama – Havran- Kobaklar Köyü

Şekil 3.7 Köylüler Eşliğinde Ot Toplama – Burhaniye/Karadere Köyü

3.2.5 Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi

YARARLI BİTKİ GRUPLARI

I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Yaprakları yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. İnsanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme
4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb)
6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb)
7. Nazarlık yapımında

8. Diğer (İp, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığıla, defne, vb)
3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf/ mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar
13. Arıların bal yapımında yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

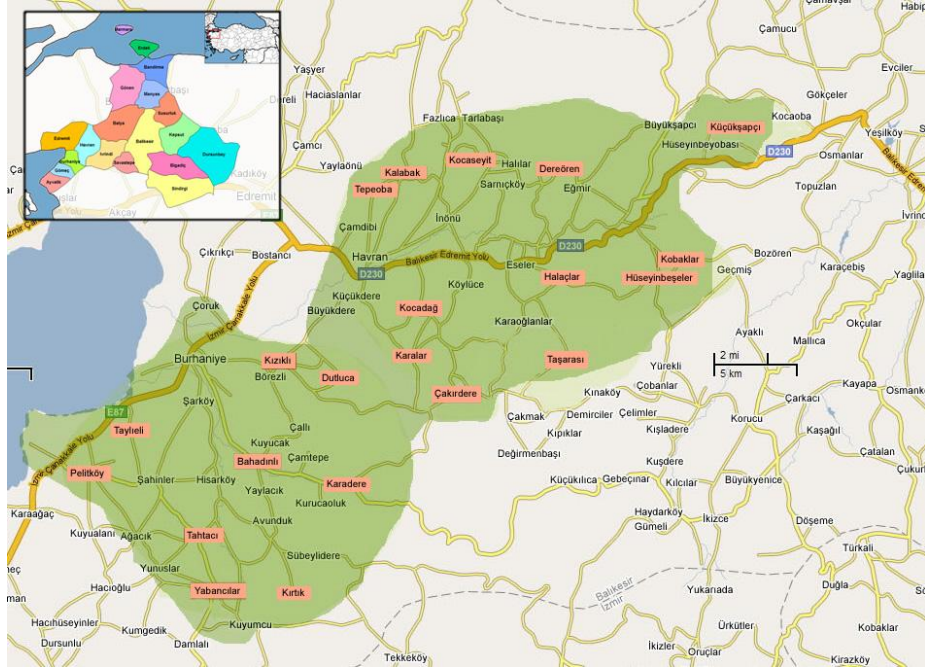
A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin yada çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

3.3 Çalışma Alanı

3.3.1 Coğrafi Yapı

Burhaniye zengin bir bitki örtüsüne sahip Kazdağları ve Madra dağı arasında kalan ovada kurulmuş 48.602 nüfuslu 280 km² yüzölçümüne sahip Ege denizi kıyısında olan Balıkesir ilinin bir ilçesidir. Nüfusun 36.696 sı (% 75,5) ilçe merkezinde, 11.906 sı (% 24,5) köylerde ikamet etmektedir. İlçenin 11 mahalle, 25 köy ve 1 beldesi bulunmaktadır. İlçenin Ege denizine 12 km uzunluğunda kıyı bandı vardır. Kuzeyde Kazdağı, güneyde Madra dağı arasında kalan Edremit körfezinin güneydoğusundaki geniş düzlükte yer almaktadır. Ege Bölgesinin Kuzeybatısında bulunan ilçenin, kuzeyinde Edremit, Doğusunda Havran ve İvrindi, Güneydoğusunda Bergama, Güney batısında Gömeç İlçeleri, Batı ve Kuzey batısında ise Edremit körfezi yer almaktadır. İlçenin toprakları doğuda 755 m. yüksekliğindeki Kocadağ ile Şapla dağının batıya bakan ormanlarıyla kaplıdır. Edremit körfezine kadar uzanan ovası alüvyonlarla dolmuştur. Oviden Havran çayı geçer. İlçe sınırlarında Karınca deresi ve Üvecek deresi ovayı sulayan akarsulardır.

Şekil 3.8 Çalışma Alanı - Havran & Burhaniye

İlçenin Güney ve Güneybatısında Madra Dağlarının kıyıya doğru alçalan Peneplen alanlarının faylarla kaplı olması ilçe merkezinin etrafının birinci derecede deprem merkezi kuşağında yer almasına neden olmuştur [83 - 87].

Havran, Ege Bölgesi'nin Edremit Körfezi'ne doğru uzanan verimli bir ovası üzerine kurulmuş, topraklarının bir kısmı Ege bir kısmında Marmara bölgesi içinde kalan Balıkesir iline bağlı bir yerleşim yeridir. Yüzölçümü 559 km² olan Havran 'ın 7 mahallesi 1 Beldesi ve 26 köyü vardır. Havranın Merkez Nüfusu 10.531 olup Toplam Nüfusu 38.242'dir. Doğusu İvrindi ilçesi, Batısı Edremit ve Burhaniye ilçeleri, Kuzeyi Yenice İlçesi ve Güneyi Burhaniye ve İvrindi ilçeleri ile çevrelenmiştir. Deniz seviyesinden yüksekliği 33 metredir. Havran ilçesinin büyük kısmını Havran çayının iki yanında gelişen alüvyonlu bir ova kaplar. Ovanın yeri tektonik bir çöküntü sahasıdır. Bu ova, etraftaki dağlardan inen çayların (Havran çayı, Edremit çayı, Karadere) getirdikleri alüvyonların yavaş yavaş birikmesiyle teşekkül etmiş olup, batıda büyük bir cepheyle Ege denizine açılır.

Havran civarındaki en yüksek dağlar Eybek Dağı (1295 m)ve Şap Dağı (1100 m)ayrıca Kocadağ (1002 m), Kalaptepe (959 m) ve Bakacak Tepesi (840 m) dir. Havran ilçesinin en büyük akarsuyunu Havran Çayı ve kolları teşkil eder. Havran çayı üzerinde taşkın kontrolü ve sulama amacıyla 1995 yılında yapımına başlanan baraj 2009 yılı itibarı ile su tutmaya hazır haldedir. Havran çayı, Edremit Körfezi'nin doğusunda yer alır, Şap dağlarından doğarak Burhaniye yakınlarında Ege denizine sularını boşaltır [88,89].

3.3.2 Yörenin Tarihçesi

Burhaniye ilçesinin tarihçesi bugünkü iskele yakınlarında kurulan Anahor (Pidasus) adıyla büyük bir şehir olarak başlar. Burhaniye ve körfez bölgesinin bilinen ilk insan yerleşim yeri olan şehir MÖ 1443 yılında Mysia halkı tarafından kurulmuş ve antik çağda Adramyteion'a bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Şehir sırasıyla Lidyalılar, Büyük İskender ve Romalıların eline geçer ve Selçuklu Devletinin yükselme zamanına kadar Bizans İmparatorluğunun idaresi altında kalmıştır. Selçuklu İmparatoru Kılıç Arslan bölgeyi Bizanslılardan geri almış ve 1483 yılında bölgenin dağlık ve gelişmeye uygun olmamasından dolayı halkı düzlüğe taşımış ve buraya Kemer denilmiştir. İlçe 1866 yılına kadar Edremit'e bağlı belde iken 1867 yılında bağımsız ilçe olmuştur. 19. yy.da Sultan Abdülhamit'in oğlu Burhanettin adına Kemer adı Burhaniye olarak değiştirilmiştir [83,84].

Eski bir yerleşim yeri olarak, Havran'nın bilinen ilk ahalileri Lelejliler ve Pelasglardır. M.Ö.546 'da Lydia Devleti, Persler tarafından yıkılınca bölge Pers egemenliğine girdi. M.Ö. 334 Makedonyalı İskender ile Persler arasındaki savaştan galip çıkan İskender Mysia Bölgesi'nin (Uludağ ile Kaz Dağları arası) hakimi olmuştur. M.Ö. 283 yılında kurulan Bergama Krallığı, bölgede hakimiyet kurmuştur.

Ankara savaşında Osmanlı ordusu yenilip geri çekilince Timur'un askerleri Bursa'ya girerek hazineye el koymuştur. Kazdağları'na saklanan Osmanlı askerlerini ele geçirmeye çalışan Timur'un torunlarından Şeyh Nurettin Mahmut emrindeki orduyla, bunları izleyip Havran'a gelmiştir. Ele geçiremeyince yıllardır barış içinde yaşayan ve zenginleşen Havran ve çevresini talan edip, yakıp yıkmışlardır. Tahribat öylesine büyüktü ki, 1890'lara kadar Osmanlı belgelerinde Havran bölgesi; "Viraneli" olarak kaydolundu. Daha sonraları onarılarak güzelleştirilen şehre 'Huriler Diyarı' anlamına gelen HAVRAN ismi verilmiştir.

Antik dönemde Havranın adının "Aureline" altın ülkesi olarak anıldığı söylenir. Altının simgesi olan Au, Latince "Avru" dan gelmektedir. Havran isminin zamanla Aureline' den 'Altın ülkesinden gelme' ihtimali de oldukça yüksektir. [88,89].

3.3.3 İklim ve Bitki Örtüsü

Araştırma alanında yer alan Burhaniye ve Havran ilçeleri ‘‘ Flora of Turkey’’ deki kayıtlara göre B1 karesinde yer alırlar. Yöre bitki coğrafyası bakımından Akdeniz fitocoğrafik bölgesinde yer almakla birlikte, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan fitocoğrafik bölgelerinin de bazı elemanlarını barındırmaktadır [90,91].

Burhaniye, Kuzey Ege Bölgesi'nin sahil şeridinde bulunması nedeniyle Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Bu nedenle kışları ılık ve yağışlı, yazları kurak ve sıcak geçmektedir. Yıllık yağış miktarları Burhaniye ilçesinde 623.1 mm, Havran ilçesinde ise 651.7 mm'dir.

İklimin ılıman olmasından dolayı sıcaklığın sıfırın altına düştüğü günler yılda 2-3 günü geçmemektedir. Kuzeyde Kaz dağları ve güneyde Madra dağlarının oluşturduğu jeolojik konum nedeniyle meltem, imbat ve poyraz rüzgarları hakimdir. Bu durumun yarattığı sürekli hava sirkülasyonu, havasının çok temiz ve sağlıklı olmasını sağlar. Burhaniye'de zeytin ağacı (*Olea europea*) yanında en yaygın ağaç çam (*Pinus brutia*.) ve meşe (*Quercusinfectoria*, *Quercus trojana*, *Quercus cerris*) türleridir. Fıstık çamı (*Pinus pinea*) ve sahil çamı (*Pinus pinaster*) çoğunluktadır. Ören'de Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun tescil edip korumaya aldığı 1620 adet palamut meşesi (*Quercus macrolepis*) vardır. Ayrıca kavak (*Populus* sp.), akasya (*Robinia* sp.), çınar (*Platanus orientalis*), okaliptüs (*Eucalyptus* sp.), sedir (*Cedrus libani*), iğde (*Elaeagnus angustifolia*), ve ıhlamur (*Tilia* sp.) gibi ağaçlarda bölgeye iyi uyum sağlar [83,85].

Bahçelerde badem, ceviz, şeftali, kayısı ve narenciye çeşitlerine bolca rastlanır. Zakkum (*Nerium oleander*), ılgın (*Tamarix* sp.), süpürgelik otu (*Spartium junceum*), pamukla (*Cistus* sp.) ve hayıt (*Vitex agnus-castus*) dere ve yol kenarlarında doğal olarak gelişmiştir. Yörede yabani olarak kereviz, maydanoz, havuç, pazı türleri yanında, sığırdili (*Anchusa* sp.), gelincik (*Papaver rhoeas*), turp otu (*Raphanus raphanistrum*), hardal (*Sinapis* sp.), çıtırgı (*Asparagus acutifolius*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), ısırgan (*Urtica* sp.) ve hindiba (*Cichorium* sp.,

Taraxacum sp.) gibi zeytinyağlı olarak yemeği de yapılabilen çeşitli otlarda yaygınlıkla bulunmaktadır.

Akdeniz ikliminin tesiri altında bulunan Havran ilçesinin bitki örtüsü de bu şartlara uygunluk gösterir. Sert yapraklı daima yeşil, yaz kuraklığına dayanıklı, yaz kış yeşil rengini muhafaza eden karakteristik maki bitki örtüsü hakim durumdadır. Deniz seviyesinden itibaren makiler yaklaşık 200 m yüksekliğe kadar devam ederler. Orta kademeyi yaprak döken ağaçlar oluşturur. Bunlar yaklaşık olarak 400 m. yüksekliğe kadar devam eder. Orman teşkil eden ağaç ve çalılar arasında meşe, kayın, gürgen, çalı süpürgesi, karaağaç, kocayemiş ve laden yer alır. Bu türler, daha sonra yerini iğne yapraklı ağaçlara terk eder. Bu yayılışta çoğunluğu teşkil eden kızılçam (*Pinus brutia*) takriben 800 metreye kadar çıkar, 800 m. 'den sonra yerini karaçam'a (*Pinus nigra*) bırakır. Bunların dışında, Eybek Dağlarında yer yer kestane ağaçlarına (*Castanea sativa*) rastlanmaktadır. Sulak yerlerde az miktarda ınar (*Platanus orientalis*), kavak (*Populus* sp.), söğüt (*Salix alba*, *Salix cinerea*), atkestanesi, kızılağaç, kızılıçık gibi türler yayılış gösterirken, ovalık kesimlerinde kekik (*Origanum onites*, *Origanum vulgare* ssp. *hirtum*, *Satureja* sp. *Thymbra* sp. *Thymus* sp.) adaçayı (*Salvia* sp.), katırtırnağı (*Spartium junceum*), pamukla (*Cistus creticus*, *Cistus laurifolius*, *Cistus salviifolius*), funda (*Erica arborea*), gelincik (*Papaver rhoeas*), ebegümeci (*Malva neglecta*, *Malva sylvestris*) ve papatya (*Anthemis* sp.) türleri yaygındır [88].

3.3.4 Tarımsal Yapı ve Ekonomi

Yöre ekonomisi büyük oranda tarım üzerine kuruludur. Burhaniye ve Havran ilçelerinde temel tarımsal ürün zeytindir. Yörede toplam 3.000.000 civarı zeytin ağacı bulunmaktadır. Yörede sofralık ve yağlık zeytin için farklılık göstermesine rağmen hasat dönemi genellikle Ekim-Aralık ayları arasında yapılır. Hasat dönemi zeytin toplama işi yöredeki köyler için büyük bir gelir kapısı durumundadır. Alanda zeytin, zeytinyağı, zeytin sabunu, pirina vb. zeytine dayalı ürünler ekonominin ana kaynakları durumundadır. Yöreden dünyanın birçok ülkesine zeytin ve zeytinyağı ihracatı yapılmaktadır.

Yörede zeytin dışında hububat ürünleri, bakliyat, meyvecilik özellikle narenciye, sebze çeşitleri ve bağcılık yörenin ekonomisine büyük katkılar sağlayan tarımsal alanlardır. Yörede tarımsal çeşitliliğin önemli bileşenlerinden biride köy çeşitleridir. Özellikle kırsal alanlarda yetiştirilen birçok bakliyat, sebze, tahıl ve meyve çeşidi yöresel pazarların önemli bir rengi konumundadır.

Burhaniye ilçesinin ekonomisi büyük oranda tarıma dayalıdır. İlçede zeytin ve zeytine dayalı sanayi ekonminin ana kaynağını oluşturmaktadır. Burhaniye ilçesinde faal durumda toplam 20 zeytin ve zeytinyağı fabrikası faaliyetini sürdürmektedir. Yörede hububat, bakliyat, meyvecilik ve bağcılık tarımın önemli bileşenleri durumundadır. Burhaniye ovasında polikültür tarım yapıldığından yazlık ve kışlık olarak yetişen çeşitli sebze ve meyveler, ilçe ihtiyacını karşılamakla beraber başta İstanbul olmak üzere birçok il ve ilçeye pazarlanmaktadır. İlçede zeytin fabrikaları dışında 2 adet salça ve konserve fabrikası alanda önemli bir ekonomik pazar oluşturmaktadır. Tarım dışında yörede özellikle kırsal alanlarda hayvancılık yapılmaktadır. İlçede faal durumda 5 adet mandıra bulunmaktadır [87].

İlçenin diğer önemli geçim kaynaklarından biri yaz aylarında nüfusun 4-5 katına çıkmasına neden olan turizm'dir. İlçede 5 adet turizm işletme belgeli, 1 adet turizm yatırım belgeli, 22 adet belediye ruhsatlı konaklama tesisi bulunmaktadır. İlçeye yaz aylarında yaklaşık olarak 150.000 turistin geldiği tahmin edilmektedir [85,86,87].

Havran ilçesi bölgede çok eskilerden beri tarım ürünleriyle bilinen bir yöredir. Bütün körfezde olduğu gibi Havran ilçesinde de tarımın temel rengi zeytindir. İlçede zeytin hayatın çok önemli bir parçası haline gelmiştir. Yörede faal durumda 22 adet zeytin ve zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizin 68.000 m² ile en büyük zeytin fabrikalarından biri olan Fora zeytin fabrikası bu ilçede bulunmaktadır.

Zeytin dışında Satsuma mandarin ve Papaz erikte yörenin ekonomik değerleri yüksek olan tarımsal ürünleridir. Havran papaz eriği çeşit litaratürüne girmiş ve tanınmış bir eriktir. Erkenci ve beğenilen bir erik olduğu için yörenin önemli gelir kalemlerinden biri konumundadır. Ayrıca alanda Mandalina, Armut, Ayva, Badem, incir vb. birçok meyve çeşidide büyük ekonomik değer oluşturmaktadır [92].

Kırsal köylerde ise buğday başta olmak üzere, çavdar, arpa, çilek ve fasulye diğer önemli tarım ürünleridir. Yörede 2007 yılı içerisinde badem yetiştiriciliğinde Kaymakamlığın desteğiyle önemli bir yol kaydedilmiş durumdadır. Özellikle zeytin ekiminin az olduğu Hüseyinbeşeler, Taşarası, Çakırdere, Karalar vb. toplam 8 kırsal köyde 6180 m²'lik alanda bahçe tesisi kurulmuştur [89,92].

Bunun yanında Havran ilçesinde tarıma dayalı sanayi kolları, madencilik, kireç ocakları ve nakliyecilik diğer gelir kaynakları olarak sayılabilir [92]. Yörede DSİ tarafından yapımına başlanan Havran barajı tamamlanmasına rağmen baraj alanında bulunan doğal mağaralarda yaşayan 20.000 bin kadar yarasa nedeniyle halen aktif hale geçmemiştir. Zeytin sineğini ile beslenerek doğal dengeye önemli katkı sağlayan yarasaların geleceği yapılan suni mağaralara rağmen halen tartışma konusudur. İlçede barajla beraber ekilen ürün çeşitliliğinin artması ve bununla beraber tarımsal ekonominin büyümesi beklenmektedir. Diğer taraftan barajın ekolojik denge üzerinde yaratacağı tahribat ayrı bir tartışmayı beraberinde getirmektedir.

Tablo 3. 2 Havran - Burhaniye İlçeleri Tarım Arazileri

Arazi Tipi	Havran (Dekar)	Burhaniye (Dekar)
Tarla Arazisi	37.090	34.120
Bağ Arazisi	4.000	950
Meyvelik Arazi	14.570	1.863
Açık Nadas	1.000	13.107
Sebze Arazisi	11.400	15.590
Zeytinlik Arazi	77.500	175.450

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlükleri, 2008.

Araştırma alanı ve çevresinde ağırlıklı olarak Ayvalık Yağlık Zeytin çeşidi yetiştirilmektedir. Son dönemlerde sofralık zeytin çeşitleri olan ve Gemlik ve Domat çeşitleride göze çarpmaktadır [87]. Zeytin ağacının özelliğinden kaynaklanan peridiyositeden dolayı zeytin üretimi bir yıl düşük mahsul (yok yılı), bir yıl yüksek mahsul (var yılı) yapmaktadır. Bu peridiyosite farkı yıllar arası 3-4 kat üretim farkı oluşturabilmektedir. Havran ve Burhaniye ilçeleri zeytin ve zeytinyağı üretiminde ülkemizin önemli merkezleri konumundadır. Son yıllarda zeytinyağı fabrikalarının modernleşmesi üretilen zeytinyağı miktarını arttırmıştır. Yöreden dünyanın birçok ülkesine zeytin ve zeytinyağı ihracatı yapılmaktadır.

Havran ilçesi arazisinin %24'ü tarım arazisi olmasına rağmen, tipik bir tarım ilçesidir. Yörede tarımsal arazilerin en büyük bölümü zeytinlik arazisidir. Dolayısıyla ekonominin temeli zeytindir. Yörede 900.000 zeytin ağacı bulunmaktadır. İlçe rekoltesi bazı yıllar 44.000 tona çıkarken bazı yıllar 4000 - 5000 tona düşmektedir. Ortalama yıllık üretim 25.000 ton civarındadır [92]. İlçenin ekonomisinde önemli kilometre taşlarından biriside son dönemlerde ekim alanları artan mandalınadır. Yaklaşık 155.000 adet meyve veren Satsuma mandalina ağacı bulunan ilçede yıllık üretim gün geçtikçe artmaktadır. Havran İlçesinde ekonomik öneme sahip bir diğer meyve de eriktir. Yörede meyve veren 30.000 civarı erik ağacı bulunmaktadır.

Havran papaz eriği çeşit literatürüne girmiş ve tanınmış bir eriktir. Erkençi ve beğenilen bir erik olduğu için iyi gelir getirmektedir. Havran yöresinde özellikle son dönemlerde alternatif ürün olarak kırsal bölgelerde ekimi yapılan diğer bir üründe bademdir. Üretimi yapılan diğer meyve türleri şöyle sıralanabilir; Armut, Ayva, Ceviz, Antepfıstığı, Elma, Kayısı, Şeftali, Nar, Kiraz, İncir, Vişne, Üzüm vb. çeşitlerdir.

Tablo 3. 3 Havran Yöresinde Başlıca Meyve Çeşitleri

Meyve Cinsi	Kapladığı Alan (Da)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Verim (kg)	Üretim (ton)
Armut	70	19.300	13	250
Ayva	-	13.000	35	455
Badem	245	7.150	5	357
Elma	12	10000	40	400
Erik	2070	30.000	20	535
Şeftali (Nektarin)	130	1600	15	24
Şeftali (Diğer)	800	10100	15	151
Antep Fıstığı	18	12.000	0.3	3.6
Kiraz	1070	14.800	25	370
Ceviz	185	1.875	-	75
İncir	1450	10.000	65	600
Nar	81.5	13.350	15	200
Çilek	140	-	-	210
Üzüm	400	-	-	105
Mandalina	7300	155.000	50	7750
Zeytin (Yağlık)	7550	900.000 Ağaç	9	75.000

Kaynak: Havran İlçe Tarım Müdürlüğü, 2007.

Havran yöresi meyve çeşitliliğinin yanı sıra hububat, bakliyat, sebze çeşitleri ve yem bitkileri bakımından da oldukça zengindir. Tablo 3.4'te ekimi yapılan başlıca tarım ürünleri sunulmuştur.

Tablo 3. 4 Havran İlçesi Başlıca Tarım Ürünleri

Ürün	Üretim Alanı (Da)	Verim (kg/da)	Üretim Miktarı (ton)
Hububat			
Buğday	15.500	230	3.565
Arpa	3.265	200	653
Çavdar	5982	135	807
Yulaf	2000	95	190
Baklagiller			
Nohut	250	140	35
Fasülye (Kuru)	350	200	70
Fasülye (Taze)	700	1200	840
Yem Bitkileri			
Yonca	2.120	1.250	2.650
Fiğ	300	400	120
Mısır (Slaj)	300	3.000	9.000
Sebzeler			
Domates (Salçalık)	150	5.000	750
Domates (Sofralık)	1.650	5.000	8.250
Patlıcan	1.250	3.000	3.750
Biber (Sivri)	580	1.200	696
Biber (Dolmalık)	1.650	5.000	8.250
Lahana (Beyaz)	700	3.570	2499
Lahana (Kırmızı)	80	2.000	160
Kereviz (Kök)	800	2.000	200
Marul (Kıvırcık)	450	700	315
Ispanak	500	1.200	600
Prasa	750	2.000	1.500

Tablo 3.4 'ün devamı			
Kabak (Sakız)	500	2.000	1.000
Bezelye (Taze)	40	650	26
Barbunya (Taze)	100	750	75
Börülce	20	130	2.6
Bamya	60	500	30
Karpuz	800	3.500	2800
Kavun	850	4.200	3570
Soğan (Taze)	30	1.300	36
Karnabahar	800	3.000	2.400

Kaynak: Havran İlçe Tarım Müdürlüğü, 2007.

Burhaniye ilçesi Havran ilçesine göre daha geniş tarım alanlarına sahiptir. İlçe topraklarının % 50'sinden fazlası tarım alanıdır. Yörede hububat, bakliyat, sanayi bitkileri, yem bitkileri, sebze, meyve, bağ vb. birçok tarımsal ürünün ekimi yapılmaktadır. İlçedeki 241.080 dekarlık tarım arazisinin yaklaşık %75'i zeytinliklerle kaplıdır. Zeytin dışında kalan tarım alanları tarla arazisi, sebze arazisi, meyve arazisi ve bağ arazisi olarak kullanılmaktadır. Burhaniye ilçesinde toplam 4632 aile geçimini doğrudan çiftlikle sağlamaktadır.

Yörede kapladığı alan ve ağaç sayısı bakımından ilk sırayı zeytin almaktadır. Yaklaşık 18.000 ha alanda 2.100.000 civarı zeytin ağacı bulunmaktadır. Yörede ağaç başına zeytin verimi yok yılında yaklaşık 8-10 kg iken, var yılında 30 kg'a hatta bazı verimli ağaçlarda 50 kg'a kadar çıkmaktadır. Yıllık zeytin üretimi var yılı ve yok yılına göre değişmesine rağmen ortalama 48.000 ton civarındadır. Burhaniye ilçesinde toplam 20 adet zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır. Fabrikalar son yıllarda sulu baskılı sistemden kontinü sisteme dönüşmektedir [87].

Yörede 30.000 adet ile armut, 23.000 adet ile nar, 17.000 adet ile kayısı 10.700 adet ile şeftali ve 12.000 adet civarı erik ağacı ilçenin önemli tarımsal meyve çeşitleridir. Burhaniye'nin verimli ovasında polikültür tarım yapıldığından yazlık ve kışlık olarak yetişen çeşitli sebze ve meyveler, ilçe ihtiyacını karşılamakla birlikte,

başta İstanbul olmak üzere diğer il ve ilçelere de pazarlanmaktadır. Burhaniye'nin ekonomisi tarıma dayalı olması sebebiyle, tarıma dayalı sanayi gelişmiştir.

İlçe sınırları 2 adet salca ve konserve fabrikası ve 4 adet faal durumda mandıra bulunmaktadır.

İlçede ayrıca örtü altı bitkisel üretim ile salatalık ve karanfil yetiştiriciliği yapılmaktadır. Toplam 8 dekar alanda yaklaşık 60 ton salatalık ve 5 dekar alanda 150.000 bin adet karanfil üretilmektedir.

Tablo 3. 5 Burhaniye İlçesinde Başlıca Meyve Çeşitleri

Meyve Cinsi	Kapladığı Alan (Da)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Verim (kg)	Üretim (ton)
Armut	-	30.000	7	210
Ayva	-	8.000	18	144
Elma (Golden)	50	900	40	36
Elma (Starking)	50	1000	50	50
Elma (Amasya)	30	800	10	8
Elma (Diğer)	50	1000	24	24
Erik	450	11.600	10	116
Kayısı	-	15.000	18	270
Şeftali (Nekt.)	250	10.700	18	192
Antep Fıstığı	-	2200	2	4
Kiraz	56	2500	10	25
Ceviz	150	5500	10	55
İncir	140	3900	10	39
Nar	200	23.000	10	230
Bağ (Çekirdekli)	900	-	1000 kg/da	900
Bağ (Çekirdeksiz)	50	-	200 kg/da	100
Mandalina	210	9000	25	225
Zeytin (sofra)	450	2750	7	19
Zeytin (yağlık)	175000	2.065.000	6	12390

Kaynak: Burhaniye İlçe Tarım Müdürlüğü, 2007.

Tablo 3. 6 Burhaniye İlçesi Başlıca Tarım Ürünleri

Ürün	Üretim Alanı (Da)	Verim (kg/ha)	Üretim Miktarı (ton)
Hububat			
Buğday	25.000	250	6.250
Arpa	2.500	200	500
Çavdar	500	150	75
Yulaf	650	225	146
Baklagiller			
Bakla	2.000	350	700
Nohut	150	220	33
Fasulye	400	200	80
Endüstri Bitkileri			
Pamuk	300	350	105
Yem Bitkileri			
Korunga	20	1250	25
Mısır (Dane)	500	620	310
Mısır (Slaj)	2.285	5.000	11.425
Sebzeler			
Domates (Salçalık)	3.000	4.000	12.000
Domates (Sofralık)	600	3.000	1.800
Patlıcan	750	2800	2100
Biber (Sivri)	500	2.400	1.200
Biber (Dolmalık)	400	2.500	1.000
Biber (Salçalık)	200	4.000	800
Lahana (Beyaz)	750	4.300	3.225
Lahana (Kırmızı)	300	2.700	810
Kereviz (Kök)	150	2.200	330
Marul (Kıvırcık)	300	1.000	300
Kabak (Sakız)	400	2.000	800
Bezelye (Taze)	1.750	800	1.400
Barbunya (Taze)	150	600	90

Tablo 3.6'nin devamı			
Havuç	1.400	1.200	1.680
Karpuz	550	4.000	2.200
Kavun	400	4.000	1.600
Turp (Bayır)	80	1.900	152
Turp (Kırmızı)	50	700	35
Karnabahar	700	1.000	700

Kaynak: Burhaniye İlçe Tarım Müdürlüğü, 2008.

4. BULGULAR

4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Türler ve Kullanım Şekilleri

Bu bölümde Burhaniye ve Havran yöresinde yapılan etnobotanik araştırmalar sonucunda tespit edilen bitki taksonları kullanışları ile ilgili herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmadan topluca sunulmuştur. Bitkiler Pteridophyta ve Spermatophyta bölümleri halinde; Spermatophyta bölümü ise Gymnospermae ve Angiospermae altbölümleri şeklinde verilmiştir. Familyalar, cinsler ve türler bu bölümler içinde alfabetik olarak belirtilmiştir.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen 76 familya ve 194 cinse ait tür ve türaltı seviyede 239 bitki taksonu ve 9 ayrı familya ve 9 cinse ait 10 mantar çeşidi tespit edilmiştir. Bu bitkilerden sadece tekil kullanımlara sahip yem bitkileri, süs bitkileri, gıda bitkileri vb. bazı diğer taksonlar ayrıntılı olarak sunulmamıştır. Bu taksonlarla ilgili veriler Tartışma ve Sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

PTERIDOPHYTA

ASPLENIACEAE

4.1.1 *Ceterach officinarum* DC.

Şekil 4.1 *Ceterach officinarum*

Yöresel İsimleri: Altın otu	Lokalite No: 25, 30
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon böbrek ve safra taşlarını düşürmek için çay gibi içilir (Ümmü Çelik, Şükrü Güder) - (Reç. 1).
- Böbrek taşı ve karın ağrısı vakalarında sancı kesmek için infüzyonu çay olarak içilir (Şevket Beğkazan, Naciye Alaca, Bahriye Demirezer).
- Çayı (İnfüzyon) idrar yollarındaki iltihapları temizler (Hasan Eker, Hayrettin Ayhan, Zeynep Çakırgöz).
- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, içildiğinde böbrek, idrar yolları mesane vb. yerlerdeki taşları eritir (Şükrü Güder, Mustafa Kaptanbaşı, Nevzat İzmit).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar söktürücü olarak [12], basur tedavisinde [12,29], böbrek kumu ve taşı [29,42,46], soğuk algınlığı ve bronşite karşı [29,93], mide rahatsızlıklarında [29], prostat büyümesinde [65], yara tedavisinde [94,95] kullanıldığı kaydedilmiştir.

POLYPODIACEAE

4.1.2 *Polypodium vulgare* L.

Şekil 4.2 *Polypodium vulgare*

Yöresel İsimleri: Karabaldır otu, Altın otu, Kök çayı	Lokalite No: 2 Kullanım kodu: IA7, IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Kökü kullanılarak hazırlanan dekoksiyon ılıtılıp içilirse karın şişkinliğini ve ağrısını giderir (Halil Karaca, Ramazan Alkut, Ali Çakar).
- Tüm bitki kullanılarak hazırlanan dekoksiyon baş, boğaz ağrısını giderir ve balgam söktürür (Semiha Akkaya, Mehmet Altıntaş, Ramazan Gen, Ümmü Çelik).
- Tüm bitki kullanılarak hazırlanan dekoksiyon böbrek ve safra taşlarını düşürür (Ümmü Çelik, Ali Çakar, Dudu Kurt, Yaşar Acar).

Literatürdeki Kullanımı:

Müşhil, safra söktürücü, balgam çıkartıcı ve kurt düşürücü [12] olarak kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

HYPOLEPIDIACEAE

4.1.3 *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn

Şekil 4.3 *Pteridium aquilinum*

Yöresel İsimleri: Eğrelti, Yapıldak	Lokalite No: 24,25
	Kullanım kodu: VIA18
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Eskiden tüm bitki demetler halinde sarılır, daha sonra iç ve dış kısımları çamurla sıvanarak kurutulur arı kovanı olarak kullanılırdı (Hayrettin Gün, Mehmet Kaya, İsmail Beceren).
- Tüm bitki meyve ve sebzeler zarar görmesin diye kasaların altına döşenir (Nihat Kaçar, Naciye Akça, Mehmet Kaya).
- Çatı örtüsü olarak kullanılır (Halil Kaçar, Ahmet Turmuş, Hayrettin Gün).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda amacıyla [42], bal kovanlarını korumak amacıyla [42], egzama tedavisinde [42], kavun ve karpuz sergilerinde yatak olarak [12], hayvan yemi olarak [12,43] kullanıldığı saptanmıştır.

SPERMATOPHYTA / GYMNOSPERMAE

CUPRESSACEAE

4.1.4 *Cupressus sempervirens* L.

Şekil 4.4 *Cupressus sempervirens*

Yöresel İsimleri: Selvi	Lokalise No: 12
	Kullanım kodu: IIIA, VA5
	Kullanım amacı: El sanatları, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Kerestesi mobilya yapımında kullanılır (Ahmet Çankaya, Bekir Çakırca).
- Odunu yakacak olarak kullanılır (Reşat Karabaş, Burhan Karagöz, Hayriye Efe).
- Odunu sert ve dayanıklı olduğu için eskiden pulluk yapımında kullanılırdı (Şaniye Genç, Şerife Topal, Hüseyin Uysal).
- Bitki kozalakları kullanılarak hazırlanan dekoksiyon basur tedavisi için kullanılır (Reşat Atmaca, Nazım Yıldız).

Literatürdeki Kullanımı:

Kabız, ateş düşürücü, terletici, idrar artırıcı ve kan kesici [12], basur ve kokulu ayak terlemelerinde, çocukların gece işemelerine karşı [12], kan şekerini düşürmek amacıyla [30,97,98], saç dökülmesinde ve güvelere karşı [42], mobilya yapımında [42], hayvan hastalıklarında [96], yanık tedavisinde [99] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.5 *Juniperus oxycedrus* L.

Şekil 4.5 *Juniperus oxycedrus*

Yöresel İsimleri: Ardıç, Dikenli ardıç, Katran ardıcı	Lokalite No: 5
	Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA, VIA3, VIA16
	Kullanım amacı: Tıbbi, El sanatları, Oyun, Yakacak

Yöresel kullanımları:

- a) Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Emin Emer, İsmail Kocaman).
- b) Dikenli ardıç daları eskiden deve ve keçilerin yemlerine katılırdı (Ali Duman, Ergün Gündoğan).
- c) Eskiden at arabaları tekerleklerinin poryalarına (orta kısım) rahat dönsün diye ardıçtan elde edilen katran sürülürdü. (Ali Duman, Ergün Gündoğan).
- d) Ardıç katranı küçük haplar haline getirilir, basur tedavisi için günde bir tane hap gibi içilir (Ergün Gündoğan, Ali Duman, Reşat Karabaş).
- e) Ardıç katranı haricen hayvan ve insanlarda yara üzerine sürülerek yara iyi edici olarak kullanılırdı (Zahir Genç, Hüseyin Kocabaş, Ergün Gündoğan).
- f) Kozalakları çocuk oyunlarında mermi gibi kullanılır (Ali Duman, Reşat Karabaş).

Literatürdeki Kullanımı:

Bazı deri hastalıklarında [12], prostat tedavisinde [28,30], şeker hastalığında [28,29,30], böbrek ve safra kesesi rahatsızlıklarında [30], nefes darlığında [42,107], romatizma tedavisinde [42], baston, çit yapımında ve çocuk oyunlarında [42], yara tedavisinde [42,46], meyveleri gıda olarak [49], astım ve bronşit tedavisinde [49,101], hemoroit tedavisinde [100], ve tansiyon düzenleyici [107] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

PINACEAE

4.1.6 *Pinus brutia* Ten

Şekil 4.6 Çam reçinesi (Sorkuç) ve Çam sakızı

Şekil 4.7 *Pinus brutia*

Yöresel İsimleri: Çam, Kızılçam, Sakız çamı	Lokalite No: 2,17 Kullanım kodu: IA9, IIA1, IIA2, IIIA, VA5, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda, El Sanatları

Yöresel kullanımları:

- Çam reçinesi (sorkuç) bal ile karıştırılıp sabahları aç karınla yenildiğinde mide yaralarını iyileştirir (Nazmiye Sarı, Fadime Bilir, Hasan Özkan) - (**Reç. 2**).
- Çam sakızı ağızda çiğnendiğinde mide ağrılarını geçirir (Nazmiye Sarı, Fadime Bilir, Nazmiye Sarı, Emine Azman, Zahir Genç) - (**Reç. 3**).
- Kızılçam odunu tahta kaşık ve yemek kepçesi yapımında kullanılıyor (Emin Emer, Nazmiye Sarı).
- Kızılçam odunu yakacak olarak kullanılır (Emine Azman, Osman Güler, Necati Erdem).
- Taze dallarından çatı örtüsü yapılır (Reşat Karabaş, Osman Altıntaş, İsmail Güven).

- f) am reenesi (sorkuç) haricen el ve ayaklardaki yaralara sürülür (Nazmiye Sarı, Cevriye Karakaş, Fadime Bilir).
- g) am reenesi (sorkuç) hayvan yaralarına sürülür (Necati Sarıkaya, Reşat Karabaş, Necati sarıkaya).
- h) Kızılçam katranı hayvanların kık bölgelerine kene yapışmasını önlemek için sürülür (Ali Sarioğlu, Saniye Genç, Zahir Genç).
- i) Gövdeleri mobilya yapımında kullanılır (Osman Güler, Burhan Karagöz, Süleyman orak, Hayrettin Ayhan).
- j) Gövdelerinden amaşır topacı yapılır (Zahir Genç, Cevriye Karakaş, Fadime Bilir).
- k) Gövdelerinden hayvan yemlikleri yapılır (İsmail Solak, Ali Akkuş, Emine Kocaman, Hasan Eker).
- l) Gövde kabuklarının taze olan i kısımlarına yemişen adı verilir. Bu kısım bıçakla sıyrılıp yenilirdi (Zahir Genç, Osman Güler).
- m) Gövdenin taze kabuklarından eskiden ouklar için küçük çantalar yapılırdı (Zahir Genç, Osman Güler, Şakir Kulp).

Literatürdeki Kullanımı:

Solunum yolu enfeksiyonlarında [12,97,99,102], idrar yolları enfeksiyonlarında [12], boya ve kağıt endüstrisinde [12], ateş tutuşturmak amacıyla [42], mide rahatsızlıklarında [30,42], yara ve kesik tedavisinde [42,99], yanık tedavisinde [42], ouk oyunlarında [42], çeşitli el sanatı aletinde [42], kereste yapımında [42,48], şeker hastalığında [46], çıban tedavisinde [99,103], ağız kokusuna karşı [99], hayvan tedavisinde [102], yılan sokmasına karşı [102], kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.7 *Pinus nigra* J.F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe

Şekil 4.8 *Pinus nigra*'dan yapılmış Sulak

Yöresel İsimleri: Karaçam	Lokalite No: 23, 24, 30, 31
	Kullanım kodu: IIIA,VA5,VIA16
	Kullanım amacı: El sanatları, Yakacak

Yöresel kullanımları:

- Gövdelerinden hayvan yemlikleri ve çeşme başlarına konulmak üzere hayvan sulakları yapılır (H. İbrahim Cüce, Şakir Kulp, Mustafa Aşık).
- Genç dallarından çocuklar için sapan yapılır (Selahattin Gündoğan, İzzet Uysal, Zahir Genç)
- Odunu yakacak olarak kullanılır (İmdat Gedik, Ahmet Turmuş, Ramazan Ecerel).
- Yaprak ve dallar çatı örtüsü olarak kullanılır (Şakir Kulp, Süleyman Çoban).

Literatürdeki Kullanımı:

Nefes darlığı tedavisinde [12,34,42], yara tedavisinde [12,42], çocuklar için sapan yapılmasında [42], hemoroit tedavisinde [100,104], çiban tedavisinde [104], mide ve karaciğer tedavisinde [104], nasır ve siğil tedavisinde [105], kırık tedavisinde [105] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.8 *Pinus pinea* L.

Şekil 4.9 *Pinus pinea* - Kozalak

Şekil 4.10 *Pinus pinea*

Yöresel İsimleri: Fıstık çamı	Lokalite No: 13, 37
	Kullanım kodu: IA4,IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Tohumları gıda olarak tüketilir (Muharrem İbiş, Mehmet Kalaman, Necati Sarıkaya).
- Çam pürçüklerinden (dal ucu) hazırlanan infüzyon çay olarak içilir. Kalp damarlarını açar (Şükrü Güder, Ümmü Çelik).
- Dal uçlarından yapılan çay (infüzyon) bronşit tedavisi için içilir (Şükrü Güder, Selahattin Gündoğan, Hasan Korkmaz).

Literatürdeki Kullanımı:

Kuvvet verici [12], mide rahatsızlıklarında [29,93], hayvan hastalıklarında [29,93], astım ve bronşit tedavisinde [42,46], kullanıldığı bilinmektedir.

SPERMATOPHYTA / ANGIOSPERMAE

AMARANTHACEAE

4.1.9 *Amaranthus retroflexus* L.

Şekil 4.11 *Amaranthus retroflexus*

Yöresel İsimleri: Kırmızı bacak, Sirken, Vilita	Lokalite: 13, 17, 18 Kullanım kodu: IA1 Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- a) Toprak üstü kısımları haşlanarak yemek olarak tüketilir (Gülcan Kıymaz, Şaban Adıyaman, Sultan Çelikel).
- b) Toprak üstü kısımları taze olarak doğranıp salataya katılır (Ümmü Çelik, Şaban Adıyaman).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [42], hayvan yemi olarak [46] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ANACARDIACEAE

4.1.10 *Pistacia atlantica* Desf

Şekil 4.12 *Pistacia atlantica*

Yöresel İsimleri: Çitlembik, Melengiç	Lokalite: 13 Kullanım kodu: IA4, VA5, VA7, VIA12 Kullanım amacı: Gıda, El sanatları, Boya

Yöresel kullanımları:

- Tohumlarından yağ ve sabun yapılır (Muhsine Kızılkurt, İsmail Beceren, Zahir Genç).
- Odunundan küçük çocuklar için nazarlıklar yapılır (Osman Güler, Şakir Kulp, Rabia Mert).
- Odunundan hayvanlar için nazarlık yapılır (Osman Güler, Huriye Başaran, Rabia Mert, Mustafa Aşık).
- Gövdesinden kaşık, çamaşır topacı yapılır (Huriye Başaran, Emine Aygördü).
- Taze meyveleri (pelit) kaynatılarak yeşil renk boya elde edilir (Fatma Okay, Rabia Mert, Şakir Kulp).

Literatürdeki Kullanımı:

Mide ağrılarına karşı [12], ağız kuruluğunu gidermek amacıyla [12], yağ ve sabun elde edilmesinde [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.11 *Pistacia terebinthus* L.

Şekil 4.13 *Pistacia terebinthus*

Yöresel İsimleri: Çitlemik, Çetlemik, Şehremik	Lokalite No: 1, 2 Kullanım kodu: IA4, VA5, VA7, VIA12 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Nazarlık

Yöresel kullanımları:

- a) Tohumlarından yağ ve sabun elde edilir (İsmail Solak, Ali Doğdu, Halil Karaca, Hüseyin Bulca).
- b) Çitlembik meyvelerinden elde edilen yağ eskiden kızartma yağı olarak kullanılırdı (Halil Karaca, Ramazan Alkut).
- c) Çitlembik dallarından çokçuklar için boyuna asılan nazarlıklar yapılır (Ali Duman, Ergün Gündoğan, Hasan Özkan).
- d) Çitlembik dallarından hayvanlar için çeşitli nazarlıklar yapılır (Ali Duman, Ergün Gündoğan, Hasan Özkan).
- e) Meyveleri gıda olarak yenilir (Ramazan Alkut, İsmail Kocaman, Emine Azman).
- f) Gövde kabukları ufalanır tütün gibi içilir (Hüseyin Bulca, Osman Güler, Zahir Genç).

g) Taze meyveleri (pelit) kaynatılarak yeşil renk boya elde edilir (Fatma Okay, Rabia Mert, Şakir Kulp).

Literatürdeki Kullanımı:

Dahilen idrar yolları ve solunum yolları antiseptiği olarak [12], yemeklik yağ elde edilmesinde [12], kabız, bronşit ve astıma karşı [12], kumaşları boyamak amacıyla [12], nazarlık ve süs amacıyla [42], nezleye karşı [46], ayak mantarları tedavisinde [48], mide rahatsızlıklarında [101], kullanıldığı kaydedilmiştir.

4.1.12 *Rhus coriaria* L.

Şekil 4.14 *Rhus coriaria*

Yöresel İsimleri: Sumak, Somak	Lokalite No: 1, 2
	Kullanım kodu: IA8
	Kullanım amacı: Baharat

Yöresel kullanımları:

- a) Meyveleri ezilip toz halde yemeklerde baharat olarak kullanılır. (Hatice Arıcı, Ali Doğdu, Dudu Kurt, Saniye Alkurt).
- b) Meyvelerinden elde edilen somak ekşisi salata ve yemeklerde kullanılır (Dudu Kurt, Şakir Kulp, Osman Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Diş eti hastalıklarında [12], Baharat olarak [12,42], derilerin tabakalanmasında [12], kumaşların boyamasında [12,49] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

APIACEAE

4.1.13 *Apium graveolens* L.

Şekil 4.15 *Apium graveolens*

Yöresel İsimleri: Kereviz	Lokalise: 35
	Kullanım kodu: IB1,IIB1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitki haşlanarak yemek olarak tüketilir (Mustafa Türker, Şenay Beğkazan, Özer Onay).
- Kereviz yemeği iştah açıcı ve gaz gidericidir (Nurten Öztop, Özer Onay, Burhan Karagöz).
- Kereviz tohumu kullanılarak hazırlanan dekoksasyon prostat hastalığına karşı çay olarak içilir (Taci Satılmış, Şevket Beğkazan).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar artırıcı [12], prostat hastalıklarına karşı [12], adale romatizmasına karşı [46], kan şekeri [46], iştah açıcı [12], ve turşulara tat verici [49] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.14 *Conium maculatum* L.

Şekil 4.16 *Conium maculatum*

Yöresel İsimleri: Baldıran, Zehirli ot	Lokalite No: 7
	Kullanım kodu: VA5,VIIA4
	Kullanım amacı: Oyun, Zehir

Yöresel kullanımları:

- Herkesin zehirli olduğu için kaçındığı bir ot çeşididir (Reşat Karabaş, İsmail Karataş, Mustafa Özbek)
- Kuru gövdelerinden çocuklar için uçurtma yapılır (Ali Çetin, Reşat Karabaş, Hüseyin Bulca, Ömer Azman).

Literatürdeki Kullanımı:

Ağrı kesici [12] olarak kullanılır. Bitkinin zehirli olduğu bilgisi çok yaygın olarak kaynaklarda belirtilmektedir [12,42,101].

4.1.15 *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorbiana* (Guss) Tutin

Şekil 4.17 *Echinophora tenuifolia*

Yöresel İsimleri: Çörtük, Turşu otu, Tarhana otu	Lokalite No: 21, 24 Kullanılan kodu: IA8,VIIA5 Kullanım amacı: Baharat, Tatlandırıcı

Yöresel kullanımları:

- a) Turşu yapılıp kaplara konulduktan sonra, üstüne turşu güzel koksun diye çörtük dalları çiçekleri ile beraber konulur (Nevzat İzmit, Nuran İzmit, Hatice Arıcı).
- b) Turşu suyunun tadını güzelleştirsin diye parçaları turşu içine atılır (Fatma Kaya, Hüseyin Uysal, Hatice Arıcı, Fadime Bilir).
- c) Bitki dal ve yaprakları ufalanarak koku verici ve tatlandırıcı olarak çorbalara katılır (Sabriye Gündoğan, Muzaffer Çınar, Nuran İzmit).
- d) Güzel koku versin diye evlere konulur (Hatice Arıcı, Muhsine Nuran İzmit, Şakir Kulp).

Literatürdeki Kullanımı:

Turşu tadını güzelleştirmek amacı ile [64] kullanıldığı bilgisi kayıtlarda vardır.

4.1.16 *Eryngium campestre* L.

Şekil 4.18 *Eryngium campestre*

Yöresel İsimleri: Şeker dikenini, Kaldirek	Lokalite No: 1, 8, 15, 18 Kullanım kodu: IA1,IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- a) Gövdenin dip kısımları dikenlerden temizlendikten sonra soğanla beraber yağda kavrulup yemeği yapılır (Mehmet Özbek, Hasan Hüseyin Erdiñç, Şükrü Güder)
- b) Yemeği yapıp yenildiğinde cinsel gücü artırır (Hasan Hüseyin Erdiñç, Mehmet Özbek).

Literatürdeki Kullanımı:

Öksürük kesici [12], idrar artırıcı [12], uyarıcı ve afrodisyak [12] ve gıda olarak [41,106] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.17 *Foeniculum vulgare* Miller

Şekil 4.19 *Foeniculum vulgare*

Yöresel İsimleri: Arapsaçı, Rezene, Ezene, Malatura, Marata, Hüllebe	Lokalite No: 1, 2, 13, 17 Kullanım kodu: IA1,IB1,IA7,IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımları haşlanıp tuz ve limon katılarak yemek olarak yenilir. İsteğe göre yumurtada katılabilir (Mecit Şahin, Nuran İzmit, İsmail Hakkı Güzeller).
- Özellikle ağır yağlı yemeklerden sonra sindirimi kolaylaştırmak için rezene tohumundan hazırlanan dekoksiyon çay gibi içilir (Özer Onay, Fatma Kaya, Ümmühan Çıtak).
- Kurutularak baharat olarak kullanılır (Ümmühan Çıtak, Hayriye Efe, Fatma Keser).
- Kaynatılıp ılıtılan suyu gözlere sürülür. Göz bulanıklığını ve kaşıntıyı giderir. (Hanife Yeşilçam, Mustafa Kaptanbaşı).

Literatürdeki Kullanımı:

Gaz söktürücü [12,49,65,101,107,108,109], yara iyi edici [12], süt artırıcı [12,109], mide hastalıklarında [30], yemeklere tat vermek amacıyla [41,48], uyku verici [65], ve gıda olarak [12,42,65,108] kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.18 *Myrrhoides nodosa* (L.) Cannon

Şekil 4.20 *Myrrhoides nodosa*

Şekil 4. 21 *M. nodosa*'dan yapılmış sigara takımlığı

Yöresel isimleri: Takım otu	Lokalite No: 30, 31, 32
	Kullanım kodu: VA5
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin çiçek sapsarı sigara takımlığı olarak kullanılır (Zahir Genç, Osman Güler, Halil İbrahim Kara, Şakir Kulp).

Literatürdeki kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonunun herhangi bir etnobotanik kullanımına rastlanılmamıştır.

4.1.19 *Oenanthe pimpinelloides* L.

Şekil 4. 22 *Oenanthe pimpinelloides* -
Çiçek

Şekil 4.23 *Oenanthe pimpinelloides*

Yöresel İsimleri: Alan maydanozu, Kasap otu	Lokalite No: 1, 2, 4, 17 Kullanım kodu: IA1 Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımları salata olarak tüketilir (Ayşe Kılıçdoğan, Ayşe Süzük, İlvaniye Kurt, Yaşar Acar).
- Toprak üstü kısımları yağda kavrulup yemek olarak yenilir (Mustafa Tahtacı, Şenay Beğkazan, Yücel Kurt, Münnever Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Hipertansiyona karşı [110], ağrı kesici olarak [110], gıda olarak tüketilir [42,49,71,108], turşu yapımında [43] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.20 *Opopanax hispidus* (Friv.) Gris.

Şekil 4.24 *Opopanax hispidus*

Şekil 4.25 *Opopanax hispidus* - Çiçek

Yöresel İsimleri: Kaymecik, Kaymaşık, Kıllica	Lokalite No: 4, 8, 9 Kullanım kodu: IA1 Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımları haşlanıp tercihe göre yumurta kırılıp yemek olarak yenilir (Ümmühan Ataman, Hayrettin Çoktav, Sevim Sun, Nazmiye Sarı).
- Özellikle Havran pazarlarında en çok satılan doğal yetişen otlardan biridir (Ümmühan Ataman, Hasan Özkan Ali Yıldız).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [64,71], tıbbi amaçla [71] kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.21 *Petroselinum crispum* (Miller) A.W.Hill

Şekil 4.26 *Petroselinum crispum*

Yöresel İsimleri: Maydanoz	Lokalite No: 13, 14
	Kullanım kodu: IBI, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yaprak ve dallarından hazırlanan infüzyon idrar söktürücü olarak kullanılır (Sabriye Bircanlı, Ümmühan Aşık, Nilüfer Çalışoğlu).
- Toprak üstü kısımlar salata olarak tüketilir (Ayşe Acar, Rukiye Özgün).
- Maydanoz 3-4 bardak su ile beraber kaynatılıp (dekoksiyon) içilirse böbrek ve karın sancısını keser (Gülşen Uslu, Ümmühan Şenyüz, Arife Yıldırım).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar ve safra artırıcı [12,65,101,108], adet söktürücü [12,65], iltihap söktürücü [101], yumurta boyalamada [106] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.22 *Sium sisarum* L. var. *lancifolium* (Bieb.) Thell.

Şekil 4.27 *Sium sisarum*

Yöresel İsimleri: Kazayağı, Su gerdemesi	Lokalite No: 8, 9
	Kullanım kodu: IA1, IIA1, VIA15
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları suda haşlanılır yağ tuz eklenip yemek olarak tüketilir (Hayrettin Çoktav, Kadir Çetinbaş, Hüseyin Çetin, Fatma Hayran).
- Taze gövdeler haşlanıp yenilirse, karaciğer temizler (Fatma Hayran, Ali Gelibolu, Münnever Kaya).
- Kazayağı kirlenmiş dere sularını temizler (Hasan Hüseyin Erdinç, Şükrü Güder, Fatma Hayran).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [64,71], tıbbi olarak [71] kullanıldığı kayıtlarda yer bulunmaktadır.

Şekil 4.28 *Sium sisarum* - Havran Pazarı

Şekil 4.29 *Sium sisarum*

4.1.23 *Tordylium apulum* L.

Şekil 4.30 *Tordylium apulum*

Yöresel İsimleri: Kafkaliza, Şangırdak otu, Sakız otu	Lokalite No: 13
	Kullanım kodu: IA1, IIA1, VIA16
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin yaprakları ağızda çiğnenip bekletildiğinde ağızın güzel komasını sağlar (Nevzat İzmit, Yücel Kurt, Hamide Keskin, Ayşe Kahya).
- Dip yapraklar haşlanıp yemek olarak yenilir (Huriye Başran, Hadiye Özyılmaz, Yücel Kurt).
- Bitkinin kurumuş çiçeklerinden kız çocukları için bileklikler ve kolyeler yapılır (Hamide Keskin, Emine Atgördü, Erdal Kumseli).

Literatürdeki kullanımı:

Genellikle köylerde kız çocukları için kolye ve bilezik yapımında [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

APOCYNACEAE

4.1.24 *Nerium oleander* L.

Şekil 4. 31 *Nerium oleander*

Yöresel İsimleri: Zakkum, Ağı	Lokalite No: 7, 8, 13, 14
	Kullanım kodu: IIA1, VIA8
	Kullanım amacı: Tıbbi, Süs

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları ezilip haricen romatizma tedavisinde kullanılır (Reşat Karabaş, İbrahim Özkaynak, Necati Sarıkaya).
- Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Nazım Yıldız, Yücel Aras, İdris Karagöz).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar artırıcı ve kalp kuvvetlendirici olarak [12], egzama tedavisinde [29,93], kaşıntılara karşı [41], kanser tedavisinde [41,46,99], romatizmaya karşı [42,111], mantar tedavisinde [46], hayvan hastalıklarında [64], park ve bahçelerde süs bitkisi olarak [64], hemoroitlere karşı [93], çıban tedavisinde [94], akrep sokmasına karşı [102] kullanıldığı kayıtlarda belirtilmiştir.

ARACEAE

4.1.25 *Dracunculus vulgaris* Schott

Şekil 4.32 *Dracunculus vulgaris*

Şekil 4.33 *D. vulgaris* - Söbek

Yöresel İsimleri: Yılan otu, Yılan bırçağı, Köpeksiyen	Lokalite No: 11, 31, 34
	Kullanım kodu: IIA1, IIA2
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Zehirli ot yiyip karnı şişen hayvanlara kökünden sökülen yılan bırçağı demetleri hayvanın boynuna fırça gibi sürülür. Hayvanın şişkinliğini geçirir (Hüseyin Uysal, Hanife Yeşilçam)
- Yılan bırçağının kırmızı sübeklerinin, mısır dişi gibi taneleri mayasıl tedavisi için kullanılır (Şükrü Gürder, Reşat Karabaş) - (Reç. 4).

Literatürdeki Kullanımı:

Basur tedavisinde [12,30,42,108], akrep sokmasına karşı [12,46], sedef hastalığında [29], egzama tedavisinde [29,30,42], romatizma tedavisinde [29,42,108], kanser tedavisinde [42,108], baş ağrısına karşı [42] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ARALIACEAE

4.1.26 *Hedera helix* L.

Şekil 4.34 *Hedera helix*

Yöresel İsimleri: Sarmaşık, Dağ sarmaşığı	Lokalite No: 23,24
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Yapraklarından hazırlanan infüzyon böbrek ve idrar yollarındaki taş ve kumu temizler (Hayrettin Gün, Cevriye Karakaş).

Literatürdeki Kullanımı:

İltihaplı böbrek rahatsızlıklarında [42], böbrek taşına karşı [42], kadınlarda kist oluşumu ve kısırlığa karşı [43], şeker hastalığı ve yanık tedavisinde [48], romatizma tedavisinde [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ASTERACEAE

4.1.27 *Achillea millefolium* L.

Şekil 4.35 *Achillea millefolium*

Yöresel İsimleri: Civanperçemi, Perçem otu	Lokalite No: 28 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon idrar yollarındaki iltihabı gidermek amacıyla çay olarak içilir (Asiye Özlen, Ümmü Çelik, Taci Satılmış).
- Çiçekli üst filiz kısmından hazırlanan infüzyon çayı zayıflatma amacı ile içilir (Ümmü Çelik, Halime Kutay, Taliye Akay).
- Çayı içilirse kadınlarda adet kanamasını kolaylaştırır (Asiye Özlen, Ümmü Çelik, Şevket Beğkazan).

Literatürdeki Kullanımı:

Hemoroit tedavisinde [12,65], idrar artırıcı, adet söktürücü, gaz söktürücü [12], sedef hastalığında [65], altını ıslatan çocuklar için [65] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.28 *Anthemis* sp.

Şekil 4.36 *Anthemis* sp.

Yöresel isimleri: Papatya, Babacha	Lokalite No: 1, 2, 8, 10, 30
	Kullanılan kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon ılıtılarak özellikle küçük çocuklarda gaz giderici olarak kullanılır (Münnever Kaya, Yüksel Özülkü, Ayşe Kozak).
- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon ılıtılarak uzun süre iyileşmeyen yaralara pamukla sürülür (Şükrü Gürder, Yüksel Özülkü).
- Çiçekli uç filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (Münnever Kaya, Yüksel Özülkü, Ayşe Kozak).

Literatürdeki Kullanımı:

Bazı *Anthemis* sp. taksonlarının benzer maçla kullanıldıkları kayıtlarda yer almaktadır [12,43,106].

4.1.29 *Artemisia absinthium* L.

Şekil 4.37 *Artemisia absinthium*

Yöresel İsimleri: Pelin otu, Kafur	Lokalite No: 3,4
	Kullanım kodu: IIA1,VIA8
	Kullanım amacı: Süs, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon iştah açıcı olarak içilir (Necati Erdem, İsmail Gülkan, Gülşen Uslu).
- Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Necati Erdem, Şerife Çakıcı, Hatice Gülümser).

Literatürdeki Kullanımı:

Midevi ve kuvvet artırıcı [12], bağırsak kurtları ve problemlerine karşı [12,111], idrar artırıcı [12], böbrek ve mesane kumlarına karşı [111], saç dökülmesine karşı [111], şeker hastalığına karşı [101,108,111], basura karşı [101], İştah açıcı olarak [12,65] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.30 *Artemisia annua* L.

Şekil 4.38 *Artemisia annua*

Yöresel İsimleri: Kolonya otu, Fesleğen otu	Lokalite No: 9 Kullanılan kodu: VIA8,VIIA5 Kullanım amacı: Koku, Süs

Yöresel kullanımları:

- a) Eskiden düğünlerde cenazelerde demetleri sıkılır suyu çıkarılırdı. Sıkılan su kolonya mahiyetinde misafirlerin eline dökülürdü (Necati Erdem, Hatice Gülümser, Lütfiye Solmaz).
- b) Süs ve güzel kokusu nedeniyle bahçelerde ekilir (Sultan Eren, Hayriye Efe, Necati Erdem).

Literatürdeki Kullanımı:

Dahilen dizanteri ve vereme karşı haricen çıban iyileştirici [12], süs bitkisi [41], süpürge olarak [41] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.31 *Carduus* sp.

Şekil 4.39 *Carduus* sp.

Yöresel İsimleri: Sulu diken	Lokalite No: 1, 6, 9
	Kullanım kodu: IA2
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- a) Dikenleri temizlenen gövde kısmı haşlanarak yemek olarak yenilir (Şamile Oktay, Dudu Mutlu, İlvaniye Kurt).

Literatürdeki kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır.

4.1.32 *Carthamus lanatus* L.

Şekil 4.40 *Carthamus lanatus*

Yöresel isimleri: Karabörek diken	Lokalite No: 20, 36
	Kullanım kodu: IA2
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımları haşlanıp yemek olarak tüketilir (Hatice Gün, Sabire Yılmaz, Hayriye Efe).
- Bitkinin toprak üstü kısımları börek içi olarak kullanılır (Hamide Keskin, Hacer Gün, Emine Aygördü).

Literatürdeki kullanımı:

Terletici, kurt düşürücü ve adet geciktirici [12] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.33 *Chondrilla juncea* L.

Şekil 4.41 *Chondrilla juncea*

Yöresel İsimleri: Hindiba, Acı hindiba, Sakız otu	Lokalite No: 12, 36
	Kullanım kodu: IA1, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin dip yaprakları yıkanıp haşlanılır ve tuz limon katılıp yemek olarak tüketilir (Şükrü Güder, Reşat Karabaş, Turan Ünal, Bekir Çakırca).
- Yapraklar çiğ olarak yenildiğinde karın ağrısını keser (Hanife Özdemir, Mustafa Özbek, Ayşe Gedik).
- Bitkinin dip yapraklardan hazırlanan infüzyon önce süzülüp ılıtmaya bırakılıyor. Daha sonra ılıtılan su böbreklerdeki kum ve taşları dökmek amacı ile günde 1-2 bardak içilir (Recep Diri, Ümmühan Diri, Pembe Gökdemir, Reşat Karabaş).
- Kök kısmı kesilerek akıtılan süt *Smilax aspera* yaprakları ile beraber ezilerek sakız halinde kullanılır (Şükrü Güder, Nevzat İzmit, Bekir Çakırca).

Literatürdeki kullanımı:

Yara iyi edici [12], hazımsızlık problemlerinde sakız olarak [12,49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.34 *Cichorium intybus* L.

Şekil 4.42 *Cichorium intybus*

Yöresel İsimleri: Hindiba, İndibahar Gıcı, Karagıcı	Lokalite No: 12, 14, 15 Kullanım kodu: IA1,IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Dip yapraklar yıkanıp haşlanılır ve tuz limon katılıp yemek olarak tüketilir (İsmail Gürkan, Ali Karaoğlan, Sultan Eren).
- Yapraklar çiğ olarak yenildiğinde karın ağrısını keser (Ümmühan Diri, Şerife Yıldız).
- Dip yapraklarından hazırlanan dekoksasyon süzülür. Süzüntü hafif ılıtılarak içilir. Böbreklerdeki kum ve taşları düşürmeye yardımcı olur (Recep Diri, Ümmühan Diri, Pembe Gökdemir).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar artırıcı, kuvvet verici [12], iştah açıcı ve safra söktürücü olarak [12], mide rahatsızlıklarında [28], gıda olarak [41,43,71,106,108], şeker hastalığına karşı [41,43], hemoroit tedavisinde [43,100], egzama ve sedef tedavisinde [43], sindirim problemlerinde [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.35 *Cnicus benedictus* L.

Şekil 4.43 *Cnicus benedictus*

Yöresel isimleri: Yumuşak hasan, Şevketi bostan, Akdiken, Mayasıl otu	Lokalite No: 14, 15, 17 Kullanım kodu: IA1,IA2,IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Toprak üstü kısımları haşlanarak yemek olarak tüketilir. (Fatma Pekcan, Nuran İzmit, Ümmühan Çıtak).
- b) Çiçekli filiz kısımları demlenme (infüzyon) usulü ile kaynatılıp içildiğinde böbrek taşı ve kumunu düşürür (Mesude Uysal, Nevzat İzmit, Fatma Pekcan, Rukiye Yağmur).
- c) Çiçekli kısımları kaynatılıp çayı içilirse sinirleri yatıştırır. Ateşi düşürür (Rukiye Yağmur, Nuran İzmit, Mecit Şahin)
- d) Uç filizlerinden hazırlanan infüzyon mayasıl tedavisine karşı çay olarak içilir (Nevzat İzmit, Rukiye Yağmur, Hanife Yeşilçam, Ayşe Kahya).

Literatürdeki Kullanımı:

Böbrek taşını ve kumunu düşürmek [30,42], iştah artırıcı [12], ateş ve tansiyon düşürücü [12], şeker hastalığına karşı [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.36 *Conyza canadensis* (L.) Cronquist.

Şekil 4.44 *Conyza canadensis*

Yöresel İsimleri: Bit otu	Lokalite No: 7, 24
	Kullanım Kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon bit oluşmasına karşı saç yıkamada kullanılır (Süleyman Ispartalı, Safiye Gökay) - (**Reç. 5**).
- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon vücuttaki kaşıntıları gidermek amacı ile banyo yapmak için kullanılır (Süleyman Ispartalı, Safiye Gökay).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda herhangi bitki taksonu ile ilgili herhangi bir kullanıma rastlanılmamıştır.

4.1.37 *Cynara scolymus* L.

Şekil 4.45 *Cynara scolymus* - Burhaniye Pazarı

Yöresel İsimleri: Enginar	Lokalite No: 35
	Kullanım kodu: IB1, IB4, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yemek olarak tüketilir (Ayşe Alımsarı, Hüseyin Uysal, Hadiye Özyılmaz).
- Karaciğer hastalıklarına karşı yemeği bolca yenilir (Nurten Öztop, Nevzat İzmit, İsmail Beceren, Pembe Gökdemir).
- Yemeği gıda olarak tüketildiğinde kan şekerini dengeler (Yücel Kurt, Burhan Karagöz, Şerife Topal).

Literatürdeki Kullanımı:

İştah açıcı, idrar ve safra söktürücü [12], afrodisyak olarak [12], böbrek taşlarına karşı [46], karaciğer tedavi edici [12,46], kan şekerine karşı [46] kullanıldığına kaynaklarda rastlanılmaktadır.

4.1.38 *Inula heterolepis* Boiss.

Şekil 4.46 *Inula heterolepis*

Yöresel İsimleri: Çakşır çayı, Çekşir çayı	Lokalite No: 24
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin dallarından hazırlanan infüzyon gebeliği kolaylaştırmak için çay gibi içilir (Akile Efe, Ayşe Uçar, Nazmiye Sarı).
- Bitki dal ve yaprakları kullanılarak hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (Akile Efe, Haytettin Gün, Nazmiye Sarı).

Literatürdeki Kullanımı:

İştah açıcı ve basura karşı [12] ve tıbbi [64] olarak kullanıldığı bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.39 *Scolymus hispanicus* L.

Şekil 4.47 *Scolymus hispanicus*

Yöresel İsimleri: Akkız, Akdiken, Telli gömlek	Lokalise No: 3, 4, 18, 19, 25 Kullanım Kodu: IA1,IA2,IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Yem

Yöresel Kullanımları:

- Dikenli dalları temizlenir çiğ olarak yenilir (Sevim Sun, Hamide Keskin, Nezahat Bayram).
- Dikenli dalları temizlenir haşlanıp yemek olarak tüketilir (Nevzat İzmit, Hamide Keskin, Ramazan Özkan, Havva Koç).
- Kökleri kurutulup hazırlanan dekoksasyon böbrek ve safra taşlarını düşürmek için kullanılır (Rabia Mert, Şevket Beğkazan, Sevim Sun).
- Bitkinin toprak üstü kısımları toplanılıp hayvan yemi olarak kullanılır (Ahmet Çankaya, Rabia Mert, Taliye Akay)

Literatürdeki Kullanımı:

Böbrek taşı düşürmek [30,46,108], kan şekerine karşı [30,46,108], hayvan yemi olarak [42], kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

Şekil 4.48 *Scolymus hispanicus* - Havran Pazarı

Şekil 4.49 *Scolymus hispanicus* - Hayvan yemi

4.1.40 *Senecio vulgaris* L.

Şekil 4.50 *Senecio vulgaris*

Yöresel İsimleri: Güvercin otu, Kanarya otu	Lokalite No: 7, 16, 23 Kullanım kodu: IVA Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin tomurcukları toplanılıp evlerde beslenen kuş ve güvercinlere yem olarak verilir (Reşat Karabaş, İbrahim Ökaynak).
- Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Reşat Karabaş, Şerife Topal, Rabia Mert, Erol İnce).

Literatürdeki Kullanımı:

Salata olarak [43], hayvanlarda süt artırıcı olarak [43] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.41 *Silybum marianum* (L.) Gaertner

Şekil 4.51 *Silybum marianum*

Yöresel İsimleri: Deve diken, Kenger diken, Yaban diken, Akkız diken, Kozal diken	Lokale No: 5, 7, 12, 16 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Gövde ve yapraklar dikenlerden temizlendikten sonra taze olarak yenir. Karaciğer hastalıklarını iyileştirir (Mehmet Kaya, Mehmet Özbek, Halime Kutay, Gülsüm Emer).
- Gövde ve yapraklar dikenlerden temizlendikten sonra haşlanır tuz limon katılarak yemek olarak yenilir (Mehmet Kaya, Cemile Ülker, Şaziye Alkurt).
- Toprak üstü kısımları kurutulup hayvan yemi olarak kullanılır (İsmail Solak, Ayşe Süzük, Ayşe Kozak, Emine Aygördü).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar artırıcı, iştah açıcı, romatizma ağrılarını azaltıcı, karaciğer hastalıklarına karşı [12], gıda olarak [43] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

Şekil 4.52 *Silybum marianum* - Havran pazarı

Şekil 4.53 *Silybum marianum*

4.1.42 *Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jordan) Ball

Şekil 4.54 *Sonchus asper*

Yöresel İsimleri: Eşek helvası, Sütçük otu, Zogu (Ayvalık pazarı)	Lokalite No: 5, 8, 14, 15 Kullanım kodu: IA1,IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Yem

Yöresel kullanımları:

- a)** Bitkinin taze filizleri soyulup çiğ olarak yenilir (Halime Kutay, Cemile Ülker, Şaziye Kurt, Yusuf Solmaz).
- b)** Bitkinin dip yaprakları haşlanıp yemek olarak yenilir (Emine Bozkurt, Hayriye Efe, Osman Güler).
- c)** Bitkinin taze filizleri kanser hastalığı tedavisi için yenilir (Pembe Gökdemir, Mehmet Kalaman).
- d)** Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Şakir Kulp, Rabia Mert, Saniye Genç).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [42,43], hayvan yemi olarak [42,43], kansere karşı [43] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.43 *Taraxacum officinale* Wigg.

Şekil 4.55 *Taraxacum officinale*

Yöresel İsimleri: Tatlı hindiba, İndiba, İndibahar, Radika, Akgıcı	Lokalite No: 3, 4, 20, 21 Kullanım kodu: IA1,IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin dip yaprakları yıkanıp haşlanılır ve tuz limon katılıp yemek olarak tüketilir (Reşat Karabaş, Hadiye Özyılmaz, Ayşe Kozak).
- Bitkinin yaprakları çiğ olarak yenildiğinde karın ağrısını keser (Recep Diri, Ümmühan Diri, İsmail Gülkan).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar ve safra söktürücü [12], kan şeketine karşı [65], karaciğer iltihaplarına karşı [46] kullanımları kayıtlıdır.

BORAGİNACEAE

4.1.44 *Anchusa azurea* Miller

Şekil 4.56 *Anchusa azurea*

Yöresel İsimleri: Sığirdili	Lokalite No: 9, 11, 15, 35, 36
	Kullanım kodu: IA1,IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Dip yapraklar haşlanıp tuz limon katılarak yenilir (Halime Kutay, Şerife Çakıcı, Muzzafer Şalak).
- b) Mor çiçekli filizleri kullanılarak hazırlanan dekoksasyon psikolojik sıkıntıları gidermek için çay gibi içilir (Necati Erdem, Reşat Karabaş, Şerife Çakıcı).

Literatürdeki kullanımı:

Yara iyileştirici olarak [106], kansere karşı [106], küçük taşıma kabı yapımında [106] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

BRASSICACEAE

4.1.45 *Capsella bursa - pastoris* (L.) Medik.

Şekil 4.57 *Capsella bursa - pastoris*

Yöresel İsimleri: Tavuk büzey, Tavuk büzüğü, Tavuk muşuratu, Ufak muşurat, Kuş gıcısı, Gıcı	Lokalite No: 8,9 Kullanım kodu: IA1 Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımları taze olarak yenilir (Mehmet Mutlu, Hatice Çakır, İsa Özkan).
- Bitkinin toprak üstü kısımları doğranıp böreğe katılır (Güllü Oktay, Dudu Mutlu, İsmail Mutlu).
- Bitkinin yaprakları haşlanıp yemek olarak tüketilir (Semiha Akkaya, Cevriye Karakaş, Aysel Özkan, Ayşegül Mutlu).

Literatürdeki kullanımı:

Kabız ve idrar artırıcı [12], gıda olarak [41,43,49,106], romatizma hastalığına karşı [41], mide rahatsızlıklarında [46], adet düzenleyicisi [46] olarak kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.46 *Eruca sativa* Miller

Şekil 4.58 *Eruca sativa*

Yöresel İsimleri: Roka	Lokalite No: 12, 13, 14, 15, 16
	Kullanım kodu: IB1, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin dip yaprakları toplanılıp salata olarak tüketilir (Sabire Yılmaz, Muhsine Kızılkurt, Salim Karabacak).
- Bitkinin yaprakları taze olarak tüketildiğinde iştah açar (Gülsüm Emer, Necati Erdem, Hamide Bodur).

Literatürdeki kullanımı:

Kuvvet verici ve iştah açıcı [12,101] ve salata olarak kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.47 *Lepidium sativum* L.

Şekil 4.59 *Lepidium sativum*

Yöresel İsimleri: Tere	Lokalite No: 8
	Kullanılan kodu: IB1, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin dip yaprakları toplanılıp salata olarak tüketilir (Adem Budak, Ali Osman, Şerife Topal).
- b) Bitkinin yaprakları taze olarak tüketildiğinde iştah açar (Ali Osman, Ayşe Kozak, Hatice Arıcı).

Literatürdeki kullanımı:

Guatr tedavisinde [42], iştah açıcı olarak [12,93], gıda olarak tüketildiği [12,42,93] karaciğer ve safra tedavisinde [29,93], kansızlığa karşı [29] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.48 *Lepidium ruderale* L.

Şekil 4.60 *Lepidium ruderale*

Yöresel İsimleri: Muşurat otu, Yabani tere	Lokalite No: 8, 10, 24, 25 Kullanım kodu: IA1,IIA1 Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin yaprakları toplanılıp salatada kullanılır (Şerife Çakıcı, Sevgi Öztürk, Muzaffer Çınar).
- Bitkinin yaprakları ekmek zeytinle beraber taze olarak tüketilir (Mecit Şahin, Ümmühan Ataman, Necat Kurt).
- Bitkinin taze yaprakları ağızda çiğnendiğinde ağız kokusunu giderir (Muzaffer Çınar, Cevriye Karakaş).

Literatürdeki kullanımı:

Yapılan taramalarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır.

4.1.49 *Nasturtium officinale* R. Br.

Şekil 4.61 *Nasturtium officinale*

Yöresel İsimleri: Su teresi, Gerdeme, Çimen otu	Lokalite No: 37
	Kullanım kodu: IA1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin yaprak ve dalları toplanılıp salata olarak tüketilir (Mehmet Kalaman, Rabia Mert, Ayşe Gedik, Ali Gelibolu).
- Bitki yaprakları haşlanılıp limon tuz katılıp yemek olarak yenilir (Hanife Güner, Hacer Gün, Ümmühan Aşık, Saniye Genç).

Literatürdeki kullanımı:

Kuvvet verici, idrar artırıcı [12], egzamaya karşı [12], böbrek taşı düşürmek [108], gıda ve iştah açıcı olarak [12,41,49,71] kullanıldığı kayıtlarda yer almıştır.

4.1.50 *Raphanus raphanistrum* L.

Şekil 4.62 *Raphanus raphanistrum*

Yöresel İsimleri: Turp otu	Lokalite No: 7, 8, 9, 15, 16, 17
	Kullanım kodu: IA1, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin dip yaprakları yıkanıp haşlanarak yemek olarak tüketilir (Mecit Şahin, Hayrettin Gün, Halime Kutay, İbrahim Özkaynak).
- b) Bitkinin dip yaprakları salata olarak tüketilir (Nevzat İzmit, Fatma Budak, Ali Karaoğlan).
- c) Bitkinin dip yaprakları haşlanıp gaz söktürücü olarak yenilir (Sevgi Baştürk, Muhsine Kızılkurt).
- d) Turp otunun taze yaprakları hayvanlar tarafından çok yenilirse şişkinlik yapar. Nadiren gaz geçmese öldürür (Mustafa Güngör, Umut Güngör).

Literatürdeki kullanımı:

İştah açıcı [12], sabun eldesinde [12], ergenlik sivilcelerine ve bronşite karşı [111], gıda olarak [42,43,49,71,108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.51 *Sinapis alba* L.

Şekil 4.63 *Sinapis alba*

Yöresel İsimleri: Hardal, Hardal filizi	Lokalite No: 3, 5, 9, 15, 17
	Kullanım kodu: IA1,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Hardal filizleri soyulup taze olarak yenilir (Münnever Kaya, Ayşe Kozak, Emine Aygördü)
- Yaprakları salata olarak tüketilir (Halil Özbek, Sabriye Gündoğan).
- Çiçekli hardal filizlerinden hazırlanan infüzyon kan şekerini düşürmek amacı ile içilir (Yüksel Özülkü, Zeynep Çakırgöz, Ayşe Kozak).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda [12,50], yem olarak [71,108] kullanıldığı bilgileri kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.52 *Sinapis arvensis* L.

Şekil 4.64 *Sinapis arvensis*

Yöresel İsimleri: Hardal, Hardal filizi	Lokalise No: 1, 8
	Kullanım kodu: IA1,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Hardal filizleri soyulup taze olarak yenilir (Zeynep Çakıröz, Güllü Oktay, Dudu Mutlu).
- Bitkinin çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon kan şekerini düşürmek için çay olarak içilir (Zeynep Çakıröz, Samile Oktay, Mustafa Öztürk).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda olarak [12,41,48,50,101], şeker hastalığına karşı [41] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

CAMPANULACEAE

4.1.53 *Campanula lyrata* Lam. subsp. *lyrata*

Şekil 4.65 *Campanula lyrata*

Şekil 4.66 *Campanula lyrata*

Yöresel İsimleri: İnek memesi	Lokalite No: 1, 2, 30, 31
	Kullanım kodu: IA2
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- a) Bitki kökleri özellikle çocuklar tarafından soyulup yenilir (Dudu Kurt, İlvaniye Kurt, Ayşe Süzük, Ali Çakar).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda olarak [12,42], zatüre ve bronşite karşı [101] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

CAPPARACEAE

4.1.54 *Capparis spinosa* L.

Şekil 4.67 *Capparis spinosa*

Yöresel İsimleri: Gebere, Kapari	Lokalite No: 35, 36
	Kullanılan kodu: IA4, IA6, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin meyveleri sıkılarak elde edilen morumsu su yara berelere sürülür. (İbrahim Akkaya, Hanife Yeşilçam, Nevzat İzmit) - (Reç. 6).
- Gebere meyvelerinden elde edilen su ayaklardaki mayasıla sürüldüğünde mayasılı temizler (Ayşe Kahya, Hacer Gün, Hasan Eker).
- Tomurcuk ve meyvelerinden turşu yapılır (Osman Güler, Zahir Genç, Reşat Karabaş).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar söktürücü ve kabıza karşı [12], kuvvet verici [12], afrodisyak [50], gıda [12,64] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

CAPRIFOLIACEAE

4.1.55 *Sambucus nigra* L.

Şekil 4.68 *Sambucus nigra*

Yöresel İsimleri: Mürver, Zirce	Lokalite No: 2
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon öksürüğe karşı kullanılır (Hüseyin Uysal, Reşat Karabaş, Ayşe Acar)
- Bitkinin çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon baş dönmesini gidermek için içilir (Naciye Kara, Şerife Yıldız, Hayriye Efe)
- Bitkinin çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon mide bulantısını gidermek için çay gibi içilir (Huriye Başaran, Emine Aygördü, Ayşe Erkal, Reşat Karabaş).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar yolları iltihabı ve prostata karşı [12,111], müshil olarak [29], bronşit tedavisinde [30], öksürük ve sağıuk algınlığına karşı [42,111], böbrek sancısı [43], güneş yanığı ve bebeklerde pişiğe karşı [43], çıban, egzama ve hemoroite karşı [43], bacak ağrılarında [65] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

CARYOPHYLLACEAE

4.1.56 *Stellaria media* (L.) Vill. subsp. *media*

Şekil 4.69 *Stellaria media*

Yöresel İsimleri: Cicibici, Cicibücü, Kuş otu	Lokalite No: 23, 24, 33, 34
	Kullanım kodu: IA1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımları salata olarak tüketilir (Safiye Gökay, Ali Çetin, Fatma Yıkar).
- Yaprak ve dallar doğranıp böreğe katılır (Şamile Oktay, Fatma Yıkar, Huriye Başran).
- Bitki haşlanıp tuz limon katılarak yemek olarak yenilir (Şamile Oktay, Sultan Eren, Emine Aygördü).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar ve balgam söktürücü [12], haricen yara iyi edici [12] ve gıda olarak [42,43,71] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

CHENOPODIACEAE

4.1.57 *Salicornia europaea* L.

Şekil 4.70 *Salicornia europaea*

Yöresel İsimleri: Deniz börülcesi, Deniz fasülyesi	Lokalite No: 22
	Kullanım kodu: IA2, IIA1, VIIA8
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin taze filizleri Guatr hastalığını önlemek için yenilir (Pembe Gökdemir, Muhsine Kızılkurt, Nurten İzmit).
- Suda haşlanan deniz börülceleri saplarından tutularak sıyrılır sap dışındaki kalan kısım yağ ve limon katılarak (tuz katılmaz) yemek olarak tüketilir (Pembe Gökdemir, Semiha Akkaya, Fatma Pekcan).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve kuvvet verici [12], gıda olarak [12,64,108] olarak kullanıldığı bilgisi kayıtlara girmiştir.

Şekil 4.71 *Salicornia europaea* - Burhaniye pazarı

Şekil 4.72 *Salicornia europaea*'dan yapılmış yemek

4.1.58 *Salsola soda* L.

Şekil 4.73 *Salsola soda*

Şekil 4.74 *Salsola soda*

Yöresel isimleri: Deniz fasülyesi	Lokalite No: 22
	Kullanım kodu: IA2, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

- Toprak üstü kısımları haşlanarak yemek olarak tüketilir (Ümit Karabaş, Salim Karabaş, Taci Satılmış).
- Bitkinin taze dalları ve yaprakları salata olarak tüketilir (Ümit Karabaş, Fatma Karagöz, İsmail Beceren).
- Guatr hastalığını tedavisinde kullanılır (Ayşe Erkal, Burhan Karagöz, Pembe Özdemir).

Literatürdeki kullanımı:

Taranan kaynaklarda bitkinin herhangi bir kullanım çeşidine rastlanılmamıştır.

CLUSIACEAE

4.1.59 *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4.75 *Hypericum perforatum*

Yöresel İsimleri: Kantaron, Sarı Kantaron	Lokalite No: 25, 26, 29, 35
	Kullanım kodu: IIA1, IIA2
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin çiçekli filizleri zeytinyağı içinde bekletilerek elde edilen karışım mide ve bağırsak tedavisinde kullanılır (Şevket Beğkazan, Reşat Karabaş, Muhsine Kızılkurt, Aziz Karataş) - (Reç. 7).
- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon karın ağrısına karşı kullanılır (Ayşe Alımsarı, Ümmühan Şenyüz, İsmail Solak)
- Zeytinyağında bekletilen kantaron süzildükten sonra ağrılı bölgelere sürülürse ağrıyı keser. Baş ağrısı içinde kullanılır (Ahmet Turmuş, Hanife Özdemir, Mustafa Kaptanbaşı) - (Reç. 7).
- Zeytinyağında bekletilen kantaron süzildükten sonra iltihabi yaralara ve bıçak kesiklerine sürülürse hızla iyileştirir (Nazmiye sarı, Ümmü Çelik, Aziz Karataş).

- e) Kantaron bitkisinden hazırlanan infüzyon barsak iltihabını temizler (Osman Altıntaş, Selahattin Özçetin, Kadir Çetinbaş).
- f) Kantaron yağı yanıklara sürülür iyileştirmeyi hızlandırır ağrıyı keser. Ayrıca derinin sargı bezine yapışmasını önler. Deri çatlamasını önler (Mustafa Kaptanbaşı, Nazım Yıldız,).
- g) Kantaron yağı sinirleri yatıştırır sakinleştirir (Mustafa Kaptanbaşı, Huriye Başaran, Hadiye Özyılmaz)
- h) Antibakteriyaldir. Ayrıca lokal anestezi etki yapar (Mustafa Kaptanbaşı, Işıl Sarıkan).
- i) Bitkinin çiçekli filizleri zeytinyağı içinde bekletilerek elde edilen karışım hayvanlarda meme iltihabına (mastitis hastalığına) karşı kullanılır. (Hüseyin Uysal, Reşat Karabaş).

Literatürdeki kullanımı:

Dahilen antispazmotik, kabız yatıştırıcı, kurt düşürücü [12], yanık tedavisinde [12,65,107], haricen yara iyi edici olarak [12,28,30,42,43,48,49,65], afrodisyak olarak [28], böbrek ve prostat rahatsızlıklarında [28], kas ağrılarında [28], midevi ülser, gastrit, ekşime ve yanma tedavisinde [28,30,42,43,48,49,64,65,107,108,111], doğumda [30], romatizma ve adet ağrısı tedavisinde [42], kansere karşı [28,43], öksürük, nefes kokusu [111], mayasıl tedavisinde [100,108], şeker hastalığı tedavisinde [49,108], sıtma hastalığı tedavisinde [111], depresyona karşı [108,111] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.60 *Hypericum montbretii* Spach.

Şekil 4.76 *Hypericum montbretii*.

Yöresel İsimleri: Kantaron, Soluk kantaron	Lokalite No: 30, 31 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımları zeytinyağında bekletilerek hazırlanan karışım mide ağrılarına karşı kullanılır (Osman Güler, Zahir Genç, Şakir Kulp).
- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon mide ağrılarına karşı çay olarak içilir (Zahir Genç, Şakir Kulp, Saniye Genç).

Literatürdeki kullanımı:

Hypericum cinsine ait bazı taksonların midevi hastalıklara karşı kullanıldıkları kayıtlarda yer almaktadır.

CISTACEAE

4.1.61 *Cistus creticus* L.

Şekil 4.77 *Cistus creticus*

Yöresel İsimleri: Pamuklu, Pamukla, Tavşancık, Tavşanak	Lokalte No: 19, 24, 27, 30 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA13, VIIA2 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Yakacak

Yöresel kullanımları:

- Yapraklı uç filizler kaynatılarak (infüzyon) çay gibi içilir. Kan şekerini düşürür (Dudu Mutlu, Ümmü Çelik, Yücel Kurt).
- Çayı (infüzyon) içildiğinde bağırsakları temizler karın şişkinliğini geçirir (Ayşe Güler, Güllü Oktay, Raziye Öztürk).
- Kuru dalları ateş tutuşturmak için kullanılır (Fatma Yıkar, İsmail Karataş, Osman Altıntaş, Saniye Alkurt).
- Bitkinin yaprakları ezilerek kanı durdurmak için yaraların üstüne basılır (İsmail Solak, İzzet Çevik, İzzet Uysal, Fatma Yıkar).
- Arıların en çok tercih ettiği otlardandır (Ramazan Demir, Reşat Karabaş, Muhharem İbiş).

Literatürdeki kullanımı:

Uyarıcı ve balgam söktürücü [12], saç ve kaş boyamada [12], romatizmaya karşı [29], kan kesici [29,42,64,65,71], mide rahatsızlıklarında [30], süpürge olarak [42], adet söktürücü [43], diş ağrısı [46], kısırlık tedavisinde [49], idrar yolu enfeksiyonlarında [49], yara merhemi [65], hayvan yemi [71], şeker hastalığına karşı [101], nazarlık olarak [101], ishale karşı [46,108], ipek böcekçiliğinde [108] kullanıldığı bilgisi kayıtlarda mevcuttur.

4.1.62 *Cistus laurifolius* L.

Şekil 4.78 *Cistus laurifolius*

Yöresel İsimleri: Pamuklu, Pamukla, Tavşanak, Tavşancık	Lokalise No: 26, 27
	Kullanım kodu: IIA1, IIIA,VIA13
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Yakacak

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin filizleri kullanılarak hazırlanan infüzyon kan şekerini düşürmek için çay gibi içilir (Dudu Mutlu, Hanife Güner, Ümmü Çelik).
- Bitkinin kuru dalları yakacak olarak kullanılır (Recep Diri, Cemal Ayıt, Bayram Eren).
- Anıların çok tercih ettiği otlardandır (Aziz Karataş, Ahmet Küçükbaş, İsmail Gürkan).

Literatürdeki kullanımı:

Şeker hastalığına karşı [12,46], yün boyamada [12], romatizma tedavisinde [101] ve tansiyon düzenleyici [101] olarak kullanıldığı bilinmektedir.

4.1.63 *Cistus salviifolius* L.

Şekil 4.79 *Cistus salviifolius*

Yöresel İsimleri: Pamuklu, Pamukla, Tavşanak	Lokalte No: 7, 8, 34 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA13 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Yakacak

Yöresel kullanımları:

- Yapraklı uç filizlerinden hazırlanan infüzyon kan şekerini düşürmek için çay olarak içilir (Ümmü Çelik, Taci Satılmış, Muzzafer Şalak).
- Bitkinin kuru dalları ateş tutuşturmak için kullanılır (Sevgi Kurt, Asiye Özlen, Bekir Çakırca).
- Bitkinin taze yaprakları kan durdurmak için kullanılır (İsmail Solak, İzzet Çevik, İzzet Uysal) - (Reç. 8).

Literatürdeki kullanımı:

Kan durdurucu [42,63,71], kısırlık tedavisinde [49], idrar yolu enfeksiyonlarında [49], süpürge olarak [42] kullanıldığı bilgisi kayıtlara girmiştir.

CORNACEAE

4.1.64 *Cornus mas* L.

Şekil 4.80 *Cornus mas*

Yöresel İsimleri: Kızılıcık	Lokalite No: 11
	Kullanım kodu: IA4, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak kullanılır ve yerel pazarlarda bolca satılır.
- Meyveleri kullanılarak hazırlanan şurup ishal kesici olarak kullanılır (Hatice Arıcı, Mustafa Bozdağ, Ayşe Uçar).
- Meyvelerinden hazırlanan dekoksiyon tansiyon hastalığına karşı içilir (Fadime Keskin, Ramazan Bulcak).

Literatürdeki kullanımı:

İshal kesici [12,49], ateş ve kurt düşürücü, yara ve çıbanlara karşı [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

CUCURBITACEAE

4.1.65 *Cucurbita pepo* L.

Şekil 4.81 *Cucurbita pepo*

Yöresel İsimleri: Kabak	Lokalite No: 17, 18
	Kullanım kodu: IB4, IB7
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- d)** Meyveleri haşlanıp yemek olarak yenilir (Şaban Adıyaman, Şerife Topla, Dudu Kurt).
- e)** Çiçekleri dolma yapmak için kullanılır (Şaban Adıyaman, Ayşe Alımsarı, Ümmühan Şenyüz).

Literatürdeki kullanımı:

İnsanlarda kurt ve şerit düşürücü olarak [12] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.66 *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Şekil 4.82 *Ecballium elaterium*

Yöresel İsimleri: Acı dülek, Acı kavun, Deli kavun, Acı hışır, Deli hışır	Lokalise No: 3, 10, 13, 14, 23 Kullanılan Kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin meyve özü *Hypericum perforatum* ile beraber sinüzit hastalığı için kullanılır (Süleyman Çorak, Yusuf Solmaz, Reşat Karabaş) - **(Reç. 9)**.
- b) Acı hışır kökü ezilip hap gibi günde bir tane içilir basura çok iyi gelir (Nazım Yıldız, Mustafa Tahtacı).
- c) Kökünden hazırlanan ilaç egzama hastalığı ve kaşıntılara karşı kullanılır. (Süleyman Çorak, Nazım Yıldız, Yaşar Acar)- **(Reç. 10)**.
- d) Meyveler zeytinyağı içine konulup 1-2 ay kadar bekletilir. Eriyik romatizma için ayaklara sürülür (Mehmet Erkal, Emine Aygördü, Ayşe Erkal).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve müshil [12,29], ağrı kesici [12,29], egzamaya karşı [12,28,49], sinüzit tedavisinde [12,28,42,43,49,64,101,106,108,111], mantar hastalıklarında [28], sarılık hastalığına karşı [42,46,111], romatizma tedavisinde [28,30,42], basur tedavisinde [28,30,49,108], çıban tedavisinde [42], yara iyi edici [12,28,100], oya örme işinde [42], nezle ve grip tedavisinde [107], sıtma tedavisinde [101] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.67 *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl.

Şekil 4.83 *Lagenaria siceraria*

Yöresel İsimleri: Susak	Lokalite No: 3, 4, 37
	Kullanılan Kodu: VB5, VB7, VIB8
	Kullanım amacı: El sanatları, Süs

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin meyveleri oyularak içi temizlenir ve maşrapa olarak kullanılır (Yazgülü İbiş, Muharrem İbiş, Münnever Kaya).
- Evlerin bir köşesine süs olarak asılır (Ayşe Kozak, Münnever Kaya, Hanife Yeşilçam).
- Ölü yıkanırken genellikle su dökmek için kullanılır (Hanife Yeşilçam, Yazgülü İbiş, Mehmet Kalamam).
- Düğün ve mevlitlerde kazanlardan yemek almak için kullanılır (Hanife Yeşilçam, Yazgülü İbiş, Ayşe Kozak).

Literatürdeki kullanımı:

Maşrapa ve oyuncak [42], süs olarak [42,64], nazarlık olarak [64] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.84 *Lagenaria siceraria* - Susak

Şekil 4.85 *Lagenaria siceraria* - Süs olarak yol kenarlarında satışı

4.1.68 *Momordica charantia* L.

Şekil 4.86 *Momordica charantia*

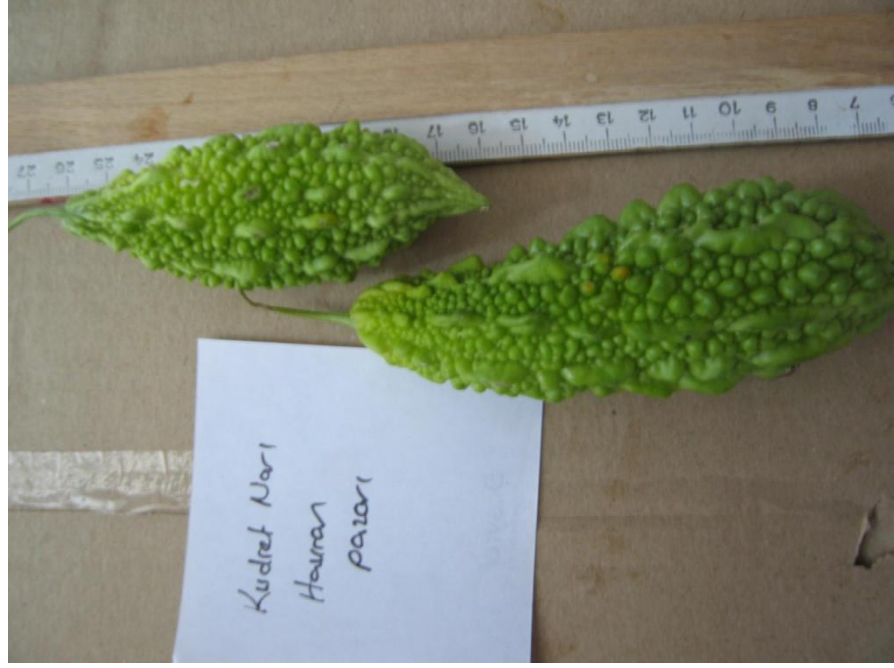
Yöresel İsimleri: Kudret Narı, Gak gak kabağı	Lokalite No: 14
	Kullanım kodu: IIB 1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Olgunlaşmış (tohumları kırmızıya dönmüş) tohumları ve mide ağrısı ve ekşimesi için kullanılır (Arif Malçok, Nusriye Yolbaşı, Banu Koç) - **(Reç. 11)**.
- Bitkinin olgunlaşmış kırmızı tohumları balla karıştırılıp yenilir. Mide ağrısını keser (Taci Satılmış, Arif Malçok, Banu Koç).
- Zeytin yağında bekletilen kudret narı deride çatlaklara sürülür. Çatlakları giderir (Mustafa Kaptanbaşı, Fatma Pekcan, Hanife Özdemir).
- Ameliyat izlerine sürülür (Arif Malçok, Mustafa Kaptanbaşı, Şevket Beğkazan, Yücel Kurt).

Literatürdeki kullanımı:

Midevi [12,49,65,71], yara iyi edici [12,65,100] olarak kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

Şekil 4.87 *Mamordica charantia* - Meyve

Şekil 4.88 *Mamordica charantia* - Tıbbi olarak kullanılan olgunlaşmış tohumlar

DIOSCOREACEAE

4.1.69 *Tamus communis* L.

Şekil 4.89 *Tamus communis*

Yöresel İsimleri: Acı filiz, Filiz, Yadırgan, Sarmaşık, Gavur börülcesi	Lokalite No: 1, 3, 4, 11, 33, 34 Kullanım kodu: IA2,IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bahar aylarında çıkan filizler toplanıp temizlenir, elle küçük parçalara bölünüp haşlanılır isteğe göre yağda pişirilir üstüne yumurta da kırılabilir (Fatma Keser, Nevzat İzmit, Arife Yıldırım).
- Kökü kesilerek elde edilen beyaz süt haricen romatizma tedavisinde kullanılır (Nuran İzmit, Şükrü Güder, Nevzat İzmit) - (Reç. 12).
- Kökünden elde edilen beyaz süt ağrı kesici olarak kullanılır (Şükrü Güder, Nevzat İzmit, Nuran İzmit).

Literatürdeki kullanımı:

Haricen romatizma tedavisinde [12,30,42,], gıda olarak [42,71], midevi ve böbrek taşı tedavisinde [46], barsak kurtlarına karşı [46], ağrı kesici [108], kusturucu olarak [108], cilt lekelerine karşı [108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ELAEAGNACEAE

4.1.70 *Elaeagnus angustifolia* L.

Şekil 4.90 *Elaeagnus angustifolia*

Yöresel İsimleri: İğde	Lokalite No: 14, 15
	Kullanım kodu: IB4, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin meyveleri doğrudan gıda olarak yenilir (Hayriye Efe, Ayşe Gedik, Hatice Arıcı).
- Bitkinin yapraklarından hazırlanan infüzyon ishale karşı içilir (Mesude Uysal, Şevket Beğkazan, Nevzat İzmit).

Literatürdeki kullanımı:

Böbrek ve üreme yolları rahatsızlıklarında [28], karaciğer ve safra kesesi tedavisinde [28], şeker hastalığı ve karın ağrısında [29], böbrek rahatsızlıklarında [30] kullanıldığı bilgileri kayıtlara girmiştir.

ERICACEAE

4.1.71 *Arbutus andrachne* L.

Şekil 4.91 *Arbutus andrachne*

Yöresel İsimleri: Kara davulgu, Davulgu	Lokalite No: 5,9,18 Kullanım kodu: IIIA, IVA,VA5 Kullanım amacı: Gıda, El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin dalları çıra gibi ateşi tutuşturmak için kullanılır (İsmail Solak, Yakup Çetinkaya, Sabriye Gündoğan, Nihat Kaçar).
- Bitkinin odunu 2-3 saat kaynatılır sonra kurutulur. Daha sonra işlenerek tahta kaşık davul tokmağı vb. alet yapımında kullanılır (İsmail Karataş, Mustafa Öztürk, Mustafa Bozdağ).
- Dal ve yapraklar hayvan yemi olarak kullanılır (Ayşe Kahya, Yüksel Özülkü, Selahattin Gündoğan, Sabriye Gündoğan).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar yolu enfeksiyonlarında [12], kaşık yapımında [42], yem olarak [42], şeker hastalığı tedavisinde [101] kullanıldığı bilinmektedir.

4.1.72 *Arbutus unedo* L.

Şekil 4.92 *Arbutus unedo*

Şekil 4.93 *Arbutus unedo* - Meyve

Yöresel İsimleri: Davulgu, Dağ çileği, Ak davulgu, Davulgu üzümü	Lokalite No: 5, 9
	Kullanım kodu: IA4, IIIA, IVA
	Kullanım amacı: Gıda, El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Kırmızı olgun meyveleri gıda olarak yenilir (Sermin Engin, Sabriye Gündoğan, Mevlidiye Özlem, Fatma Hayran).
- Eskiden meyvelerinden reçel ve pekmez yapılırdı (Rukiye Özgün, Ümmühan Aşık, Rabia Mert, Necati Sarıkaya).
- Dal ve yapraklar hayvan yemi olarak kullanılır (Ayşe Kahya, Yüksel Özülkü, Selahattin Gündoğan, Sabriye Gündoğan).
- Odunu yakacak olarak kullanılır (Sabire Yılmaz, Ayşe Alımsarı, Ayşe Erkal, Selahattin Gündoğan).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar yolu enfeksiyonlarında [12,29], hipertansiyona karşı [29], meyveleri reçel ve pekmez yapımında [42,43,101], mide ve bağırsak rahatsızlığında [43], prostat ve böbrek iltihaplarında [43], yem olarak [42,71], gıda olarak [42,43,48,49,64], istenmeyen tüylere karşı [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.73 *Erica arborea* L.

Şekil 4.94 *Erica arborea*

Yöresel İsimleri: Püren otu, Piren otu	Lokalite: 8,10
	Kullanım kodu: IA7, IIA1, VA4, VIA8, VIIA5
	Kullanım amacı: Süs, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Çiçekli uç filizlerinden hazırlanan infüzyon nefes darlığına karşı çay gibi içilir (Şerife Yıldız, Hatice Fener, Cevriye Karakaş, Yüksel Özülkü).
- Dalların uç kısımları toplanıp demet haline getirilip süs için evlere asılır (Hatice Fener, Ayşe Şıvgın, Tuba Yalçınkaya).
- Uç filizlerden küçük süpügelikler yapılır (Şerife Yıldız, Aziz Karataş, Ayşe Güler, Nazmiye Sarı, Ayşe Şıvgın).

Literatürdeki kullanımı:

Tansiyon dengeleyici [29], süpürge yapımında [42,101] kullanıldığı bilgileri kayıtlarda yer almaktadır.

EUPHORBIACEAE

4.1.74 *Euphorbia myrsinites* L.

Şekil 4.95 *Euphorbia myrsinites*

Yöresel İsimleri: Sütleşen, Balık otu	Lokalite No: 4, 9, 19, 23
	Kullanım kodu: IIA2, VIA7
	Kullanım amacı: Avcılık

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımları balık avlamak için ezilerek durgun suyun içine atılır. Balıkları sersemlettiği için avlanmayı kolaylaştırır (Hüseyin Bulca, Hayrettin Gün, Ömer Azman, Ali Doğdu).
- Suyla beraber kaynatıp karışım hayvanlara içirilirse hayvanlardaki bağırsak kurtlarını döker (Neşet Abidin, Hüseyin Uysal, Ahmet Turmuş).

Literatürdeki kullanımı:

Yapılan taramalarda taksonla ilgili herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır.

4.1.75 *Euphorbia apios* L.

Şekil 4.96 *Euphorbia apios*

Yöresel İsimleri: Sürgen otu	Lokalise No: 26
	Kullanım kodu: IA3, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin yumru şeklindeki kök kısmı yenildiğinde 10 dakika içinde ishal yaptırır (İsmail Karataş, Aziz Karataş, Mehmet Altıntaş) - (Reç. 13).

Literatürdeki kullanımı:

Yapılan taramalarda taksonla ilgili herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır.

FABACEAE

4.1.76 *Adenocarpus complicatus* (L.) Gay

Şekil 4.97 *Adenocarpus complicatus*

Yöresel İsimleri: Ak sığırğı	Lokalite No: 17, 18, 24, 25, 26
	Kullanılan Kodu: IVA
	Kullanım amacı: Hayvan Yemi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak sütü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Zahir Genç, Osman Güler, hayrettin Gün, Akile Efe).
- Bitki hayvan sütünü artırır (Zahir Genç, Fatma Önsöz, Osman Güler).

Literatürdeki kullanımı:

Koyun, keçi yemi [42] olarak kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.77 *Ceratonia siliqua* L.

Şekil 4.98 *Ceratonia siliqua*

Yöresel İsimleri: Keçiboynuzu	Lokalite No: 13
	Kullanılan Kodu: IA4, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Çerez olarak tüketilir.
- Damar tıkanıklığını giderir (Emine Aygördü, Muhsine Kızılkurt, Taliye Akkay).
- Kansızlığa karşı infüzyonu içilir (Gülcan Kıymaz, Mustafa Kaptanbaşı, Hasan Korkmaz).
- Cercis siliquastrum* ağacına sıklıkla aşısı yapılır (Necati Sarıkaya, Taci, Satılmış, Zahir Genç).

Literatürdeki kullanımı:

İshal tedavisinde [12,46], kum ve taş düşürme [46], Öksürük ve bronşit tedavisinde [46], İlaç ve gıda [12,64,71] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.78 *Cercis siliquastrum* L. subsp. *siliquastrum*

Şekil 4. 99 *Cercis siliquastrum*

Yöresel İsimleri: Erguvan, Keçi gevişi	Lokalite No: 17, 35, 36
	Kullanılan Kodu: VA8,VIA8, VIA13
	Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımları:

- Bitki park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Osman Güler, Ahmet Çankaya, İmdat Gedik).
- Gövde kabukları yumuşak olduğu için ağaçlar aşılırken aşı bölgesini sarmak için kullanılır (Hüseyin Uysal, Osman Güler, Necati Sarıkaya).
- Dallar toplanılıp hayvan yemi olarak kullanılır (Zahir Genç, Osman Güler, Rabia Mert).

Literatürdeki kullanımı:

Süs bitkisi [64,71] olarak kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.79 *Cicer montbretii* Jaub. et Spach

Şekil 4.100 *Cicer montbretii*

Yöresel isimleri: Yabani nohut	Lokalite No: 30, 31, 32
	Kullanılan kodu: IA4,IVA
	Kullanım amacı: Gıda, Yem

Yöresel Kullanımları:

- a) Meyveleri gıda olarak yeniliyor (Osman Güler, Zahir Genç).
- b) Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Şakir Kulp, Mehmet Kalamam, Ali Taş, İmdat Gedik).

Literatürdeki kullanımı:

Hayvan yemi [42] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.80 *Ornithopus compressus* L.

Şekil 4.101 *Ornithopus compressus*

Yöresel isimleri: İnsan tırnağı, Boynuzluk	Lokalite No: 35, 36 Kullanılan kodu: IVA,VIA16 Kullanım amacı: Yem, Oyun

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin meyve kısımları çocuk oyunlarında (keçiboynuzları gibi karşılıklı birbirine geçirilip çekilir) kullanılır (Zahir Genç, Osman Güler, Şakir Kulp).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Şakir Kulp, Emine Azman).

Literatürdeki kullanımı:

Hayvan yemi ve çocuk oyunlarında [42] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.81 *Spartium junceum* L.

Şekil 4. 102 *Spartium junceum*

Şekil 4.103 *Spartium junceum*

Yöresel isimleri: Katırtırnağı, Katırkuyruğu, Süpürgelik	Lokalite No: 4, 5, 6, 33, 34, 35 Kullanılan kodu: VA4,VIA8 Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Dalları toplanıp süpürge yapımında kullanılır (Fadime Bilir, Emine Azman, Akile Efe, Nilüfer Çalışoğlu).
- Çiçekleri köylüler tarafından pazarlarda süs çiçeği diye satılır (Hatice Fener, Sultan Çelikel, Mevlidiye Özlem).
- Çiçekleri güzel kokuyor diye evlere asılır (Kadir Çetinbaş, Ümmühan Çıtak, Süleyman Çorak).
- Belediye görevli yol temizlikçileri katırtırnağından süpürgeler yapar (Mehmet Okay, Hasan Hüseyin Erdinç).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar söktürücü [12], süpürge yapımında [42,49,64], ipek böceği konağı [49], cilt güzelliği için [108], koku verici [42,108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

FAGACEAE

4.1.82 *Castanea sativa* Miller

Şekil 4.104 *Castanea sativa*

Yöresel İsimleri: Kestane	Lokalite No: 18,30
	Kullanım kodu: IA4, VA5, VIA18
	Kullanım amacı: Gıda, El sanatları

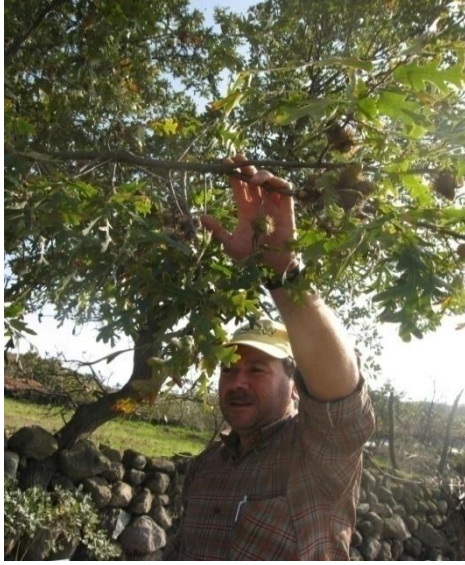
Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak tüketilir.
- Tohum kabukları toprağı zenginleştirmek için tarlalara serpiştirilir (Necati Erdem, Ergün Gündoğan, İsmail Hortaşlı).
- Düzgün dalları baston yapımında kullanılır (Necati Sarıkaya, Yücel Kurt, Erdoğan Altıntaş).

Literatürdeki kullanımı:

Kabıza karşı, tansiyon düşürücü [12], gıda olarak [12,42,43,108], mide rahatsızlıklarında [29], çeşitli el sanatlarında [42,71,108], şekeri düşürmek için [43], astım ve bronşit tedavisinde [43] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.83 *Quercus cerris* L. var. *cerris*

Şekil 4. 105 *Quercus cerris*

Şekil 4.106 *Quercus cerris*
- Yakacak

Yöresel İsimleri: Kızıl meşe, Palamut meşesi	Lokalite No: 6, 8, 19
	Kullanım kodu: IIIA, IVA, VA1, VA4
	Kullanım amacı: El santları, Yem

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları koyun keçi yemi olarak kullanılır (Yusuf Solmaz, Osman Altıntaş, Yakup Çetinkaya).
- Gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır (İsmail Hortaşlı, Halil Karaca, Adem Budak, Halime Kutay).
- Bitkinin dalları fırın süpürgesi olarak kullanılır (Necati, Erdem, Hayrettin Ayhan, Ergün Gündoğan).
- Kozalağı (Pelit) yünlü elbiselerin boyalamasında kullanılır (Safiye Gökay, Hayrettin Ayhan, Necati Erdem, Ali Duman, Ergün Gündoğan).

Literatürdeki kullanımı:

Hayvan yemi ve yakacak olarak [42,64], yünlü elbise boyamada [42,64], saç boyamada [42] ve odun kömürü [64] yapımında kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.84 *Quercus coccifera* L.

Kaynak: wikimedia

Şekil 4.107 *Quercus coccifera*

Yöresel İsimleri: Pelit, Pinar, Kızıl pelit	Lokalite No: 11, 31, 34
	Kullanım kodu: IIIA, IVA, VA18
	Kullanım amacı: El Santaları, Yem

Yöresel kullanımları:

- Odunu yakacak olarak kullanılır (İlvaniye Kurt, Cemile Ülker, Arife Çevik, İsmail Güven).
- Dallar ve yapraklar hayvan yemi olarak kullanılır (Orhan Kesen, Ümmühan Çıtak, Zeynep Çakırgöz).
- Odunu mangal kömürü yapımında kullanılır (Osman Güler, Rabia Mert, Mehmet Kalaman).

Literatürdeki kullanımı:

Hemoroit tedavisinde [29], böbrek hastalıklarında [29], karın ağrısı ve kabızlığa karşı [29,101] hayvan yemi [42,64,71], süpürge yapımında [42], mangal kömürü yapımında [42] kullanıldığı bilgileri kayıtlarda mevcuttur.

4.1.85 *Quercus infectoria* Oliver subsp. *infectoria*

Şekil 4.108 *Quercus infectoria*

Yöresel İsimleri: Mazı çalı, Mazı meşe	Lokalite No: 8, 21, 25
	Kullanım kodu:
	Kullanım amacı:

Yöresel kullanımları:

- Meşe kobakları toplanıp büyük bir kazanda suyla beraber kaynatılırdı. Birkaç saat kaynadıktan sonra su kahverengiye dönüşür içine rengini kaybetmiş yün elbiseler atılıp boyanırdı (Ali Duman, Ergün Gündoğan, Hasan Özkan, Necati Çetinkaya).
- Kobakları ile çocuklar oyun oynanırdı (Osman Güler, Fatma Hayran, Yücel Kurt, Ayşe Kılıçdoğan).
- Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Hüseyin Kocabaş, Şamile Oktay, Hüseyin uysal, Necati erdem).

Literatürdeki kullanımı:

Halı kilim boyamada [42,108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

FUMARIACEAE

4.1.86 *Fumaria officinalis* L.

Şekil 4.109 *Fumaria officinalis*

Yöresel İsimleri: Şahtere otu, Şah otu	Lokalite No: 9, 11, 12
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon tansiyon düşürmek amacı ile kullanılır (Nevzat İzmit, Necati Sarıkaya).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı, yatıştırıcı [12], zayıflatıcı [12], tansiyon düşürücü [12,29,111], sedef ve egzama hastalıkları tedavisinde [29,107,111], karaciğer güçlendirme [107,111] amacıyla kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

GENTIANACEAE

4.1.87 *Centaurium erythraea* Rafn.

Şekil 4.110 *Centaurium erythraea*

Yöresel İsimleri: Kırmızı kantaron, Kantaron	Lokalite No: 24
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin kurutulmuş dallarının zeytinyağında bekletilmesinden elde edilen karışım bel ağrıları için sırt bölgesine sürüldüğünde ağrı keser (Burhan Şıvgın, Ayşe Şıvgın).
- Ciltteki ağrılı yaralara sürülür (Ayşe Şıvgın, Taci Satılmış, Sabriye Gündoğan, Mustafa Kaptanbaşı).
- Bitkinin kurutulmuş çiçekli filizleri balla karıştırılıp yenildiğinde mide ağrılarını keser (Şevket Beğkazan, Akile Efe, Burhan Şıvgın).

Literatürdeki kullanımı:

İştah açıcı [12,43], midevi rahatsızlıklarda [29,46], hemoroit [43,100], egzama tedavisinde [43], kurt düşürücü [43], yara ve kesik tedavisinde [43,46] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

GERANIACEAE

4.1.88 *Erodium cicutarium* (L.) L'Herit

Şekil 4.111 *Erodium cicutarium*

Yöresel İsimleri: İğnelik, Kocakarı iğnesi, Leylek gagası, Saat otu	Lokalite No: 8, 12, 24, 27 Kullanım kodu: IA1, VIA16 Kullanım amacı: Gıda, Oyuncak

Yöresel kullanımları:

- Eskiden kocakarı iğnesi otunun dikenleri kağıda batırılır etrafına rakamlar çizilirdir. Oyuncak saat olarak kullanılırdı (Ali Duman, Ergün Erdoğan, Hasan Özkan).
- Bitkinin dip yaprakları tazeyken haşlanıp yemek olarak yenilir (Ümmühan Şenyüz, Sultan Eren, Şerife Çakıcı).

Literatürdeki kullanımı:

Kan kesici ve kabız tedavisinde [12], çocuk oyunlarında [25], gıda [41,64,101,106] ve hemoroit tedavisinde [100] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ILLECEBRACEAE

4.1.89 *Herniaria hirsuta* L.

Şekil 4.112 *Herniaria hirsuta*

Yöresel İsimleri: Sabun otu	Lokalise No: 32
	Kullanım kodu: VIA12, VIIA5
	Kullanım amacı: Sabun

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları avuç içinde ovulur daha sonra su ile kullanıp köpürtülüp sabun gibi kullanılır (Zahir Genç, Şakir Kulp).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı, kabız [12], karaciğer ve safra hastalıkları tedavisinde [12], sabun yerine [42] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

IRIDACEAE

4.1.90 *Iris germanica* L.

Şekil 4.113 *Iris germanica*

Yöresel İsimleri: Zulfa, Zambak	Lokalite No: 8, 9, 11
	Kullanım kodu: VIB8
	Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımları:

- a) Süs bitkisi olarak park ve bahçelerde ekilir (Hanife Özdemir, Yazgülü İbiş, Havva Kökşüş,
- b) Mezarlıklarda süs bitkisi olarak ekilir (Sultan Çelikol, Ramazan Ecerel, İmdat Gedik, Hacer Gün).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar söktürücü ve safra artırıcı [12], koku verici [12], süs bitkisi [42,64] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer bulmaktadır.

JUGLANDACEAE

4.1.91 *Juglans regia* L.

Şekil 4.114 *Juglans regia*

Yöresel İsimleri: Ceviz, Goz, Koz	Lokalite No: 11, 20
	Kullanım kodu: IB4,VB1, VB5
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, El sanatları, Boyama

Yöresel kullanımları:

- a) Tohumları gıda olarak tüketilir.
- b) Kurutulmuş meyve kabukları yakacak olarak kullanılır (Fatma Okay, Ali Çetin, Hatice Çakır).
- c) Meyve tazeyken yeşil kabuklarının kaynatılması ile elde edilen siyah renk elbise ve halı, kilim boyamada kullanılır (Fatma Okay, Yazgülü İbiş, Pembe Gökdemir).
- d) Düzgün dalları baston yapımında kullanılır (İsa Özkan, Ahmet Küçükbaş, Aziz Karataş).
- e) Taze meyve kabukları durgun sulara balıkları sersemlemek için atılır (İdris Karagöz, Halil İbrahim Kara, Ömer Azman).
- f) Taze yaprakları kullanılarak hazırlanan dekoksasyon mantar hastalığına karşı kullanılır (Mehmet Kalaman, Hasan Eker, Emine Aygördü) - (Reç. 14).

Literatürdeki kullanımı:

İştah açıcı, kuvvet verici [12,41], kan şekerine karşı [12,29], cilt hastalıklarına karşı [12], elbise, halı, kilim ve eşya boyamada [12,41,42,49,108], tansiyon dengeleyici [28], adet ağrısında [28,29], müshil olarak [29], guatr tedavisinde [42], egzema tedavisinde [42], hemoroit tedavisinde [42,43,100], gözlere sürme çekmek [42], romatizma tedavisinde [43,48], öksürük ve bronşit tedavisinde [29,49], saç dökülmesine karşı [65,108,109,111], mide hastalıkları tedavisinde [65], mantar tedavisinde [108], saç boyamada [101,111], sivilcelere karşı [111], kolesterol düşürücü [43,65,101] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

JUNACEAE

4.1.92 *Juncus acutus* L.

Şekil 4.115 *Juncus acutus*

Yöresel İsimleri: Kovalık otu, Kofalık	Lokalite No: 11, 13, 17
	Kullanım kodu: VA8, VIA18
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Çiçek kurulu sapları ile pazarlara satışı getirilen soğan, ıspanak, maydanoz ve süs bitkisi demetleri sarılır (Arife Yıldırım, Rabia Mert, Hacer Gün).
- Bitkinin sap kısmının üzerine erkek incirler asılır ve döllemeyi kolaylaştırmak amacı ile erkek incirler dişi incir ağacına asılır (Reşat Karabaş, Emin Emer, Gülsüm Emer).

Literatürdeki kullanımı:

İncir ağaçlarında döllemeyi kolaylaştırmak [47] amacı ile kullanıldığı bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

LAMIACEAE

4.1.93 *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas*

Şekil 4.116 *Lavandula stoechas*

Yöresel İsimleri: Karabaş otu	Lokalite No: 9, 29
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin çiçekli uç filizleri kullanılarak hazırlanan infüzyon baş ağrısını kesmek için çay olarak içilir (Şevket Beğkazan, Bekir Çakırca, Ayşe Uçar).
- Bitkinin çiçekli uç filizleri kullanılarak hazırlanan infüzyon mide ağrısını kesmek için çay olarak içilir (Mevlidiye Diri, Muhsine Kızılkurt, Hayrettin Gün)
- Bitkinin çiçekli uç filizleri kullanılarak hazırlanan infüzyon kolesterolü düşürmek için çay olarak içilir (Fatma Pekçen, Şükrü Güder, Reşat Karabaş) - **(Reç. 15)**.
- Çiçekli uç filizleri kullanılarak hazırlanan infüzyon kadınlarda adet düzensizliğini giderir (cevriye Karakaş, Mevlidiye Diri, Şükrü Güder) - **(Reç. 15)**.
- Çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon damar tıkanıklığına karşı çay olarak içilir (Şükrü Güder, Ümmü Gülsüm, Şevket Beğkazan) - **(Reç. 15)**.

- f) Çiçekli filizlerinden hazırlanan infüzyon tansiyon dengeler (Hanife Yeşilçam, Hüseyin Çetin, Bekir Çakırca).
- g) Bitkinin çiçek durumlarından reçel yapılır (Cevriye Karakaş, Gülsüm Akça, Saniye Genç).
- h) Bitki yörede arıların sevdiği ot olarakta bilinir (Reşat Karabaş, Şükrü Güder).
- i) Yörede yaygın olarak toplanılıp ticareti yapılan ot çeşitlerinden biridir (Taci Satılmış, Halil İbrahim Kara, Ömer Azman).

Literatürdeki kullanımı:

Ağrı kesici, antiseptik [12], sara ve astımda [12], yara iyi edici [12], damar tıkanıklığı ve kalp çarpıntısı tedavisinde [12,42,46,65,108,111], yatıştırıcı olarak [29], mide tedavisinde [29,30,42,46,65], kolesterol düşürücü [29,30,42,65,108], tansiyon dengeleyici [29,108,111], kanser tedavisinde [30,108], baş ağrısına karşı [30,108,111], kepek önleyici [46], şeker hastalığı tedavisinde [65], sigara bırakmak amacıyla [65], böbrek taşı tedavisinde [65], nefes darlığı tedavisinde [42,46,65,108], kilo vermek amacıyla [108] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.94 *Marrubium vulgare* L.

Şekil 4.117 *Marrubium vulgare*

Yöresel İsimleri: Dağ çayı	Lokalite No: 24, 25
	Kullanım kodu: IA7,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

- a) Uç filizlerinden hazırlanan infüzyon gaz gidermek amacı ile kullanılır (Hayrettin Gün, Nazmiye Sarı, Halime Kutay).

Literatürdeki kullanımı:

Çiçekli dalları idrar artırıcı, gaz söktürücü ve göğüs yumuşatıcı [12], mide rahatsızlıkları, böbrek taşları ve prostat tedavisinde [30] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.95 *Melissa officinalis* L subsp. *altissima* (Sm.) Arcangeli

Şekil 4.118 *Melissa officinalis*

Yöresel İsimleri: Melisa, Oğul otu, Limon otu	Lokalite No: 23, 24, 25 Kullanım kodu: IA7, IIA1, VIIA5 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (hayrettin Gün, Akile Efe, Ayşe Uçar).
- b) Filizlerinden hazırlanan infüzyon damar tıkanıklığını gidermek için içilir (Şükrü Güder, Hayrettin Gün, Reşat Karabaş, Taci Satılmış).
- c) Yaprak ve genç dallardan hazırlanan infüzyon mide ağrılarına ve kanamasına karşı içilir (Fatma Yıkar, Burhan Şıvgın, Şükrü Güder).
- d) Yaprakları ıslatılıp sabun gibi el yıkamada kullanılır (Bekir Çakırca, hayrettin Gün).
- e) Bitkinin taze dalları güzel koksun diye evlerin bir köşesine konulur (Cevriye Karakaş, Nazmiye Sarı, Muhsine Kızılkurt).
- f) Çiçek ve yapraklar suyla beraber kaynatılır. Daha sonra süzülür günde 3-4 defa içilir. Kalp damarlarını açar. (Şevket Beğkazan)

- g) Filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak uykusuzluk problemine karşı içilir (Muhsine Kızılkurt, Emine Aygördü, Şükrü Güder).
- h) Yörede yaygınlıkla ticareti yapılan otlardan biridir (Şevket Beğkazan, Taci Satılmış, Ümmü Çelik).

Literatürdeki kullanımı:

Yatıştırıcı [12,49,111], midevi, gaz söktürücü, terletici ve antiseptik [12], çay olarak [42,46,108], mide ağrıları ve ülserle karşı [43,108], damar tıkanıklığına karşı, böbrek iltihabı tedavisinde [43], salata olarak [43], kalp rahatsızlıkları [42,65,111], kolesterol düşürücü ve tansiyon dengeleyici [107,108], kalp çarpıntısı tedavisinde [108], astım tedavisinde, gaz giderici, balgam söktürücü [111] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.96 *Mentha longifolia* (L) Hudson subsp. *typhoides* (Brig.) Harley

Şekil 4.119 *Mentha longifolia*

Yöresel İsimleri: Nane	Lokalite No: 12, 14
	Kullanım kodu: IA8, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon mide ağrılarına karşı içilir (Mevlidiye Diri, Sevgi Öztürk, Bayram Eren).
- b) Yaprakları kurutulur baharat olarak çorbalara atılır (Erdal Kumseli, Cevriye Karakaş, Nazmiye Sarı).

Literatürdeki kullanımı:

Mide ve astım tedavisinde [29], baş ağrısı ve romatizma ağrılarından kesmek [41], alerjiyi gidermek [41], gıda [41,43], romatizma tedavisinde [42], basur tedavisinde [100], öksürük tedavisinde [49], iltihabi yaraları temizlemek amacıyla [49] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.97 *Mentha pulegium* L.

Şekil 4.120 *Mentha pulegium*

Yöresel İsimleri: Filiskin	Lokalite No: 23
	Kullanım kodu: IA1,IA8,IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Uç filizlerden hazırlanan infüzyon iştah açmak için içilir (Fatma Beyhan, Fatma Ösöz, Hatice Fener).
- b) Toprak üstü kısımları kaynatılarak (infüzyon) mide ağrılarına karşı içilir (Sevgi Öztürk, Arife Çevik, Cevriye Karakaş).
- c) Yaprakları salata ve yemeklere katılır (Sermin Engin, Cevriye Karakaş).

Literatürdeki kullanımı:

Kuvvet verici, balgam ve safra söktürücü ve adet getirici [12], karın ağrısında [28,46], mide hastalıkları tedavisinde [28,29,42], soğuk algınlığında [29], astım ve bronşit tedavisi [28,46], gıda olarak [101] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.98 *Mentha spicata* L. subsp. *spicata*

Şekil 4.121 *Mentha spicata*

Yöresel İsimleri: Nane	Lokalite No: 23
	Kullanım kodu: IA8, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları kurutulup baharat olarak kullanılır (Nazmiye Sarı, Hatice Arıcı, Ayşe Kozak).
- İnfüzyonu çay gibi içilir karın şişkinliğini giderir (Ayşe Güler, Cevriye Karakaş, Mevlidiye Özlem).
- Filizlerinden hazırlanan infüzyon grip ve soğuk algınlığına karşı içilir (Hanife Güner, Cevriye Özlem, Recep Diri).

Literatürdeki kullanımı:

Diş macunu ve çikletlerin içine koku verici [12], mide hastalıklarının tedavisinde [42,43], diş ağrısını kesmek [43], ağız kokusunu gidermek [43], gıda olarak [43], hazımsızlık ve bulantıya karşı [107] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.99 *Micromeria myrtifolia* Boiss. et Hohen.

Şekil 4.122 *Micromeria myrtifolia*

Yöresel İsimleri: Düğümlü çay, Dağ çayı	Lokalise No: 2, 29, 30
	Kullanım kodu: IA7,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin uç filizleri çay olarak içiliyor (Ahmet Turmuş, Hüseyin Uysal, Ümmü Çelik).
- Bitkinin uç filizlerinden hazırlanan dekoksasyon soğuk algınlığına karşı içilir (Fadime Bilir, Zahir Genç, Hatice Arıcı).

Literatürdeki kullanımı:

İştah açıcı, gaz söktürücü ve uyarıcı [12], soğuk algınlığı [42], sakinleştirici, ferahlatıcı [101] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.100 *Ocimum basilicum* L.

Şekil 4.123 *Ocimum basilicum*

Yöresel İsimleri: Fesleğen, Reyhan otu	Lokalite No: 7, 8, 10, 30, 34, 37
	Kullanım kodu: IB8, VIB8, VIIB5
	Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları baharat olarak kullanılır (Fatma Karagöz, Ayşe gedik, Sultan Eren, Gülşen uslu).
- Güzel kokusu nedeniyle evlerde ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Fatma Karagöz, Şamile Oktay, Hayrullah Çetinkaya).

Literatürdeki kullanımı:

Yatıştırıcı, midevi, idrar artırıcı, ve gaz söktürücü olarak [12], soğuk algınlığı ve baş ağrısında [30] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.101 *Origanum onites* L.

Şekil 4.124 *Origanum onites*

Yöresel İsimleri: Taş kekiği, Dağ kekiği, Akbaş kekik	Lokalite No: 10, 18, 24, 31 Kullanım kodu: IA7,IA8,IIA1,VIA2 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Kekik suyu eldesinde kullanılmaktadır (Hatice Çakır, Fatma Önsöz, Hayrullah Çetinkaya).
- b) Bitkinin uç filizlerinden hazırlanan infüzyon karın ağrısına karşı çay gibi içilir (Emine Kocaman, H. İbrahim Cüce).
- c) Dolaplara kaldırılan elbiselerin içine güvelerden korunması amacıyla kekik demetleri konulur (Hüseyin Çetin, Şenay Beğkazan, İsmail Kocaman).
- d) Kurutulmuş incirler bozulmasın diye kekik suyuna batırılıp saklanılır (Ramazan Alkut, Şemsettin Cici, Emine Kocaman).
- e) Baş ve diş ağrılarına karşı yaprakları ağızda çiğnenir (Ayşe Kahya, Şakir Kulp, Osman Güler, Zahir Genç).
- f) Kekik yağı şeker hastalığı için kullanılır (Hamide Keskin, Ayşe Erkal, Pelitköy, Bahadınlı, Altınova)

g) Kekik demetlerinin suda kaynatılması ile elde edilen dekoksasyon bitlenmeye karşı saç yıkanmasında kullanılır (Necati Erdem, Emine Kocaman).

Literatürdeki kullanımı:

Mide rahatsızlıklarında [29,30,42,46,65], boğaz ve öksürük ile ilgili sıkıntılarda [29,46,65], tansiyon dengeleyici ve sindirim rahatlatıcı [29], kan şekerine karşı [29,30,46,65], meyve koruyucusu [42], baharat [42], çay [42], diş ağrılarında [46], kolesterol rahatsızlıklarında [65], kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.102 *Origanum vulgare* L. subsp. *hirtum* (Link) Ietswaart

Şekil 4.125 *Origanum vulgare*

Yöresel İsimleri: Deli kekik, Karakekik, Güve kekiği	Lokalite No: 17, 18, 30, 31 Kullanım kodu: IA7, IA8, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Yaprakları baş ve diş ağrısına karşı ağızda çiğnenir (Zahir Genç, Sevgi Baştürk, Hayriye Efe).
- b) Kurutulmuş filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (Bekir Çakırca, Fatma Keser, Şakir Kulp).
- c) Kurutulmuş ufalanan yapraklar baharat olarak kullanılır (Şevket Beğkazan, Hanife Özdemir, Şaban Adıyaman).
- d) Filizlerinden hazırlanan infüzyon soğuk algınlığı ve boğaz ağrılarına karşı sıcak içilir (Bekir Çakırca, Arife Çevik, Raziye Öztürk).

Literatürdeki kullanımı:

Mide rahatsızlıklarında [42,43,108], kan şekerini düşürmek [42], diş eti hastalıklarında [42], baharat [42,43,49,108], çay [42], güvelere karşı [42,49,108], soğuk algınlığında [43,46], basur tedavisinde [100], iştahsızlık tedavisinde [108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.103 *Origanum x majoricum* L.

Şekil 4.126 *Origanum x majoricum*

Yöresel İsimleri: Mercanköşk, Kekik, Bahçe kekiği	Lokalite No: 24, 37
	Kullanım kodu: IB8, IIB1, VIB8, VIIB5
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Süs

Yöresel kullanımları:

- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon idrar yollarındaki iltihaplanmalara karşı kullanılır (Hadiye Özyılmaz, Huriye Başaran,)
- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon mide bulantısını kesmek için kullanılır (Fatma Keser, Mesude Uysal, Hülya Sağlam)
- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı çay olarak içilir (Burhan Karagöz, Bayram Eren, Cemile Yalçınkaya).
- Güzel kokusu ve görünümü nedeniyle bahçe ve evlerde süs bitkisi olarak kullanılır (Fatma Karagöz, Burhan Karagöz, Sultan Çelikel).
- Bitkinin yaprak ve dalları baharat olarak kullanılır (Fatma Karagöz, Sultan Çelikel).

Literatürdeki kullanımı:

Mide rahatsızlıklarında [30,42,108], yatıştırıcı olarak [30], soğuk algınlığında [42], çay olarak [42], koku verici olarak [42], güvelere karşı [101], damar tıkanıklığına karşı [108] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.104 *Rosmarinus officinalis* L.

Şekil 4.127 *Rosmarinus officinalis*

Yöresel İsimleri: Biberiye, Kisre	Lokalise No: 3, 15, 20
	Kullanım kodu: IB7, IIB1, VIB8, VIIB5
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Tohumlarından hazırlanan dekoksasyon saç yağlanmasına karşı içilir (Özer Onay, Mustafa Aşık, Ümit Karabaş).
- Çiçekli ve yapraklı filizlerinden hazırlanan infüzyon gaz gidermek amacı ile çay olarak içilir (Reşat Karabaş, Hanife Yeşilçam).
- Çiçek ve dallarından elde edilen infüzyon soğuk algınlığı için kullanılır (Fatma Gülkan, Özer Onay, Burhan Karagöz).
- Toprak üstü kısmından hazırlanan infüzyon migren ağrısına karşı çay olarak içilir (Fatma Bayhan, Ümmühan Şenyüz, Sabire Yılmaz).
- Çiçekli ve yapraklı filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (Fatma Bayhan, Burhan Karagöz).
- Güzel kokusu ve görünümü nedeniyle bahçe ve evlerde süs bitkisi olarak kullanılır (Fatma Karagöz, Özer Onay, Sabire Yılmaz).

- g) Bitkinin uç filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (Özer Onay, Burhan Karagöz, Arif Malçok).

Literatürdeki kullanımı:

Safra artırıcı, haricen iltihaplı yara tedavisinde [12], idrar söktürücü [12,111], süs bitkisi olarak [12], antiseptik olarak [29], mide ve karın ağrısında [29,42], soğuk algınlığında [30,42], kolesterol düşürücü [42,111], çay olarak [42,46], uykusuzluk problemlerine karşı [43], kalp rahatsızlıklarında [42,43,65], sinirleri yatıştırma [43,46,65,111], tansiyon düzenleyici [46,108], şeker hastalığı tedavisinde ve saç dökülmesine karşı [65], romatizma tedavisinde ve vücuttaki şişiklere karşı [101], zayıflatma amacı ile [111] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.105 *Salvia tomentosa* Miller

Şekil 4.128 *Salvia tomentosa*

Yöresel İsimleri: Ada çayı, Boşapla, Boş yaprağı	Lokalite No: 21, 23, 29, 30, 34
	Kullanılan kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Yapraklı filizlerinden hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (İsmail Hortaşlı, Mustafa Türker, Cemile Ülker).
- Yapraklı filizlerinden hazırlanan infüzyon soğuk algınlığı ve boğaz iltihaplanmasına karşı içilir (İzzet Çelik, Emine Kocaman, Salih Karabacak).

Literatürdeki kullanımı:

Çay olarak [42,65,111], karın ağrısı [42], iştahsızlığa karşı [65], ergenlik sivilcelerine karşı [65], gaz giderici [65], soğuk algınlığı tedavisinde [65,111], bronşit, boğaz ağrısı [111], böbrek tedavisinde ve idrar söktürücü [111], bağırsak iltihabı önleyicisi [111], diş temizleyicisi [111], zayıflatıcı [111] olarak kullanıldığı kayıt edilmiştir.

4.1.106 *Sideritis trojana* Bornm.

Şekil 4. 129 *Sideritis trojana*

Yöresel İsimleri: Kandil çayı, Dağ çayı, Tilkikuyruğu çayı, Yüzüklü çay, Adaçayı, Kazdağı çayı	Lokalite No: 23,24 Kullanım kodu: IA7, IIA1 Kullanım amacı: Çay, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitki Kazdağı ve yakın çevresinden toplanılıp yerel pazarlarda bolca satılmaktadır.
- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı çay olarak kullanılır (Fatma Keser, Nilüfer Çalışoğlu, Hüseyin Çetin).
- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon mide ağrılarına karşı kullanılır (Hasan Korkmaz, Cemile Ülker, İsmail Hortaşlı).
- Bitkinin uç filizleri çay olarak içilir (Fatma Pekcan, Erol İnce, Fatma Yıkar).

Literatürdeki kullanımı:

Soğuk algınlığı, bronşit tedavisi ve mide rahatsızlıklarında [42], çay olarak [42,64] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.107 *Sideritis athenensis* Papanikolaou & Kokkini

Şekil 4.130 *Sideritis athenensis* - Burhaniye pazarı

Yöresel İsimleri: Dağ çayı, Ada çayı, Kandil çayı, Tilkikuyruğu çayı, Düğümlü çay	Lokalite No: 23, 24, 30, 31, 32 Kullanım kodu: IA7, IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı içilir (Osman Güler, Mustafa Aşık, Mehmet Kalaman).
- Bitkinin uç filizleri çay olarak içilir (Fatma Pekcan, Sultan Çelikol, Salih Karabacak).

Literatürdeki kullanımı:

Soğuk algınlığına karşı [65,71] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.108 *Stachys cretica* L. subsp. *smyrnaea* Rech. F.

Şekil 4.131 *Stachys cretica*

Yöresel İsimleri: Dağ çayı	Lokalise No: 23, 24
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin uç filizlerinden hazırlanan infüzyon mide ağrılarına karşı çay olarak içilir (Hayrettin Gün, Nazmiye Sarı, Ayşe Uçar).

Literatürdeki kullanımı:

Mide ağrılarına karşı [42] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.109 *Stachys obliqua* Waldst. et Kit.

Şekil 4.132 *Stachys obliqua*

Yöresel İsimleri: Dağ çayı	Lokalite No: 24
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin uç filizlerinden hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı içilir (Bekir Çakırca, Hayrettin Gün, Ali Karaoğlan).

Literatürdeki kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitkinin herhangi bir etnobotanik kullanım kaydına rastlanılmamıştır.

4.1.110 *Teucrium chamaedrys* subsp. *chamaedrys* L.

Şekil 4.133 *Teucrium chamaedrys*

Yöresel İsimleri: Uzun mahmut	Lokalite No: 23, 24
	Kullanım kodu: IA7,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Çiçek ve yapraklarından hazırlanan infüzyon karın ağrısını gidermek için kullanılır (Hanife Gün, Ayşe Uçar, Hayrettin Gün).
- b) Çiçek ve yapraklarından hazırlanan infüzyon böbrek taşlarını düşürmek için çay gibi içilir (Hayrettin Gün, Ali Karaoğlan, Şerife Yıldız).

Literatürdeki kullanımı:

Uyarıcı ve kuvvet verici [12], şeker hastalığı tedavisinde [12], mide hastalıklarında [12,65,107], diş ağrısı ve ağız kokusu [41], iştahsızlığa karşı [41], egzama tedavisinde [42], öksürük tedavisinde [65], çay olarak [65], sivilce tedavisinde [65], prostat tedavisinde [111], basur tedavisinde [47,65,107,100,111], ishale karşı [107], karaciğer tedavisinde [111], karın ağrısına karşı [47,107,111] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.111 *Teucrium polium* L.

Şekil 4.134 *Teucrium polium*

Yöresel İsimleri: Kısa Mahmut	Lokalite No: 3, 10, 25, 27
	Kullanım kodu: IA7,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon şeker hastalığına karşı çay gibi içilir (Nevzat İzmit, Nuran İzmit, Hayrettin Gün).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon böbrek taşlarına karşı hastalığına karşı çay gibi içilir (Hanife Gün, Mevlidiye Diri, Zahir Genç, Osman Güler).

Literaürdeki kullanımı:

Uyarıcı ve kuvvet verici [12], mide rahatsızlıklarında [12,46,106,107,108], şeker hastalığı tedavisinde [12,50,101,108], egzama tedavisinde [42], hemoroitlere karşı [42,49], kıl kurduna karşı [46], verem hastalığında [46], sindirim problemlerine karşı [50], kurt düşürmek amacı ile [50], anne sütünü temizlemek amacı ile [50], hayvan tedavisinde [50], adet ağrılarında [101], çay olarak [101] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.112 *Thymbra spicata* L.

Şekil 4.135 *Thymbra spicata*

Yöresel İsimleri: Mor kekik	Lokalite No: 23, 24, 25, 30, 31
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Çay, Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon kan şekerini dengelemek amacı ile çay olarak içilir (Hayrettin Gün, Nazmiye Sarı, Erdoğan Altıntaş).
- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı çay olarak içilir (Sellahtin Özçetin, Ergün Gündoğan, Hüseyin Uysal).

Literatürdeki kullanımı:

Çay olarak [12,42,106], mide rahatsızlıklarında [30,42,50], kan şekerini düşürmek [30,42,49], soğuk algınlığı tedavisinde [42] kullanıldığı bilinmektedir.

4.1.113 *Thymus longicaulis* C. Presl

Şekil 4.136 *Thymus longicaulis*

Yöresel İsimleri: Yayla kekiği, orman kekiği	Lokalite No: 30, 31
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

- c) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı çay olarak içilir (Zahir Genç, Hayrettin Gün, Nazmiye Sarı, Ali Çakar).
- d) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon karın ağrısına karşı içilir (Yusuf Solmaz, Ali Çakır, Mehmet Altıntaş).

Literatürdeki kullanımı:

Mide rahatsızlıklarında [42,43,49], kan şekerini düşürmek amacı ile [43], soğuk algınlığı ve karın ağrısında [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.114 *Thymus zygoides* Griseb. var. *zygoides*

Şekil 4.137 *Thymus zygoides*

Yöresel İsimleri: Kekik, Dağ kekiği	Lokalite No: 23, 24
	Kullanım kodu: IA7
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon karın ağrısına karşı içilir (Ali Taş, Rabia Mert, Zahir Genç).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı çay olarak içilir (Rabia Mert, Zahir Genç, Burhan Karagöz).

Literatürdeki kullanımı:

Mide ağrısına karşı [42], kan şekerini düşürmede [42,107], soğuk algınlığına karşı [107] kullanıldığı kayıtlarda yer bulmaktadır.

4.1.115 *Ziziphora taurica* Bieb.

Şekil 4.138 *Ziziphora taurica*

Yöresel İsimleri: Nane, Kokar nane	Lokalite No: 23,24
	Kullanım kodu: IA8,IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon soğuk algınlığına karşı çay olarak içilir (Cevriye Karakaş, Bekir Çakırca, Fatma Kaya).
- Yaprakları baharat olarak kurutulup çorbalara atılır (cevriye Karakaş, Mevlidiye Diri, Fatma Kaya)
- Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon çay olarak içilir (Fatma Kaya, Hayrettin Ayhan, Süleyman Arıcı).

Literatürdeki kullanımı:

Karın ağrılarına karşı [12], tansiyon ve kolesterol düşürücü [46] olarak kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

LAURACEAE

4.1.116 *Laurus nobilis* L.

Şekil 4.139 *Laurus nobilis*

Yöresel İsimleri: Defne	Lokalite No: 7,35
	Kullanım kodu: IA8
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları et ve balık yemeklerine koku ve tad verici olarak konulur (Sabriye Gündoğan, Zeynep Çakırgöz, İbrahim Akkaya).
- Zeytinler güzel koksun diye yapraklar salamura zeytin içine konulur (Şenay Beğkazan, nevzat İzmit, Yücel Kurt).
- Yapraklarından hazırlanan dekoksiyon gebeliği kolaylaştırmak amacı ile çay olarak içilir (Emine Aygördü, Muhsine Kızılkurt, Huriye Başaran).

Literatürdeki kullanımı:

Terletici, antiseptik ve midevi etki [12], baharat olarak [12,46,64], kalp hastalıklarında [29], romatizma tedavisinde [29], astım tedavisinde [30], sinüzit ve romatizma tedavisinde [108], bit ilacı [108] ve ses açmak için [108] kullanıldığı bilgileri kayıtlara girmiştir.

LILIACEAE

4.1.117 *Allium sativum* L.

Şekil 4.140 *Allium sativum*

Yöresel İsimleri: Sarımsak	Lokalite No: 14, 35
	Kullanım kodu: IIB 1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Çeşitli yemeklere katılır.
- Doğrudan yenilerek tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Nihat Kaçar, Osman Altıntaş, İzzet Uysal).
- Sarımsak dişleri çiğ olarak su ile beraber yutulduğunda nezle, grip ve soğuk algınlığına karşı korur (Cevriye Karakaş, Arife Çevik, Mesude Uysal).
- Sarımsak dişleri dövülür üzerine biraz yoğurt, biraz nane (*Mentha* sp.) ve biraz süt katılıp hayvanların gazını gidermek için havyalara içirilir (Fatma Yabancı, Reşat Karabaş, Nihat Kaçar).

Literatürdeki kullanımı:

Yumurtalık hastalıklarında [30], kulak ağrısında [30], Arı sokmasında [42], ve kulak ağrısında [42] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.118 *Asparagus acutifolius* L.

Şekil 4.141 *Asparagus acutifolius*

Yöresel İsimleri: Tatlı filiz, Çıtırgı, Kuşkonmaz, Gavur hücü	Lokalite No: 3, 4, 32, 33 Kullanım kodu: IA1,IIA1,VIA16 Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bahar aylarında çıkan filizler toplanılıp temizlenir elle küçük parçalara bölünüp haşlanılır ve yemek olarak yenilir(Nevzat İzmit, Nuran İzmit, Yusuf Solmaz, Orhan Kesen)
- Eskiden işyerlerine veya evlerin bir köşesine dikene geçmiş bir tatlı filiz dalı asılır üzerine hatıra fotoğraflar asılırdı (Nevzat İzmit, Necati Sarıkaya, Mecit Şahin)
- Kökü kaynatılıp içilirse karaciğer şişkinliğini giderir. Kanı temizler (Rukiye Yağmur, Emine Aygördü).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda amaçlı [12,64,71], alerji ve soğuk algınlığında [46] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.119 *Asphodelus aestivus* Brot.

Şekil 4.142 *Asphodelus aestivus*

Şekil 4.143 *Asphodelus aestivus* - Kök

Yöresel İsimleri: Çirişlik otu, Deve soğanı, Kirişlik	Lokalite No: 16, 17, 23, 37 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Kökü ezilerek hazırlanan merhem kesik, yara, bere tedavisinde kullanılır (Fatma Pekçen, Gülsüm Emer, Emin Emer, İsmail Beceren) - (Reç. 16).
- Kökü ezilip elde edilen su direk yaraların üzerine sürülür. Yarayı kurutarak hızla iyileştirir (Safiye Gökay, İmdat Gedik, Turan Ünal).
- Kökü soyulup çiğ olarak yenilirse mide ağrılarını keser (Huriye Başaran, Nusriye Yolbaşı, Ayşe Gedik, Ahmet Çankaya).
- Kökü kullanılarak hazırlanan dekoksion içilirse midedeki yaraları iyileştirir (Sermin Engin, Nusriye Yolbaşı, Gülsüm Emer) - (Reç. 17).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda olarak [12], İdrar artırıcı [12], biyogaz elde edilmesinde [12], cilt yaralarında merhem olarak [12,29,30,46,65], mide ağrılarına karşı [29,42,64,65,71], basur tedavisinde [29,30,42,100], egzama tedavisinde [30,42], hayvan hastalıklarında [30], sedef hastalığına karşı [65], kansere karşı [65], böbrek taşı ve mayasıl tedavisinde [101] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.120 *Lilium candidum* L.

Şekil 4.144 *Lilium candidum* -
Havran pazarı

Şekil 4.145 *Lilium candidum*

Yöresel İsimleri: Beyaz zambak,
Akzambak, Zambak

Lokalite No: 29, 30, 31

Kullanım kodu: VIB8,VIIB5

Kullanım amacı: Süs

Yöresel Kullanımları:

- Bitki etrafa güzel koku versin diye evlere asılır (Şerife Yıldız, Fatma Keser, Zahir Genç, Ali Karaoğlan).
- Süs bitkisi olarak yöredeki pazarlarda satılır (Şakir Kulp, Hatice Fener, Şerife Yıldız, Hüseyin Kocabaş, Osman Güler).
- Bahçelere süs bitkisi olarak ekilir (Hatice Fener, Zahir Genç).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve balgam söktürücü [12], çıban olgunlaştırıcı [12], cilt lekeleri ve sivilce tedavisinde [12], koku verici olarak [12], süs bitkisi olarak [64,108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.121 *Linum usitatissimum* L.

Şekil 4.146 *Linum usitatissimum*

Yöresel İsimleri: Keten, Keten tohumu	Lokalite No: 12
	Kullanım kodu: IIB1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

- a) Tohumları 3-4 su bardak kadar suda kaynatılıp (dekoksiyon) hafif ılıtılarak içilir. Bronşite çok iyi gelir (Emine Bozkurt, Ali Duman, Necati Erdem)

Literatürdeki kullanımı:

Müşhil, öksürük ve ağrı kesmek amacı ile [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.122 *Ruscus aculeatus* L.

Şekil 4.147 *Ruscus aculeatus*

Yöresel İsimleri: Sidikkesen otu, Sidiklik otu, Tavşanmemesi	Lokalite No: 6, 30, 31 Kullanılan kodu: IIA1, VA1 Kullanım amacı: Tıbbi, Boya

Yöresel kullanımları:

- Kurutulan meyveleri altını ıslatan çocuklarda gece işemelerini kesmek için hap şeklinde kullanılır (Sevim Sun, Hamide Tahtacı) - (Reç. 18).
- Bitkinin kökünden boya elde edilir (Zahir Genç, Şükrü Güder).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı, kum dökücü [12, 101], iştah açıcı ve ateş düşürücü [12], meyveleri kahve olarak [12], süpürge olarak [43], süs olarak [48], çocuklarda işeme ile ilgili sorunlarda [71] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

SMİLACEAE

4.1.123 *Smilax aspera* L.

Şekil 4.148 *Smilax aspera*

Yöresel İsimleri: Özlemik filizi	Lokalite No: 10
	Kullanım kodu: IA1, IA9
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Taze uç filizler haşlanıp yemek olarak tüketilir (Şerife Yıldız, Halime Kutay, Şükrü Güder).
- Sakız yapımında kullanılır (Şükrü Güder, Hasan Hüseyin Erdiñç, Süleyman Çorak, Şevket Beğkazan).

Literatürdeki kullanımı:

Taze filizleri yemek olarak [12,43,48,64] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

LORANTHACEAE

4.1.124 *Viscum album* L. subsp. *album*

Şekil 4.149 *Viscum album*

Yöresel İsimleri: Ökse otu, Burç, Alfat purçu, Çam purçu, Pürçek, Çiğdem	Lokalite No: 9,27
	Kullanım kodu: IIA1,IIIA,VIA5
	Kullanım amacı: Tıbbi, Yem

Yöresel kullanımları:

- Çam (*Pinus* sp.) ve Ahlat (*Pyrus amygdaliformis*) ağaçlarından toplanan yaprak ve saplardan infüzyon ile hazırlanan çay kanser tedavisinde kullanılır (Ümmü Çelik, Cemile Ülker, Yüksel Özülkü, Şaziye Kurt) - (**Reç. 19**).
- Hayvan yemi olarak kullanılır (Mehmet Altıntaş, Naciye Kara, Rabia Mert, Ali Taş).
- Ufalanan yapraklar sigara olarak içilir (Zahir Genç, Halil İbrahim Kara, Ömer Azman, Osman Güler).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve kusturucu [12], romatizma ve çıban tedavisinde [12], şeker hastalığı tedavisinde [28,43,107], menstruasyon düzenleyici olarak [42], hipertansiyona karşı [12,43,107,108], kuvvet verici [12,43], yapıştırıcı [43], hayvan yemi olarak [71], basur tedavisinde [100,107], kanser ve astım tedavisinde [107] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

MALVACEAE

4.1.125 *Althea officinalis* L.

Şekil 4.150 *Althea officinalis*

Yöresel İsimleri: Hatmi, Gülfatma	Lokalite No: 10, 12, 17
	Kullanım kodu: IIB1, VIB8
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Çiçekleri kullanılarak hazırlanan infüzyon balgam söktürücü ve mide ağrılarına akrşı kullanılır (Şenay Beğkazan, Hülya Sağlam, Reşat Karabaş)
- Bitki çiçeklerin dip kısımları emilir (Reşat Karabaş, Erdal Kumseli, cevriye Karakaş).

Literatürdeki kullanımı:

Gögüs yumuşatıcı ve tahriş giderici, idrar söktürücü, mide, barsak, ağız ve boğaz ülserinde solunum yolu hastalıklarında [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır

4.1.126 *Malva sylvestris* L.

Şekil 4.151 *Malva sylvestris*

Yöresel İsimleri: Develik, Ebegömeçi, Kedigözü	Lokalite No: 1, 5, 7, 31, 35
	Kullanım kodu: IA1, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Yaprak ve gövdeler haşlanıp yemeği yapılır (Erdal Kumseli, Ayşe Uçar, Güllü Oktay, Emine Bozkurt).
- Toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksasyon ağızda gargara yapıldığında ağız içindeki yaraları iyileştirir (Hatice Arıcı, Necati Sarıkaya).
- Yapraklarından hazırlanan infüzyon karın ağrısına karşı kullanılır (Ümmühan Şenyüz, Asiye Özlen, Ümmühan Diri).

Literatürdeki kullanımı:

Derideki çıban ve yaraların ağrısına karşı [12], çocuk düşürmede [12,42], kadınlarda adet hızlandırıcı [30,43], egzama ve yara tedavisinde [30,111], boğaz iltahabı, öksürük ve soğuk algınlığında [46,65,101,111], gıda olarak [42,43,48,64], kan şekerini düşürmek için [43], böbrek rahatsızlıklarında [43,101], karaciğer tedavisinde [43], balgam söktürücü [43], ayak ve ellerdeki şişmelere karşı [46], mide ve bağırsak ülserine karşı [46], bronşit tedavisinde [49,111], yaprakları kabızlığa karşı [65], tohumlar ishal tedavisinde [65], hemoroit tedavisinde [100], hemofili hastalığı tedavisinde [101], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

MELIACEAE

4.1.127 *Melia azedarach* L.

Şekil 4.152 *Melia azedarach*

Yöresel İsimleri: Tesbih ağacı, Tesbihlik	Lokalite No: 15
	Kullanım kodu: VB6
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- a) Meyvelerin sert çekirdeğinden tesbih yapılır (Hasan Hüseyin Erdiñç, Nevzat İzmit, Muhsine Kızılkurt, Yücel Kurt).

Literatürdeki kullanımı:

Yara ve romatizma tedavisinde [12], böcek kovucu [12], tespih yapımında [42] kullanıldığı kayda girmiştir.

MORACEAE

4.1.128 *Ficus carica* L. var. *domesticus* Tsch. & Rav.

Şekil 4.153 *Ficus carica*

Yöresel İsimleri: Yemiş, İncir	Lokalite No: 13, 14
	Kullanım kodu: IA4, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak yenilir.
- Yemiş yaprakları koparıldıktan sonra akan süt ile elde ve kollarda çıkan siğiller tedavi edilir (İbrahim Akkaya, Gösüm Egmer, Reşat Karabaş) - (Reç. 20).
- Yaprak sütü arı ve diğler böcek sokmalarına karşı kullanılır (Gölsüm Emer, Hüseyin Uysal, Reşat Karabaş).

Literatürdeki kullanımı:

Çıban ve siğil tedavisinde [12,42,43,49,50,65], hemoroit tedavisinde [12,30,49,100], ekmek mayası olarak [41], burun kanamasına karşı [42], egzama tedavisinde [42], yoğurt mayası olarak [42], reçel ve pekmez yapımında [42,43], saçkıran ve kanser tedavisinde [43], süs olarak [50], peynir mayası olarak [50], akrep ve arı sokmasında [42,65,108], bronşit ve öksürük tedavisinde [65], bacak ağrılarında [108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.129 *Morus nigra* L.

Şekil 4.154 *Morus nigra*

Yöresel İsimleri: Karadut	Lokalite No: 13
	Kullanım kodu: IB4, IB9, IIB1,IIB2
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak tüketilir.
- Karadut suyu kolesterol seviyesini düşürür (Şerife Topal, Gülsüm Akça, Ayşe Kozak).
- Karadut suyu hepatit hastalığına karşı içilir (Ayşe Kozak, Münnever Kaya, Reşat karabaş).
- Karadut şurubu ağaç yaralarına sürülür (Ali Osman, İsmail Küçükdan).
- Ciğerlerinde kelebek olan hayvanlara karadut suyu içirilir (Mustafa Güngör).

Literatürdeki kullanımı:

Kansızlık tedavisinde [29], şeker hastalığında [29,30], ağızdaki mantarlara karşı [30] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.130 *Mirabilis jalapa* L.

Şekil 4.155 *Mirabilis jalapa*

Yöresel isimleri: Akşamsefası, Akşam sabah çiçeği	Lokalite No: 12, 13, 14
	Kullanım kodu: IIB1, VIB8
	Kullanım amacı: Tıbbi, Süs

Yöresel Kullanımları:

- a) Yaprakları iltahaplı yara ve çıbanların üzerine sarılır. İltahabı çeker kurutur (Recep Diri, Ümmühan Diri, Sabire Yılmaz).
- b) Bitki park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Ayşe Erkal, Fatma Karagöz, Sultan Çelikol, Bekir Çakırca).

Literatürdeki kullanımı:

Müşil ve kurt düşürücü [12] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

OLEACEAE

4.1.131 *Fraxinus ornus* L.

Şekil 4.156 *Fraxinus ornus*

Yöresel isimleri: Kaşık ağacı	Lokalite No: 31
	Kullanım kodu: VA5
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- a) Odunu kaşık yapımında kullanılır (Zahir Genç, Şakir Kulp, Halil İbrahim Cüce, İsmail Solak).

Literatürdeki kullanımı:

Müşhil olarak [12] ve el sanatlarında [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.132 *Jasminum fruticans* L.

Şekil 4.157 *Jasminum fruticans*

Şekil 4.158 *Jasminum fruticans* -
Süpürgecik

Yöresel İsimleri: Tavşan kemiği	Lokalite No: 13, 36
	Kullanım kodu: VA4
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel Kullanımları:

- a) Bitkinin dalları süpürge yapımında kullanılır (Rabia Mert, Ümmühan Çıtak, Osman Güler).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar kesici ve kurt düşürücü [12] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.133 *Olea europaea* L. var. *europaea*

Şekil 4.159 *Olea europaea*

Yöresel İsimleri: Zeytin, Delice	Lokalite No: 12, 14
	Kullanım kodu: IB4, IIB1, IIB2, IIIB, IVA, VB5, VB6, VIB2, VIB12
	Kullanım amacı: El sanatları, Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Meyveleri tüketilir.
- b) Zeytin ağaçlarının gövdelerinden salınan reçine (zeytin sakızı) ağrıyan dişin üstüne konulursa diş ağrısını keser (Ali Osman, İsmail Güven, Osman Altıntaş).
- c) Zeytin yaprakları filizleri toplanıp hayvan yemi olarak kullanılır (Ali Osman, Osman Altıntaş, İzzet Uysal).
- d) Zeytin yaprakları kullanılarak hazırlanan dekoksasyon eklem ve bacak ağrılarına karşı çay olarak içilir (Fatma Bayhan, İsmail Küçükdağ)
- e) Zeytin ağaçlarının dip kısımlarından çıkan filizler süpürge ve çit yapımında kullanılır (İsmail Güven, Hayrettin Ayhan, İdris Karagöz).
- f) Zeytin ağacının dibinden çıkan genç filizler sepet sele yapmak içinde kullanılır (Erol İnce, Cemal Ayıt, Nazmiye Ayıt).

- g) Zeytin dalı ölü yıkamak için kaynatılan suyun içine çalınır (Hanife Yeşilçam, Ayşe Kahya, Hasan Eker).
- h) Zeytin daları ölü gömüldükten sonra mezar üzerine konulur (Mehmet Kalaman, hasan Eker, Ramazan Ecerel).
- i) Zeytin çiçeği ve yapraklarından hazırlanan dekoksasyon mide bulantısı ve kusmaya karşı kullanılır (Emine Bozkurt, İsmail Beceren, Fadime Bilir).
- j) Zeytin çiçeği ve yapraklarından hazırlanan dekoksasyon kan şekerini düşürmek için çay gibi içilir (Fatma Pekçen, Ali Osman, Hüseyin Kocabaş).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve iştah açıcı [12], müshil ve safra söktürücü [12], yara tedavisinde [12,30,42,48], ateş düşürücü [12,42], şeker hastalığına karşı [29,30,49,65], gıda olarak [41,42,49,65,108], tansiyona dengeleyici olarak [42,98,108], hayvan hastalıklarında [42,99,102], nefes darlığına karşı [42], kemik gelişiminde [42], doğumu kolaylaştırmak için [46], kolesterol düşürücü [49], böbrek ağrısında ve pişiklerde [65], bağırsak tembelliğine karşı [65], hemoroit tedavisinde [100], yanık tedavisinde [108] kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

Şekil 4.160 Havran zeytinyağı yarışması - 2008

Şekil 4.161 Zeytin toplama - Taylıeli köyü (Burhaniye)

4.1.134 *Phillyrea latifolia* L.

Şekil 4.162 *Phillyrea latifolia*

Şekil 4.163 *Phillyrea latifolia*'dan yapılmış süpürge

Yöresel İsimleri: Pinar	Lokalite No: 1, 2, 5, 34
	Kullanım kodu: IIIA, IVA,VA4
	Kullanım amacı: El sanatları, Yem, Yakacak

Yöresel kullanımları:

- Hayvan yemi olarak kullanılır (Aziz Karataş, Mehmet Oktay, Hamide Bodur, izzet Çevik).
- Genç dalar süpürge yapımında kullanılır (Bayram Eren, Ali Duman, Naciye Akça, Nazmiye Sarı).
- Yakacak olarak kullanılır (İsmail Karataş, Bahriye Demirer, Ali Çakar).

Literatürdeki kullanımı:

Kan şekerine karşı [30], hayvanların göz tedavisinde [30,42], koyun keçi yemi olarak [42], süpürge, çit, sapan ve yakacak olarak [42], ve mayasıl tedavisinde [49] kullanıldığı bilgisi kayıtlara girmiştir.

PAPAVERACEAE

4.1.135 *Papaver rhoeas* L.

Şekil 4.164 *Papaver rhoeas*

Yöresel İsimleri: Gelincik otu, Gernelli, Gelin eli	Lokalite No: 3, 4, 9, 11, 15 Kullanım kodu: IA1,IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yıkanıp temizlenen taban yaprakları haşlanıp tuz limon katılarak yemek olarak yenilir (Ali Çetin, Hayriye Efe, Münnever Kaya).
- Toprak üstü kısımları doğranıp böreklere katılır (Dudu Mutlu, İsmail Mutlu, Hayriye Efe).
- Bitkinin yaprakları küçük çocuklarda vücutta çıkan kırmızı lekere karşı kullanılır (Fatma Kaya, Cevriye Karakaş, Cemile Ülker) - (Reç. 21).
- Yöre pazarlarında çokça satılan doğal bitkilerdendir (Fatma Önsöz, Hayriye Efe).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda olarak [12,41,42,43,48,49,64,71,106,108], yatıştırıcı ve öksürüğe karşı [12,30], ishale karşı [28,29], adet düzenleyici [28], astım tedavisinde [29], uykusuzluğa karşı [29], boyamada [41,49], öksürüğe karşı ve yatıştırıcı olarak [42], süs ve oyuncak olarak [42,49], iç kanamalara karşı [65], hayvan yemi [106], ağrılara karşı [108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

PLANTAGINACEAE

4.1.136 *Plantago lanceolata* L.

Şekil 4.165 *Plantago lanceolata*

Yöresel İsimleri: Damar otu, Sinir otu	Lokalite No: 7, 22, 23
	Kullanılan kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Yaprakları yara ve çıbanların üzerine sarılır. İrini çeker yarayı iyileştirir (Muzaffer Çınar, Cemile Yalçınkaya, İsmail Karataş, Hasan Özkan).

Literatürdeki kullanımı:

Solunum yolu hastalıklarında [46], basur tedavisinde [48,65], romatizma tedavisi [48], astım tedavisinde [65,107], kıl dönmesi tedavisinde [65], varislere karşı [65], akciğer kanserinde [65], çıban ve siğil tedavisinde [48,101,107], sinir hastalıklarında [107], mide tedavisinde [108], yara tedavisinde [46,48,49,108] kullanıldığı bilinmektedir.

4.1.137 *Plantago major* L.

Şekil 4.166 *Plantago major*

Yöresel İsimleri: Sınır otu, Kırkdamar otu, Beşparmak otu, Damar otu	Lokalite No: 3, 4, 24 Kullanım kodu: IA1,IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Yaprakları haşlanarak yenilir. Mide ve barsak yaralarını iyileştirir (Mehmet Özbek, Ali Osman, Hüseyin Kocabaş).
- b) Yapraklarından hazırlanan dekoksion mide rahatsızlıklarına karşı içilir (Muzaffer Çınar, Mehmet Özbek) - (Reç. 22).
- c) El ve kollardaki yara ve çıbanların üstüne yaprakları bezle sarılır. Yarayı iyileştirir. İltihabı çeker (Ayşe Güler, Aziz Karataş, Hanife Yeşilçam).
- d) Taze yaprakları gözlerde bulanıklık problemi yaşayan (özelikle yaşlı) kişilerin sırtına sarılır (Yücel Kurt, Hüseyin Uysal).
- e) Bitkinin yapraklarından hazırlanan dekoksion 2-3 ay düzenli olarak içilirse Verem hastalığını iyileştirir (Muzaffer Çınar, Ali Osman).

Literatürdeki kullanımı:

Astım tedavisinde [29], yatıştırıcı olarak [30], yara tedavisinde [30,42,49,108], böcek sokmalarına karşı [42], gırtlak kanserinde [43], damar açıcı olarak [43,107], mide ağrısı ve çıban tedavisinde [43,108], mantar tedavisinde [43], böbrek ve barsak rahatsızlıklarında [43], iltihap söktürücü, astım bronşit ve öksürük, ishal kesici [43] gıda olarak [43], basur tedavisinde [49,100], ve kan şekerine karşı [49] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.167 *Plantago major* - Tıbbi amaçla toplanıyor

PLATANACEAE

4.1.138 *Platanus orientalis* L.

Şekil 4.168 *Platanus orientalis*

Yöresel İsimleri: Çınar	Lokalite No: 8, 10, 12, 14, 18
	Kullanım Kodu: IIA1, IIIA, VA5, VIA9
	Kullanım amacı: El sanatları, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Çınar kozalaklarından hazırlanan dekoksasyon süzöldükten sonra suyu günde 1-2 bardak içilir. Böbrek taşı düşürür (Ayşe Güler, Fatma Keser, İsmail Karataş).
- b) Çınar gövdesinin kabukları suyla beraber kaynatılır. Daha sonra süzölür süzöntü hafif ılıtılıp içilir. İshale çok iyi gelir (İsmail Karataş, Cemile Yalçınkaya, Bayram Eren).
- c) Çınar yapraklarından hazırlanan infüzyon eklemlerdeki kireçlenmelere karşı içilir (Fatma Bayhan, İsmail Küçükdon, İsmail Karataş).
- d) Çınar kökü kaynatılarak kırmızı renk boya elde edilirdi (Fatma Okay, Hatice Arıcı).
- e) Çınar odunu semer yapımında kullanılır (Emin Emer, Gülsüm Emer, Hüseyin Uysal, Necati Sarıkaya).

- f) Çınar odunundan eskiden at arabaları tekerleğinin poryaları (dönmeyi sağlayan orta kısım) yapılırdı (Necati Erdem, Hüseyin Çetin, Reşat Karabaş).
- g) Çınar odunu yakacak olarak kullanılır (Emin Emer, Fatma Kaya).
- h) Çınar kozalakları kaynatılıp suyu ile (kozalak suyu) banyo yapıldığında vücuttaki ve saçtaki kaşıntıları giderir (Mehmet Okay, Hatice Arıcı, Taliye Akay).
- i) Çınar odunundan çocuklar için beşik yapılır (Yazgülü İbiş, Ramazan Ecerel, Hasan Eker).
- j) Çınar ağacından ölülerin beraber gömüldüğü tabutlar yapılır (Mehmet Kalaman, Hasan Eker, Hasan Korkmaz).

Literatürdeki kullanımı:

Ateş düşürücü, yara ve çıban tedavisinde [12], haricen antiseptik [12], göz hastalıklarında ve yılan sokmasında [12], diş ağrısında [29], hayvan yemi [41], nefes darlığına karşı [42], böbrek ve safra taşlarında [42,65,108], prostat tedavisinde [48] yara tedavisinde [65], çocuk gelişiminde [65], ishal tedavisinde [42,48,65], kereste olarak [42], boya eldesinde [108], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.169 *Platanus orientalis*'ten yapılmış - Semer

POACEAE

4.1.139 *Arundo donax* L.

Şekil 4.170 *Arundo donax*

Yöresel İsimleri: Kargı, Kamış	Lokalite No: 12, 14, 36
	Kullanım kodu: VA2, VA3, VA5, VIA1
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Eskiden kuru kargı gövdelerinden (hafif olduğu için) uçurtma yapılırdı. (Reşat Karabaş, Necati Sarıkaya).
- Kargı yaprakları ip gibi sıyrılır üzerlerine kurutulmak üzere tütün yaprakları (tütün hevanaları) asılırdı (Necati Sarıkaya, Reşat Karabaş).
- Kargı gövdeleri çit ve tatil yerlerinde gölgelikler içinde kullanılır (Hüseyin Uysal, Nevzat İzmit, Mehmet Özbek, Cemal Ayıt).
- Kargılar bir gece öncesinden ıslatılmaya bırakılarak sepet sele ve gölgelik yapımında kullanılır (Nazmiye Ayıt, Cemal Ayıt).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve iştah açıcı [12], sepet ve nefesli saz yapımında [12,41], süs amaçlı [108] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.171 *Arundo donax*'dan yapılmış sepetler

Şekil 4.172 *Arundo donax*'tan gölgelik yapımı

4.1.140 *Briza media* L.

Şekil 4.173 *Briza media*

Yöresel İsimleri: Küpelik, Süslük	Lokalise No: 11,12
	Kullanım kodu: VIA8,VIA16
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- a) Bitki evlerde ve işyerlerinde vazo içinde süs olarak kullanılır (İsmail Karataş, Reşat Karabaş, Nevzat İzmit).
- b) Kız çocukları çiçek kurularından küpe yaparlar (Nazmiye Ayıt, Huriye Başaran, Rukiye Yağmur).

Literatürdeki kullanımı:

Süs olarak ve çocuk oyunlarında [42] kullanıldığı bilgileri kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.141 *Cynodon dactylon* (L.) Pers.

Şekil 4.174 *Cynodon dactylon*

Yöresel İsimleri: Ayrık otu	Lokalite No: 3
	Kullanım kodu: IA2, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Savaş zamanı ve sonrası yokluk dönemlerinde kökleri ezilip ekmek yapımında kullanılmış (Bekir Çakırca, Şükrü Güder, Halil Karaca, Hüseyin Uysal).
- Topraküstü kısımları kaynatılıp idrar söktürücü ve taş düşürmeye karşı kullanılır (Nurten Öztop, Hüseyin Demirhan, Safiye Gökay).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı ve müshil olarak [12], ekmek yapımında [42], hayvan yemi olarak [43,47], hemoroid ve şeker hastalığına karşı [43], astım ve bronşit tedavisinde [43] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.142 *Triticum aestivum* L.

Şekil 4. 175 *Triticum aestivum*

Şekil 4.176 *Triticum aestivum*
Nazarlık (Foto: Doç. Dr. F. SATIL)

Yöresel İsimleri: Buğday	Lokalite No: 8, 9, 13, 18, 35, 37 Kullanım kodu: IB4,VB7,VIB7 Kullanım amacı: Gıda, El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Gıda olarak kullanılır.
- Başakları nazarlık olarak yeni doğmuş çocukların beşiklerine asılır (Yazgülü İbiş, Mehmet Kalaman, Hasan Eker).
- Başaklar bereke tsağlar diye evlerin girişlerine asılır (Yazgülü İbiş, Nevzat İzmit, Hasan Eker).

Literatürdeki kullanımı:

Kansızlığa karşı [12], sepet yapımında, süs olarak [41], akrep sokmasında [46], karın ağrısında [46], toprak fırınların yapımında [49] ve temel gıda maddesi olarak kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

POLYGONACEAE

4.1.143 *Polygonum aviculare* L.

Şekil 4.177 *Polygonum aviculare*

Yöresel İsimleri: Kazotu, Kuşekmeği	Lokalite No: 12, 31, 32
	Kullanım kodu: IVA
	Kullanım amacı: Kuşyemi

Yöresel kullanımları:

- a) Bitki kaz, ördek ve tavuklar için yem olarak verilir (Zahir Genç, Reşat Karabaş, Osman Güler).

Literatürdeki kullanımı:

Kabız ve kan dindirici olarak ve ayrıca boyar madde (sarı renk) olarak [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.144 *Rumex patientia* L.

Şekil 4.178 *Rumex patientia*

Yöresel İsimleri: Labada, İlebada, Alabada	Lokalite No: 4, 14
	Kullanım kodu: IA1, IVA
	Kullanım amacı: Gıda, Yem

Yöresel Kullanımları:

- a) Yaprakları haşlanıp yemek olarak tüketilir (Nevzat İzmit, Hayrettin Ayhan, Şerife Topal).
- b) Kurumuş meyveleri tavuk ve hindi yavrularına yem olarak verilir. Cıvcıvlerin hızlı gelişmesini sağlar (Reşat Karabaş, Saniye Genç, Semiha Kurt).

Literatürdeki kullanımı:

Kuvvet verici, kan temizleyici, müshil olarak ve egzemaya karşı [12], haricen çıbanlara karşı [12,64], bağırsak problemleri [108] tedavisinde kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.145 *Rumex* sp.

Şekil 4.179 *Rumex* sp.

Yöresel İsimleri: Kuzukulağı, Ekşikulak	Lokale No:
	Kullanım kodu: IA1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel Kullanımları:

- Yaprakları salata olarak tüketilir (Saniye Genç, Şerife Topal, Zahir Genç).
- Yaprakları haşlanıp yemek olarak yenilir (Mecit Şahin, Semiha Kurt, Saniye Genç).

Literatürdeki kullanımı:

Rumex sp. taksonlarının gıda amacıyla kullanıldığı kayıtlarda yer bulmaktadır [12,42,43,64].

PORTULACACEAE

4.1.146 *Portulaca oleracea* L.

Şekil 4.180 *Portulaca oleracea*

Yöresel İsimleri: Semizotu, Semizlik	Lokalite No: 5, 14, 31
	Kullanım kodu: IB1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel Kullanımları:

- a) Toprak üstü kısımları salata olarak yenilir (Hayriye Efe, Muhsine Kızılkurt, Turan Ünal).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı, kurt düşürücü ve basura karşı [12], gıda [41,42,48,106,108], şeker hastalığına karşı [41], tansiyon dengeleyici [101], aşırı adet kanamasına karşı [46] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

PUNICACEAE

4.1.147 *Punica granatum* L.

Şekil 4. 181 *Punica granatum*

Şekil 4.182 Nar suyu

Yöresel İsimleri: Nar	Lokalite No: 4, 23, 35
	Kullanım kodu: IB4, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel Kullanımları:

- Nar kabuğu ve kökü kaynatılarak sarı renk boya elde edilirdi (Fatma Okay, Nuran İzmit, Lütfiye Solmaz).
- Meyve ezilerek hazırlanan nar ekşisi kan şekerini düşürmek için kullanılır (Şamile Oktay, Hüseyin Demirhan, Mehmet Kalamam).

Literatürdeki kullanımı:

Barsak tenyaları [12], ishale karşı [12,41], bağışıklık güçlendirici [29], boyar madde olarak, deri tabakalanmasında [41], gıda olarak [42], tansiyon dengeleyici [46], basura karşı [65,100], iç kanamalara karşı ve adet düzenleyici [65] olarak kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

RAFFLESIACEAE

4.1.148 *Cytinus hypocistis* L. subsp. *kermesinus* (Guss.) Wettst.

Şekil 4.183 *Cytinus hypocistis*

Yöresel İsimleri: Ballıca, Ballıgöme, Ballık, Bal tüpü	Lokalite No: 34
	Kullanım kodu: IA2,VIIA2
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel Kullanımları:

- a) *Cistus creticus* bitkisinin kökleri üzerinde yarı parazit olarak yaşayan bitki gıda olarak tüketilir (Osman Güler, Halil İbrahim Kara, Zahir Genç).

Literatürdeki kullanımı:

Kabıza karşı [12] ve gıda olarak [42,64] kullanıldığı bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

RANUNCULACEAE

4.1.149 *Ranunculus ficaria* L.

Şekil 4.184 *Ranunculus ficaria*

Yöresel İsimleri: Kabakulak çiçeği	Lokalite No: 5,11,12,35
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Çiçek ve yaprakları ezilerek kabakulak hastalığında dışlardan şişen bölgeye sürülür. Kabakulağı geçirir (Tuba Yalçınkaya, Ayşe Acar, Ali Akkuş) - (Reç. 23).

Literatürdeki kullanımı:

Kabız ve yara iyi edici [12], gıda olarak [43,49], basur tedavisinde [12,64,100,108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

RHAMNACEAE

4.1.150 *Paliurus spina-christi* Mill.

Şekil 4.185 *Paliurus spina - christi*

Yöresel İsimleri: Çaltı, Karaçaltı	Lokalite No: 1, 12, 16, 34
	Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VIA13
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin çaltıları kullanılarak hazırlanan dekoksiyon gaz ve mide ağrılarına karşı içilir (Sevim Kurt, İlvaniye Kurt) - (Reç. 24).
- Bitkinin çaltıları kullanılarak hazırlanan dekoksiyon kanı temizleme ve cilt sivilcelerine karşı kullanılır (Mustafa Kaptanbaşı, Şükrü Güder, Ayşe Kılıçdoğan) - (Reç. 24).
- Bitkinin çaltıları kullanılarak hazırlanan dekoksiyon soğuk algınlığı ve astım hastalığı tedavisi için kullanılır (Mustafa Kaptanbaşı, Ayşe Özgün, Yaşar Acar).
- Eski dönemlerde çaltılar ezilerek ayrık otu ile beraber ekmek yapımında kullanılır (Şükrü Güder, Dudu Kurt, Ayşe Acar).
- Bitkinin çiçeklerini arılar çok sever (Reşat Karabaş, Mustafa Özbek).

Literatürdeki kullanımı:

Çıiban tedavisinde ve göz hastalıklarında [12], idrar artırıcı [12,49], böbrek taşlarına ve böbrek iltihabına karşı [12,28,43], mide rahatsızlıklarında [28,30], hemoroid ve tansiyon problemlerinde [28], astım tedavisinde [29],ekmek yapımında [42], ishale karşı [42], gözlere sürme çekmek için [42], hayvan yemi olarak [42,71], kalp hastalıklarında ve bronşit tedavisinde [42,46], idrar yolu iltihaplarına karşı [49], nazarlık olarak [49], iltihap söktürücü olarak [43], zayıflatmak amacıyla [43], baş ağrısına karşı [106] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.151 *Zizyphus jujuba* Miller

Şekil 4.186 *Zizyphus jujuba*

Yöresel İsimleri: Hünnap	Lokalite No: 34
	Kullanım kodu: IB4, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımlar:

- Meyveleri gıda olarak tüketilir.
- Kan şekerini dengelemek için yenilir (Şevket Beğkazan, Mecit Şahin, İbrahim Özkaynak).
- Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon astım hastalığına karşı kullanılır (Necmiye Kaya, Mecit Şahin).

Literatürdeki kullanımı:

Öksürük kesici, müshil, kan temizleyicisi, şeker hastalığı ve midevi olarak [12] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ROSACEAE

4.1.152 *Amygdalus communis* L.

Şekil 4.187 *Amygdalus communis*

Yöresel İsimleri: Badem	Lokalite No: 6, 8, 10, 18, 21
	Kullanım kodu: IB4
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- Meyve ve tohumları doğrudan yenilir.
- Odunu yakacak olarak kullanılır (Hatice Fener, Ali Duman, Ergün Gündoğan).
- Badem yağı ciltteki yara ve kesiklere sürülür (Ergün Gündoğan, İsmail Hortaşlı, Emine Aygördü)

Literatürdeki kullanımı:

Müşil olarak [12], yara iyi edici [12,46], şeker hastalığında [28,29], gıda olarak [41,42,111], göze sürme çekmede [41], pişiklere karşı [46], öksürük ve ses kısıklığında [111], böbrek taşına karşı [111], derideki çatlaklara ve baş ağrısına karşı [111] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.153 *Crataegus monogyna* Jacq. subsp. *monogyna*

Şekil 4. 188 *Crataegus monogyna*

Şekil 4.189 *Crataegus monogyna* -
Meyve

Yöresel İsimleri: Alıç, Kırmızı alıç, dikenli alıç, Yemiş	Lokalite No: 1, 3, 10
	Kullanım kodu: IA4, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak tüketilir (Dudu Kurt, İsmail Karataş, Yaşar Acar).
- Meyvelerinden hazırlanan dekoksion kalp ve damar rahatsızlıklarına karşı içilir (Saniye Alkurt, Süleyman Çorak, Mustafa Tahtacı).

Literatürdeki kullanımı:

Yatıştırıcı [12], tansiyon düşürücü [12,42,101], gıda olarak [12,50], bronşit tedavisinde [42], kan şekere karşı [101], kalp damar rahatsızlıklarında [12,29,49,101] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.154 *Cydonia oblonga* Miller

Şekil 4.190 *Cydonia oblonga*

Yöresel İsimleri: Ayva	Lokalite No: 2, 15, 27
	Kullanım kodu: IB4, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak yenilir.
- Meyvelerinden reçel yapılır (Yakup Çetinkaya, Emine Aygördü, Sevim Kurt).
- Meyvelerinden komposto yapılır (Hayrullah Çetinkaya, Bayram Eren).
- Meyveleri kaynatılıp içilirse boğaz ağrılarını keser (Huriye Başaran, Muhsine Kızılkurt, Özer Onay).
- Yapraklarından hazırlanan infüzyon kan şekerini düşürmek için çay olarak içilir (Hadiye Özyılmaz, Sellahatin Özçetin, İsmail Güven).
- Yapraklarından hazırlanan infüzyon karın ağrısına karşı içilir (Mehmet Oktay, Naciye Alaca, Aziz Karataş).

Literatürdeki kullanımı:

İshale karşı [12], yumuşatıcı olarak [12,42], boğaz ağrılarında ve öksürük kesici olarak [12,28,42,43,49,101,106], yara tedavisinde [29], mide ağrılarına karşı [29,46,101], göğüs ağrısına karşı [30], reçel ve komposto yapımında [42], hazımsızlığa karşı [42], kumaş boyası olarak [43], nezleye karşı [46], yün boyamasında [49], hemoroit tedavisinde [100] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.155 *Mespilus germanica* L.

Şekil 4.191 *Mespilus germanica*

Yöresel İsimleri: Muşmula	Lokalite No: 13,15
	Kullanım kodu: IB4
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak kullanılır (Nevzat İzmit, Mevlidiye Özlem, Şenay Beğkazan).
- Bitkinin meyvelerinden hazırlanan dekoksiyon şeker hastalığına karşı kullanılır (şevket Beğkazan, Osman Güler).

Literatürdeki kullanımı:

Barsak rahatsızlıklarında [12], böbrek taşlarına karşı [28,43], yüksek tansiyona karşı [28], şeker hastalığı tedavisinde [43], gıda olarak, ishale karşı saç boyamasında [43,49,108], ishale ve mide ülserine karşı [108], grip ve öksürüğe karşı [48], hemoroit tedavisinde [100] kullanıldığı kayıt edilmiştir.

4.1.156 *Pyrus amygdaliformis* Vill. var. *amygdaliformis*

Şekil 4.192 *Pyrus amygdaliformis*

Şekil 4.193 *Pyrus amygdaliformis* -
Meyve

Yöresel İsimleri: Ahlat, Alfaf	Lokalite No: 4, 17, 18, 27
	Kullanım kodu: IA4, IA9
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel Kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak tüketilir (Şaban Adıyaman, Ömer Azman, Şakir Kulp, Ali Taş).
- Meyvelerinden sirke yapılırdı (Rabia Mert, Hüseyin Demirhan, Fatma Önsöz, Fatma Haran).
- Eskiden meyvelerinden şarap yapılırdı (Mehmet Erkal, Ayşe Erkal).

Literatürdeki kullanımı:

Akrep böcek sokmalarında [29,42], ishale karşı [30], turşu yapımında [42], şeker hastalığına karşı [46], gıda olarak [64,71] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.157 *Pyrus communis* L.

Şekil 4.194 *Pyrus communis*

Yöresel İsimleri: Armut	Lokalite No: 21, 30
	Kullanım kodu: IB4, VB1
	Kullanım amacı: Gıda, Boya

- a) Meyveleri gıda olarak kullanılır.
- b) Meyvelerinden reçel yapılır.
- c) Armut yaprakları kaynatılarak kahverengi renk boya elde edilirdi (Fatma Okay, Emine Kocaman, Fatma Yabancı).

Literatürdeki kullanımı:

Meyveleri gıda olarak [42,64] kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.158 *Rosa canina* L.

Şekil 4.195 *Rosa canina*

Şekil 4.196 *Rosa canina* - Meyva

Yöresel İsimleri: Kuşburnu, İt gülü, Yaban gülü, Öküz götü	Lokalite No: 4
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Meyveleri gıda olarak yenilir ve yerel pazarlarda bolca satılır.
- b) Meyveleri kaynatılır (dekoksasyon) çay olarak içilir (Ali Sarioğlu, Sabire Yılmaz, Dudu Kurt).
- c) Meyveleri kurutulup kaynatılarak (dekoksasyon) hazırlanan çay soğuk algınlığı, grip ve nezleye karşı içilir (Zehra Oktay, Süleyman Çoban, Erdal Kumseli).
- d) Kullanılmış kirli çaydanlıklarda birkaç bitki meyveleri kaynatılınca çaydanlık tertemiz olur (Sevim Sun, Hamide Tahtacı).
- e) Meyveleri kaynatılıp içilir. Kan şekerini düşürür (Bayram Eren, Şaziye Alkurt, Şevket beğkazan).
- f) Meyvesi kaynatılıp hazırlan dekoksasyon içilirse iştah açar (Bayram Eren, Hatice Fener, Fatma Önsöz).

Literatürdeki kullanımı:

Kuvvet verici [12], şeker ve astım hastalığında [12,28,43], mide ağrılarında [28,68,108,101], çay olarak [12,42,65,108], hemoroit tedavisinde [28,68,100], soğuk algınlığında [28,30,41,42,43,49,65,101,108,111], böbrek hastalıklarında [28,111], barsak kanamalarında [30], kadın hastalıklarında [43], çıban iltihabı [49], kanser tedavisinde [65], reçel yapımında [42,43,49,111], bronşit, boğaz ve bademcik iltihabı [68,107,111], sıtma tedavisinde [68], hepatit tedavisinde [68], astım ve nefes darlığında [107], safra artırıcı [111] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.159 *Rosa phoenica* Boiss.

Şekil 4.197 *Rosa phoenica*

Yöresel İsimleri: Kuşburnu, İt gülü, Yaban gülü, Öküz götü	Lokalite No: 4 Kullanım kodu: IA7, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri gıda olarak yenilir.
- Meyveleri kaynatılır (dekoksiyon) çay olarak içilir ve çayı iştah açar (Ali Sarioğlu, Sabire Yılmaz, Dudu Kurt).
- Meyveleri kurutulup kaynatılarak (dekoksiyon) hazırlanan çay soğuk algınlığı, grip ve nezleye karşı içilir (Zehra Oktay, Süleyman Çoban, Erdal Kumseli).
- Kullanılmış kirli çaydanlıklarda birkaç bitki meyveleri kaynatılınca çaydanlık tertemiz olur (Sevim Sun, Hamide Tahtacı).
- Meyveleri kaynatılıp içilir. Kan şekerini düşürür (Bayram Eren, Şaziye Alkurt, Şevket beğkazan).

Literatürdeki kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonunun herhangi bir kullanm kaydına rastlanılmamıştır.

4.1.160 *Rubus canescens* DC. var. *glabratus* (Godron) Davis et Meikle

Şekil 4.198 *Rubus canescens*

Yöresel İsimleri: Garantı, Garaltı, Böğürtlen	Lokalite No: 11, 18, 19 Kullanım kodu: IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Meyveleri yenilir.
- b) Böğürtlen kökü kaynatıp suyu içilirse iştah açar (Reşat Karabaş, Adem Budak, Hamide Tahtacı).
- c) Böğürtlen kökü ısırgan, ceviz yaprağı ve deli çavdar ile beraber karışım halinde prostat hastalığı tedavisinde kullanılır (Adem Budak, Figani Çetinbaş, Ramazan Özkan) - (Reç. 25).
- d) Bitkinin kökü ve Isırgan otu (*Urtica dioica*) kökünden hazırlanan karışım Zatüree hastalığına karşı kullanılır (Reşat Karabaş, Yaşar Acar) - (Reç. 26)
- e) Böğürtlen filizleri meyveye geçmeden toplanıp kaynatılır suyu içilir. Kalp damarlarını açar.
- f) Meyvelerinden reçel yapılır (Sevim Sun, Nuran İzmit, Mevlidiye Diri).

Literatürdeki kullanımı:

Yara iyileştirici olarak [12,43], ağız içi yaralarda [12,108], şeker hastalığında [12,41,42], böbrek rahatsızlıklarında [28], hemoroit tedavisinde [28,68,100], gıda [41,42,43], kadınlarda düşüğü önlemek amacıyla [43], idrar yolu rahatsızlıklarında ve damar tıkanıklığında [43], kemik gelişiminde [49], kansızlığa karşı [68,108], ishal tedavisinde [68], kanser tedavisinde [107], boğaz enfeksiyonlarında [107], kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.161 *Rubus sanctus* Schreber

Şekil 4.199 *Rubus santus*

Yöresel İsimleri: Garantı, Garaltı, Böğürtlen	Lokalite No: 23, 30, 34 Kullanım kodu: IA4, IA7, IA9, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri taze olarak yenilir. Yerel pazarlarda satılır.
- Bitkini meyvelerinden reçel yapılır (Sevim Sun, Nuran İzmit, Mevlidiye Diri).
- Böğürtlen kökü ısırgan, ceviz yaprağı ve deli çavdar ile beraber karışım halinde prostat hastalığı tedavisinde kullanılır (Adem Budak, Figani Çetinbaş, Ramazan Özkan) - **(Reç. 25)**.
- Böğürtlen kökü kaynatıp suyu içilirse iştah açar (Reşat Karabaş, Adem Budak, Hamide Tahtacı).
- Bitkinin kökü ve Isırgan otu (*Urtica dioica*) kökünden hazırlanan karışım Zatüree hastalığına karşı kullanılır (Reşat Karabaş, Yaşar Acar) - **(Reç. 26)**.

Literatürdeki kullanımı:

Gıda [42,43,48,49,106,108], kan şekerine karşı [29,42], egzamaya karşı [30], yanık tedavisinde [42], yara iyi edici olarak [43,49], cilt rahatsızlıklarında [29,43], tansiyon dengeleyici [29], böbrek hastalıklarında [29], idrar yolu hastalıklarında [43], kuvvet verici [43], grip, boğaz ve karın ağrılarında [46], kan durdurucu [49], hemoroit tedavisinde [100] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

RUBIACEAE

4.1.162 *Rubia tinctorum* L.

Kaynak: Wikimedia

Şekil 4.200 *Rubia tinctorum*

Yöresel İsimleri: Kök boya, Boya otu	Lokalite No: 17, 21
	Kullanım kodu: VA1
	Kullanım amacı: Boya

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin köklerinden kırmızı renk boya elde edilir (Fatma Okay, Hatice Arıcı, Mehmet Okay)

Literatürdeki kullanımı:

İdrar ve safra artırıcı ve müshil [12], kök boya eldesinde [12,42,64] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.163 *Salix cinerea* L.

Şekil 4.201 *Salix cinerea*'dan yapılmış sepetler

Şekil 4.202 *Salix cinerea*

Yöresel İsimleri: Söğüt, Sorkun, Dere söğüdü

Lokalite No: 35, 36

Kullanım kodu: VA3

Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- a) Bitkinin genç dalları sepet, sele yapımında kullanılır. Sepetlerin örüleceği günün öncesi söğütler dalları suya ıslatılmaya bırakılır (Hasan Özkan, Ergün Gündoğan, Nazmiye Ayıt, Cemal Ayıt).
- b) Bitki *Salix alba* ile birlikte at arabaları için tekerlek yapımında kullanılırdı (Hasan Özkan, Ergün Gündoğan).

Literatürdeki kullanımı:

Dahilen yatıştırıcı [12], kuvvet verici, ateş düşürücü, kabız ve romatizma ağrılarına karşı [12] kullanıldığı bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

SOLANACEAE

4.1.164 *Datura stramonium* L.

Şekil 4.203 *Datura stramonium*

Yöresel İsimleri: Datula, Yaban tatulası, Tatula	Lokalite No: 12,19 Kullanım kodu: IIA1, VIA5 Kullanım amacı: Tıbbi, Yatıştırıcı

Yöresel kullanımları:

- Yaprak ve çiçekleri kaynatılıp içilince nefes darlığını giderir (Rukiye Yağmur, Emine Azman, Hacer Gün).
- Yaprakları kurutulup ufalanır sigara gibi içilir. Nefesi açar (Halil İbrahim Cüce, İsmail Solak, İbrahim Özkaynak)
- Yaprakları kurutulup tütünün içine katılır. Hafif uyuşturma etkisi sağlar (Rukiye Yağmur, İsmail Solak, Ömer Azman, Şevket Beğkazan).

Literatürdeki kullanımı:

Keyif verici [12,43], astım öksürük ve kramplara karşı [12,28,29], diş ağrısında [28], oyuncak olarak [43], yanık tedavisinde [49], nefes darlığına karşı [49] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.165 *Hyoscyamus niger* L.

Şekil 4.204 *Hyoscyamus niger*

Yöresel İsimleri: Diş otu, Ban otu	Lokalise No: 6,29
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin tohumları diş ağrılarını kesmek ve çürümüş dişlerdeki kurtları dökmek için kullanılır (Yaşar Acar, Mehmet Altıntaş, Ramazan Özkan, Adem Budak, Ramazan Bulcak) – (Reç. 27).
- Yaprakları yaraların üzerine konularak sarılır. Yaraları çabuk iyileştirir (Sermin Engin, Adem Budak, Kadir Çetintaş).

Literatürdeki kullanımı:

Yatıştırıcı, ağrı kesici ve nefes darlığına karşı [12], sigara olarak [12,50], mide rahatsızlıklarında [30], diş ağrısına karşı [42] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.166 *Solanum nigrum* L.

Şekil 4.205 *Solanum nigrum*

Yöresel İsimleri: İstifno, Köpek üzümü, İt üzümü, Deli domata	Lokalite No: 13, 20, 24
	Kullanım kodu: IA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları salata olarak yenilir (Fatma Kaya, Bahadınlı, Şenay Beğkazan, Nazmiye Sarı)
- Yaprakları alkollü sofralarda meze olarak tüketilir (Mustafa Türker, Necat Kurt, Taci Satılmış).
- Yapraklar haşlanılıp kabak ve sarımsakla beraber yemek olarak yenilir (Mehmet Kaya, Ayşe Kozak, Süleyman Arıcı).

Litertürdeki kullanımı:

Yatıştırıcı ve ağrı kesici olarak [12], ağızdaki yaralara karşı [43], gıda olarak [42,43], şişkinlik ve ağrılara karşı [101] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

STYRACACEAE

4.1.167 *Styrax officinalis* L.

Şekil 4.206 *Styrax officinalis*

Yöresel İsimleri: Tesbihlik	Lokalite No: 1,3
	Kullanılan kodu: VA4,VA6,VIA13
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Sert meyvelerinden tespih yapılır (Saniye Alkurt, Dudu Kurt, Sevim Kurt, Şükrü Güder)
- Dallarından süpürge yapılır (Saniye Alkurt, Dudu Kurt, Sevim Kurt)
- Çiçekli dalları durgun sulara balık avlamak için ezilerek atılır. Balıkları sersemeler (Halil İbrahim Cüce, Ömer Azman, İsmail Solak, Ali Doğdu).

Liteürdeki kullanımı:

Tespih yapımında [12,42,71], karın ağrısına karşı [29], hayvan yemi olarak [42], şeker hastalığı ve nefes darlığında [107] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

TAMARICACEAE

4.1.168 *Tamarix smyrnensis* Bunge

Şekil 4.207 *Tamarix smyrnensis*

Yöresel İsimleri: Ilgın, Yılgın	Lokalite No: 14,15
	Kullanım kodu: VA4,VIA13
	Kullanım amacı: El sanatları

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin dalları süpürge yapımında kullanılır (Mehmet Okay, Reşat Karabaş, Turan Ünal, Ayşe Kahya).
- Bitki yörede arı otu olarak bilinir (Mustafa Özbek, İdris Karagöz, Ali Gelibolu, Reşat Karabaş).

Literatürdeki kullanımı:

Süs bitkisi [41] ve süpürge yapımında [64] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

TILIACEAE

4.1.169 *Tilia argentea* Desf. ex DC.

Şekil 4.208 *Tilia argentea*

Yöresel İsimleri: Ihlamur	Lokalite No: 8, 11, 14
	Kullanım kodu: IA7, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yaprak ve çiçekler demlenme usulü ile kaynatılıp suyu grip ve soğuk algınlığına karşı içilir (Ümit Karabaş, Ümmühan Aşık, Ali Çakar).
- Yaprak ve çiçekler çay olarak içilir (Ramazan Gen, Salim Karabacak, Hayriye Efe, Mehmet Okay).

Literatürdeki kullanımı:

Mide rahatsızlıklarında [28], bronşit tedavisinde [28,30] ve soğuk algınlığı [28,30,42] tedavisinde kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

TYPHACEAE

4.1.170 *Typha latifolia* L.

Şekil 4.209 *Typha latifolia*

Şekil 4.210 *Typha latifolia* - Süs

Yöresel isimleri: Saz, Sazlık	Lokalite No: 15, 37
	Kullanım kodu: VA8, VIA8
	Kullanım amacı: El sanatları, Süs

Yöresel Kullanımları:

- Evlerde ve işyerlerinde kurumuş çiçekleri vazolar içine süs olarak kullanılır (Nazım Yıldız, Ramazan Ecerel, Hasan Korkmaz, Nevzat İzmit).
- Bitki semer doldurmak için kullanılır (Emin Emer, Gülsüm Emer, Mevlidiye Diri, Cevriye Karakaş).

Literatürdeki kullanımı:

Doğumda [28], dekoratif amaçlı [42,43] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ULMACEAE

4.1.171 *Celtis australis* L.

Şekil 4.211 *Celtis australis*

Yöresel isimleri: Çitlembik, Kara çitlenbik	Lokalise No: 31,32
	Kullanım kodu: IA4
	Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımları:

- a) Meyveleri gıda olarak tüketilir (Şakir Kulp, İsmail Solak, Zahir Genç, Ömer Azman, Halil İbrahim Kara).

Literatürdeki kullanımı:

Gıda olarak [12,42,64,71], ishal ve hipertansiyona karşı [29] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

URTICACEAE

4.1.172 *Urtica dioica* L.

Şekil 4.212 *Urtica dioica*

Şekil 4.213 *Urtica dioica*

Yöresel İsimleri: Isırgan, Gidişken, Yandırgan	Lokalite No: 4, 8, 9, 21
	Kullanılan kodu: IA1, IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin toprak üstü kısımları börek içi olarak kullanılır (Şerife Yıldız, Ayşegül Mutlu, Rabia Mert).
- Köy ekmeği yapılırken ekmeğin tadı daha güzel olsun diye içine bir miktar ince kıyılmış ısırgan yaprağı konulur (Ahmet Küçükbaş, Necati Erdem, Ayşe Uçar).
- Bitkinin toprak üstü kısımları haşlanılır üzerine biraz un ve yumurta kırılıp iyice yoğrulur. Daha sonra köfte yapılacak gibi ufak parçalar halinde kızgın yağın içine atılıp kızartılır ve yemek olarak yenilir (Necati Erdem, Cemile Yalçinkaya)
- Deli ısırgan kökü suyla kaynatılır ve süzülür. Daha sonra hafif ılıtıp suyu kanser tedavisi için içilir (Reşat Karabaş, Hanife Güner, Bayram Eren, Cemile Yalçinkaya) - (Reç. 28).

- e) Yapraklar suda haşlanıp yenilir. Mayasıyla çok iyi gelir (Mevlidiye Diri, Fatma Bayhan, Şerife Çakıcı).
- f) Toprak üstü kısımları kaynatılıp (infüzyon) içilirse saç dökülmesini önler (Lütfiye Solmaz, Hatice Gülümser, Mevlidiye Diri).

Literatürdeki kullanımı:

Astım tedavisinde [28], mide rahatsızlıklarında [28,29], şeker hastalığına karşı [28,29,43,46,50,108], öksürük, balgam ve bronşit tedavisinde [28,43,65], hemoroitlere karşı [28,29,42,100,108], böbrek rahatsızlıklarında [28,46], kansızlığa karşı [29], kanser tedavisinde [30,42,43,46,65,106,101,108,111], kan temizlemede [41,101], sedef hastalığına karşı [41], gıda olarak [41,42,49,50,65,71,108], egzama tedavisinde [46], deri hastalıklarında [42], romatizma tedavisinde [43,46,107,108], guatr tedavisinde [43,108], güneş yanıklarına karşı [43], karaciğer temizleyicisi [50,111], idrar söktürücü [101,111], verem tedavisinde [106], saç dökülmesine karşı [108] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

VERBENACEAE

4.1.173 *Vitex agnus-castus* L.

Şekil 4.214 *Vitex agnus - castus*

Yöresel İsimleri: Hayıt, Ayıt	Lokalite No: 13, 16, 37
	Kullanım kodu: IIA1,VA3,VIA13
	Kullanım amacı: Tıbbi, El Sanatları

Yöresel kullanımları:

- a) Romenler tarafından toplanan genç dallar sepet sele yapımında kullanılır. Hayıtlar ıslanmaya bırakılmadan kullanılır (Yazgülü İbiş, İsmail Solak, Nazmiye Ayıt).
- b) Bitki arı otu olarak bilinir (Yazgülü İbiş, Reşat Karabaş, Burhan Karagöz).
- c) Yaprakları ezilerek ayaktaki yaralara berelere sarılır (Mehmet Kalaman, Hasan Eker, Hanife Özdemir).
- d) Yaprakları ayaklar kokmasın diye ayakkabı içine konulur (Hasan Eker, Osman Güler, Ümit Karabaş, Muharrem İbiş).
- e) Kuru meyveleri hap gibi suyla beraber ünde 2-3 tane yutulur. İshali keser (Hasan Eker, İsmail Solak, Ümmühan Aşık).

- f) Tohumları kaynatılarak içilir. Mantar hastalığını keser (Mehmet Mutlu, Hasan Eker, Ramazan Ecerel) - (Reç. 29).
- g) Yapraklar bir bez aracılığıyla baş kısmına sarılırsa baş ağrısını keser (Nazmiye Ayıt, Erol İnce, Necati Sarıkaya).

Literatürdeki kullanımı:

İdrar artırıcı, gaz söktürücü ve yatıştırıcı [12], güvelere karşı [12,42], mide rahatsızlıklarında [29,30], arı ve yılan sokmalarında [29,65], karın ağrısına karşı [29,42], baş ağrılarında [30,42,65], egzama tedavisinde [42], ateş düşürücü [42], yara tedavisinde [42], sepet ve sele yapımında [42,64,71], halı kilim boyamasında [42], nazarlık olarak [42], hayvan tedavisinde [46], mantar hastalıkları tedavisinde [46], adet düzenleyici [65] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.215 *Vitex agnus - castus* 'tan Sepet yapımı

VITACEAE

4.1.174 *Vitis vinifera* L.

Şekil 4.216 *Vitis vinifera*

Şekil 4.217 Asma yaprağı

Yöresel İsimleri: Asma, Üzüm	Lokalite No: 24, 35, 37
	Kullanım kodu: IB1, IB4, IB9, IIB 1
	Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri doğrudan yenilir.
- Kara üzüm kansızlığa karşı kullanılır (Fatma Bayhan, Hüseyin Kocabaş, Gülsüm Emer, Safiye Gökay).
- Yapraklarından sarma yapılır (Nezahat Bayram, Nazmiye Sarı, Taliye Akay, Hatice Gün).
- Meyvelerinden pekmez yapılır (Gülsüm Emer, Necati Sarıkaya, Cevriye Karakaş).
- Üzüm pekmezinin içine karabiber katılarak öksürük ve boğaz ağrılarına karşı kullanılır (Recep Diri, Ümmühan Diri, Hüseyin Çetin).

Literatürdeki kullanımı:

İdarar artırıcı, yatıştırıcı, müshil, kuvvet verici [12], gıda olarak [42,43,64], saç ve cilt temizlemede [43] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

ZYGOPHYLLACEAE

4.1.175 *Peganum harmala* L.

Şekil 4.218 *Peganum harmala*

Kaynak: ağaçlar.net

Yöresel İsimleri: Üzerik	Lokalite No: 25
	Kullanım kodu: IIA1, VA7, VIA6
	Kullanım amacı: Tıbbi, Nazar

Yöresel kullanımları:

- Üzerik bitkisinin tohumları yağda kavrulur daha sonra dövülerek ezilir. Süzüntü Basur hastalığına karşı kullanılır (Nazım Yıldız, Mehmet Kalaman) - **(Reç. 30)**.
- Yaz gara adı verilen iki sıra ipe dizilmiş üzerik tohumları bebeklerin beşiklerine asılır. Nazarlardan ve tehlikelerden korur (Muharrem İbiş, Hasan Eker).
- Yeni doğmuş bebeklerin beşiklerinin yanında üzerik tohumu yakılır. Dumunu beşiğe üflenir kötülüklerden korusun diye (Yazgülü İbiş, Ramazan Ecerel, Hasan Eker).

Literatürdeki kullanımı:

Yakı, tütsü [42], nazarlık [41,42,50,106], Süs yapımı [50,106], ölen kişinin ardından yapılan anmalarda [50], hemoroit tedavisinde [100], mide, karın ve baş ağrılarında [107], tansiyona karşı [107], bebek gazında [107] kullanıldığı kayıtlara girmiştir.

4.1.176 *Tribulus terrestris* L.

Şekil 4.219 *Tribulus terrestris*

Yöresel İsimleri: Deve çökerten	Lokalite No: 7, 14, 15, 17
	Kullanılan kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- a) Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon böbrek ve safra taşlarına karşı çay olarak içilir (İmdat Gedik, Reşat Karabaş, Asiye Özlen).

Literatürdeki kullanımı:

Mide ağrılarında [28], idrar söktürücü [28], astım tedavisinde [28], böbrek hastalıklarında [28,29,30,46,106,108], hipertansiyona karşı [29,46,108], prostat tedavisinde [30], kalp hastalıklarına karşı [42,46,49,107], yara ve çıbanların tedavisinde [107] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.2 Tedavide Yararlanılan Bazı Bitkisel Reçeteler

Reçete 1.

Bir miktar (3-4 su bardağı) su kaynatılır. Kaynama sıcaklığında üstüne göz kararı bir avuç altın otu (*Ceterach officinarum*) atılır. Çaydanlığın her tarafı kapatılarak 3-4 dakika kaynatma işlemi devam ettirilir. Daha sonra hazırlanan infüzyon ılıtılmaya bırakılarak günde 2-3 defa 1-2 bardak içilir. Böbrek ve safra kumunu taşını düşürür-eritir.

Reçete 2.

Kızılçam (*Pinus brutia*) ağaçlarından genellikle ekim-kasım aylarında sızan reçineler (sorkuç) toplanıyor. Çam sorkucu bir miktar bal ile karıştırılıp sabahları aç karıla 1-2 kaşık yenildiğinde mide yaralarını (ülser) iyileştirir. Ayrıca çam sorkucu haricen insan ve hayvan yaralarına iyi edici olarak sürülür.

Reçete 3.

Kızılçam (*Pinus brutia*) ağaçlarından genellikle ekim-kasım aylarında sızan reçineler (sorkuç) toplanıyor ve toprak çanaklar içinde kaynatılıyor. Daha sonra bir tülbent aracılığıyla süzülüyor. Süzüntü beyaz bezler üzerine kısım kısım dökülerek kurutulmaya bırakılıyor. Kuruyan süzüntü çam sakızı olarak yöresel pazarlarda şifa amacı ile satılıyor. Bu sakız ağızda çiğnendiğinde mide ağrılarını keser.

Reçete 4.

Yılan bırçağı (*Dracunculus vulgaris*) nın kırmızı söbeklerinin, mısır dişi gibi taneleri mayasıl (basur) hastalığı tedavisi için kullanılır. Günde 2-3 defa olmak üzere 1-2 adet diş hap gibi su ile yutulur.

Reçete 5.

Bitkinin (*Conyza canadensis*) toprak üstü kısımları bir kova kadar su ile beraber kaynatılır. Kaynama işleminden sonra dekoksasyon süzülür. Süzüntü saçlarda bit ve kaşıntı oluşumunu gidermek-önlemek amacıyla saç yıkamada kullanılır. Eğer kaşıntı saç ve deride beraber görülüyorsa hazırlanan süzüntü ile banyo yapılır.

Reçete 6.

Gebere (*Capparis spinosa*) bitkisinin olgun meyveleri bir kaba konularak üstlerine bir ağırlık konulur. Bir gün sonra kabın içinde meyvelerden sızan morumsu su alınır ve yara-bere olan bölgelere 1 hafta boyunca sürülür. Eğer yaralar ayaklarda ise ayaklar 3-4 gün boyunca 10'ar dakika bu morumsu su içinde tutulur.

Reçete 7.

Kantaron (*Hypericum perforatum*) kurutulduktan sonra üst çiçekli kısımları kesilir. Ortalama 1 kg zeytinyağı içine 7-8 adet kantaron bitkisinin çiçekli filizleri elde ufalanıp konulur. Bu karışım doğrudan güneş görmeyen bir yerde en az 40 gün bekletilir. Daha sonra karışım süzülür. Bir hafta süreyle günde 1 kaşık sabah aç karınla içilirse mide ve bağırsak yaralarını hızlı bir şekilde iyileştirir. Ayrıca bu eriyik yaralara ve kesiklere sürülür.

Reçete 8.

Pamukla (*Cistus salviifolius*) bitkisinin taze yaprakları ezilerek kesik, yırtık vb. kan akan durumlarda kan akışını durdurmak için yaranın üstüne bastırılıp sarılır.

Reçete 9.

Yarım çay bardağı kaynatılmış suya 3-4 damla deli hışır (*Ecballium elaterium*) meyvesinin suyu damlatılır. Üzerin kantaron (*Hypericum perforatum*) ve zeytinyağı karışımı ile tamamlanır. Şiringayla burnun içine üste doğru günde bir kez 2-3 damla bırakılır. Bu işlem 1-2 hafta devam ettirilir. Sinüzit çözülür ve burundan dökülür.

Reçete 10.

Acı dülek (*Ecballium elaterium*) kökü çıkarılıp temizlendikten sonra rendeden geçirilir. Daha sonra direk güneş görmeyen bir ortamda kurutulur. Kurutma işleminden sonra 6 gün süreyle sabah kahvaltısından sonra günde yarım çay kaşığı yenilir. Egzama ve ona bağlı el ve ayaklardaki kaşıntıları keser.

Reçete 11.

Bitkinin (*Momordica charantia*) meyveleri olgunlaştığında kabuk çatlar ve içindeki kırmızı tohumlar dışarı çıkar. Bu olgunlaşmış kırmızı tohumlar (bir avuç kadar) yarım kg zeytinyağı içinde 1 hafta kadar bekletilir. Daha sonra oluşan karışım mide ağrıları (ülser, gastrit vb.) için sabahları aç karınla bir yemek kaşığı kadar yenilir.

Reçete 12.

Acı filiz (*Tamus communis*) bitkisinin toprak altındaki yumrusu çıkarılıp soyulup temizlenir. Daha sonra yumru kesilerek içindeki beyaz süt dışarı akıtılır. Bu süt bacaklarda kollarda ağrılı romantizmal bölgelere sürülür. Ağrıyı hızlı bir şekilde keser.

Reçete 13.

Bitkinin (*Euphorbia apios*) yumru şeklindeki kök kısımları kabızlığa karşı kullanılır. Bitkinin kök kısmı taze olarak veya kurutularak soyulup yenildiğinde 10 dakika içinde hızlı bir şekilde ishal yaptırır.

Reçete 14.

Bitkinin (*Juglans regia*) taze yaprakları dekoksasyon hazırlanır. Hazırlanan dekoksasyon süzülüp ılıtmaya bırakılır. Daha sonra ayaklarda mantar hastalığı olan kişiler ayaklarını bu suyun içinde 15-20 dakika bekletirler. Bu işlem 4-5 gün ard arda tekrarlanır. Mantar hastalığı ortadan kalkar.

Reçete 15.

Bir miktar (3-4 su bardağı) su kaynama sıcaklığına kadar ısıtılır. Kaynama sıcaklığında içine 5-6 adet karabaş otu (*Lavandula stoechas*) atılır. Daha sonra çaydanlığın her tarafı kapatılarak 5 dakika kadar kaynatma işlemi devam ettirilir. Hazır olan infüzyon biraz ılıtdıktan sonra süzülerek çay içilir. İnfüzyon kolesterolü düşürmek, damar tıkanıklığını gidermek ve adet düzensizliğine karşı içilir.

Reçete 16.

Çirişlik (*Asphodelus aestivus*) bitkisinin toprak altında kalan havuç şeklindeki kökleri çıkarılır temizlenilir. Daha sonra soyulup iyice ezilir. Üstüne ufalanan kızılçam reçinesi 2-3 yemek kaşığı kadar inek sütü ve zeytinyağı konulur. İyice karıştırılıp süzülür. Katılaştıran süzüntü krem gibi yara berelere sürülür. Yaraları çok çabuk iyileştirir.

Reçete 17.

Çirişlik (*Asphodelus aestivus*) bitkisinin toprak altında kalan havuç şeklindeki kökleri çıkarılır temizlenilir. Temizlenen 4-5 kök parçası soyulup kaynatılır. Hazırlanan dekoksasyon hafif ılıtılıp içilirse mide yara bereleri iyileştirir.

Reçete 18.

Sidikkesen (*Ruscus aculeatus*) otunun kırmızı meyveleri toplanıp kurutulur. Kurutulan meyveler altını ıslatan çocuklara günde 1 tane suyla beraber hap gibi içirilir. Bu işlem 1-2 hafta boyunca devam ettirilirse işeme problemi ortadan kalkar.

Reçete 19.

Bitkinin (*Viscum album*) ağaçlarında yarı parazit olarak yaşayan bitki toplanılıp kanser hastalığına karşı kullanılır. Bir miktar bitki kullanılarak hazırlanan infüzyon 1 hafta boyunca sabah akşam içilir.

Reçete 20.

Yemiş (*Ficus carica*) bitkisinin yaprakları koparıldıktan sonra yaprak damarından akan süt ellerde, kollarda veya ayaklarda çıkan siğillere sürülür. İşlem günde 2 kez ve 3-4 gün üst üste sürülürse siğilleri kurutup geçirir.

Reçete 21.

Gelincik (*Papaver rhoeas*) bitkisinin yaprakları toplanılıp bir kaptan ezilir. Bitkinin ezilen yaprakları gelincik çıkarmış (vücudu kırmızı lekelerle dolmuş) çocukların bütün vücutlarına sürülüp yarım saat kadar beklenilip çocuğa banyo yaptırılır. Bu işlem 2-3 defa tekrarlanırsa gelincik hastalığını geçirir.

Reçete 22.

Sinir otu (*Plantago major*) bitkisinin yapraklarından hazırlanan dekoksiyon süzöldükten sonra ılıtılmaya bırakılır. Daha sonra 2-3 bardak bardak içilir. Bu işlem 1 hafta boyunca tekrarlanırsa Mide ülserini (Mide ve sindirim yollarındaki yaraları) hızlıca iyileştirir.

Reçete 23.

Kabakulak otu (*Ranunculus ficaria*) bitkisinin taze yaprakları ezilerek kabakulak bölgesinin üzerine sarılır. Bu işlem 2-3 gün devam ettirilir. Kabakulak hastalığını geçirir.

Reçete 24.

Çaltı (*Paliurus spina-christi*) bitkisinin kurutulmuş çaltıları kaynatılmış suyun içine atılır (bir avuç kadar). Kaynama işlemi 5 dk kadar sürdürölür. Daha sonra hafif ılıması beklendikten sonra çay gibi içilir. Mide ağrısını ve gazı geçirir. Derideki alerjik sivilceleri, sırttaki sivilceleri yok eder.

Reçete 25.

Böğürtlen (*Rubus sp.*) bitkisinin dallarının toprağa temas edip kök saldıkları kısımlardaki yeni kök parçaları, deli çavdar (*Secale sp.*) kökü parçaları, Isırgan (*Urtica dioica*) otu bitkisinin yaprakları ve ceviz (*Juglans regia*) yaprağı karıştırılıp 2-3 litre suyla beraber kaynatılır. Hazırlanan dekoksiyon ılıtıldıktan sonra günde 2 defa 1-2 bardak içilir. Bu işlem 1 hafta boyunca tekrarlanır. Prostat hastalığını iyileştirir.

Reçete 26.

Böğürtlen (*Rubus sp.*) ve Isırgan (*Urtica dioica*) bitkilerinin toprak altındaki kökleri ufalanıp karışım halinde 4-5 bardak kadar su ile beraber kaynatılır. Hazırlanan dekoksiyon sabah-akşam 1-2 bardak içilir. Bu işlem yda 1 hafta olmak üzere 3-4 ay sürdürölürse Zatüree hastalığını hızla iyileştirir.

Reçete 27.

Diş otu (*Hyoscyamus niger*) bitkisinin bir avuç kadar tohumları çıkarılır. Bir kaba soğuk su doldurulur. Kabın içine bir taş konur. Taşın üstüne biraz köz bırakılır. Tohumlar közün içine atılır ve ağız açılarak közden çıkan duman ağza alınır. Diş ağrısını keser. Dişlerdeki ve diş etindeki siyah kurtları döker.

Reçete 28.

Isırgan otu (*Urtica dioica*) bitkisinin toprak altındaki kökleri çıkarılıp temizlenir. Kökler temizlendikten sonra 3-4 gün direk güneş görmeyen yerde kurumaya bırakılır. Kuruma işlemi gerçekleştiikten sonra göz kararı bir miktar kök kullanılarak dekoksasyon hazırlanır. Hazırlanan dekoksasyon kanser hastalığına karşı içilir.

Reçete 29.

Hayıt (*Vitex agnus-castus*) bitkisinin kurumuş tohumları toplanır. Kurmuş tohumlarından bir avuç kadarı kullanılarak 4-5 bardaklık su ile dekoksasyon hazırlanır. Hazırlanan dekoksasyon günde 1-2 bardak içilirse mantar hastalıklarını geçirir.

Reçete 30.

Üzerik (*Peganum harmala*) bitkisinin tohumları yağda kavrulur daha sonra dövülerek ezilir. Eriyik süzöldükten sonra sabah aç karınla bir çay kaşığı kadar yenilir. 1-2 hafta boyunca uygulama devam ettirilir. Basuru hızlıca geçirir.

4.3 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri

Araştırma alanında yapılan incelemelerde 76 familya ve 194 cinse ait tür ve türaltı seviyede 239 bitki taksonunu ile ilgili kullanım çeşitleri kaydedilmiştir. Çalışma kapsamında 239 bitki taksonuna ait yüzlerce yöresel isim tespit edilmiştir. Yörede tespit edilen yüzlerce yerel isim Tablo 4.1’de verilmiştir. Yörede bitki taksonlarının yöresel Türkçe isimlerinin yanında özellikle Burhaniye ilçesinde bazı bitki taksonlarına ait Rumca isimlerde kaydedilmiştir. Araştırma alanında tespit edilen bitki taksonları Familya, Cins ve Tür adlarına göre alfabetik olarak verilmiştir. Bitkilerin kullanım kodları Ertuğ ve ark. [47] tarafından yapılan projeye göre yapılmıştır.

Tablo 4. 1 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonlarının Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri

	Familyası	Cins/Tür adı	Yerel adı	Kullanım Kodu	Lokalite No	Press /Örnek No
1.	Amaranthaceae	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Kırmızı bacak, Sirken, Vilita	IA1	13, 17, 18	207, 208
2.	Anacardiaceae	<i>Pistacia atlantica</i> Desf	Melengiç, Çitlembik	IA4, VA5, VA7, VIA12	13	101, 102
3.	Anacardiaceae	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Melengiç, Çitlembik	IA4, VA5, VA7, VIA12	1, 2	103
4.	Anacardiaceae	<i>Pistacia vera</i> L.	Antep fıstığı	IB4	18, 19	146
5.	Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak, somak	IA8	1, 2	133 Ö:26
6.	Apiaceae	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dere otu	IA1	4, 5	
7.	Apiaceae	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	IB1, IIB1	35	
8.	Apiaceae	<i>Conium maculatum</i> L.	Baldıran otu, Zehirli baldıran	VA5, VIIA4	7	177, 178
9.	Apiaceae	<i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorbiana</i> (Guss) Tutin	Çörtük otu, Turşu otu, Tarhana otu	IA8, VIIA5	21, 24	13, 14
10.	Apiaceae	<i>Eryngium campestre</i> L.	Şeker dikenini, Kaldirek	IA1, IIA1	1, 8, 15, 18	144, 145
11.	Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i> Miller	Arapsaçı, Rezene, Malatura, Malata, Hüllebe	IA1, IB1, IA7, IIA1	1, 2, 13, 17	122, 123

Tablo 4.1'in devamı						
12.	Apiaceae	<i>Myrrhoides nodosa</i> (L.) Cannon	Takım Otu	VA5	30, 31, 32	92, 93
13.	Apiaceae	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	Alan maydanozu	IA1	1, 2, 4, 17	179, 180
14.	Apiaceae	<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Gris.	Kaymecik	IA1	4, 8, 9	134
15.	Apiaceae	<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) A.W.Hill	Maydanoz	IB1, IIB1	13, 14	
16.	Apiaceae	<i>Sium sisarum</i> L. var. <i>lancifolium</i> (Bieb.) Thell.	Kazayağı	IA1, IIA1, VIA15	8, 9	229, 230
17.	Apiaceae	<i>Tordylium apulum</i> L.	Kafkaliza, Şingirdak otu, Sakız otu	IA1, IIA1, VIA16	13	67, 68
18.	Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum, ağı yaprağı	IIA1, VIA8	7, 8, 13, 14	153
19.	Araceae	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott.	Yılan bırçağı, Köpeksiyen	IIA1, IIA2	11, 31, 34	193, 194 Ö:28
20.	Arecaceae	<i>Washingtonia filifera</i> (J. Linden ex André) H. Wendl.	Palmiye	VIB8	13, 22	
21.	Araliaceae	<i>Hedera helix</i> L.	Sarmaşık, Dağ sarmaşığı	IIA1	23, 24	227
22.	Aspleniaceae	<i>Ceterach officinarum</i> DC.	Altın otu	IIA1	25, 30	40
23.	Asteraceae	<i>Achillea millefolium</i> L.	Civanperçemi, perçem	IIA1	28	186, 187
24.	Asteraceae	<i>Anthamis</i> sp.	Papatya, Babacha	IA7, IIA1	1, 2, 8, 10, 30	73
25.	Asteraceae	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Pelin otu, Kafur	VIA8, IIA1	3, 4	37
26.	Asteraceae	<i>Artemisia annua</i> L.	Fesleğen otu- kolonya otu	VIA8, VIIA5	9	10
27.	Asteraceae	<i>Calendula officinalis</i> L.	Nergiz	VIB8	7	
28.	Asteraceae	<i>Carduus</i> sp.	Sulu diken	IA2	1, 6, 9	77, 78
29.	Asteraceae	<i>Carthamus lanatus</i> L.	Karabörek diken	IA2	20, 36	80
30.	Asteraceae	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Acı hindiba, Sarı hindiba, Sakız otu	IA1, IIA1	12, 36	119
31.	Asteraceae	<i>Cichorium intybus</i> L.	Hindiba, İndibahar, İndiba	IA1, IIA1	12, 14, 15	240, 241

Tablo 4.1'in devamı						
32.	Asteraceae	<i>Cnicus benedictus</i> L.	Yumuşak hasan, Şevketi bostan, Akdiken, Mayasıl otu	IA1,IA2,II A1	14, 15, 17	157, 158
33.	Asteraceae	<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronquist.	Bit otu	IIA1	7, 24	3, 4
34.	Asteraceae	<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar	IB1, IB4, IIB1	35	
35.	Asteraceae	<i>Helianthus annuus</i> L.	Ay çiçeği	IB4	35, 36	
36.	Asteraceae	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	IB3	35, 36	
37.	Asteraceae	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	Çakşır çayı, Çekşir çayı	IA7, IIA1	24	Ö: 37
38.	Asteraceae	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	Akkız, Ak diken, Telli gömlek	IA1,IA2,II A1,IVA	3, 4, 18, 19, 25	175, 176
39.	Asteraceae	<i>Senecio vulgaris</i> L.	Güvercin otu, Kanarya otu	IVA	7, 16, 23	33
40.	Asteraceae	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	Kenger dikeni, deve dikeni, Akkız dikeni	IA2,IIA1, IVA	5, 7, 12, 16	151, 152
41.	Asteraceae	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball	Eşek helvası, Sütçük otu	IA1,IIA1, IVA	5, 8, 14, 15	28
42.	Asteraceae	<i>Taraxacum officinale</i> Wigg.	Tatlı hindiba, İndibahar, Radika	IA1,IIA1	3, 4, 20, 21	34, 35
43.	Bignoniaceae	<i>Campsis radicans</i> Seem	Boru çiçeği, sarmaşık	VIB8	22	
44.	Boraginaceae	<i>Anchusa azurea</i> Miller	Sığır dili	IA1,IIA1	9, 11, 15, 35	94
45.	Brassicaceae	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Tavuk büzey, Tavuk büzüğü, Tavuk muşuratu, ufak muşurat, Kuş gıcısı, gıcı	IA1	8, 9	83 Ö:38
46.	Brassicaceae	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.	Şebboy	VIB8	11, 12	
47.	Brassicaceae	<i>Eruca sativa</i> Miller	Roka	IB1, IIB1	12, 13, 14	44
48.	Brassicaceae	<i>Lepidium sativum</i> L.	Tere	IB1, IIB1	8	
49.	Brassicaceae	<i>Lepidium ruderale</i> L.	Muşurat otu-yabani tere	IA1,IIA1	8, 10, 24, 25	69,70 Ö: 27
50.	Brassicaceae	<i>Matthiola incana</i> (L.) R. Br.	Şebboy	VIB8	9	74
51.	Brassicaceae	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	Su teresi, Çimen otu, Gerdeme	IA1	37	189, 190

Tablo 4.1'in devamı						
52.	Brassicaceae	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Turp otu	IA1,IIA1	7, 8, 9	41, 42
53.	Brassicaceae	<i>Sinapis alba</i> L.	Hardal otu	IA1, IIA1	3, 5, 9, 15, 17	89
54.	Brassicaceae	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Hardal	IA1,IIA1	1, 8	
55.	Campanulaceae	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	İnekmemesi	IA2	2, 30, 31	21, 22
56.	Capparaceae	<i>Capparis spinosa</i> L.	Gebere, Kapari	IA4, IA6, IIA1	35, 36	20
57.	Caprifoliaceae	<i>Sambucus nigra</i> L.	Zince, Mürver	IIA1	2	128,129
58.	Caryophyllaceae	<i>Stellaria media</i> (L) Vill	Cicübücü, Cicibici	IA1	23, 24, 33, 34	45,46
59.	Chenopodiaceae	<i>Salicornia europaea</i> L.	Deniz börülcesi, Deniz fasülyesi	IA2, IIA1, VIIA8	22	135,136
60.	Chenopodiaceae	<i>Salsola soda</i> L.	Deniz fasülyesi	IA2, IIA1	22	138
61.	Chenopodiaceae	<i>Beta trojana</i> Pamuk. apud. Aellen	Pazı	IA1	36	
62.	Clusiaceae	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Kantaron	IIA1,IIA2	25, 26, 29, 35	25,26
63.	Clusiaceae	<i>Hypericum montbretii</i> Spach..	Kantaron, Soluk kantaron	IIA1	30, 31	95,96
64.	Cistaceae	<i>Cistus creticus</i> L.	Pamukluk, Pamuklu, Pamukla, Tavşanak, Tavşancık	IIA1, IIIA, VIA13, VIIA2	19, 24, 27, 30	223,224
65.	Cistaceae	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Pamukla	IIA1, IIIA, VIA13	26, 27	219
66.	Cistaceae	<i>Cistus salviifolius</i> L.	Pamuklu, Pamukla, Tavşanak, Tavşancık	IIA1, IIIA, VIA13	7, 8, 34	221,222
67.	Cornaceae	<i>Cornus mas</i> L.	Kızılcık	IA4, IIA1	5	
68.	Cucurbitaceae	<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	IB4, IB7	17, 18	
69.	Cucurbitaceae	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich	Acidüvelek, Deli kavun, Cırtatan	IIA1	3, 10, 13	1, 2
70.	Cucurbitaceae	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	Süs kabağı, Su kabağı	VB5, VB7, VIB8	3, 4, 37	Ö:34
71.	Cucurbitaceae	<i>Momordica charantia</i> L.	Kudret narı	IIB1	14	Ö:39
72.	Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Ardıç, Katran ardıçı	IIA1,IIIA, IVA,VIA3, VIA16	5	56, Ö:57
73.	Cupressaceae	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Selvi, servi	IIIA, VA5	12	Ö:58

Tablo 4.1'in devamı						
74.	Dennstaedtiaceae	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	Yapıldak, Eğrelti	VIA18	24, 25	131, 132
75.	Dioscoreaceae	<i>Tamus communis</i> L.	Acı filiz, Filiz, Yadırgan, Sarmaşık Gavur börülcesi	IA2,IIA1	1, 3, 4, 11	140, 141 Ö: 59
76.	Ebenaceae	<i>Diospyros kaki</i> L. fil.	Hurma, Trabzon hurması	IB4	7	
77.	Eleagneaceae	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	IB4, IIA1	14, 15	
78.	Ericaceae	<i>Arbutus andrachne</i> L.	Davulga, Davulgı Kara davulga,	IIIA, IVA, VA5	5, 9, 18	130 Ö:41
79.	Ericaceae	<i>Arbutus unedo</i> L.	Davulgı üzümü, Dağ çileği, Davulga, Ak davulga,	IA4,IIIA, IVA, VA5	5, 9	126 Ö:42
80.	Ericaceae	<i>Erica arborea</i> L.	Püren, Piren otu	IA7,IIA1, VA4,VIA8 ,VIIA5	8, 10	124, 125
81.	Ericaceae	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	Ağı otu	VIA8	7, 8	36
82.	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia myrsinites</i> L.	Sütleğen, Balık otu	IIA2, VIA7	4, 9, 19, 23	167
83.	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia apios</i> L.	Sürgen otu	IA3,IIA1	26	71, 72
84.	Fabaceae	<i>Adenocarpus complicatus</i> (L.) Gay	Ak sığırgı	IVA	17, 18, 24, 25, 26	113, 114
85.	Fabaceae	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	Keçi boynusu	IA4, IIA1	13	
86.	Fabaceae	<i>Cercis siliquastrum</i> L. subsp. <i>siliquastrum</i>	Erguvan, Keçi gevişi	VA8,VIA8 , VIA13	17, 35, 36	184
87.	Fabaceae	<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut	IB4, IVB	18, 19	
88.	Fabaceae	<i>Cicer montbretii</i> Jaub. et Spach	Yabani nohut	IA4, IVA	30, 31, 32	147, 148
89.	Fabaceae	<i>Melilotus italica</i> (L.) Lam.	Sarı tırfil	IVA	23, 24	75, 76
90.	Fabaceae	<i>Ornithopus compressus</i> L.	İnsan tırnağı, Boynuzluk	IVA, VIA16	35, 36	24
91.	Fabaceae	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	Arşın fasulye	IB4		
92.	Fabaceae	<i>Spartium junceum</i> L.	Süpürgelik, Katırtırnağı	VA4,VIA8	4, 5, 6, 33	159, 160
93.	Fabaceae	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Tırfil	IVA	20	246

Tablo 4.1'in devamı						
94.	Fabaceae	<i>Trifolium clusii</i> Gord. Et Gren.	Tırfıl	IVA	36	247
95.	Fabaceae	<i>Trifolium hirtum</i> All.	Tırfıl	IVA	10, 11	248
96.	Fabaceae	<i>Trifolium purpureum</i> Lois.	Tırfıl	IVA	12	100
97.	Fabaceae	<i>Trifolium repens</i> L.	Tırfıl	IVA	12	249
98.	Fabaceae	<i>Vicia cracca</i> L.	Efek	IVA	17, 18	110, 111
99.	Fabaceae	<i>Vicia</i> sp.	Tırfıl	IVA	17	116
100.	Fabaceae	<i>Vicia faba</i> L.	Bakla	IB4, IVB	23, 24	
101.	Fabaceae	<i>Vicia sativa</i> L.	Tırfıl	IVA	17	
102.	Fabaceae	<i>Vigna sinensis</i> (L.) Endl.	Börülce	IB4	4, 5	
103.	Fabaceae	<i>Pisum Sativum</i> L.	Bezelye	IB4	4	
104.	Fabaceae	<i>Wisteria sinensis</i> (Sims) DC.	Mor Salkım	VIA8	22	
105.	Fagaceae	<i>Castanea sativa</i> Miller	Kestane,	IA4, VA5, VIA18	18, 30	173
106.	Fagaceae	<i>Quercus cerris</i> L. subsp. <i>cerris</i>	Kızıl meşe	III A, IVA, VA1, VA4	6, 8, 19	254
107.	Fagaceae	<i>Quercus coccifera</i> L.	Pelit, pınar, Kızıl pelit	III A, IVA, VA18	11, 31, 34	
108.	Fagaceae	<i>Quercus infectoria</i> Olivier subsp. <i>infectoria</i>	Meşe, Çalı meşesi, Mazı çalı, Mazı meşe	III A, IVA, VA1	8, 21, 25	Ö:60
109.	Fagaceae	<i>Quercus pubescens</i> Willd.	Kara meşe, Meşe Meşe çalısı,	III A, IVA	6, 9	Ö:61
110.	Fagaceae	<i>Quercus trojana</i> P. B. Webb.	Meşe	III A, IVA	24	252
111.	Fumariaceae	<i>Fumaria officinalis</i> L.	Şahtere otu	IIA1	9, 11, 12	53
112.	Gentianaceae	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn	Kantaron, Kırmızı kantaron	IIA1	24	38, 39
113.	Geraniaceae	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Herit	Leylek gagaması, Kocakarı iğnesi, Saat otu, İğnelik	IA1, VIA16	8, 12, 24, 27	55
114.	Illecebraceae	<i>Herniaria hirsuta</i> L.	Sabun otu	VIA12, VIIA5	32	236, 237
115.	Iridaceae	<i>Crocus pallasii</i> Goldb.	Çiğdem	VIA8	8, 9, 11	127

Tablo 4.1'in devamı						
116.	Iridaceae	<i>Iris germanica</i> L.	Zulfa	VIB8	11, 20	174
117.	Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	IB4, IIB1, VB1, VB5	11, 20	
118.	Juncaceae	<i>Juncus acutus</i> L.	Kovalık Kova otu	VA8, VIA1 6	11, 13, 17	244, 245
119.	Lamiaceae	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	Karabaş otu, Karabaş	IA7, IIA1	9, 29	52
120.	Lamiaceae	<i>Marrubium vulgare</i> L.	Dağ çayı	IA7, IIA1	24, 25	172
121.	Lamiaceae	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	Oğul otu, Melisa, Melis otu, Arı otu, Limon otu	IA7, IIA1, VIIA5	23, 24, 25	30, 31
122.	Lamiaceae	<i>Mentha longifolia</i> (L) Hudson subsp. <i>typhoides</i>	Nane, Yabancı nane	IA7, IA8, IIA1	12, 14	234, 235
123.	Lamiaceae	<i>Mentha pulegium</i> L.	Filiskin, Mentollü adaçayı, Yarpuz	IA7, IA8, IIA1	23	231, 233
124.	Lamiaceae	<i>Mentha spicata</i> L.	Nane	IA8, IIA1	23	57, 58
125.	Lamiaceae	<i>Micromeria myrtifolia</i> Boiss. et Hohen	Boğumlu çay, Dağ çayı	IA7, IIA1	2, 29, 35	163, 164
126.	Lamiaceae	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Fesleğen	IB8, VIB8, VIIB5	7, 8, 10	154
127.	Lamiaceae	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği, Dağ kekiği, Akbaş kekik	IA7, IA8, IIA1, VIA2	10, 18, 24, 31	161, 162
128.	Lamiaceae	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Ietswaart	Deli kekik, Karakekik, Güve kekiği	IA7, IA8, IIA1	17, 18, 30, 31	65, 66
129.	Lamiaceae	<i>Origanum x majoricum</i> L.	Mercanköşk	IB8, IIB1, VIB8, VIIB5	24, 31	238, 239
130.	Lamiaceae	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye, Mezar otu, Kirse çiçeği	IB7, IIB1, VIB8, VIIB5	3, 15, 20	43
131.	Lamiaceae	<i>Salvia tomentosa</i> Miller	Boş yaprağı, Adaçayı	IA7, IIA1, IIA2	21, 23, 29, 30, 34	5
132.	Lamiaceae	<i>Sideritis athoa</i> Papanikolaou & Kokkini	Kandil çayı, Dağ çayı, Tilkikuyruğu çayı, Yüzüklü çay, Adaçayı, Kazdağı çayı	IA7, IIA1	23, 24	61

Tablo 4.1'in devamı						
133.	Lamiaceae	<i>Sideritis trojana</i> Bornm.	Sarıköz çayı, dağ çayı, Cılbak çayı	IA7,IIA1	23, 24, 30, 31, 32	62
134.	Lamiaceae	<i>Stachys cretica</i> L.	Dağ çayı	IA7, IIA1	23, 24	170, 171
135.	Lamiaceae	<i>Stachys obliqua</i> Waldst. Et Kit.	Dağ çayı	IA7, IIA1	24	168, 169
136.	Lamiaceae	<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	Uzun mahmut	IA7,IIA1	23, 24	59, 60
137.	Lamiaceae	<i>Teucrium polium</i> L.	Kısamahmut	IA7, IIA1	3, 10, 25, 27	23
138.	Lamiaceae	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	Mor kekik	IA7,IIA1	23, 25, 30, 31	90, 91
139.	Lamiaceae	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	Yayla kekiği, Orman kekiği	IA7, IIA1	30, 31	97, 98
140.	Lamiaceae	<i>Thymus zygoides</i> Griseb.var. <i>zygoides</i>	Kekik, Dağ kekiği	IA7, IIA1	23, 24	104
141.	Lamiaceae	<i>Ziziphora taurica</i> Bieb.	Nane, Nane çayı	IA8, IIA1	23, 24	63, 64
142.	Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne, Har yaprağı	IA8, IIA1	7, 35	192
143.	Liliaceae	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak	IB3, IIB1, IIB2	14, 35	
144.	Liliaceae	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Tatlı filiz, Çıtırğı, Gavur hücü Kuşkonmaz	IA1, IIA1, VIA16	3, 4, 32, 33	139 Ö:30
145.	Liliaceae	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Deve soğanı, Çirişlik, Kirişlik	IIA1	16, 17, 23, 37	27
146.	Liliaceae	<i>Hyacinthus orientalis</i> L.	Sümbül, Morsümbül	VIB8, VIIB5		
147.	Liliaceae	<i>Lilium candidum</i> L.	Beyaz zambak, Ak zambak, zambak	VIB8,VIIB5	29, 30, 31	142, 143
148.	Liliaceae	<i>Linum usitatissimum</i> L.	Keten	IIB1	12	86
149.	Liliaceae	<i>Ornithogalum nutans</i> L.	Yoğurt çiçeği	VIA8	8	251
150.	Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Sidikkesen otu, Tavşanmemesi, Boya otu	IIA1, VA1	30, 31	18, 19 Ö: 43
151.	Liliaceae	<i>Smilax aspera</i> L.	Özlemik filizi	IA1, IA9	10	Ö:31
152.	Liliaceae	<i>Tulipa orphanidea</i> Boiss. Ex Heldr	Lale	VIA8	9, 11	81, 82

Tablo 4.1'in devamı						
153.	Loranthaceae	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	Ökseotu, Burç, Alfat purçu, Çam purçu, Pürçek, Çiğdem	IIA1, IIIA, VIA5	9, 27	Ö:44
154.	Malvaceae	<i>Althea</i> <i>officinalis</i> L.	Hatmi, Gülhatmi	IIA1	10, 12, 17	182
155.	Malvaceae	<i>Hibiscus</i> <i>esculentus</i> L.	Bamya	IB4	4, 10, 11	
156.	Malvaceae	<i>Malva</i> <i>sylvestris</i> L.	Ebegümeçi, Develik, Kedigözü	IA1, IIA1	1, 5, 7, 31, 35	54
157.	Meliaceae	<i>Melia</i> <i>azedarach</i> L.	Tesbih ağacı, tesbihlik	VB6	15	149, 150 Ö: 35
158.	Moraceae	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	İncir, yemiş	IB4, IIB1	13, 14	
159.	Moraceae	<i>Morus alba</i> L.	Akdut	IB4	11	
160.	Moraceae	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	IB4, IB9, IIB1	13	
161.	Nyctaginaceae	<i>Mirabilis</i> <i>jalapa</i> L.	Akşamsefası	IIB1, VIB8	12, 13, 14	182
162.	Oleaceae	<i>Fraxinus</i> <i>ornus</i> L.	Kaşık ağacı	VA5	31	99
163.	Oleaceae	<i>Jasminum</i> <i>fruticans</i> L.	Tavşan kemiği	VA4	13, 36	198,199
164.	Oleaceae	<i>Jasminum</i> <i>nudiflorum</i> L.	Yasemin	VIB8	14	
165.	Oleaceae	<i>Ligustrum</i> <i>vulgare</i> L.	Kurtbağrı	VIA1	14, 22	
166.	Oleaceae	<i>Olea europea</i> L.	Zeytin, Delice	IB4, IIB1, IIB2, IIB, IVB, VB5, VB6, VIB2, VIB12	12, 14	Ö:45
167.	Oleaceae	<i>Phillyrea</i> <i>latifolia</i> L.	Pinar	IIIA, IVA, VA4	1, 2, 5, 34	32
168.	Oleaceae	<i>Syringa</i> <i>vulgaris</i> L.	Leylak	VIB8, VIB 5	9	9
169.	Orchidaceae	<i>Serapias</i> <i>vomeracea</i> (Burm. fil.) Brig..	Çiçek, Zambak	VIA8	9, 10	115
170.	Papaveraceae	<i>Papaver</i> <i>rhoeas</i> L.	Gelincik, Gerneli, Gelin eli	IA1, IIA1	3, 4, 9, 11, 35	49
171.	Pinaceae	<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	Sedir	VA5	22	
172.	Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çam, Kızılcam	IA9, IIA1, IIA2, IIIA, VA5, VIA16	2, 17	

Tablo 4.1'in devamı						
173.	Pinaceae	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe	Karaçam	III A, VA5, VIA16	23, 24, 30, 31	
174.	Pinaceae	<i>Pinus pinea</i> L.	Fıstık çamı	IA4, IIA1	13, 37	Ö:29,36
175.	Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Damar otu, Kırkdamar otu, Sinir otu	IIA1	7, 22, 23	15
176.	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	Sinir otu, Damar otu, Sinirli ot, Sinir otu, Beşparmak otu	IA1, IIA1	3, 4, 24	16,17
177.	Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar	IIA1, IIIA VA5, VIA9	8, 12, 18	
178.	Poaceae	<i>Sorghum</i> sp.	Süpürge otu	VBB4	27	Ö:46
179.	Poaceae	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı, Kamış	VA2, VA3 VA5,VIA1	12, 14, 36	228
180.	Poaceae	<i>Briza media</i> L.	Süslük, Küpelik	VIA8, VIA16	11, 12	232 Ö:56
181.	Poaceae	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Ayrık otu	IA2, IIA1	3	242, 243
182.	Poaceae	<i>Triticum aestivum</i> L.	Buğday	IB4, VB7 VIB7, VIB8	8, 9, 13, 17	Ö:63
183.	Poaceae	<i>Zea mays</i> L.	Mısır	IB4, IVB	27	
184.	Polygonaceae	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Kazotu, Kuşekmeği	IVA	12, 31, 32	84, 85
185.	Polygonaceae	<i>Rumex patientia</i> L.	Labada, İlabada, Alabada	IA1	4, 14	216, 217
186.	Polygonaceae	<i>Rumex</i> sp.	Kuzukulağı, ekşimik	IA1	11, 12	218
187.	Polypodiaceae	<i>Polypodium vulgare</i> L.	Karabaldır otu, Altın otu, Kök Çayı	IA7, IIA1	2	165, 166 Ö: 47
188.	Portulacaceae	<i>Portulaca oleraceae</i> L.	Semizotu	IB1	5, 14, 31	
189.	Punicaceae	<i>Punica granatum</i> L.	Nar	IB4, IIB1	4, 23, 35	
190.	Rafflesiaceae	<i>Cytinus hypocistis</i> L. subsp. <i>kermesinus</i> (Guss.) Wettst.	Ballica, Ballıgöme, Ballık, Bal tüpü	IA2, VIIA2	34	Ö:48
191.	Ranunculaceae	<i>Ranunculus ficaria</i> L.	Kabakulak otu, Basur otu	IIA1	5, 11, 12, 35	121

Tablo 4.1'in devamı						
192.	Rhamnaceae	<i>Paliurus spina-christi</i> Miller	Çaltı, Karaçalı, Çaltı kozalağı	IIA1, IIIA, VIA13	1, 12, 36	137 Ö: 49
193.	Rhamnaceae	<i>Zizyphus jujuba</i> Miller	Hünnap	IB4, IIB1		
194.	Rosaceae	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem	IB4	6, 8, 10	Ö:50
195.	Rosaceae	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz, Dal bastı kiraz	IB4	35	
196.	Rosaceae	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	Alıç, Kırmızı alıç, dikenli alıç, Yemiş	IA4,IIA1	1, 3, 10	Ö:51
197.	Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva	IB4, IIB1	2, 15, 27	Ö:36
198.	Rosaceae	<i>Cotoneaster</i> sp.	Kırmızı alıç	VIA8	14	Ö:32
199.	Rosaceae	<i>Fragaria vesca</i> L.	Çilek	IB4	17	
200.	Rosaceae	<i>Malus sylvestris</i> Miller	Elma	IB4	17, 18	
201.	Rosaceae	<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula	IB4	13, 15	Ö:64
202.	Rosaceae	<i>Persica vulgaris</i> Mill.	Şeftali	IB4	36	
203.	Rosaceae	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	Deli erik	IA4, IIA1	26	
204.	Rosaceae	<i>Prunus x domestica</i> L.	Erik, Şeker eriği, Bardak eriği, Kiraz eriği,	IB4	26	
205.	Rosaceae	<i>Pyrus amygdaliformis</i> Vill.	Ahlat, alfat	IA4, IA9	4, 17, 18, 27	Ö:52
206.	Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> L.	Armut	IB4, VB1	21, 30	
207.	Rosaceae	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu, it burnu, Öküz götü	IA7, IIA1	4	
208.	Rosaceae	<i>Rosa damascena</i> Miller	Gül	VIB8	26	
209.	Rosaceae	<i>Rosa phoenica</i> Boiss.	Kuşburnu, it burnu, öküz götü	IA7, IIA1	1, 2	
210.	Rosaceae	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	Garaltı, garanti, Böğürtlen	IA4, IA7, IIA1	11, 18, 19	105,106

Tablo 4.1'in devamı						
211.	Rosaceae	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Garaltı, Böğürtlen	IA4, IA7, IA9, IIA1	23, 24, 34	107
212.	Rosaceae	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Üvez elması, Alç	IA4, IIA1	6	Ö:62
213.	Rubiaceae	<i>Rubia tinctorium</i> L.	Kök boyası	VA1	17	
214.	Rutaceae	<i>Citrus aurantium</i> L.	Turunç	IIA1	12	
215.	Rutaceae	<i>Citrus nobilis</i> Lour.	Mandarin	IB4	12	
216.	Salicaceae	<i>Populus tremula</i> L.	Kavak	IIIB, VIB17, VIB18	20	
217.	Salicaceae	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt, Sorkun	VA3	20, 21	
218.	Salicaceae	<i>Salix cinerea</i> L.	Söğüt, Sorkun, Dere söğüdü	VA3	35, 36	Ö:33
219.	Scrophulariaceae	<i>Antirrhinum majus</i> L.	Aslanağzı, Dil damak çiçeği	VIB8	3	191
220.	Scrophulariaceae	<i>Verbascum</i> sp.	Sığırkuyruğu, Ayıkulağı	VIA7	4, 5	
221.	Solanaceae	<i>Capsicum annuum</i> L.	Biber kuruşu	IB4	8, 9, 17	
222.	Solanaceae	<i>Datura stramonium</i> L.	Tatula, Datula	IIA1, VIA5	12, 19	112
223.	Solanaceae	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Diş otu, Ban otu	IIA1	6, 29	155, 156 Ö:54
224.	Solanaceae	<i>Lycopersicon esculentum</i> Miller	Domates	IB4	8, 9	
225.	Solanaceae	<i>Solanum melongena</i> L.	Patlıcan kuruşu	IB4	9, 17, 26	
226.	Solanaceae	<i>Solanum nigrum</i> L.	İstifno, Köpek üzümü, İt üzümü, Deli domata	IA1	13, 20, 24	47,48
227.	Solanaceae	<i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates	IB2, IIB1		
228.	Styracaceae	<i>Styrax officinalis</i> L.	Tesbih ağacı	VA4, VA6, VIA13	1, 3	12
229.	Tamaricaceae	<i>Tamarix smyrnesis</i> Bunge	İlgın, çalı süpürgesi	VA4, VIA13	14, 15	188
230.	Tiliaceae	<i>Tilia argentea</i> Desf. ex DC.	Ihlamur	IA7, IIA1	8, 11, 14	255
231.	Typhaceae	<i>Typha latifolia</i> L.	Saz, sazlık	VA8, VIA8	15, 37	
232.	Ulmaceae	<i>Celtis australis</i> L.	Çitlembik, Karaçitlembik	IA4	31, 32	29
233.	Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan, Gidişken, Yandırgan	IA1, IIA1	4, 8, 9, 21	8

Tablo 4.1'in devamı						
234.	Valerianaceae	<i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	Kedi çiçeği	VIB8	3	
235.	Valerianaceae	<i>Valeriana dioica</i> L.	Süs çiçeği	VIA8	3	250
236.	Verbenaceae	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, Ayıt	IIA1, VA3, VIA13	13, 16, 37	50, 51 Ö:55
237.	Vitaceae	<i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm	IB1, IB4, IB9, IIB1	24, 25, 37	
238.	Zygophyllaceae	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	IIA1, VA7, VIA6		
239.	Zygophyllaceae	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Deve çökerten	IIA1	7, 14, 15, 37	11

4.4 Araştırma Alanında Yenilen Mantar Çeşitleri

Burhaniye ve Havran yörelerinde yapılan çalışmada 10 mantar çeşidinin gıda olarak tüketildiği gözlemlenmiştir. Yörede ilkbahar ve daha ağırlıklı olarak sonbaharda yağmurlardan sonra mantar çimenlik ve çam ormanı altlarından mantar toplanılır. Mantar yöredeki insanlar için gıda kaynağı olmasının yanı sıra aynı zamanda önemli bir gelir kaynağıdır.

Yörede *Morchella* sp. ve *Gyromitra esculenta* türleri ilkbaharda toplanırken diğer taksonlar sonbaharda toplanılır. Yörede özellikle dağlık köylerde çokça toplanan mantar türleri yerel pazarlarda bolca satılmaktadır.

Tablo 4. 2 Yörede Yenilen Mantar Çeşitleri

	Familya Adı	Cins adı / Tür Adı	Yerel adları	Örnek No	Lokalite No
1.	Russulaceae	<i>Russula delica</i> Fr.	Beyaz mantar, Beyaz melki	1, 2	5, 6
2.	Gomphaceae	<i>Ramaria aurea</i> (Schaeff.) Quel.	Tavuk ayağı, Tavuk purçu, Meşe purçu	15, 16	23
3.	Agaricaceae	<i>Agaricus campestris</i> L.	Çim mantarı, Çimen mantarı	17, 18	27
4.	Physalacriaceae	<i>Armillaria mellea</i> (Vahl) P. Kummer	Kavak mantarı	6, 7	31, 32
5.	Morchellaceae	<i>Morchella vulgaris</i> (Pers.) Boud.	Göbek mantarı, Beyaz göbek	8, 9, 10	34
6.	Morchellaceae	<i>Morchella elata</i> Fr.	Göbek mantarı, Esmer göbek	3, 4, 5	2, 34
7.	Discinaceae	<i>Gyromitra esculenta</i> (Pers.) Fr.	Aygır mantarı, Oğlak göbeği	24, 25	23
8.	Sparassidaceae	<i>Sparassis crispa</i> (Wulfen) Fr.	Çam purçu, Purç mantarı	19, 20	32
9.	Russulaceae	<i>Lactarius deliciosus</i> (L.ex Fr.) S.F.Gray	Melki, Kırmızı melki	11, 12, 13, 14	20, 21, 23
10.	Tricholomataceae	<i>Tricholoma</i> sp.	Cincile, Cincana mantarı	22, 23	10, 11

Şekil 4.220 Kırtık Köyü (Burhaniye) Kırsalı - Mantar Toplama

Şekil 4.221 *Morchella elata*

Şekil 4.222 *Morchella vulgaris*

Şekil 4.223 *Armillaria mellea*

Şekil 4.225 *Ramaria aurea*

Şekil 4.224 *Lactarius deliciosus*

Şekil 4.226 *Agaricus campestris*

4.5 Yörenin Bitkisel Yemek Çeşitliliği

Yörede doğadan toplanan yabani otlardan ve ekimi yapılan otlardan çok çeşitli yemekler yapılmaktadır. Yörenin sahip olduğu zengin zeytinyağı potansiyeli yörede yemek çeşitliliğine ayrı bir renk katmaktadır. Yöredeki pazarlarda satılan onlarca yabani ot çeşidi köy sofralarında yemek olarak tüketilmektedir. Yörede ekimi yapılan bakla, fasulye, bamyası, börülce, enginar, karnabahar, kereviz vb. bitkisel taksonlar yörede yemeği en çok yapılan ot çeşitleridir.

Araştırma alanı olan yöresel pazarlarda yemeği yapılan onlarca ot çeşidi bulunmaktadır. Yörede tatlı hindiba (*Taraxacum* sp.), acı hindiba (*Chondrilla juncea*), hindiba (*Cichorium intybus*), ebegümece (*Malva neglecta*), turp otu (*Raphanus raphanistrum*), gelincik (*Papaver rhoeas*), ekşikulak (*Rumex* sp.), labada (*Rumex patientia*), kazayağı (*Sium sisarum*) vb. bazı ot çeşitleri çoğunlukla haşlanarak üzerine zeytinyağı katılıp yemek olarak tüketilir. Kaymecik otu (*Opopanax hispidus*), tatlı filiz (*Asparagus acutifolius*), acı filiz (*Tamus communis*) sürgünleri, ısırgan (*Urtica dioica*) ve arap saçı (*Foeniculum vulgare*) vb. bazı ot çeşitleri ise genellikle üzerlerine yumurta kırılarak tüketilmektedir.

Yörede denize kıyısı bulunan Burhaniye ilçesinde deniz börülcesi (*Salicornia europaea*) ve deniz fasulyesi (*Salsola soda*) kullanılarak hazırlanan salata ve yemeklerde bolca tüketilmektedir.

Bunların dışında, “Çetlemik-Çitlembik” ağacının (*Pistacia terebinthus*) ve “Özlemik filizi” bitkisinin (*Smilax aspera*) taze sürgünleri bölgedeki yerel pazarlarda gıda olarak satılmakta ve bu bitkiden yapılan yemekler sevilerek yenmektedir.

Burhaniye ve Havran ilçelerinde son yıllarda Zeytinyağlı yemek yarışmaları düzenlenmektedir. Yörede yapılan bu yarışmalarda bölgenin zengin yemek kültürü gözler önüne serilmektedir. Kabak çiçeği dolması, Zeytinyağlı deniz börülcesi, Deniz fasulyesi, Arapsaçı, Enginar, Kereviz, Bamyası, Börülce vb. yemekleri yarışmalarda en çok tercih edilen bitkisel yemeklerdir.

Şekil 4.227 Zeytinyağlı Yemek Yarışması - 2008 (Havran)

Şekil 4.228 Zeytin Tatlısı

Şekil 4.229 Etlü Arapsacı (*Foeniculum vulgare*) Yemeği

Şekil 4.230 Kabak çiçeği dolması

4.6 Tarımsal Biyoçeşitlilik

Yörede modern tarımın yanında özellikle kırsal alanlarda geleneksel tarımda yapılmaktadır. Havran ve Burhaniye köylerinde birçok hububat çeşidi, bakliyat çeşidi, meyve çeşidi, sebze çeşidi tespit edilmiştir (Tablo 4. 3). Bu çeşitlerden bazıları ticari değerlerini kaybettikleri için ekim alanlarını tamamen kaybetmiş, bazıları çok dar alanlara sıkışmış, bazıları da ekilmeye devam edilmektedir. Yörede kırsal alanlarda yapılan çalışmalar sonucunda bazı köy çeşitlerinin isim olarak bilinmesine rağmen tohumuna rastlamak mümkün olmamıştır. Bu durum bu çeşitlerin tamamen yokolduğu anlamına gelmez ama ciddi bir tehlike altında olduklarını rahatlıkla gösterir.

Yörede meyve çeşitleri büyük bir zenginlik gösterir. Yapılan çalışmalarda 18 armut, 10 elma, 8 erik, 6 incir, 5 üzüm çeşidi tespit edilmiştir. Yörede ticari olarak önem arzeden Yağlık zeytin, Papaz eriği, Şeker eriği, İstanbul akçası armudu, vb. bazı çeşitlerin ticari değerlerinden dolayı ekim alanlarını koruduğu gözlemlenmiştir. Bununla beraber ticari önemini kaybeden Hırsızalmaz armudu çok sayıda armut, elma ve erik çeşidi artık ekilmemektedir. Mevcut olan meyve ağaçlarının yok olması ile bu çeşitler tamamen ortadan kalkacaktır.

Araştırmalar kapsamında Burhaniye ve Havran ilçelerinde yapılan çalışmalar sonucunda 11 buğday, 9 fasülye, 6 bakla, 3 nohut, 6 kabak, 3 karpuz, 3 kavun 2 bamya, 2 börülce çeşidi kayıt altına alınmıştır. Yörede yaylalarda ekilip yerel pazarlarda bolca satılan Pembe domates, Sarıgelin fasülye ve ayrıca Kemer patlıcanı, Yediveren çileği diğer önemli çeşitlerdir.

Yörede köylerde birçok tarımsal çeşidin kurutulmuş kışlık yemek olarak tüketildiği tespit edilmiştir. Kara erik ve Bekiroğlu gibi bazı erik çeşitleri kurutulmuş hoşaf yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca kurutulan domates, biber, patlıcan, bamya vb. çeşitler aynı zamanda yerel pazarlarda köylüler tarafından bolca satılmaktadır.

Şekil 4.231 Havran Pazarı - Kurutulmuş Biber ve Patlıcanlar

Şekil 4.232 Tohumluk Olarak Satılan Bazı Tarımsal Çeşitler

Tablo 4. 3 Araştırma Alanında Tarımsal Bazı Yerel Çeşitler

Çeşitler	Çeşit sayısı	Çeşit adları	Yaygın Ekimi Olmayan Taksonlar
Buğday (<i>Triticum</i> sp.)	11 çeşit	1. Akça buğday 2. Akyazlık (Ekmeklik) 3. Amerikan çavdarı 4. Cumhuriyet buğdayı 5. Çavdar buğdayı 6. Güz buğdayı (Bulgur-Keşkek) 7. Kaba buğday (Ekmeklik) 8. Karakılçık buğdayı (Ekmeklik) 9. Köse (Kel) buğdayı (Kılçıksız) 10. Sarı buğday 11. Sarısıırım buğdayı (Makrarna ve Keşkelik) 12. Yaz buğdayı	Çavdar Buğdayı Kaba buğday Karakılçık buğday Köse (Kel) buğdayı Sarısıırım buğdayı Sarı buğday
Mercimek (<i>Lens</i> sp.)	2 çeşit	1. Ak mercimek 2. Kara mercimek	
Nohut (<i>Cicer</i> sp.)	3 çeşit	1. Kaba nohut 2. Ufak nohut 3. Kırmızı nohut	
Fasülye (<i>Phaseolus</i> sp.)	7 çeşit	1. Ayşekadın fasülye 2. Badalan fasülye 3. Kırmızı Barbun 4. Beyaz fasülye 5. Horoz fasülye 6. Kırkgünlük 7. Romanica 8. Şeker fasülye 9. Sarı gelin fasülye	Kırkgünlük
Bakla (<i>Vicia</i> sp.)	7 çeşit	1. Alman arşını 2. Arşın bakla 3. Avunya baklası 4. Köylü baklası 5. Sakız baklası 6. Yerli bakla	Köylü baklası Yerli bakla
Bamya (<i>Hibiscus</i> sp.)	2 çeşit	1. Nadas bamyası 2. Sultani bamyası	Sultani bamyası
Börülce (<i>Vigna</i> sp.)	2 çeşit	1. Karagöbek börülce 2. Börülce	
Kabak (<i>Cucurbita</i> sp.)	6 çeşit	1. Bahçıvan kabağı (Sakız kabağı) 2. Bal kabağı 3. Çerkes kabağı 4. Kestane kabağı 5. Süs kabağı 6. Osmanlı kabağı	Osmanlı kabağı Çerkes kabağı
Karpuz (<i>Citrullus</i> sp.)	3 çeşit	1. Alacalı karpuz 2. Yenidünya karpuzu 3. Siyah karpuz	Alacalı karpuz

Tablo 4.3'ün devamı			
Kavun (<i>Cucumis</i> sp.)	3 çeşit	1. Kırkağaç kavunu 2. Tezce kavunu 3. Topalan kavunu	Tezce kavunu Topalan kavunu
Zeytin (<i>Olea</i> sp.)	4 çeşit	1. Yağlık –Söbü zeytin 2. Kargaburun zeytin 3. Domat zeytini 4. Gemlik zeytini	5.
İncir (<i>Ficus</i> sp.)	6 çeşit	1. Ak yemiş-Beyaz inciri 2. Dizilik inciri 3. İri siyah incir 4. Lap inciri 5. Midili inciri 6. Yediveren inciri	
Elma (<i>Malus</i> sp.)	10 çeşit	1. Alyanak elması 2. Can elması 3. Çukura elması (Yaz elması) 4. Ekşi elma 5. Geyik elması 6. Kış elması 7. Orak elması (Tezce elma) 8. Övez elması 9. Sarıbayram elması 10. Yörük elması	Çukura elması Geyik elması Övez elması Sarıbayram elması Yörük elması
Armut (<i>Pyrus</i> sp.)	18 çeşit	1. Abtubey armudu (Pars armudu- Bursa armudu) 2. Akça armut 3. Alfat armut 4. Ayasu armudu 5. Ayı boğan armudu 6. Deveci armudu 7. Ekşi armut 8. Hırsız almaz armudu 9. İmam armudu 10. İstanbul akçası armudu 11. Karagöbek armudu 12. Kavun armudu 13. Kış armudu(Taş armudu) 14. Kızıl gevrek (gelin) armudu 15. Koca armut 16. Mıhlı armudu 17. Orak armudu 18. Şeker armut	Ayı boğan armudu Hırsız almaz armudu Kavun armudu Koca armut
Erik (<i>Prunus</i> sp.)	8 çeşit	1. Bekiroğlu eriği 2. Can erik 3. Eski kara erik 4. Kara erik (Söbü erik) 5. Mürdüm (Bardak erik- (Burhaniye) 6. Papaz erik 7. Şam eriği 8. Şeker erik	Eski kara erik

Tablo 4.3'ün devamı			
Üzüm (<i>Vitis</i> sp.)	4 çeşit	1. Germe üzümü 2. Razaki üzümü 3. Siyah efes üzümü 4. Şıkka üzümü 5. Tilkikuyruğu üzümü	

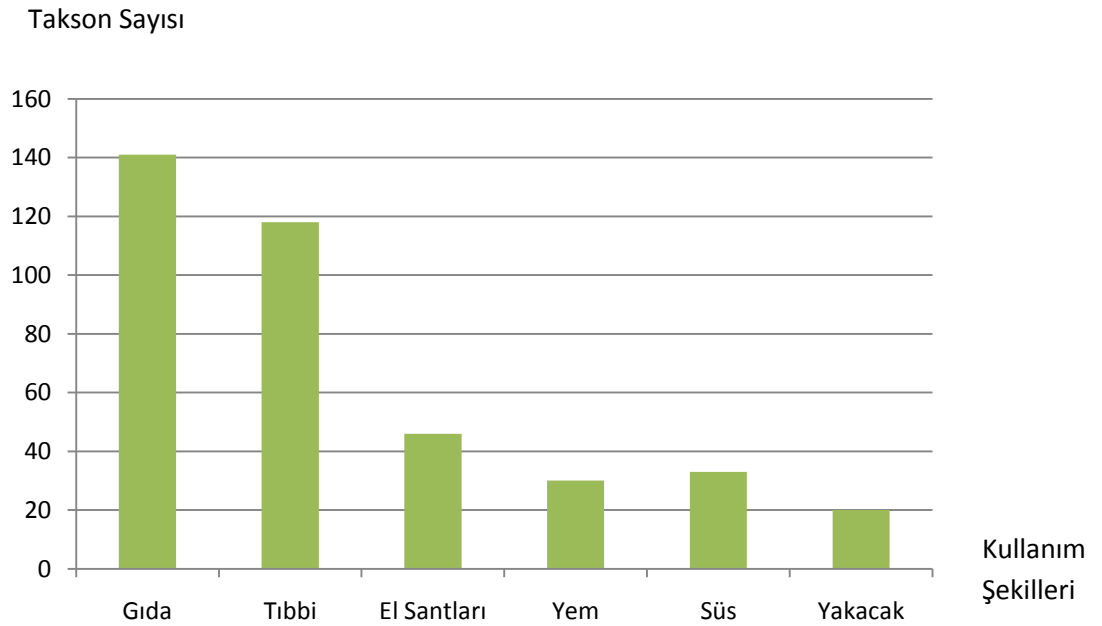

Şekil 4. 233 Havran Pazarı – Köy Çeşitleri

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

2007-2009 yılları arasında araştırma alanı olarak seçilen Balıkesir ili Burhaniye ve Havran ilçelerinde sürdürülen etnobotanik envanter ve tarımsal biyoçeşitlilik başlıklı çalışmada 76 familyaya ait 239 etnobotanik kullanımı olan bitki taksonu tespit edilmiştir. Çalışmada 9 mantar familyasına ait 10 mantar çeşidi ayrıca tarımsal biyoçeşitlik kapsamında yapılan incelemelerde 100 civarı tarımsal çeşit kaydedilmiştir.

Araştırma alanında etnobotanik araştırmalar sonucu toplanan 239 bitki taksonununun 193 tanesi yörede doğal olarak yetişirken, 46 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Bu bitkilerin sırasıyla gıda (141 takson), halk tıbbı (118 takson), el sanatları (48 takson), süs (34 takson), hayvan yemi (30 takson), yakacak (20 takson), olarak yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca arıcılık, avcılık, çatı örtüsü, yatıştırıcı, çocuk oyunları, koku verici vb. çok değişik alanlarda kullanıma sahip 40 takson kayıt altına alınmıştır.

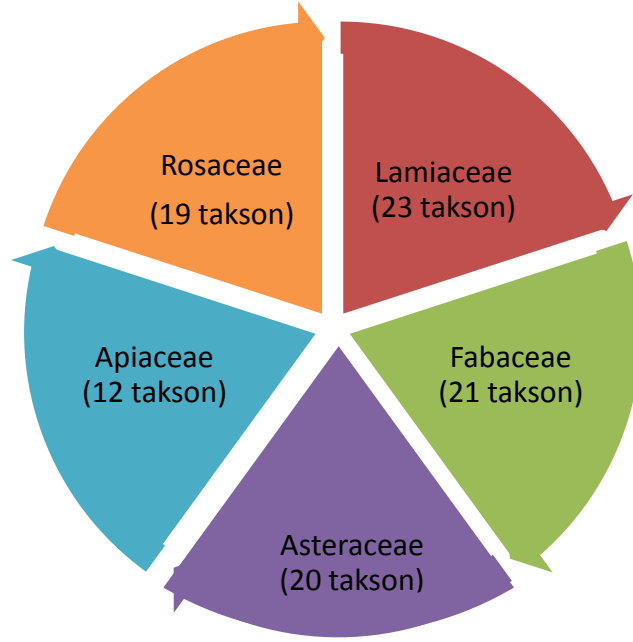
Şekil 5.1 Araştırma Alanındaki Bitkilerin Kullanım Çeşitliliği

Araştırma alanında verilere ulaşmada ilk aşamalardan birini oluşturan anket çalışmaları büyük bir önem arz etmektedir. Yörede uygulanan anket çalışmaları değerlerinde İlköğretim öğrencilerinin anket formlarına daha çok özen gösterdikleri ve aileleriyle beraber bu formları daha düzenli doldurdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca İlköğretim öğrencilerine dağıtılan anket formlarının % 95'i geri gelirken bu oran Lise öğrencilerinde % 70'e düşmüştür. Lise öğrencilerinin anket formlarının bazıları öğrencilerin kendileri tarafından tıbbi kitaplardan faydalanarak doldurulmuştur. Bazı lise öğrencilerinin ise arkadaşlarının anket formlarından yararlanarak formları doldurdıkları görülmüştür. Bununla beraber formları ciddiyetle dolduran lise öğrencilerinin anket formlarından çok faydalı bilgilere ulaşıldığıda önemli bir veridir. . Anket çalışmaları sonucu çok sayıda öğrencinin ot çeşitleri ile ilgili sorular sorduğu yörelerdeki farklı ot çeşitlerini öğrenmenin heyecanını yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca bu anketlerle yörede yerel ot çeşitleri ile ilgili kuşaklar arasında iletişim, ve buna bağlı olarak bilgi aktarımının sağlanması hedefine ulaşıldığı rahatlıkla söylenilebilir.

Anket formları değerlendirildiğinde Havran ve Burhaniye ilçesi arasında çok büyük farklar göze çarpmamıştır. Her iki yörede de yenen otlara bakıldığında; *Raphanus raphanistrum* (turp otu), *Papaver rhoeas* (gelincik otu); *Stellaria media* (cici bici), *Urtica dioica* (ısırgan otu), *Rumex patientia* (labada), *Malva sylvestris* (ebe gömeci), *Taraxacum officinale* (hindiba), *Tamus communis* (acı filiz), *Asparagus acutifolius* (tatlı filiz) otlarının anketlerde en çok yazılan taksonlar olduğu tespit edilmektedir. Şifalı otlarla ilgili anket çalışması değerlendirildiğinde *Salvia tomentosa* (adaçayı), *Tilia argentea* (ıhlamur), *Hypericum perforatum* (kantaron otu), *Cistus* sp. (pamukla), *Rosa* sp. (kuşburnu), *Anthemis* sp. (papatya) taksonlarının formlarda en sık rastalanan taksonlar olduğu tespiti yapılmaktadır.

Havran yöresinde Burhaniye'den farklı olarak *Opopanax hispidus* (kaymeci otu), *Capsella bursa-pastoris* (tavuk büzüğü), *Lepidium ruderale* (muşurat otu), *Sium sisarum* (kazayağı) taksonlarında anketlerde çok daha sıklıkla rastlanılmaktadır. Burhaniye yöresinde ise anketlerde sıklıkla rastlanılan *Salicornia europaea* (deniz börülcesi), *Scolymus hispanicus* (akkız otu), *Solanum nigrum* (istifno) vb. bazı taksonlara Havran yöresinde uygulanan anketlerde çok nadiren rastlanılmıştır. Şifalı otlara bakımından karşılaştırma yapıldığında belirgin bir fark göze çarpmamaktadır.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımları yoğun olan familyalar sırasıyla: Lamiaceae (23), Fabaceae (21), Asteraceae (20), Rosaceae (19), Apiaceae (12), Brassicaceae (11) ve Liliaceae (10) 'dir. En fazla kullanım çeşidine sahip taksonlar ise sırasıyla: *Pinus brutia* (12), *Olea europea* (10), *Platanus orientalis* (10), *Hypericum perforatum* (9) *Lavandula stoechas* subsp. *stoechas* (8), türleridir.

Şekil 5.2 Araştırma Alanında En Çok Kullanımı Olan İlk 5 Familya

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen *Euphorbia myrsinites* (balık otu), *Euphorbia apios* (sürgen otu), *Hypericum montbretii* (kantaron otu), *Myrrhoides nodosa* (takım otu), *Conyza canadensis* (bit otu), *Salsola soda* (deniz fasülyesi), *Lepidium ruderale* (muşurat otu), *Carthamus lanatus* (Karabörek diken), *Stachys obliqua* (Dağ çayı), taksonları ile ilgili yapılan kullanım kayıtları ülkemizdeki ilk kayıtlardır.

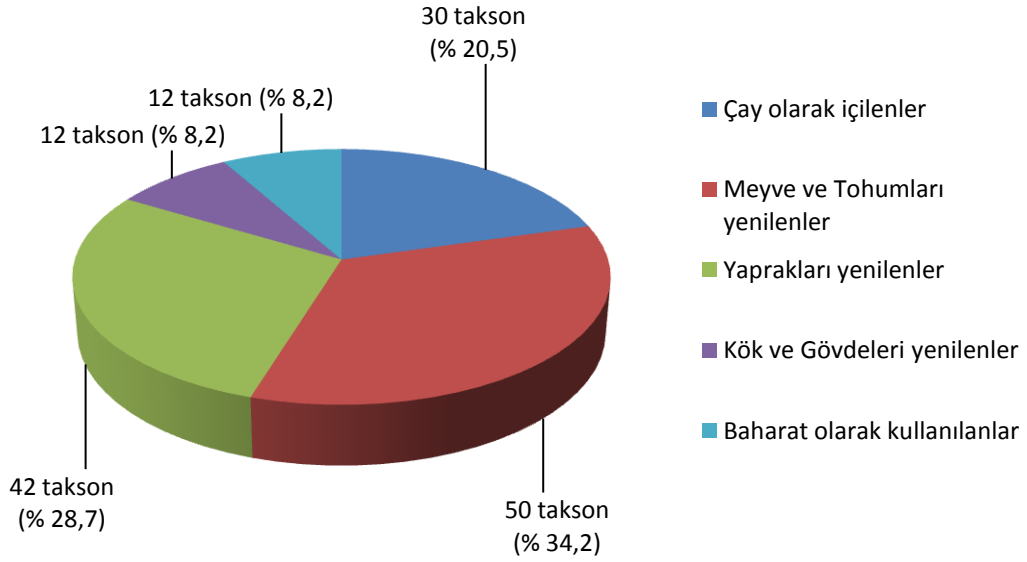
Ayrıca çalışma kapsamında tespit edilen 10 mantar taksonundan 7 tanesine ait kullanımlar Balıkesir için ilk kayıtlardır..

Araştırma alanında elde edilen verilere göre en yaygın bitki kullanımının gıda amaçlı olduğu görülmektedir. Bu veri araştırma alanına yakın alanlarda ve çevresinde yapılmış olan [46,47,64,71] çalışmaların çoğu ile uyum içerisindedir (Tablo 5.1). Bununla beraber çevre alanlarda yapılan bazı çalışmalarda tıbbi kullanım sayısı, gıda kullanımından daha fazladır [42,43]. Araştırma alanında çay olarak içilen taksonları hariç tuttuğumuzda gıda olarak tüketilen bitkilerin 75 tanesi doğal yetişirken, 41 tanesi ekilen taksonlardan oluşmaktadır.

Tablo 5. 1 Araştırma Verilerinin Yakın Çevredeki Çalışmalarla Karşılaştırılması

	Burhaniye - Havran 2010	Kazdağı [64] (Satıl ve ark. 2007)	Madra dağı [71] (Satıl ve ark. 2008)	Bandırma (Balıkesir) [108] (Onar, S., 2006)	Bayramiç (Çanakkale) [42] (Bulut, G. E., 2008)	Gönen (Balıkesir) [68] (Tuzlacı, E., Aymaz, P.E., 2001)
Doğal (Yabani) Bitkiler	194	259	115	98	161	84
Ekimi yapılan Bitkiler	48				32	11
Gıda	140	159	52	41	68	-
Tıbbi	118	133	46	65	60	84
El Sanatları	46	44	14	-	30	-
Yakacak	20	16	-	4	14	-
Yem	30	26	19	-	27	-
Süs	33	33	10	6	15	-
Mantar	10	7	-	-	1	-
TOPLAM	249	259	115	98	193	84

Gıda olarak tüketilen bitkilerde yaygın kullanım şekillerine baktığımızda; meyve ve tohumları yenilenler (50 takson), yaprakları yenilenler (42 takson), kök ve gövdeleri yenilenler (12 takson), baharat olarak kullanılanlar (12 takson) şeklindedir. Ayrıca gıda başlığı altında araştırılan çay olarak kullanılan takson sayısında 30 olarak belirlenmiştir.

Şekil 5.3 Yörede Gıda Olarak Kullanılan Bitkilerin Başlıca Kullanım Şekilleri

Araştırma alanı gıda olarak kullanılan yabani ot bakımından oldukça zengindir. Yörede özellikle dağ köylerinde yaşayan birçok insan ot toplayıp yerel pazarlarda satarak gelir edlde etmektedir. Yerel pazarlarda hemen hemen her dönem çeşitli ot çeşitlerine ulaşmak mümkündür. Alanda özellikle Ekim-Kasım aylarında yöredeki pazarlarda “karışık ot” adı altında labada (*Rumex patientia*), hindiba (*Taraxacum officinale*, *Cichorium intybus*, *Chondrilla juncea*), arapsacı (*Foeniculum vulgare*), gelincik (*Papaver rhoeas*), ebegümece (*Malva sylvestris*), turp otu (*Raphanus raphanistrum*), pazı (*Beta trojana*), kazayağı (*Sium sisarum*), akkız (*Scolymus hispanicus*), ısırgan otu (*Urtica dioica*) vb. yabani ot çeşitleri bolca satılmaktadır. Yörede çokça bilinen “karışık ot” daha önce Edremit yöresinde Satıl ve ark. [64] tarafından yapılan çalışmada kaydedilmiştir. Araştırma alanındaki pazarlarda kilo ile satılan bu otlar haşlanıp genellikle zeytinyağlı olarak tüketilmektedir.

Şekil 5.4 Karışık Ot - Burhaniye pazarı

Yörede bulunan pazarlarda sıklıkla deniz börülcesi (*Salicornia europaea*) ve deniz fasülyesine (*Salsola soda*) otlarına rastlanılır. Bu iki takson salata olarak ve haşlanıp yemek olarak tüketilmektedir. Araştırma alanında gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanıldığı tespit edilen deniz börülcesine çevre alanlarda yapılmış bazı çalışmalarda [42,46,64] rastlanılmaktadır. Bununla beraber deniz fasülyesi (*Salsola soda*) bitkisinin ülkemizde herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır. Bu çalışmada tespit edilen kullanım çeşitleri bu taksonla ilgili ilk kullanım kayıtları olduğundan ayrıca önem taşımaktadır.

Yörede ayrıca gıda olarak tüketilen Karabörek dikenini (*Carthamus lanatus*), Muşurat otu (*Lepidium ruderale*), Kafkaliza otu (*Tordylium apulum*) bitkileri ilgili kayıt edilen veriler ülkemiz için ilk kayıtlardır. Karabörek dikenini börek malzemesi ve haşlanıp yemek olarak özellikle Burhaniye Kızıklı ve Şarköy köylerinde tüketilmektedir. Muşurat otunun yaprakları taze olarak tüketilir. Kafkaliza otu yemeklere tad ve koku versin diye katılan bir ot çeşididir. Aynı zamanda ağız kokusunu gidermek amacı ile ağızda çiğnemek şeklinde kullanılmaktadır.

Araştırma alanında gıda kullanımından sonra en çok bitki kullanımı görülen alan tıbbi amaçlı kullanımlardır. Araştırma alanında tıbbi amaçla kullanılan bitki taksonu sayısı 118'dur. Yörede yapılan araştırmalarda bu taksonlara ait 118'i insan tedavisi, 8'i hayvan tedavisi ile ilgili olmak üzere toplam 126 tıbbi kullanım tespit edilmiştir. Bu 126 kullanım arasında araştırma alanında yaygın olarak bilinen ve kullanılan halk ilaçları 30 adet reçete halinde bulgular bölümünde sunulmuştur. Halk ilacı olarak en çok kullanılan bitki familyaları sırasıyla; Lamiaceae, Asteraceae, Rosaceae ve Apiaceae 'dir.

Yörede halk ilacı olarak, Sarı kantaron (*Hypericum perforatum*), Karabaş otu (*Lavandula stoechas*), Adaçayı (*Salvia tomentosa*), Kekik (*Origanum onites*, *Origanum vulgare*), Kısa mahmut (*Teucrium polium*), Çirişlik (*Asphodelus aestivus*), Deli hışır (*Ecballium elaterium*), Altın otu (*Ceterach officinarum*), Kızılcım (*Pinus brutia*) bitkileri en çok kullanılan tıbbi taksonlardır. Özellikle ilçe merkezine uzak olan dağ köylerinde bu bitkilerin hala birincil tedavi kaynakları oldukları gözlemlenmiştir. Araştırma alanında ayrıca hayvan tedavisi ile ilgili 8 kullanım kayda alınmıştır. Hayvan tedavisinde sık olarak kullanılan taksonlar sarı kantaron (*Hypericum perforatum*), çirişlik (*Asphodelus aestivus*), ve katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*)'dır.

Araştırma alanında tıbbi amaçla kullanımı tespit edilen bitkiler Balıkesir il sınırları içinde yapılan; Kazdağı milli parkı ve çevresinde etnobotanik envanter çalışması [64], Kazdağı yöresinin geleneksel ilaçlarının saptanması [65], Gönen (Balıkesir) ilçesinin tıbbi bitkileri [68], Madra dağı (Balıkesir/İzmir) ve çevresinde Etnobotanik bir çalışma [71], Bandırma (Balıkesir) ve çevresinin Etnobotaniği [108], ve bunun yanı sıra Balıkesir çevresinde yapılmış olan; Bayramiç (Çannakkale) yöresinde Etnobotanik araştırmalar [42], İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma [43], Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler [46], Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması [47], Geyve (Sakarya) çevresinin Floristik ve Etnobotanik Açısından İncelenmesi [48], Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma [49] adlı çalışmalarda tespit edilen aynı bitki taksonlarına ait tıbbi kullanımlarla karşılaştırmalı olarak tablo halinde sunulmuştur (Tablo 5.2).

Tablo 5. 2 Yörede Tespit Edilmiş Tıbbi Bitkilerle İlgili Kullanımların Çevre Alanlardaki Çalışmalarla Karşılaştırılması

	Bitkinin Latince Adı	Araştırmadaki kullanımı	Diğer kaynaklardaki kullanım	
			Bitkinin Benzer Tıbbi Kullanışları	Bitkinin Farklı Tıbbi Kullanışları
1.	<i>Achillea millefolium</i> L.	-İdrar yolları iltihabı -Zayıflama -Adet kanaması ağrısına karşı	-	-Hemoroit tedavisinde [65] -Sedef hastalığı [65] -Gece işemelerinde [65]
2.	<i>Allium sativum</i> L.	-Tansiyon -Hayvanlarda gaz giderici	-Tansiyon [42,64,65,108]	-Arı sokması [42,108] -Kulak ağrısı [42,46] -Doğum [46] -Yara tedavisi [65] -Hemoroit [68] -Barsak kurtları [108]
3.	<i>Althea officinalis</i> L.	-Balgam söktürücü -Mide ağrılarına karşı	-	-Tıbbi [64]
4.	<i>Amygdalus communis</i> L.	-Yara kesik	-	-Tıbbi [64]
5.	<i>Anchusa azurea</i> Miller	-Psikolojik sıkıntı	-	-Tıbbi [64,71]
6.	<i>Anthamis</i> sp.	-Bebeklerde gaz giderici -Yara iyi edici	-	-Tıbbi [64]
7.	<i>Apium graveolens</i> L.	-Gaz giderici -Prostat	-	Kan şekeri [46] Romatizma [46]
8.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	-İştah açıcı	-İştah açıcı [65]	-Kan şekeri [65]
9.	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	-Karaciğer tedavisi -Kan temizleme	-	-Alerji [46] -Soğuk algınlığı [65]
10.	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	-Yara tedavisinde -Mide ağrıları	-Yara tedavisinde [46,65,68] -Mide ağrıları [42,64,65,71]	-Egzama [42] -Basur [42] -Sedef [65] -Kanser [65] -Yanık [68] -Hemoroit [68]
11.	<i>Capparis spinosa</i> L.	-Yara iyileştirici -Mayasıl tedavisinde	-	-
12.	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.	-Mide ağrılarına karşı -Ağrı kesici olarak	-Mide ağrılarına karşı [68]	-İştah açıcı [43] -Hemoroit tedavisinde [43,68] -Egzama tedavisinde [43,68] -Kurt düşürücü olarak [43] -Yara ve kesik tedavisinde [43,46] -Sıtma [68]

Tablo 5.2'nin devamı				
13.	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	-Damar tıkanıklığı -Kansızlık	-	-Kum ve taş düşürme [46] -Öksürük ve bronşit tedavisinde [46] -İshal tedavisinde [46]
14.	<i>Ceterach officinarum</i> DC.	-Böbrek ve safra taşlarında -İdrar yolu hastalıklarında	-Böbrek taşları [42,46,68]	-Prostat büyümesinde [65] -Astım [68]
15.	<i>Chondrilla juncea</i> L.	-Böbrek taşları -Karın ağrısı	-	-Hazımsızlık [49]
16.	<i>Cichorium intybus</i> L.	-Böbrek kumu ve taşı -Karın ağrısı	-	-Kan şekeri [43] -Hemoroit tedavisinde [43] -Egzama ve sedef hastalıklarının tedavisinde [43] -Sindirim rahatsızlıkları [49]
17.	<i>Cistus creticus</i> L.	-Gaz giderici -Kan şekeri dengeleyici -Kan durdurucu	-Kan durdurucu [64,71]	-Adet söktürücü [43] -İshale karşı [46,47,108] -Kısırlık tedavisinde [49] -İdrar yolu enfeksiyonlarında [49] -Yara ve yanık merhemi [65,68] -Yılan ısırması [68]
18.	<i>Cistus laurifolius</i> L.	-Kan şekerini dengeler	-Şeker hastalığında [46]	-Romatizma [47] -Bel ağrısı [47]
19.	<i>Cistus salviifolius</i> L.	-Kan şekeri dengeleyici -Kan durdurucu	-Kan durdurucu [42,64,71]	-İshal [47] -Kısırlık tedavisinde [49] -İdrar yolu enfeksiyonlarında [49] -Yara ve yanık merhemi [68] -Yılan ısırması [68]
20.	<i>Citrus aurantium</i> L.	Baş ağrısı	-Baş ağrısı [46]	-
21.	<i>Cnicus benedictus</i> L.	-Böbrek taşı ve kumu tedavisinde -Mayasıl tedavisinde -Yatıştırıcı -Ateş düşü	-Böbrek kumu ve taşı tedavisinde [42]	-
22.	<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronquist.	-Bit ve kaşıntılara karşı		-
23.	<i>Cornus mas</i> L.	-Tansiyon -İshal kesici	-İshal kesici [49]	-
24.	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	-Kalp damar rahatsızlıkları	-Kalp damar rahatsızlıkları [49]	-Tansiyon [42] -Bronşit [42] -Böbrek taşları [68]
25.	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	-Basur tedavisi	-	-Saç dökülmesi [42]

Tablo 5.2'nin devamı				
26.	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	-Şeker hastalığı -Karın ağrısı -Boğaz ağrısı	-Boğaz ağrısı ve öksürük [42,43,49]	-Mide ağrısı [46] -Hemoroid [68]
27.	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	-İdrar söktürücü -Taş düşürme	-Taş düşürme [108] -Müşil [108]	-Hemoroid [43] -Kan Şekeri [43] -Astım [43] -Bronşit [43]
28.	<i>Cynara scolymus</i> L.	-Karaciğeri temizler -Kan şekerini dengeler	-Karaciğer tedavisinde [46]	-Böbrek taşlarına karşı [46]
29.	<i>Datura</i> <i>stramonium</i> L.	-Nefes darlığı	-Nefes darlığı [49]	-Yanık tedavisinde [49]
30.	<i>Dracunculus</i> <i>vulgaris</i> Schott.	-Mayasıl tedavisinde -Hayvan hastalıklarında	-Mayasıl tedavisinde [42,68,108]	-Akrep sokmasında [46] -Egzama ve baş ağrısına karşı [42] -Kanser ve Romatizma tedavisinde [42,108]
31.	<i>Ecballium</i> <i>elaterium</i> (L.) A. Rich	-Sinüzit tedavisinde -Romatizma tedavisinde -Basur tedavisinde -Egzama ve kaşıntılara karşı	-Egzamaya karşı [49] -Sinüzit tedavisinde [42,43,49,64,10 8] -Romatizma tedavisinde [42] -Basur tedavisinde [49,68,108]	-Sarılık hastalığında [42,46] -Hepatit [68]
32.	<i>Elaeagnus</i> <i>angustifolia</i> L.	-İshal tedavisinde	-	-Kolesterol [47] -Böbrek Kumu [47] -Nefes açıcı [47] -Böbrek taşları [68]
33.	<i>Erica arborea</i> L.	-Nefes darlığına karşı	-	-İdrar artırıcı [68]
34.	<i>Eruca sativa</i> Miller	-İştah açıcı	-	
35.	<i>Eryngium</i> <i>campestre</i> L.	-Afrodizyak	-	-Hayvan hastalıkları [47]
36.	<i>Euphorbia</i> <i>myrsinites</i> L.	-Hayvanlardaki bağırsak kutlarına karşı	-	-
37.	<i>Euphorbia apios</i> L.	-Kabızlık tedavisinde	-	-
38.	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	-Siğil tedavisinde -Ari ve böcek sokmaları	-Çıban ve siğil [42,43,47,49,65] -Ari sokması [42,47,65,108]	-Burun kanaması [42] -Egzama [42,68] -Saçkıran [43] -Kanser [43] -Kabızlık [47] -Hemoroit [49,68] -Akrep sokması [42,47,65,108] -Bronşit ve öksürük [65] -Bacak ağrıları [65]

Tablo 5.2'nin devamı				
39.	<i>Foeniculum vulgare</i> Miller	-Göz bulanıklığı ve kaşıntısı -Sindirim rahatlatıcı	-Gaz söktürücü [49,65,108]	-
40.	<i>Fumaria officinalis</i> L.	-Tansiyon düşürücü	-	-
41.	<i>Hedera helix</i> L.	-Böbrek hastalıklarında	-Böbrek hastalıklarında [42,64]	-Kısırlık tedavisinde [43] -Kistlere karşı [43] -Kan şekeri [48] -Romatizma [49] -Yanık tedavisinde [48]
42.	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	-Diş tedavisi -Yara tedavisi	-Diş tedavisi [42,47]	-Göz iltihabı [68]
43.	<i>Hypericum perforatum</i> L.	-Mide bağırsak tedavisinde -Karın ağrısına karşı -Lokal ağrı kesici olarak -Yara iyileştirici olarak -İltihabi rahatsızlıklarda -Sinir yatıştırıcısı olarak -Yanık tedavisinde -Antibakteriyal olarak -Hayvanlarda meme iltahabında	-Yara iyileştirici olarak [42,43,48,49,65,68] -Mide bağırsak tedavisinde [42,43,48,49,64,64,68,108] -Yanık tedavisinde [65,68]	-Romatizma tedavisinde [42,68] -Adet ağrısında [42] -Kanser tedavisinde [43] -Mayasıl tedavisinde [68,108] -İştah açıcı [68] -Şeker hastalığında [108] -Depresyona karşı [108]
44.	<i>Hypericum montbretii</i> Spach..	-Mide rahatsızlıklarında	-	-
45.	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	-Gebelik kolaylaştırıcı	-	Tıbbi [64]
46.	<i>Juglans regia</i> L.	-Mantar tedavisinde	-Mantar [108]	-Guatr [42] -Egzama [42] -Hemoroit [42,43] -Romatizma [43,48,68] -Kolesterol [43,65] -Öksürük ve bronşit t [49] -Midevi [65] -Saç dökülmesi [65,108]
47.	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	-Yara tedavisi		-Nefes darlığı [47] -Saçkıran [47] -hayvan hastalıkları [47] -Astım [68]
48.	<i>Tordylium apulum</i> L.	-Ağız kokusu	-	-

Tablo 5.2'nin devamı				
49.	<i>Laurus nobilis</i> L.	-Gebelik kolaylaştırıcı	-	-Mide rahatsızlıkları [42,68] -Nefes darlığı [42] -Egzama [43] -Ses açma [108] -Bit ilacı [108] -Sinüzit [108] -Romatizma [108]
50.	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	-Mide ağrısı -Baş ağrısı -Kolesterol -Adet düzensizliği -Tansiyon	-Damar tıkanıklığı [42,46,65,68,108] -Mide tedavisi [42,46,65] -Tansiyon [108] -Baş ağrısı [108]	-Kalp çarpıntısı [42,46,65,108] -Kepek önleyici [46] -Şeker hastalığı [65] -Böbrek taşı [65] -Sigara bırakma [65] -Nefes darlığı [42,46,65,108] -Yatıştırıcı [68] -Uykusuzluk [68] -Zayıflama [108] -Göğüs kanseri [108]
51.	<i>Lepidium ruderale</i> L..	-Ağız kokusu	-	-
52.	<i>Linum usitatissimum</i> L.	-Bronşit	-	-Tıbbi [64]
53.	<i>Malva sylvestris</i> L.	-Ağız içi yaraları -Karın ağrısı	-	-Çocuk düşürmede [42] -Boğaz enfeksiyonları [46,65] -Kan şekeri [43] -Böbrek rahatsızlıkları [43] -Karaciğer [43] -Adet hızlandırıcı [43] -El ayak şişmeleri [46] -Mide ve barsak rahatsızlıkları [46] -Kabızlık [65] -İshal [65]
54.	<i>Marrubium vulgare</i> L.	-Gaz giderici	-	-Yakı [47] -Mide ağrıları [68]
55.	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	-Damar tıkanıklığı -Mide ağrıları -Kalp damarları	-Mide ağrıları [43,108] -Damar tıkanıklığı [43] -Kalp rahatsızlıkları [42,65,108]	-Böbrek iltihabı [43] -Kolesterol [108] Tansiyon [108]
56.	<i>Mentha longifolia</i> (L) Hudson subsp. <i>typhoides</i>	-Mide ağrıları	-	-Romatizma [42] -Öksürük [49] -İltihabi yaralarda [49]
57.	<i>Mentha pulegium</i> L.	-İştah açıcı -Mide ağrısı	-Mide hastalıklarında [42]	-Astım [46] -Bronşit [46]
58.	<i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	-Gaz giderici -Soğuk algınlığı	-Soğuk algınlığı [68]	-Mide hastalıklarında [42,43] -Diş ağrısı [43] -Ağız kokusu [43]
59.	<i>Micromeria myrtifolia</i> Boiss. et Hohen	-Soğuk algınlığı	-Soğuk algınlığı [42]	-

Tablo 5.2'nin devamı				
60.	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	-Haricen yara iyi edici	-	-
61.	<i>Momordica charantia</i> L.	-Mide ağrısına karşı -Deri çatlakları ve yaraların tedavisinde -Ameliyat izlerinin tedavisinde	-Mide ağrısı [49,65,71] -Yara tedavisinde [65]	-
62.	<i>Morus nigra</i> L.	-Kolesterol -Hepatit	-	-Tıbbi [64]
63.	<i>Nerium oleander</i> L.	- Romatizma	-Romatizma [42]	-Kanser tedavisinde [46] -Mantar tedavisinde [46] -Hayvan hastalıklarında [64]
64.	<i>Ocimum basilicum</i> L.	-Soğuk algınlığı	-	-Tıbbi [64]
65.	<i>Olea europea</i> L.	-Diş ağrısı -Eklem ağrıları -Mideye bulantısı -Kusmaya karşı -Şeker hastalığında	-Şeker hastalığında [49,65]	-Tansiyon [42,108] -yara tedavisi [42,48] -Hayvan hastalıkları [42] -Nefes darlığı, ateş düşürücü [42] -Kemik gelişimi [42] -Kolesterol [49] -Böbrek sancısı [65] -Barsak temizliği [65] -Nodül [68] -Yanık tedavisi [108]
66.	<i>Origanum onites</i> L.	-Karın ağrısı -Baş ağrısı -Diş ağrısı -Şeker hastalığı -Bit önleyici	-Mide rahatsızlıklarında [42,46,65] -Şeker hastalığı [46,65] Diş ağrısı [65]	Kolesterol [65] - Öksürük [46,65]
67.	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Letswaart	-Diş ağrısı -Soğuk algınlığı	-Mide rahatsızlıklarında [42,43,68,108] -Şeker hastalığı [42,68] -Soğuk algınlığı [43,46] -Diş ağrısı [68]	-Diş eti rahatsızlığı [42] -Hemoroit [68] -İştahsızlık [108]
68.	<i>Origanum x majoricum</i> L.	-İdrar yolu iltihabı -Mide bulantısı -Soğuk algınlığı	Mide rahatsızlıklarında [42,108]	-Damar tıkanıklığı [108]
69.	<i>Paliurus spinachristi</i> Miller	-Mide ağrısı -Gaz giderici -Kan temizleyici -Sivilce -Soğuk algınlığı -Astim		-İshal [42] -Kalp rahatsızlıklarında [42,46] -Bronşit [42,46] -Zayıflama [43] -Böbrek taşı ve iltihabı [43] -idrar yolu iltihabı [43,49,68] -idrar artırıcı [49]

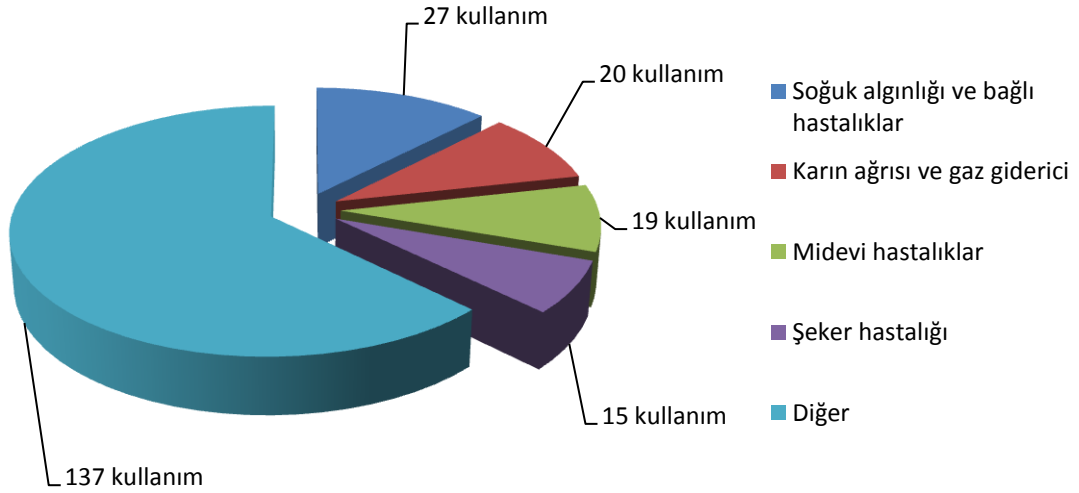
Tablo 5.2'nin devamı				
70.	<i>Papaver rhoeas</i> L.	-Çocuklarda kırmızı lekeler (Gelincik)	-	-Öksürük [42] -Yatıştırıcı [42] -İç kanamalar [65] -Kansızlık [68] -Kuvvet verici [68] -Hepatit [68] -Ağrı kesici [108]
71.	<i>Peganum harmala</i> L.	-Basur tedavisi	-	Tıbbi [64]
72.	<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) A.W.Hill	-İdrar söktürücü -böbrek ve karın ağrısı	-İdrar söktürücü [65,108]	-Safra söktürücü [65,108] -Adet söktürücü [65]
73.	<i>Pinus brutia</i> Ten.	-Mide rahatsızlıkları -Kesik tedavisi - Hayvanlarda kenelere karşı	-Mide rahatsızlıkları [42,47,68] -Kesik tedavisi [42]	-Kırık-çıkık [47] -Nefes açıcı [47] -Şekere karşı [47] -Hayvan hastalıklarında [42] -Yanık tedavisinde [42]
74.	<i>Pinus pinea</i> L.	-Bronşit -Kalp rahatsızlığı	-	-
75.	<i>Plantago lanceolata</i> L.	-Yara tedavisi -Çıban	-Yara tedavisi [46,48,49,68,108]	-Solunum yolu rahatsızlıkları [46] -Basur [48,65] -Romatizma [489] -Astım [65] -Kıl dönmesi [65] -Varis [65] -Akciğer kanseri [65] -Damar tıkanıklığı [68] -Çıban ve siğil [489] -Mide tedavisi [108]
76.	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>major</i>	-Mide ve barsak yaraları -Ülser -Yara iyileştirici -Göz bulanıklığı	-Yara iyileştirici [42,49,68,108] -Mide ağrısı [43,108] -Çıban [43,108] - Barsak yaraları [43]	-Böcek sokmaları [42] -Gırtlak kanseri [43] -Astım ve bronşit [43] -Mantar tedavisi [43] -Böbrek rahatsızlıkları [43] -İshal kesici [43] -Şeker hastalığı [49] -Basur [49] -Damar tıkanıklığı [68]
77.	<i>Platanus orientalis</i> L.	-Böbrek taşı -İshal -Eklem kireçlenmesi -Kaşıntı	- Böbrek taşı [42,65,68,108]	-Safra taşı [42,65,108] -İshale karşı [42,48,65] -Nefes darlığı [42] -Prostat [48] -Yara tedavisi [65] -Çocuk gelişimi [65]
78.	<i>Polypodium vulgare</i> L.	-Böbrek ve safra taşları -Balgam söktürücü -Gaz giderici -Ağrı kesici	-	-

Tablo 5.2'nin devamı				
79.	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	-Tansiyon	-	-Tıbbi [64]
80.	<i>Punica granatum</i> L.	-Şeker hastalığı	-	-Tansiyon [46] -Basur [65] -İç kanamalar [65] -Adet düzenleyici [65]
81.	<i>Ranunculus ficarica</i> L.	-Kabakulak	-	-Siğil [68] -Basur tedavisi [65,108]
82.	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	-Gaz söktürücü	-	-
83.	<i>Rosa canina</i> L.	-Soğuk algınlığı -Şeker hastalığı -İştah açıcı	-Soğuk algınlığı [42,49,108]	-Sıtma [68] -Hemoroit [68] -Hepatit [68] -Mide rahatsızlıkları [68,108] -Bronşit [68] -İshal [68]
84.	<i>Rosa phoenicea</i> Boiss.	-Soğuk algınlığı -Şeker hastalığı	-	-
85.	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	-Saç yağlanması -Soğuk algınlığı -Migren ağrısı	-Soğuk algınlığı [42]	-Kolesterol [42] - Mide ağrısı [42] -Kalp rahatsızlıkları [42,43,65] -Uykusuzluk [43] -Şeker hastalığı [65] -saç dökülmesi [65] -tansiyon [46,108]
86.	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	-Zatüre -İştah açıcı -Prostat	-	-Hemoroit [689] -Kansızlık [68] -İshal [68] -Göz hastalığı [68] -Yara tedavisi [68] -Bulantı kesici [68]
87.	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	-Zatüre -İştah açıcı -Prostat	-	-Kan şekeri [429] -Yanık tedavisi [42] -Kemik gelişimi [49] -Kan durdurucu [49] -Yara tedavisi [49]
88.	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	-Gece işemeleri	-Gece işemeleri [71]	-
89.	<i>Salicornia europaea</i> L.	-Guatr tedavisinde	-	-
90.	<i>Salsola soda</i> L.	-Guatr	-	-
91.	<i>Salvia tomentosa</i> Miller	-Soğuk algınlığı	-Soğuk algınlığı [65,68]	-Karın ağrısı [42,68] -İştahsızlık [65] -Ergen sivilceleri [65] -Gaz giderici [65] -Bronşit [68]
92.	<i>Sambucus nigra</i> L.	-Mide bulantısı -baş dönmesi -Öksürük tedavisinde	-Öksürük tedavisinde [42]	-Çıban, egzama ve hemoroit tedavisinde [43,47] -Güneş yanığı ve pişik tedavisinde [43] -Böbrek sancısı [43] -Bacak ağrılarında [43]

Tablo 5.2'nin devamı				
93.	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	-Safra ve böbrek taşlarına karşı	-Böbrek taşı [46,108]	-Kan şekerine karşı [46,108]
94.	<i>Sideritis athoa</i> Papanikolaou & Kokkini	-Soğuk algınlığı	-Soğuk algınlığı [65,71]	-
95.	<i>Sideritis trojana</i> Bornm	-Soğuk algınlığı -Mide ağrıları	-Soğuk algınlığı [42] -Mide ağrıları [42]	Bronşit [42]
96.	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	-Karaciğeri hastalıkları	-	-
97.	<i>Sinapis alba</i> L.	-Kan şekerini düşürür	-	-
98.	<i>Sinapis arvensis</i> L.	-Kan şekerini düşürür	-	-
99.	<i>Sium sisarum</i> L. var. <i>lancifolium</i> (Bieb.) Thell.	-Karaciğer hastalıklarında	-	Tıbbi [64,71]
100.	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball	-Kanser tedavisinde	-Kanser tedavisinde [43]	-Hayvanlarda süt artırıcı [49]
101.	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	-Tansiyon	-	- Kan şekeri [49] -Taş ve kum düşürme [49]
102.	<i>Stachys cretica</i> L.	-Mide ağrıları	-Mide ağrıları [42]	-
103.	<i>Stachys obliqua</i> Waldst. Et Kit.	-Soğuk algınlığı	-	-
104.	<i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>cretica</i> (L.) Kit Tan	-Romatizma tedavisinde -Ağrı kesici olarak	-Romatizma tedavisinde [42,68] -Ağrı kesici [108]	-Mide ağrılarında [46] - Böbrek taşlarına karşı [46] -Barsak kutlarına karşı [46] -Hemoroid [68] -Kusturucu olarak [108] -Cilt lekelerine karşı [108]
105.	<i>Taraxacum officinale</i> Wigg.	-Karın ağrısına karşı	-	-Karaciğer iltihaplanmasına karşı -Kan şekerine karşı
106.	<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	-Karın ağrısı -Taş düşürür	-	-Egzama [42] -Mide rahatsızlıkları [65,68] -Öksürük [65] -Sivilce [65] -Basur [65] -Kansızlık [68] -Damar tıkanıklığı [68]
107.	<i>Teucrium polium</i> L.	-Şeker hastalığında -Taş düşürücü	-Şeker hastalığında [108]	-Egzama [42] -Hemoroid [42,49] -Kıl kurdu [46] -Verem [46] -Mide rahatsızlıkları [46,108]

Tablo 5.2'nin devamı				
108.	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	-Soğuk algınlığı -Şeker hastalığı	-Şeker hastalığı [42,49] -Soğuk algınlığı [42]	-Mide rahatsızlıkları [42,50] -Uykusuzluk [68] -Yatıştırıcı [68] -Damar tıkanıklığı [68] -Kalp yetmezliği [68]
109.	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	-Soğuk algınlığı -Karın ağrısı	-Soğuk algınlığı [49] -Karın ağrısı [49]	-Mide rahatsızlıkları [42,46,49,68] -Şeker hastalığı [43] -Adet ağrısı [68] -Hemoroid [68] -Böbrek taşları [68]
110.	<i>Thymus zygoides</i> Griseb.	-Soğuk algınlığı -Karın ağrısı	-	-Mide rahatsızlıkları [42] -Şeker hastalığı [42]
111.	<i>Tilia argentea</i> Desf. ex DC.	- Soğuk algınlığı - Grip	- Soğuk algınlığı [42,68]	-
112.	<i>Tribulus terrestris</i> L.	-Böbrek taşı -Safra taşı	-Böbrek ağrısı [46,108]	-Kalp hastalıkları [42,46,108] -Tansiyon [46,108]
113.	<i>Urtica dioica</i> L.	-Kanser -Basur -Saç dökülmesi	-Kanser [42,43,46,64,65, 108] -Hemoroid [68,108] -Saç dökülmesi [108]	-Guatr [43] -Güneş yanıkları [43] -Şeker hastalığı [46,108] -Böbrek rahatsızlıkları [46,68] -Egzema [46] -Romatizma [43,46,68,108] -Bronşit [49,65]
114.	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	-Kanser	-	-Adet düzenleyici [42] -Tansiyon [43,108] -Kuvvet verici [43] -Şeker hastalığında [43] -Hemoroid [68] -Romatizma [68] -Baş dönmesi [68]
115.	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	-Yara tedavisinde -Baş ağrısı -Ayak kokusuna karşı -İshal -Mantar hastalıklarında	-Baş ağrısı [42,65] -Yara tedavisi [42] -Mantar hastalıklarında [46] -İshal [47]	-Egzema [42] -Karın ağrısı [42,47] -Ateş düşürücü [42,47] -Hayvan tedavisi [46] -bel ağrısı [47] -İdrar tutukluğu [47] -Adet düzensizliği [65] -Yılan sokmasında [65] -Arı sokmasında [65]
116.	<i>Vitis vinifera</i> L.	-Boğaz ağrısı -Kansızlık	-Ağrı [47]	-Saç ve cilt temizleme [43] -Sedef [65] -Katarakt [65]
117.	<i>Ziziphora taurica</i> Bieb.	-Soğuk algınlığı -Grip	-	-Tansiyon [46] -Kolesterol [46]
118.	<i>Zizyphus jujuba</i> Miller	-Şeker hastalığı -Astım	-	-Tıbbi [64]

Araştırma alanında tıbbi kullanımı olan taksonların yoğunlukla; Soğuk algınlığı ve bağlı rahatsızlıklar (27), Karın ağrısı ve gaz giderici (20), Midevi hastalıklar (19), Şeker hastalığı (15), Böbrek hastalıkları (13), Yara ve kesik tedavisi (12) için kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber daha az sıklıkla basur tedavisi (7), iştah açıcı (6), diş ağrısı (4), tansiyon dengeleyici (6), kalp ve damar hastalıkları (5), karaciğer hastalıkları (4), ishal tedavisi (4), romatizma (3), kanser tedavisi (3), prostat (3), kolesterol (2), gebelik kolaylaştırıcı (2), adet düzenleyici (2), guatr (2), mantar hastalıkları (2), vb. hastalıklarla ilgili problemlerin giderilmesinde kullanıldıkları görülmektedir.

Şekil 5.5 Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkilerin Hastalıklara Göre Dağılımı

Araştırma alanında tıbbi kullanımı tespit edilen *Conyza canadensis*, *Euphorbia apios*, *Fumaria officinalis*, *Hypericum montbretii.*, *Lepidium ruderale*, *Mirabilis jalapa*, *Salsola soda*, *Stachys obliqua*, *Salicornia europaea*, *Tordylium apulum* vb. bazı taksonlara tıbbi kullanımlarla ilgili karşılaştırma yapılan çevre alanlardaki diğer çalışmaların hiç birinde rastlanılmamıştır.

Yörede hayvan hastalıklarının tedavisine yönelik kayıtlarda olmayan iki önemli veriye ulaşılmıştır. İlki hayvanlarda meme iltihabı (mastitis hastalığı) için Kantaron (*Hypericum perforatum*) bitkisinin zeytinyağında bekletilen eriyiğinin meme içine enjekte edilmesidir. Bu eriyiğin meme iltihabını hızla kestiği ve iyileştirdiği kaydedilmiştir. Çalışmada ulaşılan diğer önemli veri ise hayvanlarda kene yapışmasını önlemek için kızılçam (*Pinus brutia*) odunundan elde edilen katranın hayvanların kış taraflarına sürülmesidir.

Araştırma alanında çok sayıda taksonun ticari amaçlı toplandığı gözlenmiştir. Kantaron (*Hypericum perforatum*), Karabaş otu (*Lavandula stoechas*), Adaçayı (*Salvia tomentosa*), Taş kekik (*Origanum onites*), Güve kekiği (*Origanum vulgare*), Kısa mahmut (*Teucrium polium*), Dağ çayı (*Sideritis athoa*), Oğul otu (*Melissa officinalis*), Mor kekik (*Thymbra spicata*), Kapari (*Capparis spinosa*) alanda yoğunlukla toplanılan ve ticareti yapılan tıbbi bitkilerdir.

Şekil 5.6 Ticari Amaçla Toplanmış *Lavandula stoechas*

Yörede geniş lokalitelere yayılan bu taksonların toplanılıp ticaretinin yapılması yüzlerce insan için geçim kaynağı haline gelmiştir. Yapılan gözlemlerde tüccarlar tarafından köylülerden 200 TL. karşılığı satın alınan kantaron (*Hypericum perforatum*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), adaçayı (*Salvia tomentosa*), oğul otu (*Melissa officinalis*) vb. şifalı ot demetlerinin büyükşehir pazarlarında ve aktarlarda 10-20 kat karşılığı satıldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan şifalı ot toplama işlemi için herhangi yasal bir mevzuatın olmaması toplama işleminin tamamen gelişi güzel yapılmasına zemin oluşturmaktadır. İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerdeki tüccarlar aracılığıyla her yıl Havran ve Burhaniye köylerinde 10'larca ton şifalı ot toplandığı araştırma esnasında gözlemlenmiştir. Şifalı bitkilerle ilgili ticari pastanın gün geçtikçe büyümesi bitki toplama işleminin tamamen bilinçsizce yapılmasına neden olmaktadır. Bu durum kısa vadede alanda yaygın lokalitelere sahip olan taksonlar üzerindeki baskıyı hızla artırmaktadır.

Dünyada ve Ülkemizde son yıllarda alternatif tıpa olan ilginin hızla artması, tıbbi bitkilere olan ilgiyi de hızla artırmaktadır. Yazılı ve görsel medyanın konuya aşırı ilgisi ve çoğunlukla bilimsel süzgeçlerden geçmemiş bilgilerin, tamamen bilimsel veri gibi sunulması ciddi sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Son yıllarda sayıları hızla artan tıbbi bitkilerle ilgili kitaplardan birini edinen çok sayıda kişi, tamamen kitaptaki bitki resimlerden yola çıkarak tıbbi bitki toplama ve ticari gelir elde etme yolunu seçmektedir. Sektör ile ilgi denetleme mekanizmasının yetersiz olması, bitkilerin bilinçsiz ve ehil olmayan kişilerce toplanması, uygunsuz koşullarda depolanması vb. durumlar tüketicileri ciddi sıkıntılarla yüz yüze getirmektedir.

Ülkemizde tıbbi bitkilerle ilgili sayıları hızla artan ve çoğu bilimsel gerçeklere dayanmayan yazılı ve görsel yayınlar büyük bir bilgi kirlenmesini de beraberinde getirmektedir. Bu durum tıbbi bitkilerle ilgili sağlıklı etnobotanik verilere ulaşmayı da gün geçtikçe daha da zorlaştırmaktadır. Araştırma alanında yapılan çalışmalarda ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Yapılan çalışmada gerçek etnobotanik bilgilerin popüler tıbbi bitki kitaplarına dayanan verilerle hızla karıştığı gözlemlenmiştir. Bu durum konu ile ilgili yapılan-yapılacak etnobotanik araştırmalarda, elde edilen veriler konusunda daha dikkatli olunması gerçeğini ortaya koymaktadır.

Araştırma alanında ticari olarak bitkilerden bir diğerk faydalanma şekli bitki sularıdır. Çalışma alanında eskiye oranla azalmasına rağmen hala bazı köylerde bitki suyu çıkarılıp yöresel pazarlarda satılmaktadır. Burhaniye ilçesine bağlı Bahadınlı ve Karadere, Havran ilçesine bağlı Köylüce köylerinde “İmbik” adı verilen düzeneklerle başta kekik çeşitleri olmak üzere bazı bitkilerin suyu çıkarılmaktadır (Şekil 6.7). Kekik suyu elde etmek için sıklıkla kullanılan türler *Origanum onites*, *Origanum vulgare* subsp. *hirtum* taksonlarıdır. Ayrıca İmbik adı verilen basit aletle kekik suyu çıkarılırken suyun üzerindeki yağ damlacıkları toplanılıp kekik yağı olarak satılmaktadır.

Şekil 5.7 Kekik suyu çıkarmada kullanılan İmbik

Yörede *Origanum* sp. türlerinin yanı sıra ayrıca *Mellisa officinalis* subsp. *altissima*, *Lavandula stoechas* subsp. *stoechas*, *Achillea millefolium* bitkilerinin suyunun çıkarılıp satıldığı görülmüştür. Yörede karadut (*Morus nigra*), kızılıcık (*Cornus mas*) şurubu yerel pazarlarda bolca satılan diğerk ürünlerdendir. Özellikle Havran Dereköy köyü ve çevresinde üretilen karadut suyu Havran-Balıkesir yolu üzerindeki yolda bulunan tezgahlarda satılmaktadır.

Yöredeki pazarlarda ticari olarak önem taşıyan diğer bir ürün zeytinyağından yapılan sabundur. Ayrıca yörede birkaç yıl öncesine kadar bazı köylerde çitlembik (*Pistacia terebinthus*) yağından sabun yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Havran ilçesi Çakırdere köyünde yapılan araştırmalarda 70 yaş civarı bazı kaynak kişilerin çitlembik (*Pistacia terebinthus*) meyvelerinden elde edilen yağın eskiden kızartmalarda da kullanıldığı bilgisini belirtmiş olmaları oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Tarama yapılan etnobotanik kaynakların hiçbirinde bu veriye ulaşılmamıştır. Çitlembik meyveleri su içine bırakıldıklarında kırmızı ve içi boş olanlar yüzeye çıkar ve bunlar genellikle hayvanlara verilir, bununla beraber siyah ve içi dolu olan çitlembik meyveleri dibe çöker. Siyah çitlembik meyveleri ezilerek yağ eldesinde kullanılmaktadır. Bu gelenek günümüzde tamamen kaybolma noktasındadır. Araştırma alanında yapılan detaylı çalışmalarda hala Havran ilçesine bağlı Çakırdere ve Taşarası köylerinden toplanan çitlembiklerin bazı aileler tarafından sabun üretmek amacı ile Dursunbey ilçesine götürüldüğü tespit edilmiştir.

Araştırma alanında 30 taksonun çay olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırma alanında genellikle Lamiaceae familyasına ait taksonların çay olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanda yaygın olarak çayı yapılan türler; *Salvia tomentosa*, *Sideritis athoa*, *Sideritis trojana*, *Lavandula stoechas* subsp. *stoechas*, *Melissa officinalis*, *Origanum onites*, *Origanum vulgare* subsp. *hirtum*, *Rosmarinus officinalis*, *Thymbra spicata* türleridir. Yörede bu türler yoğunlukla toplanmakta ve yöredeki ev ve kahvehanelerde çay olarak içilmektedir. Bu taksonlar aynı zamanda soğuk algınlığı, öksürük vb. basit rahatsızlıkların tedavisinde kullanıldıkları için yörede kurulan pazarların önemli ticari değerleridir. Alanda yaygın olmamakla beraber *Inula heterolepis*, *Micromeria myrtifolia*, *Mentha pulegium*, *Stachys cretica*, *Ziziphora taurica* gibi bazı türlerinde çay olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma alanında çok sayıda bitkinin hayvan yemi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanda hayvan yemi olarak kullanılan bitki taksonu sayısı 30'dur (Tablo 5.3). Hayvan yemi olarak kullanılan bitkilerin 26 tanesi doğal, 4 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Bu taksonlardan çoğunluğu (15 takson) Fabaceae familyasına aittir. Yörede *Adenocarpus complicatus*, *Senecio vulgaris* taksonlarının hayvanlar tarafından yenildiğinde süt arttırdığı bilgisi kaydedilmiştir.

Çalışma alanında ayrıca *Quercus* sp, *Olea europea*, *Phillyrea latifolia* bitkilerinin yapraklı dallarının hayvan yemi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yörede ayrıca *Senecio vulgaris*, *Polygonum aviculare*, *Rumex patientia* taksonları kuşyemi olarak kullanılmaktadır. Labada (*Rumex patientia*) bitkisinin tohumları tavuk, ördek ve hindi yavrularının hızlı büyümesi için yem olarak kullanılır. Bu bilgiye herhangi bir kaynakta rastlanılmamıştır.

Tablo 5. 3 Yörede Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu		Bitki Taksonu
1.	<i>Adenocarpus complicatus</i> (L.) Gay	16.	<i>Quercus trojana</i> P. B. Webb
2.	<i>Arbutus andrachne</i> L.	17.	<i>Rumex</i> sp.
3.	<i>Arbutus unedo</i> L.	18.	<i>Scolymus hispanicus</i> L.
4.	<i>Cicer arietinum</i> L.	19.	<i>Senecio vulgaris</i> L.
5.	<i>Cicer montbretii</i> Jaub. et Spach	20.	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.
6.	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	21.	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball
7.	<i>Melilotus italica</i> (L.) Lam.	22.	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.
8.	<i>Olea europea</i> L.	23.	<i>Trifolium clusii</i> Gord. Et Gren.
9.	<i>Ornithopus compressus</i> L.	24.	<i>Trifolium hirtum</i> All.
10.	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	25.	<i>Trifolium purpureum</i> Lois.
11.	<i>Polygonum aviculare</i> L.	26.	<i>Trifolium repens</i> L.
12.	<i>Quercus cerris</i> L. subsp. <i>cerris</i>	27.	<i>Vicia cracca</i> L.
13.	<i>Quercus coccifera</i> L.	28.	<i>Vicia faba</i> L.
14.	<i>Quercus infectoria</i> Olivier subsp. <i>infectoria</i>	29.	<i>Vicia sativa</i> L.
15.	<i>Quercus pubescens</i> Willd.	30.	<i>Zea mays</i> L.

Araştırma alanında toplam 34 bitki taksonunun süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 18'i doğal 15'i yörede ekimi yapılan taksonlardır. Araştırma alanında süs bitkisi olarak kullanılan bitki taksonlarının değişik kullanım şekilleri tespit edilmiştir. Bu bitkilerden bazıları ev ve balkonlarda süs bitkisi olarak kullanılırken, bazıları park ve bahçe süslemelerinde kullanılır. Yörenin aynı zamanda tatil bölgesi olması nedeniyle çok sayıda bitki taksonunu şehir (cadde, sokak) süslemesinde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Ayrıca araştırma alanında

kültürü yapılan ve doğadan toplanılan bazı bitkilerin yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satıldığı gözlenmiştir.

Ayrıca evlerde, avlularda ekilen *Rosmarinus officinalis*, *Origanum x majoricum*, *Ocimum basilicum*, *Artemisia absinthium* gibi bazı taksonların soğuk algınlığı, iştah açıcı, gaz giderici bazı hastalıkların tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. 4 Araştırma Alanında Tespit Edilen Süs Bitkileri ve Kullanım Şekilleri

	Bitki taksonu	Kullanım Şekli
1.	<i>Antirrhinum majus</i> L.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
2.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Genellikle bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
3.	<i>Artemisia annua</i> L.	Genellikle bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
4.	<i>Briza media</i> L..	Genellikle çocuklar tarafından toplanıp süs ve oyun için kullanılıyor.
5.	<i>Calendula officinalis</i> L.	Park ve Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
6.	<i>Campsis radicans</i> Seem	Park, bahçe ve duvar süsü olarak ekilir.
7.	<i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
8.	<i>Cercis siliquastrum</i> L. subsp. <i>siliquastrum</i>	Park ve Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
9.	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
10.	<i>Cotonoaster</i> sp.	Park ve Şehir süslemesinde kullanılır.
11.	<i>Crocus pallasii</i> Goldb.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
12.	<i>Erica arborea</i> L.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
13.	<i>Hyacinthus orientalis</i> L.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
14.	<i>Iris germanica</i> L.	Genellikle mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır.
15.	<i>Jasminum nudiflorum</i> L.	Park ve Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
16.	<i>Lilium candidum</i> L.	Yörede süs bitkisi olarak kültürü yapılmaktadır. Yöre pazarlarında süs bitkisi olarak satılır.
17.	<i>Matthiola incana</i> (L.) R. Br.	Park ve Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.

Tablo 5.4'ün devamı		
18.	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. Aynı zamanda baharat olarak kullanılır.
19.	<i>Nerium oleander</i> L.	Park ve Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
20.	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. Aynı zamanda baharat olarak kullanılır.
21.	<i>Origanum x majoricum</i> L.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. Aynı zamanda baharat olarak kullanılır.
22.	<i>Ornithogalum nutans</i> L.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
23.	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
24.	<i>Rosa damascena</i> Miller	Park ve Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
25.	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. Aynı zamanda çay olarak kullanılır.
26.	<i>Serapias vomeracea</i> (Burm. fil.) Brig..	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
27.	<i>Spartium junceum</i> L.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
28.	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
29.	<i>Thypha latifolia</i> L.	Ev ve Büro tipi iş yerlerinde vazo içinde süs olarak kullanılır.
30.	<i>Triticum aestivum</i> L.	Bitki vazo süsü ve nazarlık olarak kullanılıyor.
31.	<i>Tulipa orphanidae</i> Boiss. Ex Heldr	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
32.	<i>Valeriana dioica</i> L.	Doğadan toplanıp yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılır.
33.	<i>Washingtonia filifera</i> (J. Linden ex André) H. Wendl.	Şehir içi süslemede kullanılıyor.
34.	<i>Wisteria sinensis</i> (Sims) DC.	Genellikle kıyı şeridindeki yazlıkların çevresinde süs bitkisi olarak kullanılır.

Araştırma alanında toplam 20 taksonun yakacak olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yakacak olarak en çok tercih edilen taksonlar *Quercus* sp. türleridir. Yörede çok nadirde olsa *Quercus cerris* ve *Quercus coccifera* türlerinden odun kömürü yapılmaktadır. Burhaniye Yabancılar köyünde odun kömürü yapımı azda olsa devam etmektedir.

Yörede günümüzde boya eldesinde kullanılan bitki bulunmamaktadır. Çalışma alanında yapılan araştırmalarda eskiden 9 bitkinin boya eldesinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 5.5). Bu taksonlardan 5 tanesi doğal olarak yetişirken, 4 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Çalışmada belirlenen *Rubia tinctorum*, *Quercus* sp ve *Junglas regia* taksonlarının boyar madde olarak kullanımı ile ilgili çevre alanlarda yapılan araştırmalarda yer verilmektedir [42,64]. Bununla beraber boya olarak kullanıldığı tespit edilen Sidikkesen otu (*Ruscus aculeatus*) ve armut (*Pyrus communis*) bitkisiyle ilgili kayıtlar daha önce herhangi çalışmada geçmemektedir.

Tablo 5. 5 Boyar Madde Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu	Boya Eldesinde Kullanılan Kısım	Açıklama (Kullanım Şekli)
1.	<i>Juglans regia</i>	Taze meyve kabuğu	Siyah renk
2.	<i>Pistacia</i> sp.	Taze meyveler	Yeşil renk eldesinde
3.	<i>Platanus orientalis</i>	Kozalak	Kırmızı renk eldesinde
4.	<i>Punica granatum</i>	Kök ve Meyve kabuğu	Sarı renk eldesinde
5.	<i>Pyrus communis</i>	Yapraklar	Kahverengi renk eldesinde
6.	<i>Quercus cerris</i>	Pelitler	Yünlü elbise boyamasında
7.	<i>Quercus infectoria</i>	Mazılar	Kahverengi renk eldesinde Yün boyamada kullanılır
8.	<i>Rubia tinctorum</i>	Kökler	Kırmızı renkl eldesinde
9.	<i>Ruscus aculeatus</i>	Kökler	Siyah renk eldesinde

Havran ve Burhaniye ilçelerini etnobotanik açıdan karşılaştırdığımızda temel olarak büyük farklılıklara rastlanılmamaktadır. İlçeler arasındaki küçük farklılıklara baktığımızda denize yakınlık ve yöresel isimler başlıkları ön plana çıkmaktadır. Burhaniye denize kıyısı olması itibarı ile doğal olarak deniz börülçesi (*Salicornia europaea*), deniz fasülyesi (*Salsola soda*) gibi deniz kıyısında yetişen taksonlar bakımından Havran'a göre farklılık gösterir. Otlara verilen yöresel isimlere bakıldığında Burhaniye yöresinde kaskalıza (*Tordylium apulum*), radika (*Taraxacum officinale*), vilita (*Amaranthus retroflexus*), istifno (*Solanum nigrum*) vb. bazı

taksonların Rumca kökenli isimleri hala yaygın olarak bilinip ve kullanılmasına rağmen Havran yöresinde bu isimlerinin hemen hemen hiç bilinmemesi dikkat çekicidir. Bunun nedeni muhtemelen Rum vatandaşların kıyı şeridinden ayrılışının iç bölgelere göre daha yakın zamanda olmasıdır.

Yörede Havran ve Burhaniye pazarlarını karşılaştırdığımız zaman birbirlerine yakın oldukları için temel farklar görülmemektedir. Burhaniye ve Havran köylerinden çoğu kişinin her iki pazara da tezgah açtığı tespit edilmiştir. Havran ilçesi daha çok dağ köyüne sahip olduğu için pazarlarda satılan yabancı ot çeşitliliği daha fazladır. Diğer taraftan Burhaniye ilçesi sahip olduğu Roman nüfusun fazla olmasından dolayı sepet ve sele satıcıları Burhaniye pazarında daha sıklıkla göze çarpmaktadır.

Araştırma alanında yörenin genel yapısının içinde farklılık gösteren kültürel gruplarda yaşam sürmektedir. Alevi-Türkmenler ve Roman grupları değişik kültürleriyle yörenin kültürel zenginliğinin önemli bileşenleridirler. Yörede yaşayan Alevi-Türkmenlerin Burhaniye-Tahtacı Köyü ve bir miktarda Pelitköy'de yaşadıkları görülmektedir. Alevi Türkmen kültüründe bitkilerden faydalanma ilişkisi beşikten başlar ve ölünce beraber gömüldükleri tabutlarla kısmen sona erer (Şekil 5.8). Ancak mezar taşlarına yaptıkları çiçek süsleri onlara eşlik etmeye devam eder. Alevi-Türkmen'lerin ölülerini çınar (*Platanus orientalis*) ve kızılçam (*Pinus brutia*) odunundan yapılmış tabutlarla beraber gömmeleri yöredeki diğer hiçbir grupta görülmemektedir. Ayrıca yine bu grubun üzerlik tohumlarını (*Peganum harmala*) ve buğday başaklarını (*Triticum aestivum*) nazarlık olarak evlerde ve çocuk beşiklerinde kullanmaları yörenin genel yapısından farklılık gösterir. Gıda ve tıbbi olarak faydalanılan otlar isimlendirme olarak küçük farklılık gösterse de, kullanılan çeşitler ve faydalanma şekilleri diğer gruplarla aynıdır.

Şekil 5.8 Alevi - Türkmen Mezarlığı

Havran ve Burhaniye ilçe merkezlerinde ve özellikle yerel pazarlarda sıklıkla Roman kültürü göze çarpmaktadır. Sepet, sele ve küfe örmeciliği yörede Roman kültürünün bir parçası olarak bilinir. Hayıt (*Vitex agnus-castus*), kargı (*Arundo donax*), söğüt (*Salix alba*), dere söğüdü (*Salix cinerea*), zeytin filizleri (*Olea europea*) sepet, sele, küfe yapımında kullanılan bitki türleridir. Sepet ve sele yapmadan önce kargı gövdeleri yumuşatma amacı ile bir gün önceden suya bırakılır, bununla beraber söğüt ve hayıt dalları için buna gerek duyulmaz. Sepet ve selenin taban ve saplık kısımları hayıt ve söğütten yapılırken ana gövde kargıdan yapılmaktadır (Şekil 5.9).

Ticari tercihlerin zaman içindeki değişimi ve arz-talep dengesi yörede bu sanatla uğraşan Romanların sayısının azalmasına neden olmaktadır. Bununla beraber özellikle son yıllarda kargı (*Arundo donax*), bitkisinden plaj şemsiyeleri, turistler için küçük süs sepetleri ve yazlık evler için kamelya çatılıkları yapılması bu sanatla uğraşan insanlar için yeni bir geçim kapısı olmuştur. Yörede özellikle Burhaniye ilçesine bağlı Pelitköy beldesinde bu mesleği devam ettiren kişilere azda olsa rastlanılmaktadır. Sepet yapımında Araştırma alanında Romanlar dışında bu işle uğraşan başka hiç kimsenin olmayışı dikkat çekici bir olgudur. Araştırma alanında

kızılçam, karaçam, kaşık ağacı, kara davulgu vb. bitki taksonlarından kaşık, kepçe vb. küçük el eşyaları Romanlar başta olmak üzere az sayıda kişi tarafından yerel pazarlarda satılmaktadır.

Şekil 5.9 Roman Kültürü - Sepet Yapımı

Şekil 5.10 Roman Kadınlar – Kargı işleme

Çalışmada araştırılan diğer konu başlığı tarımsal biyoçeşitlilik. Tarımsal biyoçeşitlilik arzeden çeşitleri etnobotanik kavramından ayrı düşünmek oldukça zordur. Etnobotanik bitki kullanımının daha yoğun olduğu kırsal alanlarda tarımsal biyoçeşitliliğin de daha fazla olduğu görülmüştür. Tarımsal çeşitlerle ile etnobotanik bitkilerin ana çakışma noktası gıdasal kullanımlardır. Ancak tıbbi kullanım açısından bakıldığında halkın doğal olarak yetişen (yabani) bitkilerin şifasına daha çok itibar ettiği görülmektedir. Tarımsal olarak ekilen bitkilerin şifalı olarak kullanımları daha azdır. Bu durumun ana nedeni şifa kaynağının doğa olduğu yönündeki inançlardır. Aynı zamanda tarımsal ürünler ile ilgili hormon kullanımı, GDO vb. konulardaki tartışmalar ekilen çeşitlere olan güveni hızla azaltmaktadır. Gıda ve tıbbi kullanım dışında tarımsal bazı çeşitlerin yakacak, el sanatları vb. bazı alanlarda kullanıldığı görülmektedir.

Ülkemizde doğal yetişen bitkiler üzerine çok fazla çalışma yapılmışken, ekimi yapılan bitkilerin üzerine yapılan çalışma sayısı çok azdır. Yörede tarımsal biyoçeşitlilik üzerine yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırma alanı çevresinde ekimi yapılan bitkiler üzerine yapılmış tek çalışma Balıkesir ili İvrindi ve Savaştepe İlçelerinde gerçekleştirilen “Geleneksel Köy Çeşitleri Korunması ve Yaşatılması İçin Paylaşım Projesi” dir [82]. Bu çalışmanın sonuçları henüz yayınlanmamıştır. Ayrıca araştırma alanı çevresinde yapılmış Edremit Körfezi kıyılarında ziraat hayatı [112] adlı çalışmada, yörede ekimi yapılan başlıca türler ve ekim alanları üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada geleneksel tarımsal çeşitler ile ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. Havran ve Burhaniye ilçelerinde yapılan bu çalışma yörede tarımsal biyoçeşitlilik üzerinde yapılmış ilk çalışma olması nedeniyle ayrıca önem arz etmektedir.

Yöre ile ilgi kayıtlara baktığımızda Osmanlı döneminde zeytinyağı, palamut ağacı meyvesi ticaretinin çok önemli bir gelir kaynağı olduğu belirtilmektedir [83]. Ayrıca 1937 yılında, Havran yöresinde 7 zeytinyağı fabrikası, 3'er tane incir ve üzüm imalathanesi kayıtlarda yer almaktadır. Kayıtlara göre 1930 - 40'lı yıllarda zeytin, incir, çilek, erik, nar, ayva yörenin önemli ticari tarımsal ürünleri arasında sayılmaktadır [88]. Günümüzde bu ürünler çeşit sayıları azalmakla beraber hala yörede ekim alanlarına sahip tarımsal ürünlerdir.

Burhaniye ve Havran ilçeleri coğrafi çevre ve iklim koşullarının sağladığı zengin bir bitki örtüsüne sahip alanlardır. Yörede modern tarımın yanı sıra özellikle kırsal alanlardaki köylerde ekim alanları daralan birçok köy çeşidine de rastlanılmaktadır. Köy çeşitleri bir bölgenin biyoçeşitliliğinin yanı sıra bölgenin kültür mirasının da bir parçasıdır. Yörede yapılan araştırmalarda özellikle son yıllarda köy çeşitleri üzerindeki ticari baskının çok arttığı gözlemlenmiştir. Modernleşme, kırsal alanlardan şehirlere hızlı göç, köy çeşitlemelerinin ekonomik değerlerini yitirmesi, monokültür ürünlerin baskısı vb. nedenler kırsal alanlarda tarımsal biyoçeşitliliğin hızlı bir şekilde değişime uğramasına neden olmuştur.

Yörede yapılan araştırmalarda 1990'lı yılların sonlarına kadar ekilen ve çok çeşitli doğal özelliğe sahip olan birçok buğday, bakla, karpuz, kavun, armut, elma vb. birçok ürün çeşidinin artık ekilmediği tespit edilmiştir. Araştırma alanında birçok tarımsal çeşit ise sadece geçimlik olarak ekilmektedir. Çok dar alanlarda ekilen bu çeşitler herhangi bir şekilde yerel pazarlara ulaşmamaktadır.

Yörenin önemli buğday çeşitlerinden olan ekmek yapımında kullanılan kılçıksız Köse (Kel) buğdayı, ekmek yapımında kullanılan Karakılçık buğdayı, makarna ve keşkek yapımında kullanılan Sarısırim buğdayları ekim alanlarını tamamen kaybetme noktasına gelmiştir. Yapılan araştırmalar sonucu Köse buğdayına herhangi bir yerde rastlanılmazken Sarısırim ve Karakılçık buğday çeşitlerine Burhaniye Şahinler köyünde rastlanılmıştır. Fakat yörede bu çeşitlere ait herhangi bir ekim alanı tespit edilmemiştir. Günümüzde yörede yaygın olarak ekimi yapılan buğday çeşitleri Amerikan çavdarı, Cumhuriyet buğdayı, Yaz buğdayı ve Akyazı buğdayı çeşitleridir.

Yörede yapılan araştırmalarda tarımsal olarak zenginlik gösteren alanlardan biride meyve çeşitliliğidir. Çalışmada 18 armut, 10 elma, 9 erik, 6 incir, 4 üzüm vb çeşitleri tespit edilmiştir. Yöre pazarlarında pazarlara ilk çıkan armut çeşidi (15 Haziran) İstanbul akçası olduğu için ticari olarak büyük bir öneme sahiptir. Yörede Akça armut, Şeker armudu, Ayasu armudu, Mıhlı armudu, Abtubey armudu yerel pazarlarda sıklıkla rastlanan armut çeşitleridir. Ekşi armut, Kış armudu, Ayıboğan armudu ise ticari olarak değer taşımadıkları için yokolma noktasına gelmişlerdir.

Yörede isim olarak kaydedilen Hırsızalmaz armuduna araştırma boyunca hiçbir alanda rastlanılmamıştır. Yöredeki erik çeşitlerine baktığımızda Havran adıyla özdeşleşmiş olan papaz eriği ön plana çıkmaktadır. Papaz eriği yörede ekonomik değer taşıyan önemli çeşitlerdendir. Bunun yanı sıra Şam eriği, Bekiroğlu eriği pazarlarda sık rastlanan diğer erik çeşitleridir. Yöre pazarlarında ayrıca Karayemiş, ak yemiş, lap yemişi gibi incir çeşitlerine, yaz elması, çukura elması, sarıbayram elması gibi elma çeşitlerine de sıklıkla rastlanılmaktadır. Ayrıca yörede büyük dolgun bir çeşit olan Şikka üzümü ve küçük taneli Tilkikuyruğu üzümü de bolca satılmaktadır.

Yörede daha önceleri ekimi yapılan Topalan karpuzu, Tezce karpuzu gibi bazı çeşitlere tüm araştırmalara rağmen ulaşılamamıştır. Bu durum bu ürünlerin tamamen yok olduğu anlamına gelmemesine rağmen ciddi bir yokolma tehlikesi ile karşıkarşıya olduklarının önemli bir göstergesidir. Araştırma alanında ayrıca su ihtiyacı çok az olan kara börülce, çok hızlı büyüyen nadas bamyası, 40 günde yetişen Kırkgünlük fasulye, Kırmızı barbun, Sakız baklası, Burhaniye yöresinin eski ismiyle de özdeşleşmiş Kemer patlıcanı, büyük Bal kabakları yerel pazarlarda çok ilgi gören diğer tarımsal çeşitlerdir.

şekil 5.11 Yemiş Çeşitleri

şekil 5.12 İstanbul Akçası Armudu

Araştırma alanında yapılan incelemelerde Havran ilçesi Taşarası köyünde tohumlukların ve diğer kışlıkların konulduğu ev dışında yapılmış ‘‘Hambar’’ adı verilen yapılar oldukça dikkat çekmiştir (Şekil 5. 13). Bu yapılar içine konulan malzemelerin nemden korunması için yerden 1 m’ye kadar yükseltilmiştir. Etrafları genellikle çınar veya çam kerestesi ile kapatılmış ve üzerleri ısı dengesinin korunması amacıyla yulaf sapsarı ile örtülmüştür. Eskiden daha yaygın olduğu söylenen bu yapıların sayısı günümüzde çok azalmıştır. Çalışma kapsamında gezilen köylerden sadece Havran - Taşarası köyünde bu yapıların Yaz/Kış yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Hambarların içine kışlık bakliyatlar (fasülye, nohut, mercimek), kurutulmuş gıdalar (bamyası, biber, patlıcan, erik kurusu), sonraki mevsimlerde ekilmek için saklanan tohumluklar ve peynir, reçel, pekmez vb. malzemeler konulmaktadır. Hambarların üzerlerine örtülen yulaf sapsarı yaz aylarında bu yapıların içinin çok serin olmasını sağlamaktadır. Yaz aylarında bu yapılar köylüler tarafından doğal buzdolabı gibi kullanılmaktadır.

Şekil 5.13 Hanbar (Tohumluk Ambarı) - Taşarası Köyü (Havran)

Araştırma alanında deniz kıyısından yukarılara doğru çıkıldıkça köy ve yaylalarda köy çeşitlerinin ekiminin devam ettiği görülmektedir. Özellikle Burhaniye Karadere, Yabancılar, Kırtık ve Havran Çakırdere, Taşarası, Kocaseyit köylerinde bağlı yaylalarda bağcılık, bahçecilik yaygın olarak yapılmaktadır. Bu yaylalarda yetiştirilen bazı çeşitler sadece geçimlik olarak yetiştirilirken, pembe domates ve sarıgelin fasülyesi gibi yöre pazarlarda ticari girdi sağlayan çeşitlerin bolca ekildiği gözlemlenmiştir. Pembe domates Burhaniye ve Havran ilçelerinin 600 metreden sonraki yükseklikteki köylerinde yetişir. Bu domates çeşidi Temmuz - Ekim aylarında yöresel pazarlarda satılır. İri ve dış kabuğu ince olan bu çeşit yöredeki pazarlarda önemli bir ticari üründür (Şekil 5.14). Yörede pembe domates ile ilgili yapılan araştırmalarda ürün tohumunun yörede yaşayan Bulgar göçmenleri tarafından Bulgaristan'dan getirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Pembe domatesin yanı sıra yörede yaylalarda yetişen diğer bir çeşit Sarıgelin fasülyesidir. Bu çeşitte yerel pazarlarda çokça satılmaktadır.

Şekil 5.14 Pembe domates

Şekil 5.15 Sarıgelin fasülye, Boncuk fasülye, Arşın fasülye

Yörenin tarımsal olarak diğer bir önemli özelliği tarım alanlarının ürün çeşitliliği bakımından hızla değişebilmesidir. Özellikle son yıllarda ticari değeri yükselen Brüksel Lahanası, Brokoli vb. ürünler kırsal alanlardaki tarlalara kadar kendilerine yeteri tarım alanı bulmaktadır. Bu durum ticari kaygıların tarımsal çeşitlilik üzerindeki baskısının önemli bir göstergesidir.

Yörede yerel pazara yapılan gezilerinde geleneksel tarım yapan küçük çiftçiler için umut veren bazı gelişmelerde gözlemlenmiştir. Dünyada ve ülkemizde son dönemlerde yaşanan organik tarım ve GDO'lu ürün tartışması geleneksel köy çeşitlerine olan ilgiyi yeniden canlandırmıştır. Yörede yapılan pazar gezilerinde geleneksel köy çeşitlerine olan ilgi çok rahatlıkla fark edilmektedir. GDO'lu ürün kaygısıyla birçok insan yeniden yerel pazarlara yönelmektedir. Özellikle büyük şehirlerden turizm amacı ile yöredeki yazlıklara gelen insanlar yerel pazarlara büyük ilgi göstermektedirler.

GDO'lu ürünlere karşı duyulan güvensizlik monokültür ürünlerin baskısı altında kalmış, unutulmaya ve yok olmaya yüz tutmuş, yüzlerce geleneksel köy çeşidinin yeniden ekilmeye başlanması için bir fırsata çevrilebilir. Geleneksel köy çeşitleri ticari olarak değer kazandıklarında çok rahatlıkla yerel pazarlara ulaşabilir. Yörede kırsal alanlarda yaşayan ve sosyo-ekonomik koşulların baskısı altında ezilen tarımsal nüfus yeniden sürdürülebilir bir yaşam standartına kavuşabilir.

Geleneksel köy çeşitlerinin yeniden ekilmesi ve ticari değer kazanmaları için ülkenin tarım politikası da çok önem arz etmektedir. Bu konuda yerel yönetimlerin yasal olarak güçlendirilmesi ve daha aktif konuma getirilmeleri gerekmektedir. Yerel yönetimlerin geleneksel köy çeşitleri ile ilgili yapacağı küçük teşvikler ve yerel pazarlardaki basit düzenlemeler bu ürünlere olan ilgiyi çok daha hızlı arttıracaktır.

6. EKLER

Ek. A Kaynak Kişiler Listesi

No	Adı-Soyadı	Cin siyet	Ya şı	Meslek	Mesken
1.	Nevzat İzmit	E	60	Emlakçı	Burhaniye
2.	Nuran İzmit	K	57	Ev Hanımı	Burhaniye
3.	Mecit Şahin	E	62	Bakkal	Burhaniye
4.	İsmail Solak	E	48	Çiftçi	Karadere Köyü/Burh.
5.	Halil İbrahim Cüce	E	74	Çiftçi	Karadere Köyü/Burh.
6.	Emine Kocaman	K	64	Ev Hanımı	Karadere Köyü/Burh.
7.	Kadir Çetintaş	E	42	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
8.	Ramazan Özkan	E	44	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
9.	Hamide Tahtacı	K	45	Ev Hanımı	Taşarası Köyü/Havr.
10.	Figani Çetinbaş	E	33	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
11.	Sevim Sun	K	48	Ev Hanımı	Taşarası Köyü/Havr.
12.	Adem Budak	E	42	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
13.	Ali Osman	E	71	Çiftçi	Havran/Karaoğlanlar
14.	Ali Doğdu	E	46	Köy dolmuşu Şöf.	Çakırdere Köyü /Havr.
15.	Halil Karaca	E	70	Çiftçi	Çakırdere Köyü /Havr.
16.	Hüseyin Bulca	E	20	Ot toplayıcısı	Çakırdere Köyü /Havr.
17.	Ramazan Alkut	E	70	Çiftçi	Çakırdere Köyü /Havr.
18.	Şemsettin Cici	E	75	Çiftçi	Çakırdere Köyü /Havr.
19.	Hamide Keskin	K	60	Ev Hanımı-Pazarcı	Kızıklı Köyü/Burh.
20.	Fadime Bilir	K	65	Ev hanımı-Pazarcı	Avunduk Köyü /Burh.
21.	Hatice Arıcı	K	80	Ev hanımı-Pazarcı	Bahadımlı Köyü/Burh.
22.	Hayrettin Gün	E	37	Çiftçi-Pazarcı	Tepeoba Köyü/Havr.
23.	Nazmiye Sarı	K	47	Çiftçi-Pazarcı	Tepeoba Köyü/Havr.
24.	Emin Emer	E	32	Semerci	Kocaseyit Köyü/Havr.
25.	Ramazan Bulcak	E	52	Çiftçi	Çakırdere Köyü/Havr.
26.	İbrahim Özkaynak	E	48	Pazarcı	Çoruk Köyü/Burh.
27.	Mehmet Kaya	E	50	Pazarcı	Küçükdere Köyü/Havr.
28.	Ayşe Kozak	K	55	Ev hanımı-Pazarcı	Dereköy Köyü/Havr.
29.	Ümmü Çelik	K	48	Ev hanımı-Pazarcı	Değirmenbaşı Köyü/Havr.
30.	Halime Kutay	K	43	Ev hanımı-Pazarcı	Çamdibi Köyü/Havran
31.	Nazmiye ayıt	K	50	Sepet örücüsü	Pelitköy Beldesi /Burh.
32.	İsmail Kocaman	K	40	Pazarcı-Bahçeci	Karadere Köyü/Burh.
33.	Taliye Akkay	K	48	Pazarcı	Bahadımlı Köyü/Burh.
34.	Ali Yıldız	E	45	Pazarcı	Kocaseyit Köyü/Havr.
35.	Osman Güler	E	39	Pazarcı	Yabancılar Köyü/Burh.
36.	Zahir Genç	E	32	Pazarcı	Yabancılar Köyü/Burh.
37.	Necati Sarıkaya	E	70	Emekli Ziraatçi	Burhaniye/Merkez
38.	Nezahat Bayram	K	42	Pazarcı	Kocaseyit Köyü/Havr.

39.	Fatma Kaya	K	51	Ev kadını-Pazarıcı	Fazlıca Köyü/Havr.
40.	Hüseyin Uysal	E	69	Pazarıcı	Kızıklı Köyü/Burh.
41.	Gülsüm Emer	K	48	Ev Hanımı	Kocaseyit Köyü/Havr.
42.	Mehmet Özbek	E	53	Veteriner	Havran/Merkez
43.	Safiye Gökay	K	77	Ev hanımı	Küçükşapçı Köyü/Havr.
44.	Necati Erdem	E	68	Çiftçi	Küçükşapçı Köyü/Havr.
45.	Ümmühan Ataman	K	66	Ev hanımı	H. Beşeler Köyü/Havr.
46.	Yakup Çetinkaya	E	71	Çiftçi	H. Beşeler Köyü/Havr.
47.	Ali Duman	E	63	Çiftçi	Dereören Köyü/Havr.
48.	Hasan Özkan	E	57	Çiftçi	Dereören Köyü/Havr.
49.	Ergün Gündoğan	E	70	Çiftçi	Dereören Köyü/Havr.
50.	Nazım Yıldız	E	48	Lise Müdürü	Havran/Merkez
51.	İsmail Hortaşlı	E	53	Çitçi	Büyükdere beldesi/Havr.
52.	Muhsine Kızlkurt	K	46	Çitçi-Ev Hanımı	Burhaniye-Pelitköy
53.	Huriye Başaran	K	65	Ev Hanımı	Burhaniye-Pelitköy
54.	Emine Aygördü	K	65	Ev Hanımı	Burhaniye-Pelitköy
55.	Hadiye Özyılmaz	K	67	Ev Hanımı	Burhaniye-Pelitköy
56.	Gülcan Kıymaz	K	70	Ev Hanımı	Burhaniye-Karadere
57.	Rukiye Yağmur	K	35	Ev Hanımı	Burhaniye
58.	Hamide Bodur	K	45	Ev Hanımı	Karadere Köyü/Burh.
59.	Emine Azman	K	48	Ev Hanımı	Karadere Köyü/Burh.
60.	Mustafa Türker	E	50	Öğretmen	Burhaniye
61.	Özer Onay	E	50	Öğretmen	Burhaniye
62.	Sermin Engin	K	64	Emekli	Burhaniye
63.	Yücel Aras	E	65	Arkeolog-Sigortacı	Burhaniye
64.	İsmail Karataş	E	34	Şöför-Havran Bel.	H. Beşeler Köyü/Havr.
65.	Reşat Karabaş	E	57	Emekli Öğretmen	Edremit
66.	Erdoğan Altıntaş	E	38	Bahçıvan	Havran-Tarlabaşı
67.	Osman Altıntaş	E	55	Muhtar	Kocaseyit Köyü/Havr.
68.	İzzet Uysal	E	40	Bekçi	Kocaseyit Köyü/Havr.
69.	Sellahatin Özçetin	E		Çiftçi	Kocaseyit Köyü/Havr.
70.	İzzet Çevik	E	40	Çiftçi	Kocaseyit Köyü/Havr.
71.	Şükrü Güder	E	54	Çiftçi-Emekli Asker	Edremit
72.	Hasan Hüseyin Erdinç	E	52	Kahveci	Edremit
73.	İsmail Güven	E	76	Çiftçi-Zeytinci	Burhaniye/Merkez
74.	Kadir Çetin baş	E	45	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
75.	Süleyman Çorak	E	53	Çitçi	Taşarası Köyü/Havr.
76.	Yusuf Solmaz	E	47	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
77.	Dudu Kurt	K	66	Ev Hanımı	Çakırdere Köyü/Havr.
78.	Saniye Alkurt	K	50	Ev Hanımı	Çakırdere Köyü/Havr.
79.	Şaziye Kurt	K	50	Ev Hanımı	Çakırdere Köyü/Havr.
80.	Ayşe Süzük	K	50	Ev Hanımı	Çakırdere Köyü/Havr.
81.	Yaşar Acar	E	52	Çiftçi	Çakırdere Köyü/Havr.
82.	Sevim Kurt	E	35	Ev Hanımı	Çakırdere Köyü/Havr.
83.	İlvaniye Kurt	K	52	Ev Hanımı	Çakırdere Köyü/Havr.
84.	Orhan Kesen	K	39	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
85.	Mustafa Tahtacı	E	48	Çiftçi	Taşarası Köyü/Havr.
86.	Ümmühan Çıtak	K	49	Ev Hanımı	Börezli Köyü/Burh.
87.	Cemile Ülker	K	50	Pazarıcı-Ev hanımı	Kocadağ Köyü/Havr.
88.	Süleyman Arıcı	E	30	Çiftçi	Fazlıca Köyü/Havr.
89.	Hayrettin Ayhan	E	35	Çiftçi	Fazlıca Köyü/Havr.

90.	İsmail Beceren	E	50	Esnaf	Burhaniye
91.	Necat Kurt	E	45	Pazarcı	Korucu Köyü/Havr.
92.	Zeynep Çakırgöz	K	45	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
93.	Selahattin Gündoğan	E	53	Çiftçi	Temaşalık Köyü/Havr.
94.	Sabriye Gündoğan	K	50	Ev Hanımı	Temaşalık Köyü/Havr.
95.	İbrahim Akkaya	E	27	Öğretmen	Kızıklı Köyü/Burh.
96.	Pembe Gökdemir	K	55	Pazarcı	Burhaniye
97.	Halil Kaçar	E	37	Pazarcı	Burhaniye
98.	Şenay Beğkazan	K	55	Pazarcı	Burhaniye Pazarı
99.	Şevket Beğkazan	E	70	Pazarcı	Burhaniye Pazarı
100.	Ahmet Turmuş	E	75	Pazarcı	Burhaniye Pazarı
101.	İdris Karagöz	E	30	Pazarcı	Şahinler Köyü/Burh.
102.	Fatma Hayran	K	55	Ev Hanımı	Büyükdere Beldesi/Havr.
103.	Halil Özbek	E	27	Pazarcı	Havran
104.	Mustafa Özbek	E	53	Pazarcı	Havran
105.	Ayşe Kılıçdoğan	K	57	Ev Hanımı	Kocadağ Köyü/Havr.
106.	Yücel Kurt	E	55	Ev Hanımı	Burhaniye
107.	Cevriye Karakaş	K	67	Pazarcı	Fazlıca Köyü/havr.
108.	Mevlidiye Özlem	K	70	Pazarcı	Havran Pazarı
109.	Ramazan Demir	E	45	Pazarcı	Korucu Köyü/Havr.
110.	Ali Gelibolu	E	52	Pazarcı	Havran
111.	Münnever Kaya	K	54	Ev Hanımı	Dereköy Köyü/Havr.
112.	Havva Kökşüş	K	60	Pazarcı	Havran Pazarı
113.	Yüksel Özülkü	K	42	Ev Hanımı	Dereköy Köyü/Havr.
114.	Akile Efe	K	40	Ev Hanımı	Tepeoba Köyü/Havr.
115.	Nilüfer Çalışoğlu	K	41	Ev Hanımı	Eseler Köyü/Havr.
116.	Yazgülü İbiş	K	88	Ev Hanımı	Tahtacı Köyü/Burh.
117.	Muharrem İbiş	E	55	Öğretmen	Tahtacı Köyü/Burh.
118.	Hüseyin Çetin	E	60	Çiftçi	Kalabak Köyü/Havr.
119.	Sevgi Baştürk	K	40	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
120.	Recep Diri	E	41	Çiftçi	Kalabak Köyü/Havr.
121.	Ümmühan Diri	K	46	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
122.	Bahriye Demirer	K	42	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
123.	Fatma Bayhan	E	78	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
124.	İsmail Küçükdan	E	45	Çiftçi	Kalabak Köyü/Havr.
125.	Fatma Okay	E	76	Ev Hanımı	Burhaniye
126.	Ayşe Uçar	K	80	Pazarcı	Tepeoba Köyü/Havr.
127.	Cemal Ayıt	E	52	Sele- Sepet Örucüsü	Pelitköy Beldesi/Burh.
128.	Hanife Yeşilçam	K	53	Ev hanımı	Kızıklı Köyü/Burh.
129.	Ayşe Kahya	K	49	Pazarcı	Kızıklı Köyü/Burh.
130.	Hacer Gün	K	65	Pazarcı	Kızıklı Köyü/Burh.
131.	Burhan Şıvgın	E	70	Pazarcı	Edremit Pazarı
132.	Ayşe Şıvgın	K	65	Pazarcı	Edremit Pazarı
133.	Ümit Karabaş	E	45	Pazarcı	Burhaniye
134.	Mustafa Kaptanbaşı	E	31	Eczacı	Edremit
135.	Tuba Yalçınkaya	K	55	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
136.	Ayşe Acar	K	58	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
137.	Rukiye Özgün	K	38	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
138.	Ali Akkuş	E	66	Çiftçi	Kobaklar Köyü/Havr.
139.	Ümmühan Aşık	K	70	Ev Hanımı	Karadere Köyü/Burh.
140.	Mustafa Bozdağ	E	40	Köy İmamu	Taşarası Köyü/Havr.

141.	Ali Çakar	E	47	Çiftçi	Kozdere -Çakırdere
142.	Ramazan Gen	E	54	Çiftçi	Kozdere -Çakırdere
143.	Mehmet Altıntaş	E	50	Çiftçi	Kozdere -Çakırdere
144.	Aziz Karataş	E	54	Çiftçi	Musluk Köyü/Havr.
145.	Ahmet Küçük baş	E	30	Köy imamı	Kozdere -Çakırdere
146.	Emine Bozkurt	K	29	Ev hanımı	Havran
147.	Emine Tanış	K	40	Ev hanımı	Havran
148.	Nurten Öztıp	K	50	Ev Hanımı	Havran
149.	Samile Oktay	K	40	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
150.	Mehmet Oktay	E	40	Çiftçi	Kobaklar Köyü/Havr.
151.	Ali Çetin	E	58	Çiftçi	Kobaklar Köyü/Havr.
152.	Ayşe Güler	K	70	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
153.	Güllü Oktay	K	55	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
154.	Zehra Oktay	K	53	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
155.	Dudu Mutlu	K	39	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
156.	Mustafa Öztürk	E	57	Çiftçi	Kobaklar Köyü/Havr.
157.	Naciye Kara	K	50	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
158.	Raziye Öztürk	K	58	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
159.	Hanife Güner	K	56	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
160.	İsmail Mutlu	E	68	Çiftçi	Kobaklar Köyü/Havr.
161.	İsa Özkan	E	68	Çiftçi	Kobaklar Köyü/Havr.
162.	Naciye Akça	K	80	Ev Hanımı	Musluk Köyü/Havr.
163.	İsmail Gürkan	E	78	Çiftçi	Küçükşapçı Köyü/Havr.
164.	Gülşen Uslu	K	36	Ev Hanımı	Küçükşapçı Köyü/Havr.
165.	Şerife Çakıcı	K	60	Ev Hanımı	Küçükşapçı Köyü/Havr.
166.	Hatice Gülümser	K	40	Ev Hanımı	Küçükşapçı Köyü/Havr.
167.	Cemile Yalçınkaya	K	67	Ev Hanımı	H. Beşeler Köyü/Havr.
168.	Bayram Eren	E	52	Çiftçi	H. Beşeler Köyü/Havr.
169.	Nihat Kaçar	E	30	Çiftçi	Temaşalık Köyü/havr.
170.	Fatma Keser	K	62	Ev Hanımı	Kocaseyit Köyü/Havr.
171.	Fatma Yıkar	K	54	Ev Hanımı	Kocaseyit Köyü/Havr.
172.	Fatma Beyhan	K	78	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
173.	Hüseyin Çetin	E	60	Çiftçi	Kalabak Köyü/Havr.
174.	Lütfiye Solmaz	K	60	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
175.	Fatma Kansoy	K	63	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
176.	Semiha Akkaya	K	42	Ev Hanımı	Kalabak Köyü/Havr.
177.	Salim Karabacak	E	52	Sağlık Memuru	Burhaniye
178.	Halil İbrahim Kara	E	20	Öğrenci	Kuyumcu Köyü/Burh.
179.	Ali Taş	E	58	Bakkal-Mantarçı	Kuyumcu Köyü/Burh.
180.	Şakir Kulp	E	59	Çoban	Sübeylidere Köyü/Burh.
181.	Hüseyin Demirhan	E	79	Emekli	Büyükşapçı Köyü/Havr.
182.	Mustafa Aşık	E	53	Çiftçi	Sübeylidere Köyü/Burh.
183.	Mehmet Kalaman	E	75	Çiftçi	Tahtacı Köyü/Burh.
184.	Rabia Mert	K	56	Ev Hanımı	Yabancılar Köyü/Burh.
185.	Muzzafer Şalak	E	67	Çiftçi	Dereören Köyü/Havr.
186.	Ali Karaoğlan	E	70	Çiftçi	Kocadağ Köyü/Havr.
187.	Şerife Yıldız	K	70	Pazarıcı	Çamdibi Köyü/Havr.
188.	Hasan Eker	E	40	Muhtar-Bakkal	Tahtacı Köyü/Burh.
189.	Hasan Korkmaz	E	80	Çiftçi	Tahtacı Köyü/Burh.
190.	Ramazan Ecerel	E	57	Çiftçi	Tahtacı Köyü/Burh.
191.	Aysel Özkan	K	68	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
192.	Ayşegül Mutlu	K	68	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.

193.	Hatice Çakır	K	50	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
194.	Sultan Eren	K	52	Ev Hanımı	H. Beşeler Köyü/Havr.
195.	Hayriye Efe	K	76	Ev Hanımı	Kızıklı Köyü/Burh.
196.	İmdat Gedik	E	52	Çiftçi	Bahadınlı Köyü/Burh.
197.	Ayşe Gedik	K	48	Ev Hanımı	Bahadınlı Köyü/Burh.
198.	Emine Aygördü	K	64	Ev Hanımı	Pelitköy Beldesi/Burh.
199.	Asiye Özlen	K	38	Ev Hanımı	Şahinler Köyü/Burh.
200.	Fatma Pekcan	K	61	Ev Hanımı	Taylıeli Köyü/Burh.
201.	Ahmet Çankaya	E	46	Çiftçi	Taylıeli Köyü/Burh.
202.	Fatma Önsöz	K	61	Ev Hanımı	Sübeylidere Köyü/Burh.
203.	Neşet Abidin	E	50	Pazarıcı	Havran Pazarı
204.	Hatice Fener	K	54	Ev Hanımı	Havran Pazarı
205.	Bekir Çakırca	E	33	Pazarıcı	Tepeoba Köyü/Havr.
206.	Burhan Karagöz	E	54	Çiftçi-Pazarıcı	Şahinler Köyü/Burh.
207.	Fatma Karagöz	K	50	Pazarıcı	Şahinler Köyü/Burh.
208.	Sultan Çelikel	K	50	Ev Hanımı	Kızıklı Köyü/Burh.
209.	Hanife Özdemir	K	48	Ev Hanımı-Pazarıcı	Kızıklı Köyü/Burh.
210.	Taci Satılmış	E	40	Aktar	Burhaniye
211.	Ömer Azman	E	20	Öğrenci	Karadere Köyü/Burh.
212.	İsmail Hakkı Güzeller	E	50	Öğretmen	Burhaniye
213.	Salih Karabacak	E	52	Sağlık Memuru	Burhaniye
214.	Şaban Adıyaman	E	28	Aşçı	Kocaseyit Köyü/Havr.
215.	Hayrullah Çetinkaya	E	50	Muhtar	H. Beşeler Köyü/Havr.
216.	Nusriye Yolbaşı	K	45	Öğretmen	Burhaniye
217.	Sabriye Bircanlı	K	74	Ev Hanımı	Havran
218.	Şamile Oktay	K	40	Ev Hanımı	Kobaklar Köyü/Havr.
219.	Arife Yıldırım	K	36	Ev hanımı	Sübeylidere Köyü/Burh.
220.	Ümmühan Şenyüz	K	42	Ev hanımı	Küçükşapçı Köyü/Havr.
221.	Arife Çevik	K	84	Ev hanımı	Kalabak Köyü/havr.
222.	Mesude Uysal	K	52	Ev Hanımı	Edremit
223.	Hülya Sağlam	K	39	Ev Hanımı	Küçükdere Köyü/Havr.
224.	Ayşe Alımsarı	K	65	Ev Hanımı	Küçükdere Köyü/Havr.
225.	Erdal Kumseli	E	45	Pazarıcı	Pelitköy Beldesi/Burh.
226.	Hüseyin Kocabaş	E	39	Çiftçi	Kuyumcu Köyü/Burh.
227.	Turan Ünal	E	50	Çiftçi	Hisar Köyü /Burh.
228.	Sabire Yılmaz	K	39	Ev Hanımı	Hisar Köyü /Burh.
229.	Ayşe Erkal	K	62	Ev Hanımı	Altınova
230.	Mehmet Erkal	E	70	Çiftçi	Altınova
231.	Arif Malçok	E	70	Pazarıcı	Burhaniye
232.	Fatma Budak	K	35	Ev Hanımı	Burhaniye
233.	Erol İnce	E	45	Sepetçi	Edremit
234.	Süleyman Ispartalı	E	55	Belediye -Emekli	Havran
235.	Muzaffer Çınar	E	71	Emekli	Havran
236.	Mehmet Güven	E	50	Pazarıcı	Havran
237.	Gülsüm Akça	K	62	Pazarıcı	Karaoğlanlar/Havr.
238.	Şerife Topal	K	50	Ev Hanımı	Kalabak/Havr.
239.	Semiha Kurt	K	55	Pazarıcı	Havran
240.	Saniye Genç	K	56	Ev Hanımı	Kırtık/Burh.
241.	Ali Sarioğlu	E	76	Emekli	Burh.
242.	Necmiye Kaya	K	35	Ev Hanımı	Burh.
243.	Fatma Yabancı	K	48	Pazarıcı	Karaoğlanlar / Havr.
244.	Mustafa Güngör	E	56	Kasap	Burh.

Ek. B Etnobotanik Çerçeve Soruları *

Yenen yabancı otlar, meyva ve mantarlarla ilgili çerçeve sorular:

Ev sohbetlerinde:

- Bu ay toplanan (bu mevsimde) hangi yenebilen ot/meyva/mantar biliyor? Adları?
Bunların hepsini toplar mı? Pazardan alır mı? (Sırasıyla sonraki mevsimler/ aylar sorulmalı)
En çok hangi otları topluyor? Hangi meyvaları/mantarları? kökleri? neden?
Toplayıp kurdukları? Ot, meyva, mantar? Örneğin meşe palamutu toplayıp yerler mi?
Turuşu yaptığı ya da şerbet, reçel vb şeklinde sakladığı neler var?
Yendiğini bildiği halde toplamadıkları var mı?
Kendisinin toplayıp başkalarının toplamadığı bitki?
Eskiden bu yörede çok topladıkları, ama artık bulamadıkları ya da azalan bitki var mı?
Hangi aylarda toplama yapıyor? Eşi, çocukları da kendisiyle birlikte toplar mı?
Kendisinin köyünde herkes ot/mantar toplar mıydı? En çok nereye giderlerdi?
Kadınlar kadar erkeklerde toplar mı? Onlar ne toplar?
Çocukken en sevdiği meyva, ot, kök, yumru neydi?
Bugün en çok hangi otu, meyveyi seviyor?

Evde/pazarda kaynak kişilere sorulabilecek sorular:

- Gösterdiği/sattığı bitkinin yerel adı?
Başka adını biliyor mu? Bu adı kimler kullanır?
Bitkiyi kendi mi toplamış?
Nereden? (Yeri önemli, mevki adı, bulunulan yere mesafesi)
Nasıl hazırlıyor? (Yıkadıktan sonra haşlıyor mu, doğruyor mu? Neresini atıyor?)
Nasıl pişiriyor? (kendi özel tarifini alın) çiğ de yenir mi?
Başka bitkilerle bir arada pişirilir mi?
Herkes aynı bitkiyi toplar/kullanır mı?
Bu bilgiyi kimden edinmiş/öğrenmiş? (annesinden, geldiği yerdeki insanlardan vb)
Kaç ay bulunur? (ilk hangi ayda toplar? En son hangi ayda?)

Şifalı bitkilerle ilgili sorular:

- Şifalı olarak tanıdığı bitkilerin adları?
Bunların her biri neye iyidir?
Kendisi hangilerini toplar? Hangilerini kendisinde kullanır?
Hangi ayda?
Nereden? (yeri önemli, mevki adı, bulunulan yere mesafesi)
Bitkilerin hangi kısmı kullanılır?
Herbiri nasıl hazırlanır? (çay gibi demliyor mu? Kaynatıyor mu? Lapa mı hazırlıyor?)
Kaç kez içilir/uygulanır? (Aç karnına mı? Ne miktarda ve süreyle?)

Bu bilgileri kimden/kimlerden öğrenmiş? Annesinden ya da anneannesinden ise onlarda aynı köyde mi/yöreden mi sorulmalı.

Ebe kadınlara sorulabilecek sorular:

Doğumu kolaylaştırmak için hamile kadın neler yemeli. İçmeli?
Özellikle doğumu kolaylaştıran bir meyva, veya, mantar yemeği var mıdır?
Hamilenin neleri yemesi/içmesi zararlıdır?
Doğumda kullandığı, kolaylaştırıcı bir ot, dal, tütsü vb. var mı?
Muska hazırlanır mı?
Sütü arttırmak için lohusanın neler yemesi, içmesi gerek? Çay, şerbet?
Kanamayı durdurmak için bildiği bir bitki var mı?
Çocuğu olmayan kadınlara önerileri neler? (Bitkilerle banyo, buharına oturtma vb.)
Çocuk düşürmede eskiden kullanılan bitkiler ve uygulamalar hangileri?
Aybaşı kanamalarında ağrı kesici uygulamalar?

Ocak/sağaltıcılara sorulabilecek sorular:

Hangi hastalar gelir?
Kimden el almış? (kimi kadın ocakların babasından ya da bir akrabasından el aldığı da saptandı)
Sağaltımda bir bitki kullanıyor mu?
Hangi bitki? Hangi bölümü? (mümkünse örnek alınmalı)
Nasıl kullanıyor?
Bitkiyi kendisi mi topluyor? Nereden topluyor/ alıyor?
Toplarken özellikle dikkat ettiği bir şeyler var mı? (topladı yer, saat, mevsim)
Hastalarına neleri yemelerini/ içmelerini, nelerden uzak durmalarını öğütler? (her bir farklı hastalık için ayrı yiyecekler olabilir)
Önerilen miktar? Yapılış ve uygulama biçimi?
Kırık çıkıklarda ağrı kesici olarak hangi tür lapa iyidir?
Siğillerde ne yapılır?
Karın ağrısına ne iyi gelir?
Böbrek kumu ve taş düşürmede kullanılan bir bitki biliyor mu?
(Not: Özellikle ocak kişilerle konuşmalarda onların sizi bir devlet görevlisi olarak görüp çekinmemesi için çok dikkatli olmak gerekir. Mutlaka o kişiyi tanıyan ve onunda tanıdığı biriyle gitmek yararlı olur. Muhtar vb. gibi görevli kişiler aracı edilmemeli. En iyi teknik o hastalığı çeken biriyle gitmek ya da bir yakınınızın onun sağalttığı hastalıktan sorunu olduğunu belirtmek.)

Halk hekimlerine/bitki çayları satıcılarına/aktarlara sorulabilecek sorular:

Aşağıdaki hastalıklarda hangi bitkileri önerir? Nasıl uygulanır? Bunlar arasında kendi topladıkları hangileri? Nereden, hangi ayda toplamış? Hastalarına yeme-içmeyle ilgili diğer önerileri?
İshalde?
Ateş düşürücü?

Mide rahatsızlıklarında (örn. ülser)?

Gaz, hazımsızlık?

Ağrı giderici?

Tansiyon?

Şeker?

Sarılık?

Öksürük, bronşit, balgam sökücü?

İdrar yolu hastalıkları?

Kabızlık?

Yaralarda ve cilt hastalıklarında?

İştah açıcı?

Uyku verici, rahatlatıcı?

Boya bitkileri ve dokumayla ilgili sorulabilecek sorular:

Hangi bitkilerden boyamada yararlanır? (Soğan kabuğu, ceviz, asma yaprağı vb gibi ekilen bitkileri de anımsatmak gerek)

Bitkinin adı? Toplandığı yer? Ne zaman topluyor? Hangi kısmı kullanır?

Bitki boyamayı yılda bir kez mi yapar, hangi ayda?

Boyamadan önce yünü şapla ya da başka bir madde ile hazırlıyor mu?

Şapı/göztaşını vb. bitkiyle birlikte mi katıyor? Hangi renk için ne kadar?

Kaynatma işlemi ne kadar sürüyor?

Bu bitkiyle ilgili bilgiyi kimden öğrenmiş?

Annesi de ip/yün boyar, dokuma yapar mıymış?

Eskiden kullanıp artık kullanmadığı bir boyar madde var mı?

Dokumada keten/kenevir/hint keneviri (çedene) kullanır mıydı?

Bunlarla ne dokurdu?

Ne ile tarardı? Eğirirdi? (tarak/ kirman/öreke vb. var mı? Varsa göstermesi istenmeli)

Hangi tezgahta dokurdu?

Bu lifleri de boyar mıydı? Neyle?

Çıkrıkları, tarakları kim yapardı?

Erkekler nişanlılarına kirman vb. yapıp armağan eder miydi?

Hasır/Sepet/Nazarlık dokuyucuları/örücülerine yöneltilebilecek sorular:

Kullandığı bitkinin adı?

Hasır dokunan/sepel örülen bitkiyi hangi ayda nereden topluyor?

Bitkinin bir süre kurutulması gerekir mi?

Hangi aylarda dokur/örer?

Dokumadan önce bir işlemden geçirir mi? (dövme, ezme, suya basıp yumuşatma, vb.)

Biçmede, kesmede hangi aleti kullanır?

Hasır dokumada kullanılan tezgahın adı?

Başka kullandığı alet var mı?
Kargı/Kamış ne ile yararılır? Aletin adı? (resmi de çekilmeli)
Yapılan hasırın boyutları? Kendi kullandıkları ölçü birimi? (örn. ayak)
Nerede kullanılır? Kaç boy olur? Her birini kaç satar? Nerede satar?
Belirli bir boyu yapması ne kadar sürer? Günde kaç tane üretir? Ayda? Yılda?
Sepetlerin boyutları, farklı adları, işlevleri?
Bu işi yapmayı kimden öğrendi? Kaç yaşında öğrendi?
Kendisinin eklediği bir şey var mı?
Ekmek için yapılan ayaklı seleyi dokurken bir araç kullanılır mı? Bu seleyi kimler kullanır, hangi bölgeler/köyler? Ne zaman kullanılır?

Yakacak olarak toplanan otlara ilişkin sorular:

Yakacak ya da tutuşturma için hangi bitkileri/çalıları toplar?
Hangi tür ağaçlar eskiden yakacak olarak toplanırdı? Bugün azalmış mı?
Bunlardan hangileri iyi yanar? (uzun, issiz vb.)
Topladıklarını nereye yığar? (özellikle avlulardaki Ocak ve fırın çevreleri gözlenmeli)
Ne zaman toplar? Nereden?
Odun kömürü yaparlarmıydı? Alırlarmıydı? Kim yapardı?

Hayvancılıkla ilgili sorular (özellikle çobanlık yapanlara):

Koyunun/keçinin en sevdiği otlar?
Koyunu/keçiyi zehirleyen otlar?
İnekleri sevdiği otlar?
Süt arttırıcı/güzel kokmasını sağlayıcı otlar?
Hastalandıklarında iyi gelen otlar?
Sütü kötü koktuğu için yenilmesi istenmeyen otlar?
Küçük/büyük baş hayvanların yemeyip eşeklerin yiyebildiği otlar/dikenler?
Hayvanlar için toplanıp getirilenler?
Hayvanlara verilen bahçe/tarla ürünleri?
Yonca, fiğ, burçak, yulaf, arpa ekiyorlar mı?
Ne kadar ekmiş-kaç hayvan için?
Köyde hayvanların hastalıklarını otlarla tedavi eden kimse var mı?
Bu kişi hangi hayvan hastalıklarını tedavi eder?
Hayvanların ayağı kırıldığında ne yaparlar?
hayvanların doğumu zor olursa kimi çağırırlar?
Doğumu kolaylaştırıcı bir uygulama var mı?
Sütü artsın diye yeni kuzulayan/buzağılayan hayvana ne verirler?
Yeni doğan buzağıyı/kuzuyu kaç ay emzirtirler?
İlk hangi gıdayı verirler? Hangi ayda? (kuzu ve buzağı için ayrı ayrı sorulmalı)
Sütten kesmeyi nasıl yaparlar?

Hayvanlarına nazar değmesin diye ne takarlar?

Ağaçtan yapılan nazarlık takar mı? Bu nazarlığa ne denir, kimden alır?

Tarımı yapılan bitkilere ilişkin sorular:

Eskiden ekip de artık ekmediğiniz bitkiler hangileri? (keten, hint keneviri vb.)

.....'in ekimi neden durdu?

Hangi ayda ekerdiniz? Nasıl ekilirdi?

Çapa, yolma vb. yapar mıydınız?

Harman ne zaman yapılırdı? Neyle? (düvenle, sopalarla döverek vb.)

Harman sonrası işlemleri nasıl olurdu? (ip/lif yapımı varsa dokuma sorularına bak)

Tohumluğu ne kadar ayırırdı?

Çocuk oyunları:

Çocukken oyuncak olarak bitkilerden yararlanır mıydınız? Meşe palamutu vb.

Oyunlarda yere konan, sopa olarak kullanılan, başa takılan bitkiler var mıydı?

Top, bebek olarak neler kullanılırdı?

Yumru toplamaya gidilir miydi? (çiğdem, salep)

Bitkilerle ilgili genel sorular:

Size gösterilen, adı verilen bir bitkiye bu adın neden verildiğini, hikayesini sorun. Bazı bitkiler çocuk oyunlarında kullanıldıkları için ya da belirli bir şeye benzetildiği için ad almakta. Bu adların gerisindeki nedenleri de bulmaya, kaydetmeye çalışın.

Ot toplamayı seven kadınlara neden sevdiklerini sorun. Hangi otu en çok seviyorlar, neden? (acı, baharatlı,tatlı vb. gibi tadı açıklamasını da isteyin).

Ot toplayıp satan kadınlarla alana gidin, kendisinin topladığı ancak pazara götürmediği otların/mantarların hangileri olduğunu sorun, neden satışa götürmüyor?

*Kaynak:

ERTUĞ, F. 2003 Etnobotanik Fiş Örneği ve Çerçeve Soruları. Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu, s.101-110, İstanbul, TÜBA- TÜKSEK Yayınları.

Ek. D Bitki Toplanılan Lokaliteler

No	Kuzey	Doğu	Yük.	Mevkii
1.	39° 29.178 K	027° 09.612 D	399 m	Çakırdere Köyü-Havran
2.	39° 28.719 K	027° 08.995 D	470 m	Dışka taşı mevki, Çakırdere-Havran
3.	39° 32.679 K	027° 10.049 D	130 m	Köylüce Köyü-Havran
4.	39° 32.605 K	027° 12.226 D	415 m	Eseler Köyü-Havran
5.	39° 31.804 K	027° 12.415 D	467 m	Karaoğlanlar Köyü-Havran
6.	39° 30.523 K	027° 11.720 D	458 m	Taşarası Köyü-Havran
7.	39° 34.297 K	027° 13.159 D	457 m	Havran-Balıkesir 11. km-Havran
8.	39° 34.942 K	027° 13.418 D	159 m	Dereören Köyü-Havran
9.	39° 35.420 K	027° 11.647 D	178 m	Sarnıç Köyü-Havran
10.	39° 35.822 K	027° 10.860 D	237 m	Kocaseyit Köyü-Havran
11.	39° 34.865 K	027° 09.293 D	235 m	İnönü Köyü-Havran
12.	39° 33.562 K	027° 06.154 D	222 m	Havran Girişi-Havran
13.	39° 27.686 K	026° 53.881 D	15 m	Pelitköy -Burhaniye
14.	39° 29.189 K	026° 56.751 D	14 m	Burhaniye
15.	39° 29.972 K	026° 58.412 D	17 m	Burhaniye deresi
16.	39° 30.209 K	026° 59.123 D	16 m	Edremit-Burhaniye arası
17.	39° 27.255 K	026° 00.753 D	97 m	Bahadınlı Köyü-Burhaniye
18.	39° 26.244 K	026° 04.981 D	151 m	Karadere Köyü-Burhaniye
19.	39° 26.139 K	026° 05.094 D	255 m	Karadere, Tayöldü mevki-Burhaniye
20.	39° 28.627 K	026° 59.577 D	47 m	Kızıklı-Burhaniye
21.	39° 26.533 K	026° 02.599 D	179 m	Karadere-Bahadınlı
22.	39° 32.518 K	026° 56.729 D	8 m	Orjan Sahili--Burhaniye
23.	39° 37.938 K	027° 06.168 D	346 m	Tepeoba-Eybek Dağı-Havran
24.	39° 39.371 K	027° 06.748 D	284 m	Tepeoba-Kumluca-Havran
25.	39° 41.464 K	027° 06.004 D	640 m	Eybek Dağı-Havran
26.	39° 34.033 K	027° 17.230 D	595 m	Musluk-Gelin deresi mevki-Havran
27.	39° 33.396 K	027° 18.278 D	627 m	Hüseyinbeşeler-Kobaklar-Havran
28.	39° 28.548 K	027° 13.416 D	587 m	Çakmak Köyü-Havran
29.	39° 28.962 K	027° 11.108 D	463 m	Kozdere-Havran
30.	39° 22.402 K	027° 02.744 D	580 m	Kırtık-Güzle Yaylası-Burhaniye
31.	39° 21.900 K	027° 03.343 D	690 m	Kırtık-Harmankaya-Burhaniye
32.	39° 22.459 K	027° 02.894 D	545 m	Tenekeli köprüsü-Kırtık-Burhaniye
33.	39° 23.033 K	027° 02.746 D	486 m	Kırtık-Burhaniye
34.	39° 24.418 K	027° 01.397 D	258 m	Sübeylidere-Burhaniye
35.	39° 25.052 K	027° 00.613 D	176 m	Hisar-Burhaniye
36.	39° 27.301 K	027° 59.411 D	57 m	Hisar-Şarköy arası-Burhaniye
37.	39° 24.543 K	026° 58.944 D	162 m	Tahtacı Köyü-Burhaniye

7. KAYNAKÇA

1. Davis, P. H. (ed.) Flora of Turkey and the East Aegean Islands, vol 1- 10 Edinburgh Univ. Press, Edinburgh, (1965-1988).
2. Guner, A., Özhatay, N., Ekim, T. and Başer K.H.C., Flora of Turkey, vol. 11, Edinburg University Pres. Edinburgh, (2000).
3. Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. and Adıgüzel N., Red Data Book of Turkish Plants, Turkish Association for the Conservation of Nature, Ankara, (2000), 246s.
4. Akaydın, G., Ankara Sehir Florası, Doktora Tezi, H.U. Fen Bilimleri Enstitüsü, (1996), 221 s.
5. Ekim, T., Türkiye'nin Endemik Bitkileri, Kasnak Mesesi ve Türkiye Florası Sempozyumu, (1998).
6. Alpınar K., Etnobotanik Ders Notları, (2004).
7. Sami, N. S., İşperih (Razgrad-Bulgaristan) ilçesinde etnobotanik bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (2007).
8. Balick, J. M., Plants, People and Culture, The science of Etnobotany, Scientific American Libraray, Second printing (1999).
9. Ertuğ, F., Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye' de Yeni Açılımlar, Kepikeç, (2004a), 18: 181-187.
10. FAO, Mainstreaming Agricultural Biodiversity For Food Security, Organized on the Occasion of the Tenth Regular Session of the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture, Roma, 2004.
11. TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, (2009).
12. Baytop, T., Türkiye' de Bitkilerle Tedavi; Geçmişte ve Bugün, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, (1999), 480s.
13. Sadıkoğlu, N., Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, GÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasotik Botanik Bilim Dalı, İstanbul, (1998).
14. Dönmezer, B., Ankara'da aktar ve pazarlarda satılan ve zayıflamak amacıyla kullanılan çayların fitoterapi yönünden incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ank. Üniv. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, (1999).

15. Çubukçu B., Özhatay N., Anadolu Halk İlaçları Hakkından Bir Araştırma, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 86, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 23, Başbakanlık Basımevi, Ankara, (1987).
16. Alpınar, K., Saçlı, S., Türkiye'deki Etnobotanik Çalışmalar Hakkında Bir Bibliografya, XI Bihat Bildiri Kitabı, Ankara (1997), 157-167
17. Şenol, S., Seçmen, Ö., Uğurlu, E., Some ethnobotanical use in the rural areas of Ödemiş, Tire, Kiraz (İzmir-Turkey) Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Bornova-İzmir, (2006).
18. Sayar A., Güvensen A., Özdemir F., Öztürk M., Muğla (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (1995), 2, 1, 151-160.
19. Bağcı Y., Aladağlar (Yahyalı-Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2000), 7, 1, 87-94.
20. Abay G. ve Kılıç A., Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) yörelerindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2001), 8, 2, 97-104.
21. Duran A., Satıl F., Tümen G., Balıkesir Yöresinde Yenen Yabani Meyveler ve Etnobotanik Özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2001), 8, 1,87-94.
22. Keskin M. ve Alpınar K., Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2002), 9, 2, 91-100.
23. Akçiçek E. ve Vural M., Kumalar dağı (Afyon) ve çevresindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2003), 10, 2, 151-162.
24. Simsek I., Aytekin F., Yeşilada E., and Yıldırım Ş., An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayas, and Güdül District Towns of Ankara Province (Turkey), *Economic Botany*, (2004), 58 (4).
25. Akan, H., Aslan, M., ve Balos, M.M., Şanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2005), 12,(2) 43-58.
26. Öztürk M. ve Dinç M., Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (2005), 12, 1, 93-102.

27. Türkan Ş., Malyer H., Özydın S., Tümen G., Some Plants and their Ethnobotanical Characteristics Growing in Ordu, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, (2006), 10-2, 162-166.
28. Tuzlacı E., Alparslan D. F., “Turkish folk medicinal plants, part V: Babaeski (Kırklareli)”, J. Fac. Pharm., 39 (2007) 11.
29. Tuzlacı E., Sadıkoğlu E., “Turkish folk medicinal plants, part VI: Koçarlı (Aydın)”, J. Fac. Pharm., 39 (2007) 25.
30. Tuzlacı E., Bulut E. G., “Turkish folk medicinal plants, part VII: Ezine (Çanakkale)”, J. Fac. Pharm., 39 (2007) 39.
31. Sezik E., Yeşilada E., Takeda, Y., Tabata M., Honda G., Fujita, T., Tanaka T., and Takaishi Y.: Traditional medicine in Turkey VI: Folk medicine in west Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces, Journal of Ethnopharmacology, (1996), (53) 75-87.
32. Sezik E., Yeşilada E., Tabata M., Honda, G., Takaishi Y., Tetsuro F., Tanaka, T., Takeda, Y.: Traditional Folk Medicine in Turkey VIII: Folk medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır Provinces, Economic Botany, 51(3): 195-211, (1997).
33. Yeşilada E., Sezik E., Honda G., Takaishi Y., Takeda Y., Tanaka T., Traditional medicine in Turkey IX: Folk medicine in north-west Anatolia, Journal of Ethnopharmacology, (1999), 64, 195-210.
34. Kültür Ş., Medicinal Plants used in Kırklareli, Journal of Etnopharmacology, (2007), 11. 24-35.
35. Yıldırım, Ş., Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, (2004), 17:175-193.
36. Fışkın H., Afyonkarahisar’da Halkın Kullandığı Bitkiler, Diploma Çalışması, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik A.B.D, Bornova-İzmir. (1996).
37. Yılmaz N., Denizli - Çivril civarının etnobotaniği, Diploma Çalışması, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik A.B.D. Bornova-İzmir, (1999).
38. Atalay G., Zonguldak- Dirgine ve Alaplı Civarında Etnobotanik çalışma, Diploma Çalışması, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik A.B.D. Bornova-İzmir, (2004).

39. Bıçakçı B., Bergama İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, (2004).
40. Kazan D., Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, (2007).
41. Gencay A., Cizre'nin Etnobotanik özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, (2007).
42. Bulut, G.E., Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar, Doktora Tezi, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (2008), 440s.
43. Kızılaslan, Ç., İzmit körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (2008), 273s.
44. Baytop, T., Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (1997).
45. Şimşek I., Aytekin F., Yeşilada E., Yıldırım Ş.: Anadolu'da halk arasında bitkilerin kullanış amaçları üzerinde etnobotanik bir çalışma. Eds. Başer K.H.C., Kırmir N. XIV. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (Eskişehir, 29-31 Mayıs 2002), Bildiri Kitabı, s. 434-457, Eskişehir, (2004).
46. Ertuğ, F., Wild Edible Plants of Bodrum Area (Muğla, Turkey), *Turk J. Bot*, (2004b), 28: 161-174.
47. Ertuğ F., Tümen G., Çelik A.: Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2002 yılı çalışması, Türkiye Bilimler Akademisi, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, (2003), 76-87.
48. Koyuncu, O., Geyve (Sakarya) ve çevresinin floristik ve etnobotanik açıdan incelenmesi, Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (2005), 253s.
49. Koçyiğit, M., Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (2005), 176s.
50. Korkut, M.M., Arat Dağı (Şanlıurfa) florası ve etnobotanik özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (2006), 103s.
51. Thanos, C.A. Mitoloji'de ve Eski Çağlarda İda Dağı, Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, Bildiriler, Edremit, (2001), 87-102.
52. Karamanoğlu, K., Edremit Kazdağı (İda) Bitkileri, Ormanlık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 3-35, Ankara. (1964).

53. Gemici, Y., Acar, İ., Görk, G., Leblebici, E., Contributionsa A L'etude de la Flore du Kazdağ (Balıkesir), I. Journal Faculty of Science Ege University, İzmir, (1993).
54. Özhatay, N., Byfield, A., Atay, S., Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları, WWF Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı), İstanbul, (2003).
55. Tümen, G., Satıl, F., Dirmenci, T., Soykan, A., Kazdağı Milli Parkının Çiçekli Bitkileri ve Fiziksel Ortam, TÜBİTAK Projesi, YDABAG 103Y104, (2006).
56. Başer, K.H.C., Tümen, G., Çakır, H., Kaya, A., Balıkesir Kazdağ Yöresinde Çay Olarak Kullanılan Bitkiler Üzerinde Morfolojik, Anatomik ve Palinolojik Çalışmalar I. *Sideritis perfoliata* L., *S. athena* Papanikolau & Kokkini, *S. dichotoma* Huter, XI. Ulusal Biyoloji Kongresi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, (1993).
57. Başer, K.H.C., Satıl, F., Tümen, G., *Thymus pulvinatus* Celak., The Karaca Arboretum Magazine, (2000), 6,39-42.
58. Başer, K.H.C., Satıl, F., Tümen, G. *Sideritis athena* Papanikolau et Kokkini, Lamiaceae., The Karaca Arboretum Magazine, (2000a), 6, 35-38.
59. Öz, S., Tümen, G., Malyer, H., Balıkesir Kazdağ Yöresinde Yetişen *Sideritis* L. Türleri Üzerinde Karyolojik Çalışmalar (*S. perfoliata* L. *S. athena* Papanikolau et Kokkini, *S. dichotoma* Huter, *S. trojana* Bornm.), OT Sistemantik Botanik Dergisi, (1995), 2, 2, 73-82.
60. Saçlı, S., Akalın, E., Morphological and Anatomical Characteristics of Four Used Species in Kazdağ, İst. Ün. Ecz. Fak. Mec, (Balıkesir/Çanakkale), (2002), 35-36(1).
61. Dirmenci, T., Satıl, F., Tümen, G., "Kazdağı Milli Parkının Bazı Endemik Ve Nadir Türleri" XVII. Ulusal Biyoloji Kongresi, Adana, (2004).
62. Çelik, A., Çiçek, M., Uşak, M., Denizli ve çevresinde yayılış gösteren bazı türlerin etnobotanik özellikleri, I. Babadağ Sempozyumu, Denizli, (1999), 136-153.
63. Tütenocaklı, T., Uysal, İ., Ayvacık ve Çevresinde (B1 Çanakkale) Etnobotanik Bir Çalışma" XVII. Ulusal Biyoloji Kongresi, Adana, (2004).
64. Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., Malyer, H., Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006. TUBA Kültür Envanter Dergisi, (2007), 5:171-203.

65. Sarıkan, I., Kazdağı Yöresinin Geleneksel İlaçlarının Saptanması, Ege Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognози Programı, İzmir, (2007).
66. Tümen, G., Labiatae Family as Medicinal Plants from Balıkesir District in Turkey, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi, (1989), 4 (2), 7-12.
67. Tümen, G., Sekendiz, O.A., Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler, VIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, İstanbul, (1991),
68. Tuzlacı, E., Aymaz, P.E., Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gönen (Balıkesir), Fitoterapia, (2001), 72:323-343.
69. Soykan, A., Kazdağları Milli Parkı'nda Doğal Ortam, İnsan İlişkileri ve Zeytincilik, Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, Bildiriler, Edremit, (2001), 251-280.
70. Arı, Y., Soykan, A., Kazdağı Milli Parkı'nda Kültürel Ekoloji ve Doğa Koruma, Türk Coğrafya Dergisi, (2005), 44: 19-46.
71. Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, (2008), 1 (1): 31-36.
72. Vavilov, N. I., Origin and Geography of Cultivated Crops, Cambridge University Press, UK, (1994).
73. Harlan, J. R. Crops and man. American Society of Agronomy, Crop Science Society of America, Madison, Wisconsin, USA, (1992).
74. Heun, M., R. Schafer-Pregl, D., Klawan, R., Castagna, M. Accerbi, B. Borghi and F. Salamini. Site of einkorn wheat domestication identified by DNA fingerprinting. Science, (1997), 278:1312-1314.
75. Diamond, J., Location, location, location: the first farmers, Science, (1997), 278:1243-1244.
76. Nesbit, M and Samuel, Wheat domestication, archeobotanical evidence, Science, (1998), 279:1433.
77. Lev-Yadun, A., A. Gopher and S. Abbo, The cradle of agriculture, Science, (2000), 288:1602-1603.

78. Özkan, H., A. Brandolini, R. Schafer-Pregl and F. Salamini. AFLP Analysis of a Collection of Tetraploid Wheats Indicates the Origin of Emmer and Hard Wheat Domestication in Southeast Turkey, *Mol. Biol. Evol.*, (2002), 19(10):1797-1801.
79. Salamini, F., H. Özkan, A. Brandolini, R. Schafer-Pregl and W. Martin. Genetics and geomorphology of wild cereal domestication in the near east, *Nature Review Genetics*, V:3, (2002). 429-441.
80. Fırat, A. E. and A. Tan. Ecology and distribution of wild cereals in Turkey. In: International Symposium on *In situ* Conservation of Plant Genetic Diversity. N. Zencirci, Z. Kaya, Y. Anikster and W. T. Adams (Eds.). Central Research Institute for Field Crops, (1998), 81-86.
81. Açıkgöz, N., C. O. Sabancı and A. S. Cinsoy. Ecogeography and distribution of wild legumes in Turkey. In: International Symposium on *In situ* Conservation of Plant Genetic Diversity. N. Zencirci, Z. Kaya, Y. Anikster and W. T. Adams (Eds.), Central Research Institute for Field Crops, (1998), 113-122.
82. Lord, T. Geleneksel Köy Çeşitleri Korunması ve Yaşatılması İçin Paylaşım Projesi (TUR/OP3/2.07.10), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, GEF Küçük Destek Programı, (2007).
83. Tuna C., Körfezdeki Işık Burhaniye, Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları, Burhaniye, (2007).
84. Aras Y., Körfeze İsmi veren şehir Adramytteion-Kemer-Burhaniye’de yaşayan Kent, Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları 3, (2006).
85. Yapıcı Ç., Balıkesir ili Burhaniye ilçesi’nde yağlık zeytin üreten işletmelerin ekonomik analizleri, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, (2006).
86. Anonim, Burhaniye, (2009).
87. Anonim, Burhaniye İlçe Tarım Müdürlüğü, Faaliyet Raporu, (2007).
88. Özdemir Z., Körfezdeki Zümrüt Havran, Akademi Kitapevi, (1998).
89. Anonim, Havran, (2009).
90. Sönmez S., Havran Çayı-Bakırçay Arasındaki Bölgenin Bitki Coğrafyası, Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Coğrafyası Anabilim Dalı, İstanbul, (1996).
91. Sütgibi S., Madra Dağı ve Çevresinin Vejetasyon Coğrafyası, Doktora Tezi, E.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir, (2003).

92. Anonim, Havran İlçe Tarım Müdürlüğü, Faaliyet Raporu, (2007).
93. Sadıkoğlu, E., Koçarlı (Aydın) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (2003).
94. Tuzlacı, E., Erol, M. K.: Turkish folk medicinal plants, Part II: Eğirdir (Isparta), *Fitoterapia*, (1999), 70: 593- 610.
95. Tuzlacı, E., Tolon, E., Turkish folk medicinal plants, Part III: Şile (İstanbul). *Fitoterapia*, (2000), 71: 673-685.
96. Duran A., Akseki (Antalya) ilçesindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, (1998), (5)1: 72-92.
97. Başer K.H.C., Honda G., Miki W., Herb Drugs and Herbalists in Turkey, Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa, *Studia Culturae Islamicae* 27, Tokyo, (1986).
98. Emre, G., Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (2003).
99. Tuzlacı E., Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları, Alfa Yayınları, (2006).
100. Gürhan G., Ezer N.: Halk arasında hemoroit tedavisinde kullanılan bitkiler I, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, (2004), (24) 1: 37-55.
101. Eşen, B., Aydınlar Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, (2008).
102. Tuzlacı, E., Bodrum'da Bitkiler ve Yaşam, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, (2005).
103. Sezik E., Yeşilada E., Honda G., Takaishi Y., Takeda Y., Tanaka T., Traditional medicine in Turkey X, Folk medicine in central Anatolia, *Journal of Ethnopharmacology*, (2001), 75 : 95-115.
104. Fujita T., Sezik E., Tabata M., Yeşilada E., Honda G., Takeda Y., Tanaka T., Takaishi Y.: Traditional Folk Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in Middle and West Black Sea Regions, *Economic Botany*, (1995), 49(4) : 406-422.
105. Ezer N., Avcı K.: Çerkeş (Çankırı) yöresinde kullanılan halk ilaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, (2004), 24 (2) : 67-80.

106. Akgül, A., Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, (2008).
107. Oral, DÇ., Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fitoterapi Programı, Ankara, (2007).
108. Onar, S., Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, (2006).
109. Baydar, H., Tıbbi Aromatik ve Keyf Bitkileri Bilimi ve Teknolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Isparta, (2007), 288s.
110. Genç EG., Çatalca Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2003).
111. Malyer H., Öz Aydın S., Tümen G., Er S., Tekirdağ ve Çevresindeki Aktarlarda Satılan Bazı Bitkiler ve Tıbbi Kullanım Özellikleri, Dumlupınar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, (2004).
112. Yaman, A., Edremit Körfezi Kıyılarında Ziraat Hayatı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul, (2006).